

The background of the book cover is a composite image. The upper portion shows a building with a window and a black flag with a white swastika. The lower portion shows a nurse in a white uniform and cap, seen from the side, standing near a person lying down who is covered with a white sheet.

**INGRID VON OELHAFEN
TIM TATE**

COPIII UITAȚI AI LUI HITLER

Povestea adevărată a programului Lebensborn
și a unei femei aflate în căutarea identității sale

Ingrid von Oelhafen
Tim Tate

Copiii uitați ai lui Hitler
Viața mea în sistemul Lebensborn
și a unei femei aflate în căutarea
identității sale

Traducere din limba engleză și note:
Carmen-Iulia Bourceanu

EDITURA LITERA

2020

Ingrid von Oelhafen & Tim Tate
Hitler's Forgotten Children
My Life Inside the Lebensborn
Copyright © 2015

Credit foto copertă © Bundesarchiv, Germania

Carte Pentru Toți este parte a Grupului Editorial Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 63 93; 0752 101 777

Copiii uitați ai lui Hitler.

*Viața mea în sistemul Lebensborn și a unei femei aflate în
căutarea identității sale*

Ingrid von Oelhafen și Tim Tate

Copyright © 2020 Grup Media Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactori: Mihnea Gafița, Georgiana Harghel

Corectori: Georgiana Enache, Olimpia Băloi

Copertă: Flori Zahiu

Tehnoredactare și prepress: Mihai Suciu

ISBN 978-606-33-6380-1

ISBN EPUB 978-606-33-8906-1

Ingrid von Oelhafen (Erika Matko) a fost specialistă în recuperare medicală și este acum pensionară. Locuiește în Onsabruck, Germania. Vreme de mai bine de 20 de ani, a investigat trecutul și povestea extraordinară a programului Lebensborn.

Tim Tate este un apreciat realizator de documentare și autor de bestselleruri de nonficțiune. Filmele sale au fost premiate de Amnesty International, de Royal Television Society, de UNESCO și de International Documentary Association.

Această carte este dedicată tuturor victimelor Germaniei naziste – bărbați, femei și, mai ales, copii – și celor, din toată lumea, care încă mai suferă de pe urma răului persistent care susține că o rasă, o credință sau o culoare a pielii este superioară alteia.

Prefață

Sânge. Povestea de față e străbătută de sânge. Sângele tinerilor vărsat pe câmpurile de luptă; sângele civililor care se scurgea prin rigolele orașelor, târgurilor și satelor din toată Europa; sângele a milioane de oameni nimiciți în pogromurile și lagărele de exterminare ale Holocaustului.

Dar și de sânge ca idee: credința nazistă – absurdă, pare astăzi – în „sângele bun”, un fel de *ichor*¹ prețios, demn de a fi căutat, conservat și multiplicat. Iar, odată cu el, opusul său inevitabil: „sângele rău”, care trebuia eradicat fără milă.

M-am născut în 1941, în toiul celui de-al Doilea Război Mondial. Am crescut în anii de după încheierea lui și sub spectrul odraslei sale brutale, Războiul Rece.

Istoria mea se contopește cu istoria milioaneilor de bărbați și femei, germani obișnuiți, ca și mine. Noi suntem victimele

¹ În mitologia greacă, sângele zeilor.

obsesiei lui Hitler legată de sânge, precum și beneficiarii miracolului economic postbelic, cel care a transformat națiunea noastră, devastată și ajunsă un paria, într-un generator al Europei moderne. Povestea noastră e cea a unei generații crescute în umbra infamiei, dar care a găsit o cale să răzbată până la onestitate și decență.

Dar povestea mea este și cea a unui trecut mult mai secretos, încă învăluit în tăcere și acoperit de rușine.

Sunt un copil născut în sistemul Lebensborn².

Lebensborn este un cuvânt vechi german, care înseamnă „fântâna vieții”, deformat și distorsionat de propagandiștii național-socialismului. Ce semnifica el, în nebunia nazismului? Ce înseamnă astăzi? Căutarea mea după răspunsuri – pentru a-mi desluși propria poveste – m-a dus pe un drum lung și dureros: o călătorie fizică, în cursul căreia am străbătut harta Europei moderne. Totodată, a fost o expediție istorică: o întoarcere adesea incomodă la o Germanie de acum peste 70 de ani, și la poveștile tulburi ale țărilor cucerite de armatele lui Hitler.

Călătoria m-a forțat, de asemenea, să fac o incursiune psihologică în tot ceea ce am cunoscut și alături de care am

² În esență, Lebensborn a fost sistemul de încurajare forțată a natalității, pus în funcțiune în Germania nazistă, cu scopul de a produce cât mai mulți copii care să devină oamenii noi ai celui de-al Treilea Reich. Și în istoria României a existat un demers asemănător, deși mai puțin încărcat de asocieri mitologice, inițiat odată cu Decretul 770/1966, impus de Nicolae Ceaușescu la scurtă vreme după venirea sa la putere, în 1965, cu scopul declarat de a spori natalitatea prin interzicerea întreruperilor de sarcină, cu excepția unor cazuri, foarte puține la număr, în care viața viitoareii mame era pusă în pericol sau dacă aceasta depășise vârsta de 45 de ani. Generațiile de copii născuți „cu decretul”, de trei-patru ori mai mulți decât în anii anteriori, s-au numit „decreței”.

crescut: o esențială punere sub semnul întrebării a ceea ce sunt și a ce înseamnă să fii german. Nu voi pretinde că este o narațiune simplă: nu va fi peste tot ușor de citit. Dar nici de trăit n-a fost ușor.

Din fire, nu sunt exagerat de sentimentală. Nu-mi este comod să-mi exprim emoțiile, deși este un lucru atât de banal în societatea secolului XXI. Mi-am trăit viața încercând să-mi suprim sinele interior, să-mi subordonez sentimentele unor împrejurări în care am crescut, precum și nevoilor altora.

Însă povestea de față este una care, cred eu, trebuie să fie auzită. Mai mult, mult mai mult chiar, trebuie să fie înțeleasă. Nu este unică, prin aceea că mai sunt și alții care au suferit o mare parte din ceea ce mie mi-a modelat viața. Dar, cu toate că împărtășesc un fir comun cu mii de alte persoane care au trecut prin experimentul abject numit Lebensborn, din câte știu, nimeni altcineva nu a avut aceleași întorsături și răsturnări de soartă, istorie și geografie, care mi-au definit mie cei 74 de ani trăiți pe Pământ.

Lebensborn. Cuvântul îmi străbate viața precum sângele care-mi curge prin corp. Ca să-l vezi, să-l înțelegi, e nevoie de mai mult decât de o examinare superficială. Căutarea rădăcinilor acestei povești necesită o investigație profundă și invazivă a celor mai ascunse locuri.

Trebuie să pornim dintr-un oraș și o țară care nu mai există.

Capitolul 1
August 1942

Bărbații... trebuie împușcați, femeile – închise și transportate în lagăre de concentrare, iar copiii trebuie smulși din ținuturile lor natale și, în schimb, instalați pe teritoriile vechiului Reich³.

Reichsführer SS⁴ Heinrich Himmler, 25 iunie 1942

Cilli, în Iugoslavia ocupată de trupele germane, 3–7 august 1942

Curtea școlii era plină-ochi. Sute de femei – tinere și bătrâne – își țineau cu înfrigurare copiii de mâini și căutau, pe cât posibil, un locșor unde să stea, în curtea aceea înțesată de lume. În apropiere, soldați din *Wehrmacht*⁵, cu puștile pe umăr, urmăreau iscoditor, pe măsură ce alte familii soseau treptat din târgurile și satele din zonă.

Aceste femei fuseseră convocate de către stăpânii lor germani, primind ordin să-și aducă odraslele la școală pentru „examene medicale”. La sosire, fuseseră arestate și li se spusese să aștepte. Otto Lurker, comandant de poliție și al serviciilor de securitate din regiune, privea relaxat, impasibil – ținându-și mâinile comod în buzunare –, în timp ce curtea se umplea de familii. Cândva, Lurker fusese temnicerul lui Hitler; acum, era principalul om de încredere al Führerului în Stiria Inferioară. Avea gradul de *SS-Standartenführer* – echivalentul paramilitar al unui colonel

³ Imperiu (în lb. germ., în orig.). Titulatura oficială a statului nazist german era *Deutsches Reich* (Imperiul German), între anii 1933 și 1943, și *Großdeutsches Reich* (Marele Imperiu German), între 1943 și 1945 – generic, *Drittes Reich* (al treilea Reich). Primele două Reichuri au fost Sfântul Imperiu Roman (962–1806) și *Deutsches Kaiserreich* (Imperiul German – 1871–1918).

⁴ Comandant-șef, la nivelul întregului Reich, al trupelor SS.

⁵ „Forța de apărare”, denumire dată forțelor armate germane unificate, în perioada 1935–1946.

plin din armată –, dar, în acea dimineață de vară, era îmbrăcat lejer, într-un costum civil, din două piese.

Iugoslavia era sub ocupație nazistă de un an și patru luni. În martie 1941, prin alăturarea recentă a țărilor vecine – Ungaria, România și Bulgaria – la alianța națiunilor balcanice a Reichului, Hitler a pus presiune pe conducătorul regatului, prințul-regent Pavel, să i se alăture. Acesta și cabinetul său au cedat în fața inevitabilului, legând oficial Iugoslavia de puterile Axei, însă armata dominată de sârbi a lansat o lovitură de stat, înlocuindu-l pe Pavel cu vărul său de-al doilea, prințul Petru, în vârstă de 17 ani.

Veștile privind revolta au ajuns la Berlin pe 27 martie. Hitler a considerat lovitura de stat o insultă personală și a emis Directiva 25, desemnând oficial țara balcanică drept un inamic al Reichului. Führerul a ordonat armatelor sale „să distrugă Iugoslavia militar și ca stat”. O săptămână mai târziu, *Luftwaffe*⁶ începea o campanie devastatoare de bombardamente, în vreme ce divizii ale infanteriei Wehrmachtului și tancurile Corpului Panzer treceau prin foc și sabie orașele și satele. Armata regală iugoslavă nu putea ține piept trupelor germane, care porniseră *Blitzkrieg*⁷-ul: pe 17 aprilie, țara a capitulat.

Trupele de ocupație s-au apucat imediat de îndeplinirea instrucțiunilor lui Hitler de a distruge toate urmele statului. Aproximativ 65 000 de oameni – în principal, intelectuali și naționaliști – au fost exilați, băgați la închisoare sau

⁶ Literal: „Arma aerului” (în lb. germ., în orig.), denumire dată forțelor aeriene militare germane, din 1935 până după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial.

⁷ „Război-fulger” (în lb. germ., în orig.).

omorâți, casele și proprietățile lor fiind date noilor proprietari germani. A fost interzisă limba slovenă.

Însă, cât mai rămăsese din 1941 și în prima jumătate din 1942, grupuri de partizani, conduși de comunistul Iosip Broz Tito, au dus o campanie hotărâtă de rezistență. Germania a ripostat cu o contraofensivă brutală: *Gestapo*⁸ acționa deopotrivă asupra luptătorilor și civililor, deportând mii de oameni în lagăre de concentrare pe teritoriul Reichului german. Alții au fost executați, pentru a le da un avertisment celor din Rezistență. În cele nouă luni care au urmat lui septembrie 1941, 374 de bărbați și de femei au fost aliniați la zidurile curții închisorii de la Cilli și executați sumar. Fotografii au înregistrat omorurile atât pentru posteritate, cât și pentru propagandă.

Pe 25 iunie 1942, Heinrich Himmler – al doilea cel mai puternic și temut om din Germania nazistă – a emis ordine către poliția sa secretă și ofițerii SS, pentru eliminarea rezistenței partizanilor:

Această campanie posedă fiecare element necesar pentru a face inofensivă populația care i-a susținut pe bandiți și le-a oferit resurse umane, arme și adăpost. Bărbații din astfel de familii și, adesea, chiar și rudele lor, trebuie împușcați, femeile – închise și transportate în lagăre de concentrare, iar copiii trebuie smulși din ținuturile lor natale și, în schimb, instalați pe teritoriile vechiului Reich. Mă aștept să-mi dați un raport special privind numărul copiilor și valorile lor rasiale.

Pe fondul acestei riposte sângeroase, 1 262 de persoane – majoritatea rude supraviețuitoare ale celor executați pentru

⁸ Abreviere de la cuvintele germane *Geheime Staatspolizei* (poliția secretă a statului), denumire dată securității statului în Germania nazistă.

a servi drept exemplu pentru restul populației – s-au adunat în curtea școlii, în acea dimineață de august, așteptându-și soarta.

Printre ei, se afla o familie dintr-un sat din apropiere, Sauerbrunn. Johann Matko provenea dintr-o familie de partizani cunoscuți: fratele său, Ignaz, fusese unul dintre cei aliniați și împușcați în dreptul zidurilor închisorii din Cilli, în iulie. Johann fusese dus cu forța în lagărul de concentrare Mauthausen. După șapte luni de stat în lagăr, i s-a îngăduit să revină acasă, la soția Elena și cei trei copii ai lor: Tania, în vârstă de opt ani, fratele ei, Ludvig – pe atunci de șase ani –, și bebelușul de nouă luni, Erika.

După identificarea tuturor familiilor, s-a dat ordin de separare a tuturor acelor oameni în trei grupuri – de copii, de femei și, respectiv, de bărbați. Sub comanda lui Lurker, soldații au intervenit și au luat copiii din strânsoarea mamelor lor; un fotograf local, Iosip Pelikan, a înregistrat scena cumplită pentru arhiviștii obsedați ai Reichului. Rolele sale de film au reținut spaima și îngrijorarea femeilor și a copiilor deopotrivă: instantaneele sale includ zeci de copilași ținuți în țarcuri joase din nuiele, în incinta școlii.

În timp ce mamele așteptau afară, funcționarii naziști au început o inspecție superficială a copiilor. Lucrând cu grafice și mape, aceștia își notau amănunțit fiecare caracteristică facială și fizică a copiilor.

Însă nu era vorba de vreo „examinare medicală”, așa cum ar fi știut să facă orice doctor obișnuit, ci erau evaluări fruste ale „valorii rasiale”, care atribuia fiecare individ tânăr uneia din patru categorii. Cei care îndeplineau criteriile stricte ale lui Himmler de a arăta așa cum ar fi trebuit să arate un copil de sânge autentic german erau trecuți în Categoriile 1 sau 2, ceea ce-i înregistra formal drept potențiale adaosuri folositoare la populația Reichului. În

schimb, orice sugestie sau urmă de trăsături slave – și orice semn al „descendenței ebraice”, desigur – consemna copilul la statutele rasiale inferioare ale Categoriilor 3 și 4. Așadar, fiind marcați cu eticheta *Untermensch*⁹, valoarea lor nu depășea stadiul de viitori sclavi de muncă pentru statul nazist.

Până a doua zi, această triere rudimentară s-a încheiat. Copiii considerați nedemni din punct de vedere rasial le-au fost redați familiilor. Dar alți 430 de indivizi tineri, de la prunci până la băieți și fete de 12 ani, au fost luați de prădători. Conduși de asistente ale Crucii Roșii germane, au fost înghesuiți în trenuri și transportați peste granița iugoslavă, la un *Umsiedlungslager* – o tabără de tranzit – de la Frohnleiten, lângă orașul austriac Graz. N-au rămas mult în acest centru de cazare. Până în septembrie 1942, a mai avut loc o selecție – de astă-dată, făcută de „evaluatori de rasă” instruiți, din partea uneia dintre nenumăratele organizații înființate de Himmler, pentru a conserva și a consolida rezerva de „sânge bun”.

Li s-au măsurat nasurile și au fost comparate cu lungimea și forma ideale oficial; buzele, dinții, șoldurile și organele genitale au fost, de asemenea, apăsate, palpate și fotografiate, pentru a sorta grâul uman, prețios din punct de vedere genetic, de neghina mai puțin valoroasă. Această triere mai fină și mai riguroasă i-a redistribuit pe captivi în cadrul celor patru categorii. Copiii de vârstă mai mare nou încadrați în Categoriile 3 sau 4 au fost expediați spre lagăre de reeducare din Bavaria, în inima teritoriului Germaniei naziste. Cei mai buni dintre cei mai mici, aflați în cele două categorii de vârf, urmau – în timp – să fie predați unui proiect secret condus de însuși Reichsführerul SS Himmler.

⁹ „Sub-om, mai prejos de om” (în lb. germ., în orig.).

Denumirea proiectului era Lebensborn, și printre sugarii dați în grija sa era și Erika Matko, în vârstă de nouă luni.

Capitolul 2

1945 – Anul Zero

*Este voința noastră ca statul acesta să reziste o mie de ani. Ne bucurăm să știm
că viitorul va fi al nostru, în întregime!*
Adolf Hitler, *Triumful voinței*, 1935

La ora 2.40 dimineța, în ziua de luni, 7 mai 1945, într-o școală mică, din cărămidă roșie, situată în orașul francez Reims, generalul-colonel Alfred Jodl, șeful Înaltului Comandament al Forțelor Armate germane, a semnat capitularea necondiționată a Reichului de o mie de ani. Cele cinci paragrafe succinte din acest act de capitulare predau Germania în mâinile și-i lăsau pe toți locuitorii acesteia la mila celor patru puteri aliate victorioase – Marea Britanie, Statele Unite, Franța și Rusia – începând cu ora 23.01, a doua zi, marți 8 mai 1945.

Cu o săptămână mai înainte, Hitler și cea mai mare parte a grupului său restrâns de apropiați se sinucisese în măruntaiele buncărului acestuia din Berlin. Heinrich Himmler – mâna dreaptă a lui Hitler și comandantul întregului aparat nazist de teroare – fugise, deghizat în uniformă cenușie aspră, de serj, a soldaților înrolați, având asupra lui acte false, care-l recomandau ca fiind un biet sergent.

Se încheiase totul: fuseseră șase ani de „război total”, în care țara mea își croise drum prin toată Europa, omorând și prădând. Acum, trebuia să ne obișnuim să trăim pe timp de pace.

Cine eram noi, așadar, în acea dimineată de mai? Ce era Germania – care-i dăduse cândva pe Bach și pe Beethoven, pe Goethe și pe Schiller – în siajul *Blitzkrieg*-ului german atât de brutal, ca să nu mai vorbim de Soluția Finală? Cum avea să arate pacea pentru învingători și pentru învinși?

S-a impus o sintagmă nouă, care să descrie situația noastră din 1945: Die Stunde Null. Tradusă literal, aceasta înseamnă „Ora Zero”, dar, pentru rămășițele fumegânde ale Germaniei – o țară în ruină, rușine și foamete –, sintagma desemna mai degrabă „Anul Zero”: atât un sfârșit, cât și un început.

Ce însemna să fii german, de la ora 23.01, din ziua de marți, 8 mai 1945? Pentru Aliați – noii stăpâni ai fiecărui metru de teren și ai fiecărei existențe individuale, de la Mass, din vest, până la Memel, în est –, însemna subjugare, suspiciune și suprimare. Cele patru puteri de ocupație afirmau că niciodată nu li s-ar mai fi permis celor două fluvii gemene otrăvitoare ale naționalismului și militarismului german să se umfle și să inunde continentul. În decursul a câteva ore, aveau să fie stabilite mecanisme și proceduri de punere în aplicare a acestui ideal – sisteme care, deși eram prea mică să le cunosc atunci, aveau să-mi direcționeze ulterior cursul vieții.

Pentru germani, această dilemă a identității însemna ceva diferit. Ceva mult mai puțin filosofic, ceva ce probabil că putea fi categorisit după trei criterii: fizic, politic și psihologic. Dintre acestea, cel mai important – cel mai presant – era, fără îndoială, cel fizic.

În mai 1945, Germania era un tărâm pustiit, de poduri bombardate, drumuri distruse și tancuri carbonizate. În săptămânile și lunile de agonie ale Reichului său, măcinat de nebbie și de o furie neputincioasă, Hitler dăduse ordine să fie create „orașe-fortăreață”. Patria urma să fie apărată

până la ultima picătură de sânge pur german și ultima cărămidă din construcțiile germane. Nu avea să fie nici o capitulare, ci, în schimb, o *Götterdämmerung*¹⁰ de flacără și sacrificiu, pentru a marca zilele din urmă ale Rasei lui Superioare, autoproclamate.

Rezultatul a fost mai puțin un rug nobil funerar și mai degrabă un foc scăpat de sub control, al vanității sale, lung de 1 500 de kilometri. Forțată să se lupte pentru fiecare centimetru de teritoriu – și nimicită de bombardamentele-perdea cu care o tocău Aliții – Germania s-a transformat într-un deșert postapocaliptic. Mormane de moloz umpleau locurile unde cândva se înălțaseră edificii: numai în Berlin erau 75 de milioane de tone, adunate aproape de-a lungul și de-a latul fiecărei străzi. Și alte orașe germane sufereau la fel, șterse de pe fața Pământului de bombardamente și de confruntările din casă în casă, care au distrus ori au lăsat în paragină 70% dintre clădiri. Și peste tot, acum jalnic și năpăstuit, era un popor cândva mândru, care-i subjugase pe cei pe care-i considerase inferiori.

Jurnalele de știri și fotografiile (cele ale Forțelor Aliate, deoarece presa germană își încetase existența chiar din momentul capitulării) surprindeau pe peliculă scene altădată inimaginabile. Strânse la un loc în jurul clădirilor pe jumătate distruse, care se rupseseră în două, astfel încât rămășițele unor existențe cândva normale stăteau expuse vederii tuturor – un șemineu, fragmente de tapet, resturile unei toalete –, erau fantomele în viață ale unor femei și copii. Orfani, refugiați, vârstnici și răniți: peste tot, un

¹⁰ „Amurgul zeilor” (în lb. germ., în orig.), titlul unei opere muzicale din 1876, de Richard Wagner, din ciclul *Inelul Nibelungilor*. Este vorba despre o reînnoire a lumii prin foc și apă, motiv preluat din mitologia nordică.

tablou distopic de cadavre anonime, care zăceau pe străzi, privite – sau, mai degrabă, ocolite – de figuri scheletice, care, în orice moment, riscau să li se alăture.

În toată Germania, cel puțin în orașe, oamenii căutau prin moloz, își creau adăposturi improvizate, scormoneau după mâncare și fie se ascundeau de armatele de ocupație victorioase, fie fraternizau temători cu acestea. Nu fiindcă ar fi vrut, ci din necesitate. Pentru că lipsea un lucru mai important decât adăpostul: hrana.

În ultimele săptămâni de război, economia țării – atât de mult timp dirijată de și în beneficiul Partidului Nazist – se prăbușise la fel de rău ca edificiile ei. Ironia făcea să existe o mulțime de bani, dar monedele și bancnotele deveniseră inutile: pentru că orice resursă disponibilă fusese redirecționată dinspre popor spre nevoile armatei și pentru că exploziile sfârtecaseră întreaga rețea feroviară, făcând imposibil ca recoltele, atâtea câte erau, să fie distribuite, nu prea aveai ce cumpăra în schimbul mărcilor devenite inutile.

Dar nici noii stăpâni ai Germaniei nu păreau să aibă o idee coerentă despre ce aveau de făcut cu ea. De pe 17 iulie până pe 2 august 1945, liderii Aliaților – Churchill (și, mai târziu, Attlee), Truman și Stalin – s-au întâlnit la Potsdam, ca să planifice viitorul. Spre deosebire de sfârșitul Primului Război Mondial, când Germania fusese învinsă și supusă unor grave sancțiuni și plăți reparatorii, dar nu ștearsă de pe harta geografică și politică, acum s-a hotărât ca țara să înceteze a mai exista, după încheierea războiului. În locul ei, aveau să existe patru „zone de ocupație” separate, fiecare deținută și condusă de una dintre națiunile victorioase, potrivit propriilor principii și planuri.

Și, totuși, dincolo de acest aspect, nu a existat o gândire concertată despre ce urma să se întâmple cu fostul stat german, din punct de vedere practic, după ce fusese învins

Hitler. Franța înclina în favoarea împărțirii fostului Reich într-o serie de state mici, independente, în vreme ce Statele Unite luau în calcul revenirea Germaniei la statutul de națiune preindustrializată, concentrată pe și dependentă de agricultură. Washingtonul avea să se resemneze și să accepte că era nepractic și, totodată, de nedorit să li se ceară zecilor de milioane de germani să trăiască asemenea unor țărani medievali. În plus, Aliații nu au analizat cum avea să funcționeze ocupația lor separată, nici nu au luat în discuție problema cu adevărat monumentală de a hrăni atât poporul cucerit – o populație mărită cu mai bine de zece milioane de refugiați din Est –, cât și numeroasele armate care impuneau pacea.

Pur și simplu, mâncarea nu era de ajuns și, fără un sistem funcțional de transport, atâta câtă exista nu putea fi dusă în locurile unde era cea mai mare nevoie de ea. Mai rău chiar, exista un sentiment larg răspândit, în rândurile armatelor de ocupație, că germanii meritau de mult să simtă pe propria piele metodele aplicate de ei: oare ocupația nazistă a Europei nu epuizase cu bună-știință sate, orașe, națiuni întregi, până la inaniție?

Iată, deci, care era moștenirea lui Hitler: o națiune flămânzită, o populație redusă la stadiul de a lupta cu disperare pentru supraviețuire, subzistând, în cel mai bun caz, cu jumătate din kaloriile necesare unei vieți normale. O țară nu numai învinsă și distrusă pe jumătate, ci, pur și simplu, desființată.

Aveam trei ani și jumătate când s-a instaurat pacea. Un copil german mic, liniștit și blond. Locuiam în Bandekow, un cătun în inima rurală a regiunii Mecklenburg, cu mama, bunica și un frate puțin mai mare, Dietmar. Casa noastră era un conac mare de țară, acoperit pe jumătate cu lemn și pe modelul specific al regiunii, situată într-o zonă de acri

întregi de pădure. Cred că eram tipici atât pentru o anumită clasă socială de germani dinaintea războiului, cât și în mare, prin contrast, pentru țara de după război. Familia noastră era veche din ambele părți, cu un bun renume și, în pofida economiei distruse, cu o situație materială bună.

Mama mea, Gisela, era fiica unui magnat armator din Hamburg. Familia Andersen aparținea vechii clase hanseatice – elita conducătoare, patriciană și prestigioasă, care-și câștigase banii și reputația din comerț încă de când Hamburgul fusese declarat oraș liber de Congresul de la Viena, din 1815.

Casa noastră din Bandekow era în posesia familiei mamei mele de generații întregi: îi aparținuse străunchiului meu, dar mai mult ca sigur fusese folosită ca loc de retragere la țară în anii dinainte de 1945. Desigur, familia Andersen își păstrase reședința principală în Hamburg, iar bunicul meu rămăsese acolo, în timp ce bunica își împărțea timpul între cele două case.

Gisela era unul dintre cei patru copii ai familiei Andersen. Fratele ei căzuse la datorie, în Wehrmacht, în ultimele zile de război; sora ei mai mare fusese îndepărtată din familie – ca urmare a vreunei fapte oarecare dezonorante, nerostite, care pătase numele familiei, altfel respectabil –, dar sora ei care rămăsese acasă, mătușa mea Ingrid (cunoscută de toată lumea drept Erika sau „Eka”), mi-a ținut companie în mod constant, când eram copil. La sfârșitul războiului, Gisela avea 31 de ani. Era tânără, isteță – în felul și maniera privilegiată a clasei din care făcea parte – și drăguță. Era și măritată, deși nu avea un mariaj fericit, cum avea să se afle ulterior.

Hermann von Oelhafen era un soldat de carieră. Servise cu onoare în Primul Război Mondial: fusese rănit grav în 1914, din nou în 1915 și, după o ultimă vătămare în 1917, fusese

decorat cu Crucea de Fier pentru chinurile suferite. Asemenea Giselei, provenea dintr-un mediu aristocratic: deopotrivă tatăl și mama lui se puteau lăuda cu particula *von* („de”, în limba germană) – marca de noblețe a înaltei societăți – în numele lor de familie.

Dar, în timp ce Gisela era tânără și plină de viață, Hermann era total opusul. Era cu 30 de ani mai în vârstă decât Gisela și suferea de grave crize de epilepsie. Nu știu dacă acestea erau, cumva, cauza firii sale morocănoase; de un lucru sunt sigură, că mariajul lor – care începuse în 1935, în primii ani, plini de speranță, ai lui Hitler – era efectiv încheiat în 1945. Pe măsură ce am crescut de la stadiul de bebeluș la cel de copil mic, rar l-am văzut pe tata: noi locuiam în conacul de la Bandekow, în vreme ce Hermann locuia la 1 000 de kilometri depărtare, în orașul bavarez Ansbach.

Poate că, din exterior, nu părea deloc ciudat faptul că o femeie măritată stătea singură cu copiii și mama ei. Prin asta, familia noastră era tipică pentru națiunea germană, actualmente dizolvată, în lunile de imediat după sfârșitul războiului: majoritatea bărbaților adulți – chiar și cei foarte tineri sau vârstnicii – fuseseră înrolați în serviciul militar și erau acum fie morți, fie dispăruți, fie prizonieri de război în lagărele din toată Europa. Germania era o țară – mai exact, o fostă țară – de femei și copii.

Dar, deși a jucat și el un rol, războiul nu a fost principalul motiv al separării părinților mei. Între ei era o prăpastie de netrecut; o ruptură emoțională chiar mai puțin maleabilă sau deschisă spre împăcare decât diviziunile impuse națiunii noastre. Eram prea mică să știu acest lucru pe atunci, dar mi-a umbrat copilăria, la fel ca situația politică în plină deteriorare, în care ne aflam.

Politica. Era cel de-al doilea factor care mi-a definit viața la sfârșitul războiului. Nu politica pe care au ajuns s-o cunoască și s-o ignore generațiile moderne; nu jocurile pentru poziții și putere dintre partidele rivale, într-o democrație stabilă: politica din 1945 era cu adevărat violentă și nemiloasă.

În ultimele zile de război, Forțele Aliate au înaintat în forță prin Germania, dinspre toate punctele cardinale. Tancurile și trupele americane au năvălit spre est din Franța, Belgia și Olanda; cele britanice și-au croit drum spre nord, parcurgând țara prin Italia și Austria; iar vastele armate ale Uniunii Sovietice au gonit spre vest, din zona care înainte de război fusese Polonia. Pentru fiecare dintre acestea, exista o nevoie copleșitoare, imperativă, de a cuceri și de a controla cât mai mult teritoriu german cu putință: potrivit Acordului de la Potsdam, ceea ce aveau să dețină, când războiul se va fi încheiat de-a binelea, devenea proprietatea lor, cu prea puține perspective de redistribuire ulterioară. În acele ultime săptămâni din primăvara lui 1945, erau revendicate granițele Europei postbelice și, în același timp, erau plantate semințele Războiului Rece.

Când luptele au luat sfârșit, a reieșit că locuința tatălui meu se afla în zona de ocupație americană; prin urmare, soarta lui depindea de felul în care Washingtonul își interpreta drepturile și îndatoririle în privința teritoriului pe care de-acum îl deținea. Însă Bandekow se afla în zona de ocupație sovietică, iar Moscova cultiva niște idei foarte diferite, despre cum avea să dezmembreze infrastructura Germaniei naziste – precum și despre ce voia să facă în partea sa din fostul Reich.

Inițial, măcar, a existat o înțelegere între Aliați despre nevoia de a-i aduce în fața justiției pe călăii supraviețuitori ai regimului lui Hitler. S-a înființat un tribunal pentru crime

de război, al celor patru puteri, pentru a chema în judecată mașinăria național-socialistă: Göring, Jodl, Hess, Von Ribbentrop și alți 20 de lideri ai statului național-socialist au fost înțemnițați în celulele din subsolul Palatului de Justiție din Nürnberg, în așteptarea procesului pentru crime de război și pentru crime împotriva umanității. În afară de Hitler și de Goebbels, morți, cel mai notabil absent din acest catalog al infamiei era Himmler, creatorul SS-ului și mintea diabolică din spatele aparatului nazist de teroare: după ce fusese capturat, el se sinucisese, înainte să poată fi adus la Nürnberg.

Judecarea și condamnarea, în cele din urmă, a mai tuturor acestor oameni au însemnat, fără îndoială, un triumf al justiției, dar au marcat, totodată, apogeul cooperării dintre puterile de ocupație. După Nürnberg, Statele Unite, Marea Britanie, Franța și Uniunea Sovietică aveau să vină, fiecare, cu câte o abordare totalmente diferită a teritoriului și a populațiilor pe care le controlau; destinele individuale a zeci de milioane de germani depindeau de zona în care se întâmplase ca ei să se fi aflat la încheierea războiului. În scurt timp, aceste mari dezbinări politice aveau să schimbe viețile micii noastre familii pentru totdeauna.

Contrastul dintre cele patru puteri de ocupație s-a remarcat, în primul rând, prin felul în care-i tratau pe membrii Partidului Nazist. Denazificarea era un termen inventat la Washington, în ultimii ani de război: președintele Franklin Roosevelt și succesorul său, Harry Truman, recunoșteau că tentaculele partidului se insinuasera până la fiecare aspect din viața germană, de la cea politică la cea juridică, de la cea publică la cea personală. În mai 1945, erau peste 8 milioane de membri ai Partidului Nazist – în jur de 10% din totalul populației. Ce era de făcut în legătură cu

aceste împletiri ale mecanismelor fascismului cu însăși țesătura vieții cotidiene?

Desigur, căutarea unui răspuns nu se limita doar la Statele Unite. Fiecare putere aliată se confrunta cu această problemă: cum să dezrădăcineze național-socialismul, asigurându-se, în același timp, că propria zonă de ocupație continua să funcționeze. Primul pas a fost scoaterea Partidului Nazist în afara legii. Pe 20 septembrie 1945, Proclamația Consiliului de Control anunța că „Partidul Muncitoresc Național-Socialist German (NSDAP, în germană) este complet și definitiv abolit și declarat ilegal” pe tot cuprinsul fostului Reich.

Însă partidul în sine era doar elementul cel mai vizibil dintr-o amestecătură bizantină de organizații naziste. Sub el, existau peste 60 de alte asociații oficiale, pornind de la organisme notorii pe plan internațional, cum ar fi SS, Gestapo și Tineretul Hitlerist, până la societăți mai obscure (chiar și în interiorul Germaniei), cum ar fi Comitetul Reichului pentru Protecția Sângelui German și *Deutsche Frauenschaft* – Mișcarea Femeilor Național-Socialiste. Toate au devenit imediat ilegale și, lucru și mai important, asocierea precedentă cu oricare dintre acestea ar fi fost suficientă pentru a stigmatiza pe orice persoană ca fiind un posibil simpatizant nazist.

Din câte știam eu, nici Hermann, nici Gisela nu au fost membri ai Partidului Nazist. Nu i-am auzit niciodată exprimând opinii fasciste ori susținându-l pe Hitler. Dar, cu siguranță, istoriile lor personale (tatăl meu, ca soldat de carieră, care fusese ofițer în Wehrmacht, cea mai mare parte din perioada războiului; mama mea, ca fostă membră a mișcării *Deutsche Frauenschaft*) trebuie să fi condus la niște anchete din partea oficialităților însărcinate cu denazificarea din zonele respective de ocupație.

La început, americanii au fost cei mai aprigi susținători ai denazificării, dar au devenit curând cea mai pragmatică dintre armatele de ocupație. Guvernul militar al Washingtonului și-a dat seama că, deși dorite, epurările pe scară largă ale celor suspectați de a fi sau de a fi fost naziști ar fi însemnat că întreaga răspundere pentru organizarea vieții de zi cu zi cădea exclusiv pe umerii săi – o povară care, pentru o națiune sătulă de război și nerăbdătoare să-și aducă trupele acasă, era, pur și simplu, prea apăsătoare.

Și, astfel, tatăl meu, ca orice adult care locuia în zona americană, a trebuit să completeze un chestionar (intitulat fie *Fragebogen*, fie *Meldebogen*, adică „foaie de întrebări” sau „foaie de informare”) în care afirma că nu fusese niciodată membru al vreunei organizații naziste, deși, ulterior, s-au făcut puține verificări sau examinări detaliate ale acestor declarații pe proprie răspundere. Cu mici excepții sau fără excepție, cei mai mulți dintre solicitanți primeau documente oficiale, care-i identificau drept „germani buni”, scăpați de stigmatul fascismului. În scurt timp, acestea au devenit cunoscute drept *Persilschein* – bucăți de hârtie care puteau spăla trecutul ca orice detergent, făcându-l curat ca lacrima.

Abordarea sovietică a fost foarte diferită. Poate pentru că sovieticii suferiseră pierderi mai mari și distrugerii mai catastrofale decât oricare dintre celelalte trei puteri aliate – sau, mai degrabă, deoarece Stalin avea planuri clare de viitor pentru zona sovietică –, Moscova a adoptat o abordare mult mai puțin relaxată.

Administrația Militară Sovietică din Germania – cunoscută sub acronimul SMAD – controla o porțiune vastă din teritoriu, de la fluviul Oder, în est, la fluviul Elba, în vest. Pe 18 aprilie 1945, Lavrenti Pavlovici Beria, șeful extrem de temut al poliției secrete a lui Stalin, a emis Ordinul cu numărul 00315, care mandata arestarea imediată a

membrilor activi și cu vechime ai organizațiilor Partidului Nazist. Nu era necesară nici o investigație, înainte de aceste arestări. În final, 123 000 de germani au fost adunați și încarcerati în zece lagăre speciale, înființate pe tot cuprinsul zonei sovietice.

Existența acestor închisori – conduse de NKVD, echivalentul stalinist al poliției secrete germane Gestapo, de cele mai multe ori, situate pe locul fostelor lagăre de concentrare naziste – era, în sine, un secret. Nu era permis nici un fel de contact între prizonieri și lumea exterioară, dar vestea s-a dus, inevitabil: caracterul adeseori aleatoriu al arestărilor și încarcerărilor (în februarie 1946, membrii veritabili ai Partidului Nazist reprezentau mai puțin de jumătate din numărul total de prizonieri) și teama lor de a fi târați în rețeaua de *Schweigelager* (însemnând, literalmente, „lagărul tăcerii”) apăsau greu asupra unei populații germane deja temătoare, aflate sub conducere militară sovietică.

Aproape orice – denunțuri anonime, fosta apartenență la o societate nazistă sau contactarea unei persoane din celelalte trei zone de ocupație – era suficient, pentru a te pricopsi cu o bătaie în ușa, iar apoi cu transportul până la un *Schweigelager*. De cele mai multe ori, acesta se dovedea un drum fără întoarcere: aproape 43 000 de bărbați și de femei aveau să moară în spatele sârmei ghimpate a acestor lagăre de concentrare postbelice.

Să se fi îngrijorat mama de riscurile pe care le presupunea implicarea ei în mișcarea *Deutsche Fraeunkschaft*, pentru toți ai noștri din Bandekow? Nu știu: familia Von Oelhafen era una taciturnă, rareori implicându-se în discutarea emoțiilor, cu atât mai puțin a celor din trecut. Aveau să treacă mulți ani, până ce am aflat secretul care stătea la baza copilăriei mele, secretul care ne unea, pe Gisela, pe Hermann și pe mine, de o sinistră organizație nazistă, ceea ce, cu

siguranță, ne-ar fi creat probleme, dacă apuca să afle și SMAD.

Să fi fost asta o grijă suplimentară, care-i întuneca mintea mamei mele? Iarăși, nu știu. Ce știu este că, la intrarea în iarnă, Gisela era îngrozită de altceva: de viol.

În tot anul 1945, pe măsură ce armata sovietică își croia drum prin luptă în Germania, trupele ei ajunseseră să stăpânească o expresie mai presus de orice: *Komm, Frau* – „Vino, femeie”. Acest ordin nu concepea neascultare și conducea la una și aceeași inevitabilă concluzie. Zeci de mii de femei germane – poate chiar de zece ori această cifră – au plătit cu trupurile lor prețul tratamentului brutal aplicat de Hitler orașelor și populației ruse. Violul era atât de obișnuit în sectorul sovietic, încât, pentru multe femei de toate vârstele, problema nu mai era *dacă* fuseseră violate, ci *de câte ori*.

Era, totodată, ceva ce se accepta cvasioficial. Deși comandanții SMAD din unele părți ale zonei ocupate anunțau, prefăcuți, că aveau să pună capăt violurilor asupra femeilor germane, în realitate, alții plăteau un preț ridicat pentru că încercau să facă tocmai acest lucru. Un tânăr căpitan din Armata Roșie, Lev Kopelev, a intervenit ca să oprească violarea în grup a mai multor fete, și, pentru grija de care dăduse dovadă, a fost condamnat la zece ani într-un lagăr de muncă, un tribunal găsindu-l vinovat de infracțiunea de „umanism burghez”.

E drept că nici lagărele de detenție, nici violurile nu se limitau la sectorul sovietic. Americanii au închis mii de suspecti nazişti, adesea în condiții înfiorătoare, vreme de ani buni, iar trupele franceze atacau frecvent femei germane, în orașele controlate de ele. Dar, în ultimele luni ale războiului, Hitler și Goebbels ațâțaseră focul spaimei naționale, folosind un curent constant propagandistic despre brutalitatea

Armatei Roșii – iar forțele de ocupație sovietice, din momentul în care au început să-și croiască drum prin luptă pe pământ german, au împlinit cele mai negre dintre aceste previziuni.

Familia noastră era la fel de vulnerabilă ca oricare alta, dacă nu chiar mai mult. Mama mea și mătușa Eka erau tinere și frumoase, și proveneam din burghezia detestată: casa noastră era mare, confortabilă, cu provizii îndestulătoare de la fermă, dar era, de asemenea, izolată, iar fratele meu era singurul bărbat din gospodărie. Teamă de viol a planat asupra noastră pe tot parcursul iernii. Mai târziu, mama avea să-și amintească – într-una dintre puținele trăiri personale dispartate, pe care mi le-a împărtășit vreodată – cum se ascundea sub pat ori de câte ori auzea că soldații Armatei Roșii ar fi fost în zonă.

Dar, indiferent dacă teama era debilitantă, adevărul este că ne descurcam mai bine decât majoritatea populației din zona sovietică. Aveam un acoperiș deasupra capului, spre deosebire de cei mai mulți locuitori din orașele bombardate. Iarna 1946–1947 a fost una dintre cele mai aspre, așa cum a rămas ea în memoria colectivă: temperaturile au scăzut până la -30°C și, pentru milioanele de oameni care se luptau să supraviețuiască în subsolurile bombardate ale caselor în care locuiseră, nu exista nici un fel de adăpost împotriva frigului năprasnic. Și, întrucât tot ce mai rămăsese din rețeaua de cale ferată, după lunile finale, dezastruoase, de lupte, fusese rapid dezmembrat de armata sovietică și dus înapoi în est, ca despăgubire de război, lipseau și cărbunii: mii de oameni au murit, pur și simplu, înghețați.

De fapt, însă, mâncarea – sau, mai degrabă, lipsa ei – a devenit rapid preocuparea dominantă. Cartelele germane de raționalizare nu mai erau valabile: proviziile și așa limitate,

care fuseseră disponibile anterior, acum erau solicitate de SMAD, pentru a hrăni Armata Roșie. În orașele din toată țara, foamea și teama veneau la pachet, ca măsuri ale existenței.

În zonele aflate sub controlul Moscovei, au fost introduse noi măsuri de raționalizare. Sovieticii au creat un sistem nou, pe cinci niveluri: nivelul cel mai înalt le era rezervat, în mod bizar, intelectualilor și artiștilor; nivelul imediat inferior le era atribuit femeilor – *Trümmerfrauen*, cum erau denumite – care lucrau în lanțuri umane, la demolarea clădirilor semidistruse și la evacuarea molozului, adesea cu nimic altceva decât cu mâinile goale. Aceste rații erau mult mai valoroase decât salariul oficial de 12 *Reichsmark*, pe care-l primeau pentru evacuarea fiecărei mii de cărămizi. Munca fizică grea era singurul mod de supraviețuire, iar femeile Germaniei săpau în ruinele națiunii, pentru a-și salva de foamete familiile.

Nivelurile de raționalizare de mai jos scădeau proporțional și dramatic. Cartela de pe ultimul loc, poreclită *Friedhofskarte* (care înseamnă, textual, „bilet spre cimitir”), le era emisă celor care nu serveau nici unei funcții folositoare în opinia stăpânilor noștri sovietici: casnicilor fără serviciu și vârstnicilor.

În iarna aceea, două cuvinte noi au intrat în vocabularul vieții postbelice. Primul era *fringsen*, apărut după ce Josef Frings, cardinalul catolic de Köln, și-a dat oficial binecuvântarea pentru ceea ce mulți dintre enoriașii lui făceau deja – furtul în scop de supraviețuire. Infracționalitatea crescuse dramatic: pe lângă nenumăratele jafuri și violuri săvârșite de soldații Armatei Roșii, germanii de sub ocupația sovietică au început să se vâneze unii pe alții. Numai în Berlin aveau loc zilnic, în medie, 240 de tâlhării și cinci crime. Poate că infracționalitatea urbană nu

era o îngrijorare presantă pentru familia Von Oelhafen, care locuia în relativa siguranță rurală a zonei Mecklenburg, dar al doilea cuvânt nou avea un sens foarte real: *hamster* însemna, efectiv, „să faci provizii ca un hârciog”. În practică, era vorba de o procesiune constantă a orășenilor înspre și dinspre zona rurală, disperați să-și dea puținele bunuri de valoare la schimb pentru mâncare, pe care noi o aveam relativ din abundență.

Realitatea momentului zero – *Stunde Null* – era aceasta: o existență definită de trei tovarăși constanți – frica – în special față de Armata Roșie și de hotărârea ei de a se răzbuna pe civilii germani pentru războiul lui Hitler –, foametea și frigul. Aceasta era Germania, țara și viața mea, când am împlinit patru ani. Aceasta era moștenirea gloriosului Reich.

Și ne așteptau lucruri și mai rele. De-a lungul anului 1946, pe măsură ce relațiile dintre puterile de ocupație se înrăutățeau, intențiile Moscovei față de cei aflați sub comanda ei în SMAD au devenit și mai rigide. Pe lângă jefuirea de avuție și hrană a zonei, a început procesul îndepărtării unicei și plăpânde raze de speranță de care ne bucurasem de la încheierea războiului: libertatea.

Granițele dintre cele patru zone deveneau din ce în ce mai greu de trecut. În iulie 1945, de jur împrejurul teritoriului deținut de sovietici fusese stabilită o „graniță internă germană”, după cum o denumise SMAD, însă, de atunci, fusese doar sporadic păzită serios. Deși, oficial, oricine dorea să se deplaseze între sectorul sovietic și celelalte zone de ocupație aliate avea nevoie de un permis de trecere interzonal – *Interzonenpass* –, cel puțin un milion și jumătate de germani reușiseră să fugă în zonele americană și britanică. Dar acum, acest lucru a început să se schimbe.

În vara lui 1947, pregătirile erau în toi pentru eventuala transformare a Administrației Militare Sovietice în noua Republică Democrată Germană, condusă de comuniști. Au fost desfășurate noi contingente de soldați sovietici la punctele oficiale de trecere, de la graniță. Locurile neoficiale de trecere aveau să fie curând blocate cu șanțuri proaspăt săpate și de baricade cu sârmă ghimpată. Începea Războiul Rece, iar noi locuim de partea nepotrivită a viitoarei Cortine de Fier. În vara lui 1947, părinții mei – separați deopotrivă fizic și emoțional – au luat o decizie comună remarcabilă. Era momentul să evadeze.

Capitolul 3

Fuga

Ingrid este foarte curajoasă și face față mersului extenuant, fără să se plângă.

Jurnalul Giselei von Oelhafen, iunie 1947

Mama mea ținea un jurnal. Fără ca eu să știu – nu mi-a spus niciodată, nici măcar adult fiind –, a notat cele mai mici detalii despre începuturile copilăriei mele, pe câteva pagini răzlețe. Acest carnețel subțire, legat în piele neagră, conține tot ce știu despre primii opt ani ai mei de viață.

Începe cu o fotografie mică, alb-negru, cu mine la trei ani, desculță și purtând pantaloni scurți, însoțită de explicația: „Badekow – Ingrid, vara lui 1944”. La pagina următoare, este un plic datat 4 iunie 1944, care conține – potrivit însemnării mamei – câteva șuvițe din părul meu. Chiar dacă pare destul de convențional, genul de jurnal pe care orice mamă iubitoare îl ține, pentru a rememora copilăria fiicei sale, restul conținutului nu mai respectă această impresie. Sunt puține însemnări – nu mai mult de patru sau cinci

pentru fiecare dintre cei cinci ani, pe care mama le-a făcut. Iar natura în sine a însemnărilor este stranie: sunt toate la persoana a treia. Peste tot, Gisela se referă la ea însăși ca la *Mutti* (cuvântul german colocvial pentru „mami”), niciodată nu spune „eu”.

M-am interesat între timp și am înțeles că genul acesta de jurnal la persoana a treia nu era ceva neobișnuit în Germania din ultimii ani de război – poate că, astfel, îl făcea mai ușor de citit de către copiii ei, mai târziu. Dar, dat fiind că nu ne-a pomenit de el niciodată, această explicație inofensivă pare puțin probabilă. Stilul ei, curios de detașat, pare să evidențieze, mai degrabă, dificultatea pe care mama mea o întâmpina în a se conforma unui stereotip matern, și distanța pe care am perceput-o mereu între noi.

Și, totuși, jurnalul mă ajută să-mi fac o idee oarecare despre ce fel de copil eram. Însemnarea de ziua mea, de pe 11 noiembrie 1944, sună așa:

Astăzi, Ingrid face trei ani. Nu este înaltă pentru vârsta ei, dar îi merge bine, se dezvoltă minunat și are o constituție sănătoasă. Are o voință puternică și e predispusă la un temperament violent. Firea ei este calmă și insistentă. Nu dă atenție persoanelor pe care nu le cunoaște: în clipa aceea, micul ei ego primează și-i ocupă cam prea mult din mica ei lume.

Următoarea notiță, datată o lună mai târziu, face aluzie la dorința mea de a obține afecțiunea mamei. Din motive neștiute, am fost lăsată singură cu Dietmar la ora prânzului; când s-a întors, mama a scris:

Ingrid – cu o față serioasă – era foarte ocupată să-și hrănească fratele, așa cum face mereu mami.

Dacă e să mă iau după jurnal, se pare că n-am reușit niciodată să-i câștig afecțiunea. De-a lungul celor 12 luni ale

anului 1945, mama a reușit să mai pună stiloul pe hârtie de cinci ori: în două dintre ele, ca să noteze efectul pojarului asupra mea, o dată ca să scrie vestea îmbucurătoare că nu mă mai temeam de câinele familiei și încă de două ori, când remarcă și reține încetineala mea de a vorbi. („Nu formează propoziții întregi, maximum, la ea, înseamnă trei sau patru cuvinte.”) Există un motiv foarte întemeiat pentru care eram înceată la rostirea cuvintelor germane în limba mea de copil, iar mama îl cunoștea perfect. Dar nu se pomenește nimic despre asta în paginile carnetelului.

Nici nu se insistă pe ceea ce sigur a fost o perioadă traumatizantă din viața mea, în anul următor. În vară, mama nota laconic că eu (și, probabil, Dietmar) fusesem trimisă la o casă de copii, la mai bine de 250 de kilometri depărtare, la Lobetal, lângă Berlin. Cum am ajuns acolo? Nu știu: jurnalul ei tace în această privință, ca, de altfel, și în multe altele. N-a mai scris decât atât:

Mami e bolnavă – între timp, Ingrid stă, de pe 5 august până la 1 noiembrie, într-un leagăn de copii din Lobetal. Acolo suferă de oreion – dar nu prea grav.

Am aflat, zeci de ani mai târziu, că boala mamei mele era, de fapt, o cădere nervoasă. Poate că din cauza mariajului ei eșuat și a poverii de a se îngriji de doi copii mici. Poate că-și spusese cuvântul efortul de a trăi sub ocupație sovietică; teama constantă de arest sau – și mai rău – de viol din partea soldaților Armatei Roșii. Prima însemnare din carnetel pentru 1947 arată că luase hotărârea să fugă – și că, deși erau în continuare înstrăinați, îl inclusesse și pe tata în planurile ei periculoase:

1 mai 1947. Tati îi duce pe ambii copii la leagănul din Lobetal. Mami vrea să treacă frontiera ilegal.

Nu pot pretinde c-am fost vreodată efectiv apropiată de mama, nici nu pot afirma c-aș fi simțit vreodată din partea ei genul de iubire pe care un copil ar trebui să-l primească implicit de la un părinte. Și Gisela știa foarte bine acest lucru; o altă notiță disparată din jurnal, cu scrisul de mână al mamei mele, reține că eram cu mult mai atașată de bunica mea.

Buni este iubită mai presus de toți ceilalți, adesea mai mult decât mami. Se înțelege foarte bine cu copiii.

Chiar și așa, trebuie să admit că decizia de a-și asuma riscul să aleagă libertatea era extrem de curajoasă.

*

Granița dintre ceea ce avea să devină, în mai puțin de doi ani, Republica Democrată Germană și zona de ocupație britanică din Germania era una politică, dar și fizică. Desigur, era interzisă părăsirea zonei sovietice fără un permis special, iar acesta se obținea foarte greu. Până și a-și nota în propriul jurnal gândul de a trece granița ilegal – în cazul în care ar fi fost descoperit – ar fi dus la interogări, închisoare în „lagărele tăcerii” sau și mai rău.

Pe lângă asta, drumul până la graniță era pe cât de obositor și de complicat, pe atât de periculos. Bandekow se găsea, ce-i drept, la mai puțin de 15 kilometri în zbor de cioară de fluviul Elba, care forma și o mare parte a graniței cu zona britanică, dar nu era chip să-l treci. Mama făcuse deja o încercare secretă de fugă și descoperise, probabil, că podurile cele mai apropiate, de la Lauenburg și Dömitz, fuseseră aruncate în aer, în 1945, de armata germană aflată în retragere. Cel mai apropiat pod intact era la 150 de kilometri depărtare spre sud, în Magdeburg.

Cum căile ferate ale țării erau încă în haos, iar mașinile particulare – o raritate (darmite benzina care să le pună în funcțiune), să ajungi la Magdeburg ar fi fost o provocare

chiar și pentru un adult sănătos, care făcea drumul de unul singur. Mama mea era departe de a fi bine – și avea doi copii foarte mici de tras după ea, la fiecare pas din tot acest parcurs. Trebuie să fi fost o perspectivă îngrozitoare. Împovărată cu mine și cu Dietmar, n-ar fi putut căra nimic cu ea: urma să facem expediția, toți trei, în hainele pe care se nimerea să le avem, iar, dacă reușeam, ajungeam la adăpost, pe teritoriu britanic, doar cu ce purtam pe noi.

Caracterul aproape imposibil al simplului drum dintr-un loc într-altul, în 1947, este scos în evidență de ruta întortocheată de scăpare, pe care mama și-o notase cu grijă în jurnal. Urmărind-o acum pe hartă, prima parte a călătoriei ne ducea spre est, nu spre vest: din ce în ce mai adânc în zona de ocupație sovietică și mai departe de refugiul pe care-l căutam. Am pornit la drum pe 30 iunie, parcurgând – cred – cu calul și căruța, 25 de kilometri până la orașelul Lübtheen. Aici, mama ne-a găsit un hotel, unde să ne cazeze pe timpul nopții și în care puteam aștepta sosirea, dis-de-dimineată, a partenerului ei întru conspirație.

Habar n-am cum a obținut tata acte pentru a trece din zona americană pe teritoriul controlat de sovietici, nici cum a făcut rost de mașina în care ne-am îngrămădit toți patru în dimineța aceea. Știu doar că atunci a fost ultima dată când familia noastră a fost împreună, pe parcursul aceluia drum de 30 de kilometri spre est, către orașul Ludwigslust.

Motivul pentru care ne îndreptam așa de departe spre est ne aștepta în gară la Ludwigslust. Atât peronul, cât și trenul care avea să ne aducă înapoi spre vest, la Magdeburg, trebuie să fi fost foarte aglomerate. În vara aceea, peste zece milioane de refugiați și prizonieri de război eliberați se aflau în mișcare: la fel ca și noi, mulți încercau cu disperare să-și găsească o cale de ieșire din zona sovietică. Cum-necum –

nu mi s-a spus niciodată cum –, aveam biletele de tren atât de prețioase: jurnalul mamei notează doar că trenul era atât de aglomerat, încât tata a trebuit să ne împingă pe amândoi în brațele ei pe geamul vagonului. Nu pomeneste nimic despre faptul că el nu ne-a însoțit în călătorie, ci a rămas în urmă, pe peron (cum îmi place să-mi închipui), făcându-le cu mâna soției și copiilor.

Magdeburgul era la mai bine de 150 de kilometri spre sud, iar călătoria cu trenul a durat toată ziua. Când am ajuns, în sfârșit, era seară și cu siguranță eram și obosiți, și înfometați. În mod cert, nu era ușor de găsit de mâncare: Magdeburgul fusese bombardat din greu în 1945 și, chiar și când am ajuns noi, continua să fie un oraș distrus și în ruine. Și, cu toate că se afla în sectorul sovietic, cartelele noastre de rații, emise de sovietici, nu erau valabile acolo. Singură, cu doi copii mici într-un oraș străin și devastat, mama a optat pentru singura variantă disponibilă: a găsit un comerciant contrabandist și i-a dat peste 60 de mărci pentru câteva bucăți de pâine.

Nu există nici o informație în jurnalul mamei despre locul unde am stat în noaptea aceea. În haosul în care era cufundat Magdeburgul, este puțin probabil să fi găsit un hotel: scrie, pur și simplu, că am rămas în oraș toată ziua următoare, schimbând locurile de cazare seara, pentru a fi mai aproape de pasul următor din drumul nostru spre libertate.

Mai întâi, a trebuit să luăm un tren care pleca din Magdeburg, îndreptându-se spre nord, către satul Gehrendorf. Acolo, pârâul Aller forma granița dintre Est și Vest. De partea cealaltă se afla cătunul Bahrdorf, situat în siguranță în interiorul zonei britanice. Tot ce mai rămânea între noi și locul de refugiu erau apele lin curgătoare ale aceluia pârâu, Aller. Dar nu existau bărci, nici poduri:

singurul mod în care l-am fi putut traversa era să-l trecem cu picioarele. Și asta am și făcut.

Sigur nu ne-a luat prea mult, pentru că Aller nu e năvalnic nici în momentele lui cele mai bune, iar, în toiul verii, trebuie să fi fost rezonabil de puțin adânc. Totuși, trebuie să fi constituit o încercare grea pentru o tânără femeie stresată, cu doi copii mici, în arșița unei zile din miez de vară. Probabil că se și temea, sperând să nu fie văzută de grănicerii din Armata Roșie și rugându-se ca nici eu, nici Dietmar să nu facem gălăgie și să ne dăm de gol cu toții. Singura amintire pe care o am este ce a scris mama ceva mai târziu în carnetul ei:

Temperatura este foarte ridicată. Ingrid este foarte curajoasă și face față mersului extenuant, fără să se plângă.

În cele din urmă, am ajuns în siguranță pe partea cealaltă. Ne-am cățărat pe mal și, după un drum lung făcut prin Țara Nimănui, am intrat în zona britanică. Eram liberi.

Mama n-avea de unde să știe – deși, date fiind graba și hotărârea inerente din relatarea ei succintă despre fuga noastră din Est în Vest, trebuie să fi simțit începutul instalării Cortinei de Fier –, dar am izbutit să scăpăm exact la timp. În septembrie 1947, granițele dintre zona sovietică și zonele foștilor Aliați vestici erau deja strict păzite de un nou contingent de trupe NKVD; n-a durat mult până s-a dat ordin ca oricine încerca să scape să fie împușcat pe loc.

Cum arăta libertatea pentru Gisela von Oelhafen, în seara aceea de vară? Ce însemna pentru ea să fie, în sfârșit, în siguranță, după doi ani de stat sub ocupație sovietică, și să fi scăpat, cu tot cu copiii ei, de sub conducerea despotică a Moscovei? Mi-aș dori s-o pot întreba măcar acum.

După încă o zi obositoare de drum, am ajuns la Wünstorf, un orășel situat imediat la vest de Hanovra, penultima oprire în expediția mamei mele spre casa din Hamburg a familiei ei. Spun intenționat „expediția mamei”, deoarece avea să parcurgă ultima etapă a drumului singură. Însemnarea ei din jurnal – ca de obicei, lapidară – menționează soarta foarte diferită rezervată mie și lui Dietmar:

4 iulie: La casa de copii din Loccum.

Ne scosese din zona sovietică și ne adusese pe teritoriul mai puțin primejdios al sectorului britanic. Dar până aici se întinsese protecția ei maternă. De îndată ce ne-a scos la liman, ne-a și expedit. A doua mea noapte de libertate s-a încheiat în incinta unei case pentru copii nedoriți.

Aici aveam să-mi petrec următorii șase ani, singură și izolată, în grija Bisericii. De fapt, noua mea viață a început la fel cum mi se încheiase cea veche: înfrigurată și înfricoșată.

Capitolul 4

Acasă

Dragă mami, te rog, ia-mă acasă pentru totdeauna. Mi-e dor de tine, de buni și de mătușa Eka.

Scrisoare către mama mea, trimisă de la casa de copii

Prima mea amintire adevărată este o portocală. Îmi amintesc frânturi și din alte imagini, posibil rememorări mai timpurii – stau întinsă pe jos, într-un vagon de tren, fiindu-mi frig sub o pătură; un șir lung de paturi de campanie într-o cameră lungă și un șobolan care trece în fugă peste picioarele mele –, dar prima mea amintire despre care știu

efectiv că este adevărată e cea cu portocala. Stau la o masă lungă, de lemn, într-o cameră mare. Sunt de față numeroase persoane, adulți și copii. Știu că mulți dintre adulți sunt bărbați și femei fără adăpost, care au fost invitați acolo pentru ziua respectivă; copiii, însă, locuiesc în acea clădire. Fiecare dintre noi primește o farfurie cu fructe, printre care o portocală, ca o tratație specială.

Știu de unde și de când am această amintire. Anul era 1947 și aveam aproape șase ani. Încăperea cu masa lungă era din casa de copii unde fuseserăm expediați eu și Dietmar. Era ziua de Crăciun.

Casa de copii era administrată de Biserica Protestantă și se numea *Nothelfer*, ceea ce, în traducere literală, înseamnă „ajutor în suferință”. Locuiau acolo 65 de băieți și de fete, cu toții de vârste până în zece ani. Unii erau strămutați – copii care-și pierduseră părinții în timpul războiului sau în migrațiile haotice în masă, din lunile de imediat după încetarea lui. Eu și Dietmar eram diferiți: aveam doi părinți în viață, care știau foarte bine unde ne aflam, dar care, din motive cunoscute doar de ei, ne dăduseră în grija altora.

Eram izolați deopotrivă fizic și psihologic. *Nothelfer* se afla pe Langeoog, o insuliță din Marea Nordului, la zece kilometri de coasta Germaniei continentale și la 200 de kilometri distanță de Hamburg. Ca să fiu corectă față de părinții mei, nu cred că intenționaseră să ne trimită atât de departe: când am ajuns inițial, în iulie, casa de copii era situată aproape de Hanovra. Dar, la un moment dat, în cele cinci luni care au urmat, acel stabiliment a fost închis și noi am fost mutați tocmai pe Langeoog.

Data fiind amplasarea clădirii, nu-i de mirare că la *Nothelfer* era frig. Încă mai simt vântul care sufla, biciuind nisipul de pe plaja lungă a insulei, vrând parcă să-mi jupoaie pielea de pe brațe și de pe picioare.

Căminul avea un personal alcătuit din maici și, câteodată, regimul de trai putea fi aspru: pedepsele fizice făceau parte din rutina noastră zilnică. Dacă eram neascultători, dacă udam patul, dacă încălcam regula cardinală care ne interzicea să ne dăm ca pe tobogan pe dunele de nisip, eram bătuți la fund. Unul câte unul, trebuia să ne aliniam și să ne tragem în jos pantalonii, iar una dintre maici ne plesnea peste fundul gol cu un băț.

Aveam să rămânem acolo patru ani. Din când în când, părinții noștri veneau pe insulă, să ne viziteze. Vizitele lor erau rare, și niciodată nu veneau împreună, ci mereu câte unul, separat. Tatăl meu se mutase din zona de ocupație americană în sectorul britanic și-și construia o casă nouă în stațiunea balneară Bad Salzuflen din Westfalia. Deși el și mama erau separați, nu divorțaseră (și n-aveau să facă niciodată lucrul acesta). Ocazional, își petreceau puțin timp împreună – în general, când lui Dietmar și mie ni se permitea să-i vizităm pe unul din ei –, dar mama începuse deja să-și facă o viață nouă la Hamburg.

Imediat după ce am fost trimiși la Nothelfer, ea s-a întors în casa familiei ei din oraș, un imobil înalt, cu trei etaje, dintr-un cartier exclusivist. Locuința cu numărul 39 de pe *Blumenstrasse* (Strada Florilor) avea trei niveluri și un subsol, plus grădini mari care se întindeau până la Rondeelteich – unul dintre lacurile mari din inima Hamburgului, unde lumea se scălda sau mergea cu bărci cu vâsle sau cu pânze.

Acolo, mama locuia cu mama ei, cu mătușa mea Eka și cu o menajeră-bucătăreasă.

Inițial, au împărțit imobilul cu ofițeri britanici, care fuseseră arondați acolo la sfârșitul războiului. Prezența lor era, pasămite, motivul pentru care eu și Dietmar fuseserăm

făcuți pachet și expediați la casa de copii: în opinia mamei mele, nu încăpeam cu toții.

Indiferent dacă asta era sau nu adevărat (întrucât opinia ei nu s-a modificat, după plecarea militarilor), ea și-a putut permite să înceapă o viață nouă, fără să fie împovărată de soț sau de doi copii mici. S-a înscris la colegiu și a început să studieze pentru a deveni fizioterapeut: după ce și-a obținut calificarea, a transformat parterul în sală de tratament, unde lucra cu un număr din ce în ce mai mare de pacienți.

A profitat, de asemenea, de avantajul ei de a fi singură, în esență, pentru a-și găsi un iubit. Nici eu, nici Dietmar nu l-am întâlnit vreodată pe acest bărbat, dar, după doi ani, mama noastră a născut un băiețel, pe care l-a numit Hubertus. Sunt convinsă că acesta nu era copilul tatălui meu, deși a fost înregistrat cu numele lui, Von Oelhafen.

Cu toată sinceritatea, nu pot spune că vizitele tatălui meu pe Langeoog însemnau mare lucru pentru noi. Nu știu dacă asta se datora vârstei sau firii lui rigide și disciplinate: ceea ce-mi amintesc, însă, cu o claritate cumplită este durerea sufletească de a fi departe de mama și pierderea pe care o resimțeam după vizitele ei ocazionale, când venea să ne vadă. Îi duceam dorul îngrozitor de tare.

Mulți ani mai târziu, printre lucrurile ei, am găsit un bilet de la una dintre maicile mai blânde care administrau orfelinatul:

Mult stimată doamnă,

Aș dori să adaug și eu câteva fraze la scrisoarea pe care v-a scris-o Ingrid. De câteva săptămâni, sunt îngrijorată pentru Ingrid. Tânjește foarte tare după „mami”. În fiecare zi, vorbește despre „mami” sau întreabă: credeți c-o să am voie s-o vizitez o dată pe mami? Aș dori tare mult s-o văd.

Tanti Emi, credeți c-o să mi se dea voie să plec de pe insulă și să stau pentru o scurtă perioadă cu mami?

Ingrid mănâncă foarte puțin și e tare nefericită. După părerea mea, motivul pentru această stare proastă este dorul ei de „mami”.

La învățătură, Ingrid este unul dintre cei mai buni copii. E silitoare. În general, este un copil plăcut.

M-am simțit obligată să vă informez despre aceste lucruri.

Cu cele mai bune urări de la
Schwester [Maica] Emi.

Oare a răspuns mama mea vreodată la această scrisoare sau la vreuna dintre cele pe care i le-am scris eu? Nu-mi amintesc; și, totuși, a păstrat măcar o parte dintre ele. Pe lângă scrisoarea măicuței Emi, am mai găsit și un bilet nedatat, mângălit cu scrisul meu de copil, după o vizită mult prea scurtă la ea:

Dragă mami,

Îți mulțumesc tare mult pentru pachet. Scriu doar puțin astăzi.

Dragă mami, te rog, ia-mă acasă pentru totdeauna. Mi-e dor de tine, de buni și de mătușa Eka. Mereu plâng, dacă pomeniște cineva de tine sau dacă mă gândesc la tine. Pe drum [la întoarcere spre Langeoog], n-am putut să mănânc. Mai am încă ciocolata și cele două mărci germane.

Scrie-le, te rog, autorităților cât mai repede și spune-le să mi se dea voie să plec de pe insulă cât de curând. Christa [o altă fată din cămin] va pleca de pe insulă ori luna asta, ori cea care urmează. Dar eu vreau să plec luna asta!

Dietmar mi-a spus că are o mulțime de fructe și dulciuri. Dietmar mă necăjește întruna și întreabă: de ce n-ai

rămas tu la Hamburg? Vreau așa de mult să plec de pe insulă. Dragă mami, te rog, aranjează astfel încât să pot pleca. Mi-a spus Christa că și ea a plâns când a trebuit să plece departe de părinții ei.

Multe salutări și pupici de la Ingrid. Nu-i scrie lui tati că ți-am scris. Dragă, dragă mami, te rog, vino și ia-mă de aici.

N-a făcut nimic din toate astea. Chiar și însemnările sporadice din micul ei jurnal, pare-se ținut pentru mine, se opresc abrupt în vara lui 1949.

Aveam zece ani, când am plecat de tot de pe Langeoog, în sfârșit, în 1952. Trecusem examenele pentru a merge la *Mittelschule*, nivelul intermediar de educație, dintre școlile elementară și liceu, și aveam speranțe mari că avea să mi se permită să locuiesc cu mama mea la Hamburg. Însă tatăl meu a trimis după mine și Dietmar: urma să stăm împreună, în noua lui casă din Bad Salzuflen.

La momentul acela, Hermann von Oelhafen avea 68 de ani, suferea de pierderea soției, avea o sănătate șubrezită și era complet neînzestrat cu calitățile necesare ca să aibă grijă de niște copii mici, pe care abia îi cunoștea. Din cei zece ani ai mei de viață și nouă ai lui Dietmar, locuise cu noi cel mult câteva luni. Era categoric cam târziu să înceapă să fie tată.

Acum cred că înțeleg de ce ne-a chemat Hermann la Bad Salzuflen. Cred că tatăl meu încă o mai iubea pe Gisela și spera că prezența noastră acolo ar fi putut cumva s-o atragă pe ea din nou lângă el; că, în ciuda legăturii ei amoroase evidente cu un alt bărbat – și a copilului lor –, eu și Dietmar puteam fi liantul care să repare acea căsnicie stricată.

În această privință, ca și în aproape toate celelalte, avea să fie dezamăgit. Mama venea ocazional să ne viziteze (era păstrat un dormitor separat pentru uzul ei exclusiv în casa elegantă, deși departe de a fi fost grandioasă, de pe

Akazienstrasse – Strada Salcâmului), dar nu s-a pus niciodată problema împăcării.

Din momentul în care am ajuns, viața noastră la Bad Salzuflen a fost cumplită. Dietmar era zglobiu și dificil încă de mic, dar nu cine știe ce obraznic. Astăzi, cred c-ar fi putut fi diagnosticat cu deficit de atenție; cu siguranță, el și Hermann duceau un război al voințelor. În mod constant, ajungea târziu acasă de la școală – deși nu părea vreodată dornic să învețe acolo –, iar Hermann, care era impulsiv în cele mai multe situații, nu avea nici înțelegere, nici răbdare pentru băiețelul acela enervant. În scurt timp, a început să-l bată pe Dietmar.

Era înfricoșător de privit: odată, l-a aruncat efectiv în celălalt capăt al camerei. Și, totuși, într-un fel, lui Dietmar nu-i era teamă de el. În schimb, eu eram îngrozită: chiar dacă tatăl meu nu m-a lovit niciodată, mereu trăiam cu teamă, din cauza temperamentului lui. Am început să mă bazez pe Dietmar să-i ceară permisiunea lui Hermann pentru a face până și cele mai mărunte lucruri. Într-o zi, voiam să mergem la scăldat, dar eu n-am îndrăznit să cer voie. Dietmar s-a dus imediat în locul meu și ni s-a dat voie, dar asta n-a schimbat situația pentru mine. Eram la fel de speriată să-i vorbesc tatălui meu. Și, apoi, Dietmar a fost luat de acolo.

Cineva – probabil, Departamentul pentru Protecția Copilului din guvernul local – a hotărât că, din moment ce Hermann nu locuia cu soția lui și, prin urmare, nu exista o mamă în casa noastră, Dietmar nu mai putea locui cu noi.

Au fost mai multe aspecte ciudate ale acestei decizii. În primul rând, i-a fost aplicată numai lui Dietmar: deși eu eram doar cu mai puțin de un an mai mare decât el, autoritățile n-au părut să considere c-ar fi trebuit să fiu luată și eu din grija tatălui meu. Oficial, motivul pentru

această decizie a fost că urma să fiu îngrijită de cuplul de vârstă medie care locuia cu noi ca bucătăreasă-menajeră a lui Hermann și, respectiv, om bun la toate (familia Harte). Dar nimeni nu a explicat de ce îngrijirea plătită, pe care mi-ar fi asigurat-o Emmi și Karl Harte, era potrivită pentru mine, dar insuficientă pentru fratele meu Dietmar.

Chiar mai năucitoare a fost dezvăluirea că Dietmar avea o familie – complet diferită de a noastră –, care locuia la München. Dacă-aș fi fost mai mare, mi-aș fi dat seama, evident, că diferența de nouă luni dintre el și mine însemna că era imposibil să fi avut amândoi aceeași mamă. Dar, și dacă-aș fi înțeles acest lucru, tot n-aș fi anticipat vreodată adevărul. A fost un șoc total pentru mine să descopăr – la vârsta de zece ani – că băiatul pe care-l știam dintotdeauna de frate fusese, de fapt, ținut în plasament de părinții mei.

Și, astfel, s-a aflat că Dietmar avea un unchi, o mătușă și o soră – rude de-ale lui de sânge cu toții –, care-l căutaseră, probabil. Nu-mi amintesc să-mi fi explicat vreodată cineva cum de venise el, de la bun început, să locuiască la noi, în loc să se ducă la ei: într-o zi, a fost luat, pur și simplu, de la Bad Salzflén. Se pare că nu s-a mai întors niciodată, de fapt, la familia demult pierdută; în schimb – din motive pe care nu le-am înțeles niciodată –, a fost dat în grija unei alte case de copii.

Îmi era cumplit de dor de Dietmar. Și eram, acum, pe cont propriu (cu excepția familiei Harte) în casa tatălui meu, iar, dacă este să mă iau după scrisorile mele către Gisela, eram absolut îngrozită:

22 iunie 1952

Dragă mami!

Trimite-mi, te rog, niște plicuri și timbre. Dragă mami, vino, te rog, săptămâna asta și ia-mă la Hamburg. Nu mai

pot sta cu tati. Trebuie să-ți spun că teama mea față de el e mai mare ca înainte. M-a gonit din cameră, odată, pentru că plângeam după tine. Acum plâng în fiecare zi.

Dragă mami, vino, te rog, și ia-mă imediat, nu mai suport să fiu aici cu tati. Sau vino și stai aici de tot. Dar „nenea Harte” spune că și ție ți-e teamă de tati. Dragă mami, poate îi poți trimite timbrele lui „nenea Harte”, dar nu-i spune lui tati că ți-am scris.

Mami, putem să aranjăm așa: vii și mă iei de tot și-i explicăm lui tati că le-ai scris celor de la Hamburg [Departamentului de Protecție a Copilului], să le ceri voie să stau cu tine. Tu [îi explici că] nu ai scrisoarea la tine, dar promiți s-o trimiți, când ajungem la Hamburg.

Iar, la Hamburg, batem la mașină o scrisoare și i-o trimitem lui tati și zicem că a venit de la München. Așa de mult mi-ar plăcea să vin la tine chiar de săptămâna asta, vino, te rog, repede să mă iei. Astăzi, iar am plâns, pentru că m-am gândit la tine. N-am chef de joacă, pentru că nu ești aici. Vino, te rog, să mă iei pe 25 iunie. Salutări și pupici de la Ingrid. Vino, te rog, să mă iei pe 25. Te rog, te rog, dragă mami.

Aceste rugăminți au rămas nebăgate în seamă. Deși a continuat să vină în vizite scurte, mama nu m-a luat niciodată acasă cu ea. Indiferent dacă i-a interzis tata sau dacă mama nu voia să stau cu ea, rezultatul a fost același: eram efectiv prizonieră în casa din Bad Salzuflen, cu un bătrân din ce în ce mai morocănos și mai zgârcit.

Chiar și având 11 ani, îmi dădeam seama că tatăl meu era mai puțin înstărit decât mama. El primea o pensie de stat de la noul guvern vest-german, răsplată pentru anii săi în slujba nu numai a kaizerului, dar și a Reichului, ca ofițer în armată. Dar pensia nu părea să-i ajungă, de pildă, ca să plătească să-i fie livrat ziarul în fiecare zi. În schimb,

obișnuia să meargă în oraș, unde se oprea în fața standului de ziare, afară, și citea ediția de dimineață, care era mereu lipită în geam. Din când în când, îmi îngăduia să-l însoțesc.

Sănătatea lui Hermann se deteriora. De mulți ani suferea de epilepsie (o boală pe care i-o ascunsese Giselei, se pare, când o ceruse în căsătorie). Acum, starea lui devenea din ce în ce mai gravă. Deși nu l-am văzut niciodată în toiul unei crize de amploare, când îl apuca, devenea „absent” – complet pierdut în sine. Nu era chip să poți să comunici cu el, și se purta ciudat și înfricoșător. Adesea, lua câte un cuțit în mână și-l flutura sălbatic prin aer. Odată, a fost spitalizat și, cât a lipsit el, *Frau* Harte a fost mai generoasă cu marmelada la micul dejun. Când a revenit acasă și a văzut ce mult se consumase din borcan, Hermann s-a enervat. Am fost pedepsită, pentru evidenta mea lăcomie, să nu mai primesc marmeladă timp de o săptămână.

Scoala a devenit refugiul meu. Mă împrietenisem cu alți copii și eram norocoasă că părinții lor, probabil văzând cât de nefericită eram acasă, se purtau blând și drăgăstos cu mine. Îmi plăcea la nebunie să-mi petrec timpul cu ei, să remarc în viețile lor lucrul pe care-l apreciam cel mai mult și care-mi lipsea – o familie adevărată. Și, apoi, când am împlinit 11 ani, am descoperit că nu sunt cine credeam eu că sunt.

M-am trezit, într-o dimineață, și am constatat că nu puteam deschide ochii. Tatăl meu m-a dus la cabinetul doctorului.

Am stat în zona de primire, așteptând să-mi vină rândul. Când doctorul a strigat numele „Erika Matko”, tata s-a ridicat în picioare și m-a condus în camera de consultații. I-a înmănat carnetul meu de asigurare de sănătate și am văzut că și pe acela era imprimat numele „Erika Matko”.

Nu pricepeam de ce mi se spunea pe un alt nume. Dar n-am îndrăznit să le spun nimic doctorului sau tatălui meu, eram încă prea speriată de el ca să-l întreb ceva. La sfârșitul consultației, mi s-a prescris o cură cu lămpi solare – un tratament destul de comun pe vremea aceea, pentru carențe de vitamine (datând, mai mult ca sigur, din perioada șederii mele în casa de copii de pe insula Langeoog) – și ne-am întors acasă. N-am pomenit nimic despre acel nume diferit, dar nici n-am uitat.

La scurt timp după aceea, am avut o conversație cu *Frau Harte*. În fiecare zi de vineri, aveam obiceiul să facem curat amândouă prin casă și puteam vorbi liber cu ea despre orice îmi trecea prin cap. Era cel mai apropiat lucru de o relație normală cu un adult pe care-l aveam. În timp ce lustruiam dușumeaua, am întrebat-o dacă știa de ce numele meu era notat ca fiind Erika Matko.

Emmi mi-a spus că Hermann și Gisela nu erau părinții mei biologici. Mi-a povestit că, pe când eram foarte mică, cei doi mă luaseră în plasament, ca și pe Dietmar, și că numele meu inițial acesta era: Erika Matko. Emmi nu s-a jenat să-mi spună că fusesem luată în plasament. Războiul afectase atâtea familii și lăsase atât de mulți copii fără părinți, încât situația noastră era departe de a fi una ieșită din comun.

Nu-mi amintesc să mă fi supărat aflarea adevărului despre mine însămi. Nu eram atașată de Hermann și cred că am procesat informația, stabilind că așa se explica răceala lui față de mine și de ce nu mi se permitea să locuiesc cu Gisela.

Dar, desigur, m-am întrebat de unde proveneam. Am bănuț că părinții mei erau germani – nu mi-a trecut vreodată prin minte să cred altceva – și am făcut speculații cu privire la ce li se întâmplase. Poate că fuseseră în pușcărie; poate că muriseră în război. Emmi mi-a spus că se

Întrebasese dacă nu cumva eram, la origine, evreică, din cauza nasului meu proeminent. Dar, deși tatăl meu îi spusese că eram un copil luat în plasament, mai mult de atât ea nu știa. Restul erau simple speculații.

Bineînțeles că nu i-am spus nimic lui Hermann. Nici pe Gisela n-am întrebat-o în legătură cu asta, când a venit în vizită, data următoare. Însă Hermann trebuie să-i fi povestit despre vizita la cabinetul medical și bănuiesc că s-a simțit obligată să spună ceva. A început prin a-mi povesti că fusesem luată în plasament și că mă adusese dintr-o casă de copii, dar am întrerupt-o repede anunțând-o: „Știu!” Nu prea înțeleg nici acum de ce am oprit-o: poate că era felul meu copilăresc de a-i arăta că era prea târziu, că mă simțeam rănită că-mi ascunsese adevărul. Subiectul n-a mai fost readus vreodată în discuție.

Singura persoană cu care mi-ar fi plăcut să vorbesc era Dietmar. Fuseserăm apropiați în casa de copii și în cele câteva luni petrecute împreună în casa lui Hermann. Dar, între timp, el fusese deja luat și dus departe și nu aveam cum să-l contactez: nu aveam nici măcar o adresă la care să-i pot scrie.

Viața și-a continuat cursul ca înainte. În fiecare dimineață, mergeam la școală – unde eram înscrisă și cunoscută ca Ingrid von Oelhafen – și mă întorceam după-amiaza la casa din Bad Salzuflen și la bărbatul despre care aflasem că nu-mi era părinte biologic și de care îmi era în continuare frică.

În următorii doi ani, sănătatea lui Hermann a continuat să se deterioreze, astfel încât, adesea, el era încă în pat când eu plecam la școală. Intram în camera lui, ca să-i spun bună dimineața, dar asta nu era, de fapt, decât o îndeplinire a obligațiilor mele, ca fiică bună.

Apoi, într-o dimineață de aprilie 1954, spre sfârșitul trimestrului de primăvară și așteptând venirea lungii

vacanțe de vară, mi-am luat la revedere de la el ca de obicei. Am observat că părea cam dezorientat, când am plecat, dar nu le-am spus nimic soților Harte, deoarece am presupus că era doar un alt simptom al bolii lui. Când m-am întors de la școală, era într-o stare foarte proastă: se vedea clar că suferise un atac cerebral. Tatăl meu sau, mai degrabă, asistentul meu paternal – cum știam, de fapt, de acum că era – a fost dus la spital și, două săptămâni mai târziu, a murit.

Trebuie să recunosc: nu am fost tristă. Eram fericită că scăpasem de el și de principiile lui aspre și neiertătoare. Și presupuneam că, în sfârșit, urma să-mi fie îngăduit să locuiesc la Hamburg, cu Gisela. Ceea ce m-a durut, însă, a fost reacția lui Emmi și a lui Karl: m-au criticat aspru, pentru că nu le spuseseam despre starea lui Hermann din acea dimineață.

Marile mele speranțe pentru o viață nouă cu mama – încă mă mai gândeam la ea ca la „mami”, deși știam că nu eram copilul ei „adevărat” – nu s-au îndeplinit – nu imediat, cel puțin. Gisela era prea ocupată cu cabinetul ei prosper de fizioterapie și cu fiul ei de cinci ani, Hubertus.

Vreme de șase luni interminabile, am continuat să locuiesc în casa lui Hermann, cu soții Harte având grijă de mine. Abia în octombrie 1954, am fost trimisă, în sfârșit, la Hamburg. Iar, la momentul respectiv, povestea ciudată a Erikăi Matko și adevărata mea identitate păreau să fi fost date uitării.

Capitolul 5

Identitate

*Identitatea pierdută a copiilor luați individual este problema socială a momentului
pe continentul european.*

Memorandum intern al Organizației Internaționale a Refugiaților, mai 1949

Când aveam 15 ani, mi-am văzut chipul pe un afiș de pe stradă. La zece ani după încheierea războiului și la șapte după formarea noii Republici Federale, Germania era în continuare o națiune de copii strămutați și nerevendicați. Agențiile Națiunilor Unite căutaseră, în toți acești ani, pe tot cuprinsul Europei, aproape două milioane de băieți și de fete dispăruți, separați de părinții lor din cauza bombardamentelor, a serviciului militar, a evacuărilor, a deportărilor, a muncii silnice, a epurărilor etnice sau a crimelor. În 1956, le dăduse de urmă doar la 343 000 dintre aceștia.

Crucea Roșie a decis că singura modalitate de a descoperi originile copiilor care ar fi putut fi aduși în Germania în timpul războiului era să le posteze fotografiile, așa cum arătau la vremea aceea, în coloanele de mică publicitate ale ziarelor. Sub aceste liste de fețe și nume, era scris titlul: „Ne cunoaște cineva părinții și originile?” De asemenea, se lipeau afișe mari pe coloane și pe stâlpii de iluminat de pe străzi, în toată Germania de Vest. Pe unul dintre aceștia, în centrul Hamburgului, mi-am surprins chipul fotografiat la o vârstă mai mică, privindu-mă curios.

Inutil să mai spun, a fost un șoc. Habar n-aveam că mă căuta cineva, nici cum și de unde făcuse rost de fotografia mea. Trebuia să presupun că le fusese dată autorităților de Gisela, dar nimeni nu-mi spusese nimic legat de acest lucru.

În momentul acela locuiam deja de doi ani în casa mamei mele de pe *Blumenstrasse* din Hamburg. Doi ani, în cursul cărora visurile mele de a avea o viață de familie fericită se dovediseră a fi doar o fantezie copilărească și nerealistă. Îmi petrecusem jumătate din viața de copil tânjind după mama,

suferind că nu eram iubită și îngrijită. Când mi-am văzut poza pe afiș, devenisem conștientă de realitate – și ea mă transformase în multe feluri.

Știam, desigur, că nu Gisela era mama mea adevărată, dar tot nu știam nimic despre când – cu atât mai puțin despre cum sau de ce – ea și Hermann mă luaseră la ei și lăsasem undeva la urmă interesul față de această chestiune. Voiam tare mult să mă agăț de convingerea că aparțineam de Gisela și de familia acesteia.

Nu mă puteam ascunde, însă, de modul în care mă trata Gisela. Nu era crudă; n-aș putea spune vreodată asta despre ea. Dar era evident rece – emoțional și fizic – față de mine. Asta, într-un contrast flagrant cu celelalte relații ale ei. Profesional, era o fizioterapeută foarte bună: pacienții ei clar o îndrăgeau, iar ea le răspundea la afecțiune.

Și față de rudele ei se purta cu căldură: cu mama și sora ei (mătușa Eka, către care mă îndreptam tot mai mult, după dragoste și înțelegere) și cu fiul ei. Hubertus era cu opt ani mai mic decât mine: un băiat foarte frumușel, care – spre deosebire de mine la vârsta lui – vorbea bine și fluent. Poate că mi-ar fi fost ușor să nu-l plac: la urma urmei, era copilul natural al Giselei și locuise în casa din Hamburg, înainte ca mie să-mi fie îngăduit să stau acolo. Dar, deși îmi dis plăcea faptul că Gisela părea capabilă să arate dragoste aproape oricui, în afară de mine, ajunseseam să țin foarte mult la Hubertus, și între noi exista o legătură strânsă.

Dar aceasta era o oază rară de lumină. Anii de adolescență sunt mereu dificili, în special pentru fete, cred. Acea etapă crucială dintre vârstele de 13 și 15 ani este, în general, una de nesiguranță și incertitudine și un timp în care îți vine prea ușor să-i critici pe adulți. Însă, în Germania, în 1956, acea confuzie biologică era exacerbată de criza națională.

Naziștii și războiul rupseseră legăturile anterior strânse din viața de familie germană, la fel de definitiv cum bombele și tancurile distruseseră casele, podurile și căile ferate din țară. În plus față de crearea unei imense populații de orfani, băcăliile disperate și de ultimă instanță ale lui Hitler șterseseră delimitările dintre copilărie și viața de adult, aruncându-i pe băieții tineri în acea luptă zadarnică.

În anii de imediat după război, a fost adunată o armată de psihologi și de asistenți sociali internaționali, pentru a trata problemele generației viitoare a Germaniei. Bărbații și femeile din Organizația Națiunilor Unite de Întraajutorare a Refugiaților (UNRRA) și succesoarea ei, Organizația Internațională a Refugiaților (IRO), au recunoscut că mulți adolescenți, la sfârșitul anilor 1940 și începutul anilor 1950, creșteau în lipsa siguranței emoționale de care aveau nevoie – atât individual, cât și ca parte a unei națiuni emergente. Un memorandum intern de la IRO, din mai 1949, evidențiază criza în termeni clari: „Identitatea pierdută a copiilor luați individual este problema socială a momentului pe continentul european”.

Și, astfel, în vreme ce secretarul de stat american, George Marshall, a alcătuit un vast plan de ajutorare economică, pentru a reconstrui infrastructura distrusă și economia Germaniei (și a restului Europei), UNRRA și IRO s-au apucat să lucreze la ceea ce au denumit un „Plan Marshall psihologic” pentru copiii ei.

Mai întâi, trebuia să ne identifice. Pe lângă afișe, anunțurile radio îi instruiău pe cei care aveau copii luați în plasament din alte țări să anunțe la oficiul local de administrație pentru tineret.

Cum ne afecta pe noi asta? Ce a făcut Gisela n-aș fi putut să vă spun atunci: aveau să treacă zeci de ani până să aflu că s-a întâlnit cu anchetatorii, fără să-mi spună și mie. Dar,

când m-am trezit față în față cu poza mea de pe afiș, m-au încercat emoții contradictorii.

Bineînțeles că m-am întrebat cine-mi erau adevărații părinți. Poate că tatăl meu fusese – asemenea lui Hermann – ofițer în Wehrmacht și plecase la război, lăsându-mă cu o mamă care fie nu m-a vrut, fie nu s-a descurcat singură cu un copil. Acestea erau gândurile mele raționale. Dar, în spatele lor, simțeam împunsăturile chinuitoare ale fricii și ale speranței. Speram ca mama mea biologică să vadă afișele și să apară brusc, să-mi transmită că mă voia de-acum. Teamă, deoarece, dacă vreodată ar fi făcut asta, eram îngrijorată de ce fel de persoană s-ar fi dovedit a fi acea femeie. Poate c-ar fi fost mai rea decât Gisela, poate că nici măcar nu m-ar fi plăcut?

Dar acestea erau doar niște emoții trecătoare, și mi s-a părut mai ușor, până la urmă, să le înăbuș din fașă, decât să insist pe seama lor. Chiar dacă nu eram fericită și știam că familiile Von Oelhafen și Andersen nu erau rudele mele de sânge, mă agățam de convingerea că le aparțineam, într-un fel.

Pare ciudat, oare, că misterul identității și al provenienței mele nu fusese niciodată discutat? Probabil. La vremea respectivă, era simplu: nu aveam o relație suficient de apropiată cu Gisela, încât să-i pun întrebări dificile. Avea să mai treacă mult timp, până să înțeleg că ea, poate, avea motive întemeiate să nu vrea să scormonească trecutul.

Indiferent de ce motiv a avut, subiectul nu a fost niciodată abordat: peste tot, eram prezentată drept Ingrid von Oelhafen, numele sub care eram înregistrată la școală. Nu aveam o carte de identitate dintre cele noi, emise de guvernul federal începând din 1951, dar, întrucât eram copil, nimeni nu se gândise că mi-ar fi trebuit așa ceva,

până aş fi ajuns la vârsta majoratului: 21 de ani, pe vremea aceea.

Întâmplarea a făcut ca problema identităţii mele să se pună relativ repede. Nu mă descurcam grozav la şcoală: materiile abstracte – în special, matematica – nu erau punctul meu forte. Hotărâsem că voiam o carieră fie de asistent-pediatru, fie de veterinar, deşi Gisela cocheta cu alte idei. Mă trimisese să dau teste care arătau că aveam suficient potenţial pentru a lua echivalentul german al bacalaureatului, dar tot ea, Gisela, voia să câştig bani cât mai curând posibil. Prin urmare, a aranjat lucrurile astfel încât să termin cu şcoala încă de la vârsta de 16 ani.

M-a nemulţumit această decizie şi eram convinsă că, în spatele tuturor acestor manevre, stătea faptul că nu eram copilul biologic al Giselei. Dar nu i-am cerut să se răzgândească. Îmi pusesem în gând să nu-i cer niciodată nimic, pentru că-mi era teamă că m-ar fi refuzat. Privind în urmă, cred că asta era o formă de autoprotecţie, care izvora din perioada când o implorasem în zadar să mă ia din casa lui Hermann.

Planul Giselei era ca eu să mă specializez în fizioterapie, pentru ca, la un moment dat, să vin să lucrez în cabinetul ei. Dar, după cum s-a dovedit, n-am putut începe cursul de fizioterapie la colegiu timp de încă doi ani. Nici acum nu ştiu de ce am fost luată de la şcoală atât de devreme, dar, ca să-mi umplu timpul cu ceva, Gisela m-a trimis să locuiesc la fiul unui prieten de-al mamei ei, care deţinea o fermă lângă lacul Constanţa, la graniţa dintre Germania, Elveţia şi Austria. Acolo trebuia să învăţ cum se administrează o gospodărie. Acea fermă se afla într-un sat numit Heiligenhaus. Era mică şi îndepărtată, având în apropiere doar trei sau patru case. În primele patru săptămâni, am plâns în fiecare noapte, pentru că-mi era foarte dor de casă.

Treptat, însă, m-am obișnuit cu locul: fermierul avea șase fiice, iar ultimele două, în vârstă de 14, respectiv 12 ani, mi-au devenit bune prietene. Soția fermierului era blândă și afectuoasă, așa cum presupuneam c-ar trebui să fie o mamă. Am stat la ei vreme de 11 luni și, chiar dacă n-am învățat efectiv nici o treabă gospodărească sau tehnică de gătit – sarcinile mele erau, în principal, să spăl vasele și să ajut la câmp –, au fost buni cu mine și, fără să-și propună asta, au obligat-o pe Gisela să întreprindă ceva legat de lipsa unor documente oficiale pentru mine.

La un moment dat, în timpul șederii mele acolo, familia a vrut să meargă în vacanță în Elveția. Dar eu nu aveam acte – nici carte de identitate, nici pașaport, nici măcar un certificat de naștere – care ne-ar fi fost necesare la trecerea frontierei. Singurul document pe care putea să mi-l procure cineva părea să fie certificatul de asigurare socială de stat, iar acela era pe numele misterios de Erika Matko.

În 1957, copiii puteau fi trecuți pe documentele părinților. Confruntându-se cu perspectiva de a mă lăsa singură acasă (ori de a-și abandona cu totul planurile de vacanță), fermierul m-a dat drept una dintre fiicele lui. Am trecut granița, dus și întors, fără probleme. Dar acest lucru l-a determinat să-i scrie Giselei, îndemnând-o să-mi clarifice situația documentelor de identitate – dacă nu pentru alt motiv, măcar pentru că urma să fiu trimisă, în curând, undeva unde controalele de la frontieră aveau să fie, probabil, mai puțin relaxate.

A mai trecut aproape un an, până când am început instruirea în fizioterapie. În loc să-mi petrec acel an la Hamburg, s-a aranjat să fiu trimisă în Anglia, să lucrez ca bonă. Aveam nevoie, însă, de pașaport.

Nici până în ziua de azi nu știu cum a rezolvat Gisela. N-am văzut niciodată un pașaport pe numele meu și, dat fiind

ceea ce urma să se întâmple, sunt cât se poate de sigură că nu mi s-a emis nici unul. Probabil că s-au obținut niște documente, de vreme ce am putut face lunga călătorie – tot singură – până într-un sătuc din Hertfordshire, la 50 de kilometri nord de Londra.

Familia la care urma să locuiesc era, evident, bogată. Tatăl era bancher și călătorea zilnic la Londra. Soția lui era cu mult mai tânără decât el și-și petrecea o mare parte din timp cu cailor familiei. Dintre cei patru copii ai lor, doi erau plecați la Gordonstoun – celebra școală cu internat unde a fost elev și prințul Charles. Al treilea copil, un băiat de opt ani, li s-a alăturat, la scurt timp după venirea mea, lăsându-mă să am grijă doar de fetița de cinci ani. Am stat șase luni în casa lor mare și mi-a plăcut experiența pe deplin. Cei doi soți s-au purtat frumos cu mine – aveam un dormitor minunat, cu baie personală – și m-au făcut să mă simt ca un membru al familiei.

Privind retrospectiv, nu cred c-am recunoscut pe atunci ironia situației de a găsi, în țara foștilor dușmani ai țării mele, căldura emoțională după care tânjiseam acasă. Aveam doar 17 ani și nu eram atât de informată în privința istoriei, cum am devenit de atunci. M-am întors la Hamburg cu amintiri fericite.

Fără ca eu să știu, cât fusesem plecată, problema identității mele reapăruse din nou în prim-plan. Se apropia data la care urma să-mi încep cursul de fizioterapie, iar universitatea avea nevoie de certificatul meu de naștere, pentru a mă înregistra ca studentă. Presupun că Gisela era cumva implicată în rezolvarea acestui aspect. (Aveam să mai treacă mulți ani, până să descopăr schimbul brusc de corespondență dintre diverse birouri guvernamentale – și, în acele scrisori, primele aluzii la originile mele.) Dar, indiferent

de ce le-a spus Gisela funcționarilor, nu cred că era pe de-a întregul adevărat.

Noul meu certificat de naștere – din 1959, prima dată când existența mea era înregistrată oficial – mă desemna ca fiind Erika Matko. Era emis de *Standesamt 1* din Berlin, registratura guvernului federal, special creată pentru a le emite acte persoanelor care veniseră (sau fuseseră aduse forțat) în Germania, în principal din est, și care nu aveau alte documente. Și, totuși, în mod curios, locul nașterii mele era înregistrat ca fiind St. Sauerbrunn, în Austria. Era o dovadă care, mulți ani mai târziu, avea să împiedice descoperirea identității mele adevărate.

La vremea respectivă, indiferent de certificatul meu de naștere, insistam în continuare că eram Ingrid von Oelhafen. Acesta era numele la care răspundeam și sub care aveau să mă cunoască toți colegii mei de la universitate.

Însă, pentru autoritățile academice, eram altcineva: mă înregistraseră sub numele de Erika Matko și, trei ani mai târziu, când am absolvit, la vârsta de 21 de ani, acela a fost și numele de pe certificatul meu de diplomă. Când le-am cerut celor de la universitate să-l schimbe cu Ingrid von Oelhafen, cererea mi-a fost refuzată: fără vreo hârtie oficială, prin care să demonstrez că eram Ingrid, administrația insista că eram Erika.

Era 1962 și de-acum ajunsesem adultă, pe cale să intru în câmpul muncii pentru prima dată (și să-mi achit taxele și contribuțiile de asigurări sociale). Prima mea slujbă a fost la un institut din Pădurea Neagră. Mă obișnuisem să fiu la distanță de casă: de când părăsisem școala, practic nu mai locuisem cu Gisela și familia ei, pe *Blumenstrasse*. Și m-am trezit bucurându-mă de noua mea viață departe de ea, fără complicațiile care-mi hăituiseră existența în trecut, la Hamburg. Nu avea să țină mult, însă.

În ultimii ani de pregătire, la scurt timp după aniversarea mea de 21 de ani, Gisela a suferit un accident grav. A căzut pe scări și a intrat în comă, ceea ce a durat șase luni. Chiar dacă s-a trezit, în cele din urmă, era atât de grav bolnavă, încât a mai rămas în spital vreme de un an. Bunica mea și mătușa Eka îi preluaseră treburile pe durata spitalizării, dar, când a sosit vremea să fie externată, a fost nevoie de mine. Cu mult regret, mi-am lăsat slujba din Pădurea Neagră și m-am întors la Hamburg.

Gisela avea 49 de ani: era încă relativ tânără și mama unui băiat, dar acum grav infirmă. Căderea o lăsase cu sechele pe creier și era realmente incapabilă să meargă. Nu exista nici o perspectivă de-a o vedea reluându-și activitatea la cabinetul ei de fizioterapie; în schimb, s-a hotărât că eu trebuia s-o înlocuiesc.

Era ultimul lucru pe care mi-l doream. Mă simțeam stânjenită să preiau afacerea Giselei, și însemna că trebuia să-mi abandonez planurile de a pleca în America, unde îmi doream să studiez o tehnică nouă. Și mai eram conștientă că relațiile complicate din familia Von Oelhafen n-ar fi fost ușor de gestionat.

M-am mutat la loc în vechea mea cameră din casa de pe *Blumenstrasse*. Era o perioadă dificilă: cu toții, bunica, mătușa Eka, Hubertus și eu, trebuia să ne adaptăm la noile circumstanțe – și la boala Giselei. Pentru Hubertus, era deosebit de greu s-o vadă pe mama lui atât de neputincioasă, dar, pe măsură ce ea reînvăța să se plimbe prin grădină și chiar să împărtășească, din când în când, momente de veselie, nefericirea lui s-a mai disipat.

Marea problemă era că Hubertus și mătușa Eka nu se înțelegeau, și asta ducea frecvent la certuri. Eram prinsă între ei, lucru pe care-l detestam, deoarece fiecare căuta sprijin la mine, în detrimentul celuilalt. Nici cu Gisela nu

erau lucrurile mai simple. Într-o oarecare măsură, era ca un copil mic, iar mătușa avea tendința să-i vorbească asemenea unui profesor sever care se adresa unui elev recalcitrant – și e de înțeles că mamei îi displăcea acest lucru și că devenea încăpățânată.

Mie și lui Hubertus ne era mai ușor s-o acceptăm pe Gisela cum era acum, deși adeseori mă surprindeam nedreptățită: eram făcută, în continuare, să mă simt ca o persoană din afară, cu puține drepturi, dar cu o responsabilitate enormă. Nu mi se părea corect sau cinstit, dar știam că nu aveam de ales decât să continui ce făceam, și cât mai bine.

După o vreme, pentru prima dată de când mă știam, relația mea cu Gisela s-a îmbunătățit. Nu vorbeam prea mult, dar ea și-a mai pierdut din răceala față de mine, care mă marcase în anii copilăriei. Sigur că mi-am dat seama de ce se întâmpla asta: invaliditatea o înmuiase, și acum, că era din ce în ce mai dependentă de mine, îmi dădea de înțeles că eram necesară.

În alte împrejurări sau în alte familii, poate că s-ar fi ivit ocazia unei discuții mai deschise și mai cinstitute despre trecutul meu și despre cum ajunsesem să fiu luată în plasament de ea și de Hermann. Dar asta nu s-a întâmplat. Nu vorbeam niciodată despre Hermann; cred că, după moartea lui, ca și mine (chiar dacă din motive foarte diferite), Gisela s-a simțit eliberată de el și de povara mariajului lor eșuat. Poate că, din cauză că nu divorțaseră, se simțise legată de el și bântuită de nevoia de a-și justifica refuzul de a locui împreună.

Sau așa presupun acum. Gisela n-a discutat niciodată cu mine despre căsătoria ei, așa cum n-a vorbit niciodată despre originile mele.

Bineînțeles că întrebarea despre cine eram în realitate nu dispăruse. La mijlocul anilor 1960, am hotărât să iau

problema în propriile mâini. Deși îmi spuneam Ingrid von Oelhafen, oficial eram, în continuare, Erika Matko. Simțeam că venise vremea să-mi schimb numele în mod oficial cu echivalentul declarat în realitate.

Dar procesul s-a dovedit a fi mai dificil decât îmi închipuisem eu. Am aflat că legea germană îmi cerea să obțin permisiunea familiei Von Oelhafen. Chiar dacă mama mea, Gisela, ar fi fost suficient de întremată ca să-și dea acordul, normele n-o recunoșteau nici pe ea drept membră a familiei Von Oelhafen. Preluase numele prin căsătorie: legea îi recunoștea doar pe cei care se născuseră cu acest nume drept adevărații deținători ai moștenirii. Din nou, ieșea la iveală vechea credință germană în sacralitatea sângelui.

În mod ironic, Hubertus fusese înregistrat ca Von Oelhafen și astfel, în teorie, îi era îngăduit să acorde permisiunea. Dar el, din punct de vedere legal, era un copil, prea mic pentru a semna vreun document oficial. Nu știu de ce, dar Hubertus avea un tutore oficial, un avocat, și, deci, a trebuit să-i scriu acelui tutore pentru a-i prezenta cazul meu. În cele din urmă, a fost de acord, cu o singură condiție: nu-mi era îngăduit să-mi spun Ingrid von Oelhafen, deoarece nu făceam parte din familia de sânge. În schimb, îmi puteam lua numele de „Ingrid Matko-von Oelhafen” – un semnal pentru lumea din afară că eram, într-un fel, un membru inferior al clanului. Era jignitor, dar nu aveam ce face: am semnat hârtiile și mi-am obținut noul nume. Certificatul a costat 100 de mărci.

Cam în aceeași perioadă, a trebuit să fac cerere pentru pașaport și am descoperit alarmată, când am făcut solicitarea, că autoritățile voiau să mă clasifice drept „apatridă”. După toate aparențele, chestiunea nerezolvată a locului unde mi se dăduse naștere și de către cine era încă un obstacol în a fi recunoscută drept un cetățean german

veritabil. Eram stupefiată: această dispoziție m-a făcut să mă simt o nulitate, de parcă aș fi fost un nimic, un nimeni. Nici nu puteam înțelege de ce ar fi trebuit să fie așa – la urma urmei, plăteam impozite de mai bine de trei ani. Mai rău chiar, o asemenea clasificare ar fi putut însemna că nu-mi era îngăduit să votez la alegeri și că n-aș fi putut călători liber în străinătate.

A durat multe luni și a fost necesar ajutorul unui prieten avocat al Ekăi pentru ca guvernul să se îndure și să-mi emită un pașaport care mă indica drept o germană adevărată. Nu știam pe atunci, dar, dac-ar fi fost ceva mai puțin invalidă (sau dacă ar fi fost mai onestă cu mine mai de timpuriu), Gisela mi-ar fi putut da un document pe care-l ținuse ascuns mai bine de 20 de ani și care ar mai fi putut reduce din hârțogăraie și birocrație. Dar nu era, și nu mi l-a dat – și aveau să mai treacă alte trei decenii până să-l găsesc, într-un loc secret, cu alte hârtii la fel de importante.

Despre acele decenii, am prea puține de zis ca să fie relevant pentru această poveste. Mi-am petrecut șase ani în casa Giselei din Hamburg, ținându-i în funcțiune cabinetul de fizioterapie. Nu eram cine știe ce fericită de acest aranjament: clientela Giselei era, în mare parte, alcătuită din vârstnici, iar interesele mele erau în altă parte. La un moment dat, a venit la cabinet o fetiță de trei ani, care nu putea să meargă: oricât de mult mi-am dorit s-o ajut, nu eram calificată în acest sens. Din acel moment, am știut că voiam să lucrez cu copii.

Am aflat despre un curs la Innsbruck, în Tirolul austriac, unde aș fi putut învăța o tehnică nouă pentru ajutorarea tinerilor cu dizabilități. Avea să mă țină departe de Hamburg vreme de zece săptămâni și era necesar un înlocuitor care să aibă grijă de cabinetul Giselei (cum încă îl consideram),

cât eram eu plecată. Mătușa Eka nu s-a bucurat de plecarea mea, dar eu eram hotărâtă.

Spre sfârșitul cursului, mi s-a oferit un post la clinica de la Universitatea din Innsbruck: mi-am făcut griji despre ce ar fi spus mătușa mea – și ce s-ar fi întâmplat cu Gisela –, dar, în final, am acceptat și am petrecut un an fericit, lucrând în domeniul meu preferat și într-un mediu unde mă simțeam confortabil.

În timpul șederii mele la Innsbruck, m-am îndrăgostit. Am cunoscut un tânăr originar din Osnabrück – oraș apropiat de Bad Salzufen, unde locuisem cu Hermann, și chiar mai aproape de casa din Hamburg. Am început o viață împreună la Osnabrück, chiar dacă în apartamente separate.

Relația noastră n-a durat. Din nu știu ce motive, nu mi se părea – nu mi s-a părut niciodată – ușor să mențin relații mature cu bărbații. Nu știu dacă asta avea legătură cu copilăria mea; știu doar că, deși îmi plăcea ideea de a mă îndrăgosti, cei față de care mă simțeam adeseori atrasă nu-mi împărtășeau sentimentele și nu păreau să-mi placă vreodată acei bărbați care chiar observau la mine ceva ce-i atrăgea.

Nu spun aceste lucruri ca să stârnesc compasiune: din fire nu mă simt confortabil făcând asta, iar, dacă n-am cunoscut niciodată intimitatea vieții maritale și nici nu am avut propriii copii, am avut norocul, totuși, să găsesc mereu și să păstrez prietenii bune cu alte femei care m-au susținut. Și am cunoscut, totodată, bucuria de a ajuta mulți, mulți copii: la începutul deceniului 1970, după ani de muncă prin spitale, mi-am înființat propriul cabinet de fizioterapie, dedicat lucrului cu tineri cu dizabilități. Din acel moment, am lucrat șase zile pe săptămână, 20 de ore pe zi, stăpânită de nevoia de a-i ajuta. În fiecare an, am călătorit prin Europa, Anglia și Statele Unite, am participat la cursuri

de specializare, care-mi lărgeau sfera de înțelegere și-mi dezvoltau abilitățile. A fost o carieră cu satisfacții și de-o viață, care mi-a adus o fericire imensă.

Dar ce s-a întâmplat cu Gisela, cu familiile Von Oelhafen și Andersen? Ce s-a ales de viața de care m-am îndepărtat, la Hamburg, de misterul ciudat al nașterii mele și de împrejurările prin care ajunsesem să fiu luată în plasament? Deși am păstrat legătura cu familia de-a lungul întregii mele vieți de adult – și am rămas apropiată mai ales de mătușa Eka –, nu m-am mai întors să locuiesc cu ei, nici să lucrez în firma Giselei.

Până să mă întorc efectiv – și pentru scurtă vreme –, zidurile se prăbușiseră deja pe teritoriul Germaniei și în est.

Capitolul 6

Ziduri

Pentru că este un copil de sorginte germană, din ordinul Reichsführerului, va fi crescută într-o familie germană.
Sturmbannführer¹¹ Günther Tesch

La ora 22.45, joi, 9 noiembrie 1989, Zidul Berlinului – simbolul cel mai vizibil și mai păzit al Cortinei de Fier – a început să se dărâme. Aveam 48 de ani; vreme de aproape jumătate de secol, viața mea și viețile compatrioților mei fuseseră modelate de împărțirea țării noastre între Est și Vest.

¹¹ Grad paramilitar, folosit în organizații precum SS și SA, echivalent cu cel de maior din alte forțe armate.

Fusese o separare amară: în spatele Zidului, Germania de Est își consolidase frontierele, ferecându-și populația într-un stat polițienesc, ideologic și rigid. Cei care căutau să fugă, așa cum a făcut Gisela cu mine și cu Dietmar, găseau, în mod constant, calea blocată de sârmă ghimpată și de puncte de control – și de trupe cărora li se ordona să tragă în oricine încerca să-și croiască drum spre libertate. Peste 1 000 de bărbați, femei și copii fuseseră uciși în încercarea lor de a scăpa din strânsoarea de fier a comunismului.

Și, apoi, s-a încheiat. La capătul unei zile pline de confuzii și de zvonuri, comandantul est-german al punctului principal de control¹² a deschis poarta și le-a ordonat gărzilor să lase oamenii să treacă. Sute de *Ossis* – cum li se spunea celor din Est, de la cuvântul german *Ost* – s-au bulucit prin acel punct de trecere, pentru a fi întâmpinați de vest-berlinezii care-i așteptau cu flori și șampanie.

N-a durat mult și o mulțime de *Wessis* s-au cățarat pe Zid, unde li s-au alăturat tineri din Germania de Est. Au dansat împreună, sărbătorindu-și cu voioșie noua libertate. În câteva ore, camerele de televiziune imortalizau imagini cu oamenii care foloseau ciocane și dălți pentru a sparge bucăți din Zid; în curând, acești *Mauerspechte* (în traducere literală, „ciocănitores de zid”) au dărâmat porțiuni întregi din Zid, creând mai multe puncte neoficiale de trecere a frontierei.

Viteza derulării evenimentelor a luat prin surprindere ambele guverne, al Germaniei de Est și al celei de Vest. În realitate, schimbarea plutea în aer de luni bune. Începuse în august, când Ungaria – din punct de vedere fizic și politic, una dintre deviațiile Blocului de Est creat de Moscova – și-a

¹² Este vorba de așa-numitul Checkpoint Charlie, de fapt punctul de control C.

demontat efectiv granița concretă cu Austria. În câteva săptămâni, mai mult de 13 000 de Osis au călătorit spre Ungaria și, de acolo, spre Austria. Când guvernul de la Budapesta a încercat să oprească afluxul, est-germanii, pur și simplu, au luat cu asalt ambasada Germaniei de Vest și au refuzat să se întoarcă la casele lor. A fost un act de nesupunere civică fără precedent, din partea unei națiuni care, timp de 50 de ani, se obișnuise să asculte ordinele stăpânilor săi comuniști; și mai urmau să se întâmple multe.

În acea toamnă timpurie, pe tot cuprinsul Germaniei de Est, au avut loc demonstrații de masă. Protestatarii mărșăluiau pe străzi, cântând *Wir wollen raus!* („Vrem să ieșim!”) și *Wir sind das Volk!* („Noi suntem poporul!”). Ziarele și posturile de televiziune au început să proclame zorii unei revoluții pașnice.

Până când a demisionat Erich Honecker din funcția de secretar-general al Partidului Unității Socialiste, în octombrie, mișcarea devenise, pur și simplu, de neoprit. Honecker nu era doar șeful statului; ca unul care fusese la cârma Germaniei de Est încă din primii ani ai deceniului 1970, era văzut ca întruchiparea însăși a statului comunist.

În pofida semnalelor de avertisment, colapsul granițelor fizice a fost unul haotic și neplanificat. În după-amiaza zilei de 9 noiembrie, o conferință de presă televizată din Berlinul de Est a făcut mai întâi aluzie că un exod limitat ar putea fi îngăduit. Dar, după ce au aflat de transmisiune, oamenii au început să se adune la cele șase puncte de control dintre Berlinul de Est și cel de Vest, cerându-le gărzilor de frontieră să deschidă imediat porțile. Soldații au fost luați prin surprindere de numărul mare al celor care încercau să treacă în Vest; panicați, au început să dea telefoane, cerând instrucțiuni.

S-au lămurit curând că nimeni din guvernul în soluție al Germaniei de Est nu avea să-și asume personal responsabilitatea de a ordona să se tragă în mulțime; prin urmare, grănicerii s-au dat la o parte și le-au permis unor mulțimi uriașe să treacă pașnic în Vest. Cu puțin înainte de ora 23, televiziunea vest-germană a cântat prohodul Republicii Democratice Germane:

Trăim o zi istorică. Germania de Est a declarat că, începând din acest moment, granițele ei le sunt deschise tuturor. RDG își deschide frontierele... porțile din Zidul Berlinului rămân deschise.

Deschiderea – și dezmembrarea hotărâtă – a Zidului Berlinului a fost inevitabil urmată de abandonarea tuturor punctelor de control dintre Germania de Est și cea de Vest. Până la 1 iulie 1990, ziua în care marca vest-germană a fost adoptată pe tot cuprinsul Germaniei, toate punctele de control de la frontieră încetaseră să mai existe în mod oficial. Trei luni mai târziu, Germania de Est a fost dizolvată și absorbită în noua republică unificată.

Ce au însemnat pentru mine toate acestea? Deși m-am născut în primii ani de război, eram, de fapt, un copil al anilor 1950–1960 – decenii în care Germania de Vest a încercat să-și ascundă crimele trecutului printre divizările și necazurile prezentului. Nu pot pretinde că reunificarea țării mele a însemnat mai mult pentru mine decât a însemnat pentru majoritatea celor din generația mea: eram recunoscători că noi crescuserăm de partea „bună” a Cortinei de Fier și vag liniștiți de faptul că valul istoriei reinstaurase cumva ordinea corectă și firească. Desigur, existau preocupări de natură economică: nimeni nu părea prea sigur care anume avea să fie prețul pentru noua noastră țară, deși existau previziuni constante și aproape certe că miracolul economic german, motiv de invidie pentru

Europa de atâta timp, ar fi fost amenințat de nevoia de a ne sprijini fostul vecin, mai puțin dezvoltat și falit. Dar asemenea temeri le-au avut, în primul rând, politicienii și erau mai puțin îngrijorătoare pentru o fizioterapeută care avea propria ei afacere de succes și trăia în siguranță, în Saxonia Inferioară. Când a avut loc reunificarea Germaniei, aveam 50 de ani. Nu fusesem niciodată căsătorită și duceam o viață comodă: eram asigurată din punct de vedere financiar, aveam o casă frumoasă și lucram mai mult ca niciodată. Totuși, norii se strângeau. Și se concentrau, inevitabil, în jurul Giselei.

Sănătatea asistentei mele maternale se înrăutățise cu trecerea anilor, iar acum avea dizabilități grave. Și familia ei fusese încercată de drame. Hubertus, băiețelul chipeș pe care-l știam de copil, crescuse și devenise un bărbat frumos, homosexual, iar, la mijlocul anilor 1980, a fost printre primii bărbați germani diagnosticați cu această nouă boală terifiantă – și întotdeauna fatală, pe atunci – SIDA. În 1988, ni l-a luat.

Decizia de a angaja o infirmieră cu normă întreagă care să aibă grijă de Gisela părea cea mai bună cale de a-i asigura viitorul. Gisela era înstărită. Cabinetul ei de fizioterapeută îi asigurase un trai bun, și atât cei din neamul Von Oelhafen, cât și familia Andersen aveau bani. Dar femeia pe care am angajat-o a întrezărit o șansă pentru ea însăși. Nu mult după moartea lui Hubertus, profitând de durerea și de mintea șubrezită a Giselei, a convins-o pe mama mea să se mute în Gran Canaria, unde, spunea ea, ar fi beneficiat de o climă ceva mai caldă. Așa că s-au mutat împreună la peste 5 000 de kilometri depărtare de oricare dintre rudele Giselei. Mai grav este că însoțitoarea ei s-a străduit din plin să ne îndepărteze de Gisela și s-o izoleze: nici unul dintre noi nu putea și nu avea voie s-o contacteze.

Abia când Gisela s-a îmbolnăvit de demență senilă mi s-a dat permisiunea s-o vizitez. Ceea ce am găsit în Gran Canaria m-a tulburat profund: era clar că mama mea era complet dependentă de o femeie a cărei preocupare principală era de a o stoarce de cât mai mulți bani, cât mai trăia. Trebuia făcut ceva.

Împreună cu mătușa Eka, am depus o petiție la Tribunalul de Tutelă german, solicitând emiterea unui ordin prin care să putem interveni în viața Giselei. Mai întâi, instanța a refuzat să ne asculte plângerea, spunând că nu puteam avea nici o pretenție, deoarece eram doar fiica adoptivă a Giselei, nu copilul ei biologic. Dar, deși nu-mi stă în fire (nu sunt autoritară, de felul meu), am pus piciorul în prag. Le-am spus judecătorilor: „Voi sta aici, până mă veți asculta. Voi rămâne în acest tribunal, până când veți asculta ceea ce am de spus.”

În cele din urmă, au fost de acord cu mine. Am spus la tribunal că Gisela era controlată de îngrijitoarea ei și că aceasta manipulasе relația dintre ele în așa fel încât fusese numită unul dintre beneficiarii principali ai testamentului Giselei. Am implorat să-i fie protejate interesele. Dar judecătorii nu erau pregătiți decât să mă asculte. Până la urmă, instanța a refuzat să intervină.

Rămânea ca mătușa Eka să încheie o înțelegere de compromis în privat, care să-i ofere Giselei o oarecare protecție. Dar răul fusese făcut: Gisela a mai trăit până în 2002, însă n-am mai fost niciodată o familie.

Exilul ei în Gran Canaria a avut și o parte pozitivă, totuși. Când mătușa Eka și eu am înțeles, într-un târziu, că Gisela nu avea să se mai întoarcă niciodată la Hamburg, ne-am apucat să-i eliberăm camerele. Așa am ajuns să găesc jurnalul pe care-l ținuse în copilăria mea.

Îmi voi aminti mereu clipa în care am pus mâna pe el și emoția pe care am resimțit-o, citindu-i cele câteva pagini scrise de mână. Eram atât de recunoscătoare: găsisem ceva despre mine și viața mea de copil – era pentru prima dată când puteam să-mi imaginez efectiv trecutul. Dar, pe lângă bucurie, a fost și durere.

Cred, pesemne, că nu realizasem până atunci în ce măsură, timp de aproape 40 de ani, îmi blocasem trăirile despre misterul copilăriei mele. Ținând în mâini carnețelul, m-am simțit copleșită de senzația de rătăcire și de incertitudine. De ce nu-mi dăduse mie jurnalul, în loc să-l țină ascuns? Cum de nu își dăduse seama ce însemnătate ar fi avut el pentru mine?

Ceea ce făcea ca toate aceste lucruri să fie și mai dureroase era convingerea că descoperisem acel caiet numai pentru că Gisela – în toate sensurile posibile – mă abandonase încă o dată. Faptul că ea nu mai era în stare să înțeleagă acest lucru și că îngrijitoarea ei, cu bună-știință, îi exploata fragilitatea nu schimba cu nimic realitatea: n-o puteam contacta, ca s-o întreb despre tot ceea ce scrisese în jurnal.

Probabil că sentimentul covârșitor de pierdere și de a fi fost rănită explică de ce nu m-am uitat mai cu atenție la celelalte documente pe care le-am găsit în camera Giselei. Mi-am aruncat o privire pe ele și am văzut ceea ce păreau a fi niște documente legale despre acele proceduri prin care Gisela și Hermann mă luau în plasament. Dar, în loc să le acord atenția cuvenită, le-am pus deoparte și m-am dedicat serviciului. Abia la sfârșitul secolului XX, mi s-a reamintit de existența lor.

Într-o zi din toamna lui 1999, eram, ca de obicei, în cabinetul meu, când a sunat telefonul. Am presupus că era un pacient sau, poate, o recomandare pentru un pacient nou. Dar, în dimineața aceea, doamna de la telefon nu era

nici una, nici alta. Mai întâi, a întrebat dacă eram Ingrid von Oelhafen, apoi mi-a explicat că era de la Crucea Roșie Germană. Inițial, am fost nedumerită: de ce să mă sune pe mine Crucea Roșie? Nu aveam nici o legătură profesională cu organizația: și sigur nici unul dintre pacienții mei nu-mi fusese trimis vreodată de acolo.

Apoi, mi-a adresat o întrebare care m-a bulversat complet: mă interesa cumva să-mi caut părinții naturali?

Mi-e greu să descriu emoțiile care m-au străbătut în acel moment. Atâta amar de vreme lăsasem undeva deoparte întrebările despre cine eram și de unde veneam, spunându-mi că lucrul cu copiii cu dizabilități era mai important; deși, este adevărat, cred că, în realitate, evitam chestiunea, poate de teama a ceea ce aș fi putut afla. Și, astfel, am fost surprinsă când am descoperit că emoția mea principală era, de fapt, o adevărată revelație: în sfârșit, aveam șansa de a-mi afla originile. Poate că de-acum eram, în sfârșit, pregătită să mă confrunt cu adevărul.

Multă vreme m-am gândit la lucrul acesta și am ajuns la concluzia că doar vârsta face diferența. Aveam 58 de ani când am primit acel telefon, iar acum, privind în urmă, îmi dau seama că, pe măsură ce îmbătrâneam, aveam tot mai multe întrebări despre istoria mea personală. Din acest punct de vedere, nu sunt singură: face parte din condiția umană să ne revedem în gând trecutul, pe măsură ce anii se scurg. Existau și considerente practice. Ori de câte ori aveam nevoie să merg la medic – un lucru care devine mult mai frecvent, cu trecerea anilor –, eram întrebată despre istoricul medical al familiei și, desigur, mă vedeam nevoită să spun că nu aveam habar despre el.

N-am întrebat de unde știa Crucea Roșie unde să mă găsească sau de unde știau că aveam un mister de rezolvat în familie. Pur și simplu, am spus da și am sperat ca totul

să fie bine. Despre trecutul meu, nu mi se putea da nici o informație concretă. În schimb, femeia mi-a sugerat să iau legătura cu un istoric de la Universitatea din Mainz.

Îi rămân profund îndatorată lui Georg Lilienthal. Când m-am așezat să-i scriu, habar nu aveam cine era – cu atât mai puțin cât de important avea să fie rolul său în povestea mea. Nu știam decât ce-mi spusese Crucea Roșie, că el era persoana care putea să-mi îndrepte pașii în direcția pe care trebuia s-o urmez.

Am înțeles că dr. Lilienthal aștepta scrisoarea mea, așa că i-am scris deschis și cu sinceritate, explicându-i că-mi dorisem dintotdeauna să știu de unde proveneam, dar că nu știusem niciodată cum sau de unde să pornesc.

Când am pus la poștă scrisoarea, eram atât de emoționată, încât mi-aș fi dorit să mă urc în mașină și să merg la Mainz chiar a doua zi. Dar ceva îmi spunea că trebuia să aștept: orice informații ar fi deținut omul acela, cu siguranță avea nevoie de timp ca să le pună cap la cap. Așa că m-am hotărât să am răbdare și să mă fac utilă, umblând prin documentele pe care le găsisem în camera Giselei. Mă simțeam foarte aproape de a descoperi povestea felului în care ajunsesem luată în plasament de Gisela și Hermann și frustrată de faptul că mă aflam încă în necunoscut. Dar așteptasem 50 de ani ca să pornesc în această căutare – nu muream dacă mai așteptam câteva săptămâni în plus.

Am scos la iveală cutia cu documente. În anii care trecuseră de când o găsisem, nu mă uitasem niciodată la nimic altceva decât la jurnal. Acum, am început să mă uit mai cu atenție la teancul de documente șterse pe care le păstrase Gisela lângă el.

Deasupra era un cartonaș roz, cu colțurile îndoite. Era un certificat de vaccinare, datat 19 ianuarie 1944 și semnat la Kohren-Sahlis, lângă Leipzig: arăta că Erika Matko, născută

la 11 noiembrie 1941, într-o localitate numită St. Sauerbrunn, fusese vaccinată împotriva scarlatinei.

Data era semnificativă: ianuarie 1944 era cu câteva luni înainte ca eu să fiu luată în plasament de Gisela și Hermann. Dar, în afară de faptul că era semnat de un doctor, nimic altceva de pe certificat nu arăta unde avusese loc vaccinarea sau la cererea cui. Ce organizație își avusese sediul la Kohren-Sahlis? Și, dacă tot vine vorba, unde anume se afla St. Sauerbrunn? Un al doilea certificat înregistra vaccinările ulterioare. Pe verso, era o ștampilă oficială, pe care scria: *Lebensborn Heim Sonnenwiese Kohren-Sahlis*.

Heim însemna casă de copii: atâta lucru știam de când eram copil, și cu siguranță se potrivea cu luarea mea în plasament de către Hermann și Gisela. Dar ce era Lebensborn? Până atunci, nu mai auzisem acel cuvânt.

Următorul document era și mai năucitor. Datat 4 august 1944, părea să fie un fel de contract-chitanță pentru asistenții mei maternali:

Familia Hermann von Oelhafen, de pe Strada Gentz nr. 5, München, a luat-o la domiciliu, pe 3 iunie 1944, pe fetița de origine germană Erika Matkow [*sic*], născută la 11 noiembrie 1941. Pentru că este un copil de sorginte germană, din ordinul Reichsführerului, va fi crescută într-o familie germană.

Nu se va asigura nimic pentru întreținerea copilului de nici o parte: copilul nu are nici un bun și nici un venit. Părinții de plasament sunt unici responsabili de întreținerea ei.

După toate aparențele, certificatul fusese emis la Steinhöring. Acesta, din câte știam, era un sătuc nu departe de München, dar altă informație nu mai exista despre organizația care-l emisese. Unicul indiciu era antetul din

capul actului, aproape ilizibil din cauza perforărilor și a trecerii timpului: *Der Reichskommissar für die Festigung deutschen Volkstums, Stabshauptamt L*. Habar n-aveam ce mai era și asta; o scurtă cercetare mi-a arătat că reprezenta biroul Comisarului Reichului pentru Întărirea Națiunii Germane – o organizație nazistă. Cu ce anume se ocupa biroul respectiv, nu mi-a fost clar de la început.

În partea de jos a documentului, era semnătura unui anume doctor Tesch, care se autorecomanda ca *Sturmbannführer*. Oricine crescuse în Germania de după război cunoștea cuvântul: era un grad paramilitar din cel de-al Treilea Reich, echivalentul unui maior din armată, dar aproape în exclusivitate rezervat folosirii de către membrii trupelor SS. De ce ar fi avut vreo implicare în adopția mea un ofițer din sinistra organizație „Cap de Mort”¹³ a lui Heinrich Himmler? M-am uitat din nou la certificat: spunea că fusesem încredințată unei familii germane „la ordinul Reichsführerului”. Iar apărea Himmler. Năucitor, părea că al doilea om din ierarhie, după Hitler, cel mai temut om din Germania nazistă, jucase un rol în copilăria mea.

Eram disperată s-o întreb pe Gisela ce însemnau toate acestea – și, în plus, de ce-mi ascunsese acele documente atâta vreme. Dar Gisela se afla în Gran Canaria și, în acel moment, în ultimele stadii ale demenței senile. Știam că n-aș fi primit nici un ajutor din partea ei.

De-acum, trecuse o săptămână de când îi trimisese scrisoarea lui Georg Lilienthal. Mă întrebam dacă era cumva

¹³ Emblema de pe chipiul SS-iștilor înfățișa un cap de mort (craniul cu oase încrucișate); din această cauză și dat fiind rolul jucat de aceștia în administrarea lagărelor de exterminare, erau cunoscuți drept *SS-Totenkopfverbände* – însemnând unități sau regimente „Cap de Mort”. (n.a.).

la serviciu sau dacă, din vreun motiv oarecare, nu voia să-mi împărtășească lucrurile despre care Crucea Roșie îmi spusese că le știa – sau, cel puțin, le bănuia – despre trecutul meu. Între timp, am hotărât să-mi încep propriile investigații. Am scris către Arhivele germane de stat (*Bundesarchiv*), întrebându-i pe cei de acolo dacă dețineau documente pe numele meu sau pe numele Erikăi Matko.

Am presupus, cu naivitate, că *Bundesarchiv* avea să-mi răspundă rapid: cât de greu să fie, în această eră a bazelor de date computerizate, să faci o simplă verificare a celor două nume? Eram pe punctul de a descoperi unul dintre paradoxurile noii Germanii: în timp ce noul stat era ocupat să scoată la lumină păcatele teribile comise de conducătorii vechiului stat al Germaniei de Est și zelos în a-i îndepărta din viața publică pe cei care fuseseră implicați în poliția secretă est-germană, Stasi, același stat era cu mult mai puțin dornic să se confrunte cu crimele comise de Reichul de O Mie de Ani al lui Hitler.

În parte, aceasta era o moștenire a primilor ani de după război. Konrad Adenauer, primul cancelar al Germaniei de Vest, se opusese cu vehemență celei mai mari părți a eforturilor de denazificare ale puterilor aliate și forțase eliberarea celor condamnați pentru crime de război în procesele de la Nürnberg. Ba chiar îl numise, ca mâna lui dreaptă în guvern, pe Hans Globke, un politician care redactase legi antisemite pentru Hitler în 1938.

De la bun început, nimeni nu dorise să privească mai îndeaproape în trecut și, mulți ani mai târziu, la sfârșitul secolului XX, cu toată poziția sa fruntașă, de forță motrice a Uniunii Europene, Germania încă mai ascundea mizerii sub covorul istoriei – mizerii de care nu era nici pregătită, nici dornică să vorbească.

Zidul Berlinului nu fusese unica barieră care să despartă Germania de ea însăși. Dacă națiunea era de-acum reunificată, memoria noastră colectivă era încă, fără îndoială, neclară. În lunile următoare, aveam să aflu că orice era legat de misteriosul program Lebensborn părea să genereze doar accese repetate de amnezie. Se publicase foarte puțin pe această temă, iar informațiile disponibile sugerau o poveste de rușine națională și o moștenire încă învelită în secretomanie.

În timp ce așteptam ca Georg Lilienthal și *Bundesarchiv* să-mi răspundă, m-am gândit la telefonul de la Crucea Roșie. Femeia îmi păruse ezitantă în a-mi oferi informații: să fi încercat doar să mă avertizeze în privința problemelor pe care aveam să le întâmpin, atunci când aş fi vrut cu adevărat să-mi investighez trecutul? Poate, dar, oricât de dificilă ar fi fost sarcina, eu eram hotărâtă să încerc. Nu mi-am dat seama, în timp ce mă pregăteam să mă lansez în propria mea investigație, că porneam într-o călătorie dureroasă în istoria tulbure a Germaniei, precum și în cea a unei țări care fusese cândva invadată și prădată de țara mea.

Capitolul 7

Izvorul vieții

Legea eternă a naturii, de a menține rasa pură, este moștenirea pe care mișcarea național-socialistă i-a oferit-o poporului german pe vecie.

Film de propagandă nazistă, 1935

Nu exista nici o localitate cu numele de St. Sauerbrunn. Neavând alte date cu care să lucrez, am revenit la cea dintâi înregistrare a existenței mele: acel cartonaș roz cu

dovada vaccinării împotriva scarlatinei și a difteriei. Din moment ce mi se certifica drept localitate de naștere acel St. Sauerbrunn, mi se părea locul cel mai logic de la care să încep. Dar, deși am căutat prin atlase și hărți istorice ale Germaniei și ale tuturor țărilor pe care le invadaseră armatele lui Hitler, nu exista nici un oraș sau sat cu această denumire.

Cea mai apropiată, ca denumire, era stațiunea balneară austriacă Bad Sauerbrunn, aproape de granița cu Ungaria. La începutul anului 2000, am găsit adresa Ministerului de Externe austriac și am scris o scrisoare lungă, rugându-i pe cei de acolo să mă ajute să găsesc orice dovadă a existenței unei familii numite Matko, indiferent unde în vecinătatea localității Bad Sauerbrunn.

De-acum, devenisem destul de nerăbdătoare. Nu promisem nici un răspuns – cu atât mai puțin vești – de la *Bundesarchiv* și încă mai așteptam ca Georg Lilienthal să-mi ofere informațiile despre mine, pe care se presupunea că le găsise în timpul cercetărilor sale despre sistemul Lebensborn.

Frustrată fiind, am început să caut informații despre această organizație cu denumire misterioasă. Ceea ce m-a frapat imediat a fost cât de puține lucruri păreau să fi fost publicate pe această temă. La mai mult de 50 de ani de la sfârșitul războiului, teribila poveste a celui de-al Treilea Reich și a crimelor sale fusese analizată și cercetată în detalii meticuloase și, totuși, o căutare pe Google pentru Lebensborn oferea doar câteva rezultate, în mare parte repetitive.

După toate aparențele, societatea Lebensborn (literal, înseamnă „izvor sau sursă a vieții”) a fost întemeiată în 1935, ca un fel de organizație de asistență socială, susținută financiar de naziști, care să administreze maternități pe tot

cuprinsul Germaniei; fusese înființată ca reacție la ceea ce se transforma rapid într-o criză demografică pentru noul Reich. Când Hitler a venit la putere, în anii 1930, populația Germaniei era deja în scădere de câteva decenii. În 1900, statisticile arătau o rată medie de 35,8 nașteri la mia de locuitori; până în 1932, aceasta scăzuse la 14,7. De la bun început, regimul nazist a fost hotărât să stopeze și să răstoarne acest curs al lucrurilor. S-a început cu sloganuri – „Revenirea familiei la locul său de drept” era unul tipic –, apoi au fost introduse stimulente financiare, precum împrumuturi pentru căsătorie, subvenții pentru copii și alocații de familie, pentru a încuraja familiile cu mulți copii. Formal, s-au pus și bazele unui cult al maternității: în fiecare an, de ziua mamei lui Hitler, femeile fertile primeau Crucea de Onoare a Mamei Germane. Acelea care nașteau mai mult de patru copii primeau o medalie de bronz; peste șase copii – una de argint; iar aurul era pentru mamele cu mai mult de opt copii.

Cum această acțiune nu a dat rezultate suficient de rapid, au fost introduse legi noi, care interziceau publicitatea făcută contraceptivelor, iar clinicile de pionierat în planificarea familială din Germania au fost închise (în anii 1920, Germania fusese lider mondial în dezvoltarea unor dispozitive contraceptive, cum ar fi steriletul). Avorturile erau condamnate drept „acte de sabotaj împotriva viitorului rasial al Germaniei”.

Acea expresie, „viitor rasial”, a fost primul meu indiciu în privința realității care se ascundea în spatele aparent inofensivei societăți Lebensborn. Deși scopul declarat al acestor maternități era de a le permite femeilor, care altfel ar fi putut renunța la o sarcină, să nască în siguranță și în secret – ajutând astfel la creșterea populației Germaniei –, aceste case nu le erau deschise tuturor.

Desigur, eram conștientă de obsesia nazistă în privința rasei: doar aceasta fusese altarul pe care Hitler și regimul său sacrificaseră mai bine de șase milioane de evrei. Ceea ce nu cunoșteam era extraordinara și întortocheata rețea de organizații care fuseseră înființate pentru a proteja „puritatea” rasei germane. Pe măsură ce înaintam cu cercetările, mă simțeam târâtă ca printr-o vizuină de iepure a nebuniei național-socialiste. În centrul ei, se afla figura sinistră a lui Heinrich Himmler.

Himmler aderase la partidul nazist în august 1923, la trei ani după înființarea sa. Nu se numărase chiar printre primii fanatici – numărul carnetului său de membru era 14 303 –, dar în șase ani, a preluat conducerea celei mai puternice organizații paramilitare, *Schutzstaffel* („Eșalonul de apărare”), cunoscută mai bine după inițialele sale: SS.

În calitate de Reichsführer SS, Himmler s-a dedicat creării unei organizații paralele și, în cele din urmă, cu mult mai puternice, care controla și monitoriza partidul nazist. De multă vreme fusese interesat de cvasiștiința, la modă pe atunci, eugeniei și a devenit obsedat de ideea unui trecut mistic, în care o rasă nordică de războinici cu sânge pur cucerise o mare parte a Europei. A început să reorganizeze trupele SS drept avangarda rasei renăscute a „supraoamenilor” arieni. Sub îndrumarea lui, solicitanților le erau examinate „calitățile” rasiale, el însuși descriind astfel procesul: „Asemenea unui grădinar dintr-o pepinieră, care încearcă să reproducă o veche tulpină bună, care a fost denaturată și afectată, am pornit de la principiile selecției plantelor și, apoi, am continuat fără nici o rețineră să-i elimin ca pe niște buruieni pe cei pe care am crezut că nu-i putem folosi la construirea organizației SS”.

În 1931, Himmler a creat un departament separat, în cadrul SS, care să aibă grijă ca „selecția plantelor” să

decurgă fără probleme, așa-numitul *Rasse und Siedlungshauptamt* SS sau RuSHA. O traducere literală ar fi „Oficiul Principal pentru Colonizare și Rasă din cadrul SS”; ceea ce însemna că organizația era, practic, dedicată protejării „purității rasiale” chiar în interiorul *Schutzstaffel*. Una dintre îndatoririle sale era să supravegheze căsătoriile membrilor SS: la ordinele lui Himmler personal, RuSHA emitea un permis de căsătorie, numai după ce investigații detaliate ale originilor dovedeau că ambii parteneri aveau un pedigree rasial neîntrerupt, care să-i recomande a fi de viță pur ariană, cel puțin din anul 1800.

Citind mai departe, am aflat că societatea Lebensborn fusese înființată și repartizată sub stindardul RuSHA. Într-o circulară emisă la 13 decembrie 1936, Himmler pusese bazele descendenței și scopurilor noii sale organizații:

Societatea Lebensborn se află sub controlul direct al Reichsführerului SS. Este parte integrantă a Oficiului Principal pentru Colonizare și Rasă din cadrul SS, iar obiectivele sale sunt:

1. Să sprijine din punct de vedere rasial și genetic întemeierea unor familii numeroase de valoare.

2. Să le acorde adăpost și îngrijire mamelor însărcinate valoroase din punct de vedere rasial și genetic, despre care, în urma investigațiilor minuțioase întreprinse asupra familiilor lor și asupra taților copiilor lor de către RuSHA, se preconizează că vor da naștere unor copii la fel de valoroși.

3. Să aibă grijă de acei copii.

4. Să aibă grijă de mamele acelor copii.

Chiar și pentru mine – o femeie germană, care mă născusem în timpul războiului, care trăisem toată viața într-o țară care încerca să se împace cu moștenirea viziunii

deformate a lui Hitler –, lucrurile acestea păreau să țină de domeniul nebuniei. În limba germană, avem un cuvânt foarte elocvent pentru acest tip de nebunie fantasmagorică: *unglaublich*, adică incredibil. Cum s-ar putea „dovedi” o persoană valoroasă din punct de vedere rasial sau genetic – și, în orice caz, ce ar putea însemna practic un astfel de concept bizar?

A reieșit că nu eram doar eu singura nedumerită. Am găsit o mulțime de referințe la discuții apărute în privința unităților Lebensborn. Unele dintre acestea datau încă din anii războiului și sugerau că germanii obișnuiți începuseră să fie îngrijorați de poveștile care spuneau că aceste aparente maternități erau, de fapt, niște ferme de prăsilă ale SS-ului: locuri unde crema brigăzilor lui Himmler făcea cunoștință cu femei corespunzător de ariene, pentru a zămisli copii valoroși din punct de vedere rasial pentru Reich. Bârfele erau false, dar secretomania din jurul sistemului Lebensborn a făcut astfel încât zvonurile să dăinuiască peste ani. Exista chiar un întreg gen de filme și de cărți de propagandă nazistă, dedicate mitologizării programului: un exemplu tipic a fost un film făcut în 1961, de un regizor german, și larg răspândit pe internet, cu titlul în limba engleză: *Iubire la ordin* și subtitlul strident: *Domnișoare forțate să procreeze naziști!*

Mi-a fost rușine și m-am simțit oripilată. Am înțeles că poveștile despre fermele de prăsilă ale SS-ului nu erau altceva decât niște fantezii absurde (foarte adesea, încercări cinice de a vinde filme și romane de prost gust), dar, dacă asta știa lumea – sau credea că știe – despre Lebensborn, mai era, oare, surprinzător faptul că Germania modernă refuza să vorbească deschis despre acest lucru? Poate că de aceea nu primiseră cererile mele de informații de la *Bundesarchiv* nici un răspuns, după două luni de așteptare.

Singură, nu aveam prea multe șanse de a putea investiga sistemul Lebensborn, și cu atât mai puțin să descopăr ce rol jucase el în cazul originilor mele. Aveam nevoie de ajutor, dar un zid de tăcere părea să se ridice în jurul a orice avea de-a face cu acest colț al istoriei naziste.

În februarie 2000, speranțele mele erau în continuare deșarte. Guvernul austriac răspunsese, într-un târziu, la scrisoarea mea cu privire la datele despre familia Matko din Bad Sauerbrunn: nu exista nici o astfel de înregistrare și nici nu existase vreodată. Călătoria mea părea să se încheie, încă dinainte de a fi început. Dacă nu eram originară din Austria, unde mă născusem?

Apoi, câteva zile mai târziu, a sosit o scrisoare de la Georg Lilienthal din Mainz. Pentru prima dată, găseam indicii – informații concrete, istorice – despre Lebensborn și cum se încadra sistemul în propria mea poveste. Îmi scria cu grijă, făcând aluzie din nou la secretele dureroase care mă pândeau.

Stimată *Frau Von Oelhafen*,

Aș dori mai întâi să vă mulțumesc pentru încrederea pe care mi-ați acordat-o prin scrisoarea pe care mi-ați adresat-o, deoarece e vorba doar de niște întrebări cu privire la identitatea dumneavoastră. De aceea, mă bucur și că doamna Fischer de la Crucea Roșie Germană a fost foarte grijulie în conversația pe care ați avut-o... Va trebui să-mi cer scuze față de dumneavoastră. A durat mult să primiți răspunsul meu la scrisoarea trimisă. Și, cât ați așteptat un semn din partea mea, pesemne că ați ajuns să vă întrebați dacă solicitarea dumneavoastră a fost un lucru bun. Vă asigur că da.

Tăcerea mea îndelungată s-a datorat, în parte, unor motive externe (prea puțin timp pentru a pune

documentele laolaltă și a vă scrie); pe de altă parte, eram conștient de faptul că răspunsul nu avea să fie unul ușor, deoarece știu ce ar putea însemna pentru dumneavoastră. De aceea, am tot scris la epistola de față încă de pe la începutul lui ianuarie. Așa am ajuns să conturez prezumtiva dumneavoastră soartă atât de cumpătat și de o manieră aparent lipsită de emoție. Nu am vrut să vă influențez trăirile în nici un fel cu sentimentele mele.

Acum să revenim la cererea dumneavoastră. După cum scrieți, faptul că aveți două nume (Erika Matko și Ingrid von Oelhafen) este cunoscut de mult. Presupun că de aceea v-ați întrebat despre ce e vorba. Se pare că asistenții dumneavoastră maternali nu au fost absolut deschiși nici măcar cu puținul pe care-l știau despre dumneavoastră.

După ce am citit scrisoarea, nu pot spune cu exactitate ce sentimente am avut: anxietate și teamă, da, însă acestea erau impregnate cu emoție.

Știam, desigur, că nici Hermann și nici Gisela nu-mi spusese vreodată adevărul despre originile mele. Într-o oarecare măsură, ajunseseam să mă conving singură că, dacă acest lucru nu fusese rezultatul tensiunilor vieții de după război, trebuie să se fi datorat faptului că ei chiar nu știau istoria originilor mele. Scrisoarea de la Lilienthal era prima ocazie care mi se oferea de a fi nevoită să mă confrunt cu posibilitatea ca familia mea de plasament să-mi fi ascuns în mod deliberat aceste informații.

Și, apoi, a venit revelația pe care o așteptasem și la care aproape că sperasem. Cercetările lui Lilienthal au găsit numele Erika Matko în niște registre de mult uitate ale programului Lebensborn. Fetița respectivă fusese crescută într-una dintre casele de copii ale sistemului, un loc denumit *Sonnenweise* („Pajiștea înșorită”) de la Kohren-Sahlis. De vreme ce eram – sau fusesem cândva – Erika

Matko, însemna că eram un copil din sistemul Lebensborn. Mai mult, investigațiile sale îl convinseseră pe Lilienthal că Hermann și Gisela îmi ascunseseră intenționat aceste informații.

Acum existau dovezi documentare solide care să facă legătura dintre mine și această organizație nazistă bizară și încă rușinoasă, care fusese sub controlul direct al SS-ului. Și, totuși, reacția mea generală era una de euforie, nu de șoc. Părea incredibil, dar mi se oferea șansa de a afla, în sfârșit, cine eram și de unde proveneam. Și, într-un fel, descoperirea îmi aducea puțină liniște. Deși nu înțelegeam încă adevărata natură a sistemului Lebensborn, mă puteam elibera de-acum de grijile cu care trăiam încă de când aflasem că fusesem luată în plasament.

Dacă, așa cum arătase investigația mea inițială, Lebensborn fusese un program politic, prin care solicitările regimului nazist treceau deasupra sentimentelor celor pe care-i conducea, poate că motivul pentru care părinții mei adevărați mă dăduseră în plasament fusese, de asemenea, unul politic, și nu (așa cum mă temeam eu) ideea mult mai supărătoare că, pur și simplu, nu doriseră să mă țină. Această premisă m-a mai liniștit, dar m-a și speriat. Într-un fel oarecare, fusesem implicată în existența unei organizații care, cu aproape 60 de ani mai târziu, încă evoca frică și dezgust. În mintea mea, am adăugat SS-ul pe lista în creștere de grupări naziste pe care trebuia să le investighez.

Scrisoarea lui Lilienthal cuprindea mai multe surprize. Înțelegând că nu știam prea multe despre cum funcționa programul Lebensborn, îmi explica felul în care ajunseseră copiii la *Sonnenweise*. Unii fuseseră născuți în maternitățile din cadrul sistemului Lebensborn, apoi aduși la Kohren-Sahlis, ca parte a programului lui Himmler de a spori

populația Reichului german. Alții, fuseseră, din câte se pare, răpiți.

Cei născuți în această maternitate erau copii germani ilegitiimi din cadrul programului Lebensborn, pentru a fi dați în plasament sau spre adopție. Dar, la Kohren-Sahlis, mai erau și copii aduși din țările ocupate de Germania și care erau destinați germanizării.

Nu auzisem niciodată de „germanizare”. De ce să facă trafic naziștii cu copii din țările pe care le invadaseră? Mi se spusese mereu că Hitler și acoliții săi considerau că oamenii din țările cucerite erau, pur și simplu, „subumani”. Și ce legătură era între asta și originea mea?

Lebensborn lucra cu familii germane de plasament, cu intenția ulterioară de a-i da spre adopție, după finalul victorios al războiului. Căderea celui de-al Treilea Reich a împiedicat realizarea acestor planuri. Majoritatea copiilor străini au revenit în țările lor de obârșie. Totuși, unii au rămas alături de familiile lor de plasament, în Germania.

Au existat diferite motive. Unii dintre acești părinți de plasament chiar țineau la familiile lor temporare. O parte dintre ei au ascuns originea străină chiar față de copiii preluați, de teamă că aceștia ar putea fi strămutați din nou sau că și-ar dori să se întoarcă la casele lor. Până la urmă, le era teamă să nu piardă dragostea și afecțiunea copiilor pe care îi luaseră în grijă. De asemenea, voiau să-i protejeze pe copii de orice ostilități și dificultăți de integrare.

Acestea au fost adesea motivele pentru care copiii nu au fost adoptați după război, precum și faptul că, în multe cazuri, lipseau documentele necesare.

Unii dintre Aliați nu au vrut să trimită copiii înapoi în țările lor de origine, împotriva voinței lor, așa încât au

rămas în familiile germane, în bună înțelegere cu autoritățile din țările lor natale, deoarece nu mai era în viață nici un membru al familiilor biologice respective.

Și, apoi, Lilienthal a lansat bomba cea mai mare:

Frau von Oelhafen, credeți că ar fi posibil să nu fiți un copil din părinți germani? Cunoscut de multă vreme numele dumneavoastră, Erika Matko, și numele părinților dumneavoastră de plasament, Von Oelhafen, din documente de la *Bundesarchiv*. Fac cercetări despre Lebensborn de mai bine de 20 de ani și știu destinele multor copii din sistemul Lebensborn.

Numele lor sunt menționate pe liste care au fost întocmite de Lebensborn pentru copii care urmau a fi germanizați, originari din Polonia, Iugoslavia și Cehoslovacia (în administrația Lebensborn, erau numiți doar *Ost-Kinder* – „copii din Est”) și în registrele și declarațiile foștilor angajați din sistemul Lebensborn.

Deși nu vă pot prezenta documente (cum ar fi un certificat de naștere), pentru a vă oferi, în sfârșit, liniște sufletească, posed, totuși, anumite acte care par să indice că ați fi originară din Iugoslavia.

După ce veți fi citit scrisoarea mea, e posibil să vă întrebați: ce e de făcut acum? Nu vă pot răspunde la această întrebare. Dar, dacă vreți să continuați căutarea identității dumneavoastră, voi fi bucuros să vă ajut. Mă puteți contacta oricând.

Răpire, germanizare, copii din Est – aceste cuvinte și noțiuni îmi erau atât de străine, atât de îndepărtate de presupunerile pe care le făcusem când îmi începusem propriile investigații, încât nu știam la ce ar fi putut fi folosite. Deși autoritățile austriece nu găsiseră nici o urmă a familiei Matko la Bad Sauerbrunn sau în apropiere de

această localitate, eu tot crezusem că, făcând cercetări în trecut, aş fi ajuns cumva în Austria. Fusesse, într-un fel, un gând reconfortant: în timpul pe care-l petrecusem la Innsbruck, ţara mi se păruse familiară. Şi nici nu exista vreo barieră lingvistică: limba germană era limbă naţională şi acolo. Acum, se părea că trebuia să iau totul de la zero – şi într-o limbă pe care n-o vorbisem niciodată. Mai rău, Iugoslavia însăşi nu mai exista: ultima dintre ţările de după fosta Cortină de Fier se dezintegrase într-un război civil sângeros, după care se împărţise într-o serie de mici state noi. De unde să încep – şi cum anume?

Am hotărât să-i dau crezare lui Georg Lilienthal. I-am scris, cerându-i să mă îndrume. Pe parcursul călătoriei mele în trecut, am avut norocul să dau peste oameni dornici să-şi sacrifice timpul şi să-mi împărtăşească din experienţa lor, pentru a-mi fi sprijin la fiecare pas şovăitor. Doctorul Lilienthal a fost primul şi, probabil, cel mai important dintre ghizi. Mi-a spus că trebuia să le scriu ministerelor germane de externe şi de interne, la Berlin.

M-a ajutat să compun scrisorile, fiecare dintre ele explicând situaţia mea şi afirmând convingerea că fusesem adusă din fosta Iugoslavie şi crescută în cadrul programului Lebensborn: ceream asistenţă pentru a lua legătura cu omologii lor din Europa de Est.

Cererile mele s-au lovit de un zid. Ambele ministere mi-au trimis răspunsuri tranşante, spunând că nu puteau face nimic pentru mine: singurul lucru pe care mi-l puteau sugera era să mă adresez guvernului din Slovenia – naţiune nou apărută în partea centrală a fostei Iugoslavii, cândva controlată de Reichul lui Hitler.

Cam în acelaşi timp, am primit răspuns şi la cererea mea iniţială, adresată către *Bundesarchiv*. Nici aceasta nu-mi era de ajutor: arhivele statului insistau că nu deţineau nimic

relevant despre trecutul meu. Se creiona un tipar: nici o instituție guvernamentală nu părea interesată să mă ajute să-mi investighez trecutul. Cum știam că Georg Lilienthal găsise deja documente referitoare la Erika Matko și la casa de copii *Sonnenweise*, chiar în acele arhive, era clar că oficialitățile germane ezitau să vorbească despre Lebensborn. În următoarele luni, am întâmpinat opoziție la tot pasul.

Georg Lilienthal m-a îndrumat către două alte colecții de documente, mai puțin cunoscute, unde – spunea el – era posibil să găsesc informații despre Lebensborn. Și a fost de acord să-și folosească relațiile pentru a afla cui trebuia să-i scriu în Slovenia.

Privind în urmă, îmi dau seama că acesta a fost punctul de cotitură al investigației mele: de aici înainte, nu a mai existat cale de întoarcere. Odată ce-am început să scotocesc în cutiile de acte prăfuite, depozitate în arhive de pe cuprinsul Germaniei moderne, nu aveam cum să știu peste ce oseminte aveam să dau, ce secrete aveam să scot la iveală. Cam acesta e beneficiul analizei retrospective. La vremea aceea, nu m-am oprit să mă gândesc la ce făceam: atâta timp evitasem să mă gândesc la trecutul meu, dar acum eram hotărâtă să aflu tot și orice se știa despre mine și, prin extensie, despre cei care mă crescuseră. Dacă asta însemna să pun întrebări care să-i pună pe oameni în dificultate – ei bine, așa avea să fie.

Capitolul 8

Bad Arolsen

Adolf Hitler a convins poporul german că rasa nordică este cea mai creativă, cea mai valoroasă dintre toate rasele de pe pământ. Prin urmare, sarcina lor cea mai importantă este să aibă grijă de sângele nordic valoros.

Heinrich Himmler, *Politica rasială* (publicație SS din 1943)

Bad Arolsen este un mic târgușor german, numai bun de cărți poștale ilustrate. Vreme de mai bine de 250 de ani, a fost deținut și condus de prinții de Waldeck-Pyrmont, pe atunci un principat suveran, care se întindea peste terenurile agricole fertile din landurile Hessa și Saxonia Inferioară. Această familie aristocrată a construit o reședință impozantă, în stil baroc, și a întocmit schițele pentru a construi orașul din jurul ei într-o grilă perfect matematică de străzi. Dar, când au rămas fără bani, schema grandioasă era doar pe jumătate încheiată: ca să compenseze, secțiunile nedevelopate au fost decorate cu tufe și arbuști.

Die Grosse Allee (Aleea cea Mare) e strada principală, care se desfășoară în linie perfect dreaptă, pe o porțiune de un kilometru și jumătate, de la est la vest, străjuită de 880 de stejari germani, postați parcă în formație strictă, cazonă. Chiar la jumătatea ei, se află o mostră dizgrațioasă de arhitectură postbelică, retrasă față de linia străzii, în spatele unui gard verde ca un zid lung, vrând parcă să fie aproape invizibilă vizitatorului întâmplător. Este arhiva Serviciului Internațional de Urmărire și Depistare (ITS). Aici, întinzându-se fără noimă pe câteva etaje și revărsându-se chiar și în clădiri-satelit, se află peste 30 de milioane de dosare individuale, care păstrează evidența destinelor tuturor celor care au căzut victime acțiunii criminale național-socialiste.

Un clișeu al istoriei moderne spune că naziștii erau documentariști minuțioși. Dar cei 26 000 de metri liniari de documente originale și cei 232 710 metri de microfilm – toată arhiva păstrată de ITS – stau mărturie pentru această

minuțiozitate și, potrivit lui Georg Lilienthal, undeva, în vastele grămezi de hârtoage, probabil că exista un document despre cum am devenit și eu parte a programului Lebensborn.

M-am adresat acestei arhive în scris, la începutul primăverii anului 2000, solicitând ajutor în localizarea oricărui document care m-ar ajuta să-mi investighez originile. În teorie, ar fi trebuit să reprezinte o cerere directă: la urma urmei, exact pentru acest lucru fusese înființat ITS. Dar, după cum aveam să constat, între teorie și practică rămâne câscat un hău – și ceea ce le separă, adesea, e politica.

În 1943, cartierul-general al Forțelor Aliate din Europa i-a cerut secțiunii internaționale a Crucii Roșii Britanice să pună la punct un serviciu de înregistrare și de dare în urmărire a persoanelor dispărute. Chiar și în acea etapă de mijloc a războiului, la Washington și la Londra se făceau deja planuri pentru ce avea să fie ulterior, existând conștiința că, la sfârșit, avea să existe un mare număr de oameni dezrădăcinați sau dispăruți. Biroul Central de Urmărire (CTB) a fost înființat în februarie 1944: pe măsură ce războiul se muta spre est odată cu eliberarea fiecărui teritoriu de armatele germane, s-a mutat și el de la Londra la Versailles, apoi la Frankfurt, înainte de a ajunge, într-un târziu, la Bad Arolsen, în 1946. Aici, investigatorii săi au început să creeze o arhivă de documente naziste.

Probele veneau din fiecare colț al fostului Reich. Forțele aliate le salvaseră din lagărele de concentrare și exterminare sau le capturaseră fie de la ofițerii din Wehrmacht, fie din registraturile centrale naziste. Fiecare foaie de hârtie se analiza în parte: din ele, CTB a putut începe să reconstituie soarta zecilor de milioane de bărbați, femei și copii care

fuseseră luați pentru muncă forțată, înțemnițați sau omorâți în Holocaust.

De la început, Aliații au avut două obiective, uneori contradictorii, pentru acest exercițiu fără precedent. Primul era să pregătească evidențe documentare sigure, de folosit la tribunalul pentru crime de război de la Nürnberg: pentru prima dată în istorie, liderii supraviețuitori ai unei țări urmau să fie judecați în cadrul unor procese publice, pentru infracțiuni recent definite – crime împotriva umanității, conspirație pentru a duce un război de agresiune și uciderea la scară industrială a evreilor și est-europenilor (printre mulți alții).

Al doilea obiectiv, o ambiție pe termen lung, era să creeze un mecanism care să le înlesnească supraviețuitorilor războiului – și mai ales celor ai Holocaustului – regăsirea propriilor familii și, dacă era posibil, reunirea ulterioară cu acestea. Și, astfel, CTB a început să construiască, de la dosare, un index centralizator de nume ale tuturor persoanelor despre care se putea stabili că fuseseră victime ale regimului de teroare nazist.

Indiferent dacă și-au dat seama sau nu de amploarea inițiativei când au pus-o pe picioare, Aliații au fost curând copleșiți fie și numai de volumul cazurilor. Numai indexul de centralizare a numelor ajunsese să conțină destinele individuale a 50 de milioane de persoane. În spatele fiecărui cartonaș al indexului scris de mână se afla un teanc de hârtii.

Pe măsură ce anii au trecut, responsabilitatea pentru gestionarea și finanțarea acestui efort herculean a trecut de la o organizație la alta. În iulie 1947, proaspăt înființata Organizație Internațională pentru Refugiați a Națiunilor Unite a preluat administrarea biroului, schimbându-i numele în Serviciul Internațional de Urmărire și Depistare.

După mai puțin de patru ani, a fost predat înapoi Înaltului Comisariat al Forțelor Aliate pentru Germania – organismul înființat de Statele Unite, Marea Britanie și Franța, pentru a-și conduce sectoarele respective din fostul Reich. Când statutul de țară ocupată al Germaniei a fost revocat, în 1954, ITS s-a desprins de Comitetul Internațional al Crucii Roșii, care a insistat imediat să numească un administrator propriu, care să se ocupe de operațiunile zilnice și care, din motive întemeiate, să fie cetățean elvețian. A fost un proces patetic de pasare a răspunderii financiare și administrative, care a transformat în certitudine faptul că ITS era sortit să ajungă Cenușăreasa vastei misiuni de arhivare postbelică.

Situația s-a înrăutățit odată cu implementarea, în 1955, a Acordului de la Bonn, care ratifica oficial apariția noii națiuni a Germaniei de Vest. O clauză din acest document interzicea publicarea oricăror date care ar fi putut aduce prejudicii fostelor victime ale naziștilor sau familiilor acestora. Oricât de bine intenționată ar fi fost, această clauză închidea, efectiv, arhiva de la Bad Arolsen pentru consultarea publică: nu le era permis nici istoricilor, nici ziariștilor să-i examineze conținutul și, cu toate că victimele individuale ale tiraniei erau capabile, teoretic, să ceară eventuale informații relevante, și acest lucru a devenit prins în *Realpolitik* în Europa modernă.

La începutul anului 2000 – când abia depusesem cererea de ajutor –, Parlamentul german era presat să înființeze un fond pentru despăgubirea unui număr estimat de un milion de supraviețuitori ai programului de muncă silnică și însclavizare al naziștilor. Aceștia erau bărbați și femei expediați din Europa de Est pentru a trudi în fabricile care mențineau în viață mașina de război a lui Hitler. În scurt timp, Bundestagul a aprobat o lege de înființare a Fundației pentru Rememorare, Responsabilitate și Viitor (*Stiftung für*

Erinnerung, Verantwortung und Zukunft), care avea să le facă plăți celor care puteau dovedi că fuseseră afectați. Dovezile de care aveau nevoie erau deținute în primul rând de ITS, inundată aproape instantaneu de cereri, drept pentru care toate celelalte investigații au fost fie ignorate, fie procesate necorespunzător. Printre acestea, se afla și scrisoarea mea. Am primit ca răspuns o informare scurtă – și complet incorectă, cum aveam să aflu mai târziu: că nu exista nici urmă a existenței mele în dosare.

Șapte ani aveau să treacă, până când arhivele ITS au fost deschise pe deplin publicului larg – un timp pierdut, care urma să aibă un teribil impact asupra căutării familiei mele biologice. Dar, pentru a explica originile sistemului Lebensborn, trebuie să mă îndepărtez de cronologia mea personală și să dau la o parte vâlul de secretomanie care înconjură pe atunci localitatea Bad Arolsen. Printre milioanele de documente capturate de la mașina de război nazistă, se aflau multe dintre hârtiile personale ale lui Heinrich Himmler. Acestea au fost trimise la ITS, unde s-au deschis dosare separate pentru fiecare organizație din puzderia întemeiată de Reichsführer, precum și pentru sistemul de credințe bizare și obsesive, care le susținea.

Ideea otrăvită că o rasă este superioară alteia, în virtutea purității sângelui ei, a început să circule în ultimele decenii ale secolului al XIX-lea. Pe la începutul anilor 1920, o întregă „știință” bazată pe ea s-a răspândit de-a lungul și de-a latul Europei și lumii occidentale. Eugeniștii susțineau că, din moment ce anumite persoane erau de calitate mai bună decât altele, era corect din punct de vedere natural să îmbunătățești efortul genetic uman general prin promovarea unei reproduceri sporite în rândurile celor din rasa ori clasa superioară și, pe cale de consecință, prin stăvilirea reproducerii celor mai puțin dezirabili. La vremea aceea, o

astfel de gândire era susținută de persoane influente, printre care H.G. Wells și Marie Stopes (fondatoarea planificării familiale moderne) și de doi președinți americani, Woodrow Wilson și Theodore Roosevelt.

Au apărut societăți eugenice, adesea înființate de fundații americane bogate, pentru a promova (după spusele unei lucrări de cercetare din 1911 susținută de Carnegie) „cele mai bune mijloace practice de a opri răspândirea plasmei cu microbi, defectuoase, din populația umană”. Sterilizarea și eutanasierea erau cele mai populare metode sugerate.

Era vorba de un sistem de credințe și de un climat numai bune pentru nașiști, susținând convingerea lor greșită că germanii erau adevărații descendenți ai unei rase de supraameni arieni (uneori denumiți nordici), al căror destin era să conducă lumea. În 1925, Hitler a promovat această concepție în manifestul său nazist autobiografic, *Mein Kampf* (*Lupta mea*):

Produsele culturii umane, realizările din artă, știință și tehnologie cu care ne confruntăm astăzi sunt aproape exclusiv produsele creatoare ale arianului. Tocmai acest fapt ne înlesnește să tragem concluzia, care nu este nefondată, că doar el a fost fondatorul umanității superioare și a fost, astfel, tocmai esența a ceea ce înțelegem prin termenul „om”.

Trebuie să luptăm pentru a proteja existența și reproducerea rasei noastre și ale poporului nostru, subzistența copiilor noștri și puritatea sângelui nostru...

Patru ani mai târziu, și-a continuat ideea într-un discurs la un miting de partid:

Dacă Germania ar obține un milion de copii pe an și ar elimina între 700 000 și 800 000 dintre persoanele cele mai slabe, rezultatul final ar putea fi o creștere a forței.

Era un refren preluat de bărbatul care a devenit cel mai puternic acolit al Führerului. Când Himmler a fost numit șef peste SS, în același an, le-a spus ofițerilor săi superiori:

Dacă vom reuși să restabilim rasa noastră nordică pe teritoriul și în jurul Germaniei... și din acest răsad să producem o populație de 200 de milioane de oameni, atunci lumea va fi a noastră. Prin urmare, suntem chemați să creăm o bază, pe care generația viitoare să poată crea istorie.

Unul dintre primele texte de lege aprobate de Hitler a fost Legea pentru prevenirea nașterii de copii cu boli ereditare. Aceasta cerea ca doctorii să înregistreze fiecare caz de boală ereditară din rândurile pacienților aflate la vârsta de a naște copii. Neconformarea era sancționată cu amenzi substanțiale. Paragrafele din preambulul noii legi stabileau atât problema (așa cum o vedeau naziștii), cât și principala ei cauză:

De la Revoluția Națională [puciul cvasilegal, prin care Hitler a căpătat puterea de a conduce prin decret], opinia publică a devenit tot mai preocupată de întrebări privind politica demografică și declinul continuu al ratei natalității.

Însă nu doar declinul numeric al populației este o cauză de îngrijorare serioasă, ci și compoziția genetică tot mai evidentă a poporului nostru.

Dacă, în mod tradițional, familiile sănătoase au adoptat, în cea mai mare parte, o politică de a avea doar unul sau doi copii, un număr infinit de indivizi inferiori și cei care suferă de boli ereditare se reproduc fără nici o rețineră, îngăduind ca progeniturile lor bolnave și dezavantajate să fie o povară asupra comunității.

Soluția era evidentă pentru gândirea nazistă: sterilizarea. A fost înființat un sistem de Instance de Sănătate Genetică, pentru a ordona castrarea forțată a celor considerați sub standard. O măsură a efectului imediat al programului au constituit-o volumul și rezultatul apelurilor: în mai puțin de un an, aproape 4 000 de persoane au încercat să schimbe deciziile autorităților de sterilizare. Doar 41 au reușit. Cinci ani mai târziu, în preajma începerii celui de-al Doilea Război Mondial, cel puțin 320 000 de oameni fuseseră sterilizați forțat, ca urmare a acestei legislații.

Dar, dacă noua lege draconică aborda problema percepută a poluării sau a slăbirii rezervei de sânge a națiunii de către „tipurile inferioare”, ea nu definea și cum ar fi trebuit să fie această rezervă de sânge. În septembrie 1935, un doctor nazist de frunte, pe nume Gerhard Wagner, a anunțat într-un discurs că guvernul avea să introducă, în scurt timp, o „lege pentru protecția sângelui german”. După câteva zile, acest lucru a fost oficializat sub forma Legilor de la Nürnberg.

Acestea introduceau patru categorii oficiale de ființe umane în statul național-socialist. Persoanele cu patru bunici germani erau clasificate drept „de sânge german sau înrudit”; cei care aveau unul sau doi bunici evrei erau considerați ca provenind din „sânge amestecat” și erau plasați – în ordinea descendentă a valorii – în două clase de *Mischling*¹⁴; în vreme ce oricine descindea din trei sau patru bunici evrei era iremediabil evreu.

Doar cei care fuseseră înregistrați oficial ca fiind produs al „sângelui german sau înrudit” erau acum „acceptabili rasial”

¹⁴ Literal: „hibrid/corcitură/metis”, termen folosit de regimul nazist pentru a-i identifica pe cei considerați a avea descendență mixtă ariano-ebraică.

și li se acorda statutul de *Reichsbürger* („cetățeni ai Reichului”). *Mischling* erau plasați în categoria inferioară de *Staatsangehörige* („supuși/apartenenți ai statului”). De atunci înainte, evreii au fost lipsiți de toate drepturile cetățenești, iar căsătoria dintre arieni și non-arieni a fost scoasă în afara legii.

Naziștii au continuat prin oficializarea acestor clasificări rasiale. A fost introdus un nou set de documente oficiale, *Der Ariernachweis* („Certificatul Arian”), pentru a dovedi că titularul era un membru autentic al rasei ariene. Cei capabili să îndeplinească dezideratul ca descendența lor rasială să dateze, în timp, tocmai de la 1800 și să arate că „nici unul dintre strămoșii lor paterni sau materni nu are sânge evreiesc sau colorat” primeau un *Grosser Ariernachweis* („Certificat Arian Superior”). Cei care puteau produce dovada numai a șapte certificare de naștere sau de botez (acoperindu-i pe ei înșiși, părinții și bunicii lor), precum și trei certificate de căsătorie de la părinții și bunicii lor, primeau un document cu un calificativ „reduc”, denumit *Kleiner Ariernachweis* („Certificat Arian Inferior”). Alte două hârtii au devenit vitale pentru existența în statul nazist. *Ahnenpass* („pașaportul strămoșilor”) era un certificat extras din evidențele bisericii, care nota caracteristicile rasiale ale strămoșilor unei persoane. Adeseori, acesta era suplimentat cu un *Ahnentafel* („tabel al strămoșilor”) – o versiune atent creionată a arborelui genealogic al familiei.

Legile de la Nürnberg și certificatele rasiale izvorâte din ele au reprezentat baza pentru hotărârea naziștilor de a ajunge la o „soluție finală” de exterminare a populației evreiești. Dar au fost, de asemenea, punctele de cotitură esențiale ale reversului acelei politici – programul de creare a unei noi rase superioare de arieni pur-sânge, care să conducă Reichul de O Mie de Ani al lui Hitler. Organizația care avea

să furnizeze acel rezultat era Lebensborn, iar arhitectul ei – Heinrich Himmler.

Hârtiile lui Himmler conțin propria sa explicație pentru întemeierea sistemului Lebensborn. Acesta pretindea că motivația lui era una benignă și grijulie:

Am creat casele de copii Lebensborn, deoarece cred că nu e drept ca o fată năpăstuită, care așteaptă un copil în afara căsătoriei, să fie izgonită de toată lumea... de toate aceste modele de virtute, de sex masculin și feminin, care se simt îndreptățite s-o condamne și să se poarte urât cu ea. Nu cred că e corect ca ea să fie pedepsită, când statul nu-i oferă o unitate de ajutor.

Fiecărei femei din aceste case i se spune pe numele ei de botez. Una este *Frau* Maria și alta, *Frau* Elisabeth – sau cine știe ce alt nume. În aceste case, nimeni nu întreabă dacă sunt sau nu măritate: pur și simplu, le educăm, le protejăm și avem grijă de ele ca mame.

Chiar dacă era adevărat, a trebuit să-mi amintesc mie însămi că aceste case de copii Lebensborn nu erau deschise oricărei femei care se trezea însărcinată pe neașteptate. Femeile evreice și din categoria *Mischling* erau excluse, deoarece erau considerate fără valoare din punct de vedere rasial.

Războiul devenind iminent, hârtiile Reichsführerului dezvăluiau o schimbare în programul Lebensborn. Nu mai era, pur și simplu, condus de dorința de a crește rezerva de sânge pur arian din rândurile populației germane. Încă din octombrie 1939, Himmler analiza viitorul apropiat și observa o amenințare majoră la adresa planurilor sale de a crea o viitoare rasă superioară.

Fiecare război implică o pierdere importantă din sângele cel mai bun. Multe victorii câștigate prin forța armelor au

imprimat o înfrângere zguduitoare asupra vitalității și sângelui națiunii. Dar morțile, din păcate necesare, celor mai buni indivizi – oricât de regretabile – nu constituie cel mai rău aspect al acestei situații. Cu mult mai gravă este absența copiilor care nu li se vor mai naște niciodată celor vii în timpul războiului sau celor morți după el.

Astfel încât a emis un ordin revoluționar pentru bărbații de sub comanda sa. Într-o proclamație marcată „document secret” și trimisă fiecărui membru SS și din poliție, Reichsführerul îi instruia să-și îndeplinească datoria sacră față de Reich, procreându-i noua generație, indiferent dacă erau căsătoriți cu mamele sau nu.

Berlin, 28 octombrie 1939

Dincolo de limitările impuse de legi și de convențiile burgheze, care probabil că sunt necesare în alte circumstanțe, poate fi o nobilă sarcină pentru fetele și femeile germane de sânge bun să devină, chiar și în afara căsătoriei, nu din amuzament, ci dintr-o seriozitate profund morală, mame ale copiilor de soldați care pleacă la război și a căror soartă cine știe ce le va rezerva, dacă se vor întoarce în viață sau vor muri pentru Germania.

Pe durata ultimului război, mulți soldați au hotărât, dintr-un simț al răspunderii, să nu mai aibă copii în timpul războiului, astfel încât soțiile lor să nu rămână în dificultate și necaz, dacă ei ar muri. Voi, bărbați membri ai trupelor SS, nu trebuie să aveți astfel de anxietăți; ele sunt înlăturate prin următoarele reglementări:

1. Delegați speciali, aleși de mine personal, vor prelua sub tutela lor, în numele Reichsführerului SS, toți copiii legitimi și nelegitimi de sânge bun, ai căror tați au fost uciși în război.

Noi vom susține mamele respective și ne vom ocupa de educația și grijile materiale ale copiilor respectivi până la majorat, astfel încât nici o mamă sau văduvă să nu sufere din cauza lipsurilor.

2. În timpul războiului, SS va avea grijă de toți copiii legitimi și nelegitimi născuți în timpul războiului și, la nevoie, de toate mamele însărcinate. După război, când se întorc tații, SS va acorda suplimentar un ajutor material generos, la cererile bine întemeiate depuse de persoanele individuale.

Bărbați SS și voi, mame ale acestor copii la care Germania a sperat, arătați că sunteți pregătiți, prin credința voastră în Führer și de dragul continuității sângelui și a poporului nostru, să regenerați viața pentru Germania, la fel de curajos cum știți să luptați și să muriți pentru Germania.

Ordinul nu doar că autoriza libertinajul sexual – îl solicita. Bărbaților și femeilor de rasă pură li se ordona să procreeze, indiferent dacă erau sau nu căsătoriți, astfel încât rezerva de „sânge bun” a națiunii să fie perpetuată. Nu avea să existe nici o sancțiune financiară pentru producerea de copii nelegitimi, nici vreo stigmatizare socială.

E greu să exagerezi caracterul radical al decretului lui Himmler. Deși naziștii erau la putere de șase ani și făcuseră multe pentru a submina fundațiile tradiționale, bazate pe familie, ale țării, Germania era în continuare o societate conservatoare din punct de vedere religios. Sexul în afara căsătoriei era considerat tabu și nici publicul, nici bisericile nu păreau pregătite să-și abandoneze morala socială.

Chiar și reprezentanții partidului nazist și militarii din Wehrmacht au reacționat urât la noua politică în privința populației a Reichsführerului. Și, totuși, Himmler a rămas de neclintit. La trei luni după „ordinul de procreere”, el a

emis o declarație fermă și fără menajamente către forțele sale:

Oficiul Reichsführerului SS și

Șef al Poliției germane

Berlin, 30 ianuarie 1940

Ordin SS pentru tot efectivul SS și al Poliției

Ați luat la cunoștință ordinul meu din 28 octombrie 1939, prin care vă reaminteam datoria voastră de a procrea, pe cât este posibil în timpul războiului.

Acest act, care a fost conceput cu un simț al decenței și a fost receptat în același sens, prezintă și dezbate fățiș probleme reale. El a condus la idei greșite și neînțelegeri din partea unor persoane. Prin urmare, consider că este necesar, pentru fiecare dintre voi, să știți ce dubii și neînțelegeri au apărut și ce trebuie spus despre acestea.

S-a obiectat față de afirmația clară că există copii nelegitimi și că unele femei și fete singure și nemăritate au devenit dintotdeauna mame ale unor astfel de copii din afara căsătoriei; ele vor exista mereu.

Nu are rost să discutăm acest aspect; cel mai bun răspuns este scrisoarea de la adjunctul Führerului către o mamă nemăritată, pe care o atașez, împreună cu ordinul meu din 28 octombrie 1939.

Adjunctul Führerului era Rudolf Hess. În ziua de Crăciun 1939, cotidianul partidului nazist, *Völkischer Beobachter* (*Observatorul rasial*), a publicat o scrisoare deschisă către o mamă ipotetică nemăritată, în care Hess formula noua moralitate.

Filosofia de viață național-socialistă a dat familiei rolul acesteia în Stat, la care aceasta e îndrituită. Însă, în vremuri deosebite de urgență națională, se pot institui măsuri speciale, diferite de principiile noastre de bază. Pe

timp de război, care implică moartea a mulți dintre cei mai buni bărbați, fiecare nouă viață are o importanță specială pentru națiune. Prin urmare, dacă bărbații tineri, acceptați din punct de vedere rasial, care pleacă în armată, lasă în urmă copii care le transferă mai departe sângele generațiilor viitoare prin intermediul unei fete de vârstă potrivită și cu ereditate similară sănătoasă..., se vor lua măsuri pentru conservarea acestei bogății naționale valoroase.

Apelând la Hess, pe atunci mai bine poziționat în ierarhia regimului lui Hitler, Himmler își oferea, fără îndoială, o anumită acoperire politică. Dar propria sa autoritate în SS era absolută, iar credința sa în importanța ei fundamentală pentru noua generație, de neclintit.

Cea mai gravă neînțelegere [a ordinului meu inițial] privește paragraful care sună în felul următor: „Dincolo de limitările impuse de legi și de convențiile burgheze...” Potrivit acestuia, după cum l-au înțeles greșit unii, bărbații din SS sunt încurajați să abordeze soțiile soldaților plecați în armată. Oricât de greu de înțeles ar fi pentru noi o astfel de idee, trebuie s-o discutăm.

Ce cred, oare, despre femeile germane, cei care răspândesc sau repetă astfel de idei? Chiar dacă, într-o națiune de 82 de milioane de oameni, unii bărbați ar aborda o femeie măritată, din motive dezonorante sau din slăbiciune omenească, e nevoie de ambele părți ca să existe seducție: o parte care vrea să seducă și o parte care consimte să fie sedusă.

Dincolo de principiul nostru că nu e de dorit abordarea soției unui camarad, considerăm că femeile germane sunt, probabil, cei mai buni paznici ai onoarei lor. Orice altă opinie ar trebui unanim respinsă de toți bărbații drept insultă la adresa femeilor germane.

În ciuda tuturor protestelor indignate ale Reichsführerului, acest lucru era departe de a fi o respingere fățișă a acuzației că promova sexul în afara căsătoriei. De mai mulți ani, sporiseră temerile privind relaxarea moralității în organizațiile naziste: în vara lui 1937, circulasera prin toată țara câteva mii de exemplare tipărite în particular ale unei scrisori deschise adresate lui Goebbels, ministrul responsabil cu propaganda în cadrul partidului nazist. Semnată cu pseudonimul „Michael Germanicus”, aceasta se referea punctual la promiscuitatea din rândurile mișcării național-socialiste:

... excesele sexuale din casele de țară și taberele Tineretului Hitlerist [*Hitler Jugend*]; moralitatea greșită din tabere și a fetelor din Liga Domnișoarelor Germane [*Bund Deutscher Mädel*] zise „tinere mame”...

Nici aruncarea în închisoare a celor prinși în posesia scrisorii deschise, nici apărarea de către Himmler a „ordinului său de procreere” nu au suprimat vreodată complet această neliniște publică adânc înrădăcinată, potrivit căreia casele de copii din sistemul Lebensborn erau folosite pentru relații sexuale între ofițerii SS și parteneri arieni potriviți. Uneori, propriile declarații ale lui Himmler puneau gaz pe focul acestui zvon nefondat, cu precădere pe descrierea sa privind rolul SS-ului în proces: „Recomandăm doar bărbați puri din punct de vedere rasial, cu valoare autentică, drept *Zeugungshelfer* [«ajutoare pentru procreere»]”. Privind retrospectiv, este ușor de înțeles de unde a pornit mitul potrivit căruia casele de copii ale sistemului Lebensborn erau, de fapt, „ferme de prăsilă ale SS-ului”.

Dar, lăsând la o parte zvonurile, rolul central jucat de SS în proiect era unul indubitabil. Declarația lui Himmler din

ianuarie 1940 statua rolul său parental în programul Lebensborn:

S-a ridicat problema de ce soțiile celor din SS și din poliție sunt îngrijite într-un mod special și nu sunt tratate la fel ca toate celelalte femei. Răspunsul e foarte simplu: deoarece membrii SS, din dorința lor de a face sacrificii și din camaraderie, au strâns fondurile necesare, prin contribuții voluntare din partea liderilor și a bărbaților, care sunt virate organizației Lebensborn de ani buni.

În urma acestei declarații, toate neînțelegerile ar trebui să fie clarificate. Dar depinde de voi, bărbați ai SS, ca, de fiecare dată când vă confrunțați cu perspective ideologice contrare, să câștigați înțelegerea bărbaților și a femeilor germane față de acest aspect sacru, atât de vital poporului nostru și care este dincolo de ținta tuturor glumelor ieftine și a batjocurii.

Pentru a înțelege corespunzător sistemul Lebensborn, a trebuit să cercetez amănunțit istoria și natura unei organizații care, la mai bine de 50 de ani după încheierea războiului, își păstrase puterea de a inspira frică și ură. Trebuia să mă cufund în *Schutzstaffel*.

Capitolul 9

Ordinul

Un principiu de bază trebuie să fie regula absolută pentru SS. Trebuie să fim onești, decenti, loiali și să ne comportăm camaradereste doar față de membrii propriului nostru sânge.

Discursul lui Heinrich Himmler către ofițerii SS, 6 octombrie 1943

Castelul Wewelsburg este situat pe o faleză abruptă, deasupra creștelor dealurilor și pădurilor dese din Renania

de Nord – Westfalia. La origine, a fost construit pentru prinții-episcopi medievali, care au condus districtele rurale (*Landkreis*) din regiunea Paderborn; ei au fost cei care i-au creat dispunerea unică triunghiulară, cu trei turnuri rotunde legate prin ziduri masive de piatră.

În noiembrie 1933, Heinrich Himmler vizita regiunea. De la preluarea conducerii SS, fusese în căutarea unui amplasament potrivit, care să găzduiască o școală de instruire ideologică, dar și să devină sediul ei spiritual. Când a văzut castelul Wewelsburg, a hotărât imediat să-l preia.

Reichsführerul avea planuri grandioase pentru achiziția sa. Obsesia lui privitoare la trecutul Germaniei l-a convins că Westfalia era inima tradiției (fictive în întregime) a supraomenilor arieni. Când a preluat oficial controlul asupra castelului, în septembrie 1934, ziarul *Völkischer Beobachter* își informa cititorii că fusese ținută o ceremonie grandioasă, pentru a marca deschiderea școlii SS dedicate cercetării istoriei și mitologiei timpurii germanice, ca bază pentru „antrenamentul ideologic și politic”.

Cotidianul nazist nu raporta motivația reală a lui Himmler, aceea de a crea un punct de rezistență care, în cuvintele sale, să fie „centrul lumii după Victoria Finală”. Întrucât organizația responsabilă de oferirea acestui triumf era *Schutzstaffel*, castelul Wewelsburg trebuia transformat într-o fortăreață care să servească și să glorifice legăturile sale mistice de frăție.

SS și-a început existența ca o mică forță paramilitară dezorganizată, înființată pentru a-l păzi pe Hitler în epoca violentă a anilor 1920, când naziști înarmați duceau lupte de stradă cu oponenții lor politici, pe străzile din sudul Germaniei. Când a fost promovat în fruntea ei, în 1926, Himmler s-a hotărât să transforme organizația. Uniforme

noi, negre și cu aspect voit sinistru, le-au înlocuit pe cele anterioare, care promovau ținuta provincială *Stiefelhosen* („pantaloni cu bretele”); au fost impuse noi reguli, a fost interzis fumatul și s-au instituit ședințe de instrucție militară.

Până a urcat la gradul oficial de Reichsführer SS, trei ani mai târziu, numărul membrilor organizației sale crescuse de la câteva sute la 5 000. Himmler a stabilit noi criterii de recrutare. Trebuia ca toți solicitanții să aibă cel puțin 1,70 metri înălțime, iar cei care doreau să ocupe gradele inferioare să se înscrie pentru patru ani, urcând la 12 pentru subofițeri și 25 pentru aspiranții la gradele de ofițeri. În pofida tuturor acestor cerințe stricte, zeci de mii de bărbați au depus cereri.

Însă cerința legată de înălțime și anii de serviciu promiși erau doar începutul. Din momentul în care a preluat controlul asupra SS-ului, Himmler a hotărât să-și formeze gradații exclusiv din rândurile celor cu pedigri rasial bun. A alcătuit un sistem de notare prin care anumiți „experți rasiali”, special desemnați, evaluau înfățișarea fizică (*Erscheinungsbild*) a fiecărui solicitant, înainte de a-i tria într-una dintre cele cinci categorii: „nordic pur” era cea de vârf, urmată, în ordinea descendentă a valorii, de „predominant nordic”, „ușor alpin, cu influențe dinarice sau mediteraneene”, „predominant estic” și „corcitură de origine non-europeană”. Doar cei plasați în primele trei grupe erau luați în considerare pentru apartenență la noul SS; restul erau respinși pe loc.

Acesta era doar primul obstacol. Cei care treceau testul rasial erau apoi supuși unei evaluări riguroase a celorlalte atribute fizice. Pe o scară de unu la nouă, cei evaluați în primele patru categorii erau considerați automat acceptabili; cei a căror stare de sănătate sau al căror fizic îi condamna

să iasă pe șapte sau mai rău erau dați afară; nivelurile cinci și șase, de rang mijlociu, primeau permisiunea mărinimoasă de a deveni bărbați SS, dacă zelul lor pentru cauza nazistă contrabalansa neconformitatea lor fizică.

Mai era, însă, un criteriu aplicat rigid. Fiecare membru potențial, indiferent de rang, trebuia să fie în stare să ofere dovezi documentare ale descendenței sale rasiale. Pentru bărbații înrolați, acest pedigree trebuia să se întindă înapoi în timp până în anul 1800; ofițerilor li se cerea să facă dovada moștenirii lor genetice de la mijlocul anilor 1700. Așa cum cetățenilor obișnuiți ai statului național-socialist urmau să li se emită în curând certificate care-i proclamau arieni de grad superior sau inferior, fiecare membru al organizației SS avea la el un *Sippenbuch* – un document genealogic care-i demonstra „sănătatea” rasială atestată istoric.

Scriind aceste lucruri, m-am chinuit să exprim natura îngrozitoare a filosofiei naziste. Este ușor de apelat la cuvinte de tipul *obscen* sau *grotesc*, dar cum poți trece dincolo de clișee pentru a transmite cu adevărat oroarea unor astfel de idei? Ca femeie germană crescută în Reichul lui Hitler, am fost mereu conștientă, la modul cel mai intens, unde anume a sfârșit această obsesie legată de rasă: într-un război și o devastare globale, desigur, dar și în lagărele de exterminare de la Auschwitz, Treblinka și Bergen-Belsen. Sunt conștientă că niște simple cuvinte nu pot face dreptate, dar și că nu mă pot feri de această istorie, de care propriul meu trecut este legat inextricabil.

Reichsführerul nu intenționa, pur și simplu, să creeze o forță de indivizi puri din punct de vedere rasial: în concepția lui, SS-ul avea să fie fundația unei noi generații, părintele unei Rase Superioare. Acest plan a fost articulat pentru prima oară de bărbatul pe care Himmler l-a numit în conducerea organizației sale pentru „Colonizare și Rasă”,

RuSHA. Walther Darré, un fost crescător de pui, care s-a întors în Germania din Argentina, a scris un manifest intitulat *Sânge și sol*, publicat în 1929 de editura de casă a partidului nazist:

Din rezervorul uman al SS-ului, vom procrea o nouă nobilime. Vom face acest lucru într-o manieră planificată și potrivit legilor biologice – așa cum cei de sânge nobil procedau instinctiv în vremuri de demult.

Himmler, care fusese cândva și el crescător de păsări, a îmbrățișat din toată inima această analogie agricolă, constatând că, prin adoptarea principiilor lui Darré, ar fi fost posibil „să atingi în sfera umană genul de succes pe care-l are cineva în domeniul cercetării animalelor sălbatice și domestice”.

Dar Reichsführerul a dat de înțeles și că această încercare de a crea o întreagă nouă generație trebuia păstrată în interiorul SS-ului ca organizație: nu avea nicidecum intenția de a le permite membrilor prețioasei sale frății să se împerecheze în afara limitelor ei, păzite strict. Pentru a se asigura de asta, în 1932, a emis un Decret de Căsătorie și Logodnă, în zece puncte, pentru fiecare membru ai *Schutzstaffel*:

1. SS este o asociere de bărbați germani de specificitate nordică, selectați după criterii speciale.

2. În conformitate cu ideologia național-socialistă și realizând că viitorul poporului nostru depinde de conservarea rasei prin selecție și moștenire sănătoasă de sânge bun, institui, prin prezentul Decret, Certificatul de Căsătorie pentru toți membrii necăsătoriți din SS, valabil de la 1 ianuarie 1932.

3. Scopul dorit este acela de a crea un clan sănătos din punct de vedere ereditar al tipului strict nordic-german.

4. Certificatul de Căsătorie va fi acordat sau refuzat numai pe baza sănătății și a eredității rasiale.

5. Fiecare bărbat membru al SS, care intenționează să se căsătorească, trebuie să-și procure în acest scop Certificatul de Căsătorie al Reichsführerului SS.

6. Membrii SS care se căsătoresc în ciuda neacordării Certificatului de Căsătorie vor fi dați afară din SS; li se va da șansa de a se retrage.

7. Alcătuirea în detaliu a cererilor de căsătorie cade în sarcina Oficiului de Rasă din cadrul SS.

8. Oficiul de Rasă din cadrul SS se ocupă de „Cartea Clanului SS”, în care vor fi trecute familiile membrilor SS după primirea Certificatelor de Căsătorie sau după acceptarea cererii de a se căsători.

9. Reichsführerul SS, conducătorul Oficiului de Rasă și specialiștii acestui oficiu sunt obligați profesional să păstreze confidențialitatea, sub prestare de jurământ.

10. SS crede că, prin acest Decret, a făcut un pas de mare importanță. Batjocura, disprețul și neînțelegerea nu ne clintesc; viitorul ne aparține!

Ca să asigure acest viitor, potențialele cupluri care căutau binecuvântarea lui Himmler aveau de completat un chestionar cuprinzător, detaliind culoarea părului, a ochilor, a pielii și attributele fizice, la care – și mai bizar – trebuia să atașeze fotografii ale lor în costume de baie.

În cazul în care scopul din spatele procesului era neclar, Reichsführerul își explicita raționamentul într-o directivă către SS despre responsabilitatea lui în creșterea noii generații:

O căsătorie cu puțini copii nu este aproape cu nimic mai mult decât o legătură pasageră. Sper că membrii SS și, mai ales, liderii organizației vor da un bun exemplu. Patru

copii sunt minimum necesari pentru un mariaj bun și sănătos.

Himmler mai avea un plan pentru acei bărbați din SS care fie nu produceau, fie nu puteau produce copii: programul Lebensborn. În 1936, la doar nouă luni după înființarea societății secrete, el a plasat-o sub controlul direct al SS-ului. Și a dat de înțeles că se aștepta de la ofițerii fără copii să ajute luând în casele lor cel puțin unii dintre copiii născuți în sistemul Lebensborn.

În eventualitatea neproducerii de copii, este de datoria fiecărui lider SS să adopte copii valoroși din punct de vedere rasial, fără boli ereditare, și să le inculce spiritul filosofiei noastre.

Această propoziție mi-a transmis un fior de groază prin tot corpul. Relația dintre Lebensborn și SS nu ținea, pur și simplu, de controlul birocratic. În primul manifest Lebensborn, Himmler descria explicit profunda intercorelare dintre această societate aparent de binefacere și uniformele negre ale *Schutzstaffel*:

Cheltuielile de îndeplinire a sarcinilor [organizației Lebensborn] vor fi acoperite, în primă instanță, prin abonamentele încheiate de membri. Fiecare lider SS atașat biroului central are datoria de onoare să devină membru. Abonamentele sunt notate în funcție de vârsta, venitul și numărul de copii ale liderului SS...

Dacă la 28 de ani încă nu are copii, va datora un abonament mai mare. La vârsta de 38 de ani, ar trebui să aibă al doilea copil: dacă nu-l are, cotizația sa va crește din nou.

Dacă, la vârstele potrivite, nu i se mai nasc alți copii, va trebui din nou să achite creșteri corespunzătoare de cotizație. Cei care cred că pot scăpa de obligațiile lor față

de națiune și rasă rămânând singuri, vor plăti abonamente la un nivel mai mare, ceea ce-i va face să prefere căsătoria burlăciei.

Îmi vine greu să împac imaginea plină de compasiune a maternităților cu malefica reputație a SS-ului. Cum ar putea cineva – chiar așa orbit și obsedat de rasă, ca Himmler – să nu fi înțeles că regimentele sinistre Cap de Mort inspirau frică și suspiciune, nu căldură și încredere? Răspunsul, se pare, era că nu i-a păsat. În același timp, când i-a predat SS-ului controlul asupra organizației Lebensborn, el a scris:

Știu că sunt oameni în Germania care se simt rău când ne văd tunicile negre. Înțelegem acest lucru; nu ne așteptăm să fim plăcuți de prea mulți oameni.

Cu cât citeam mai mult, cu atât mai bine înțelegeam că SS era, în ultimă instanță, un clan, insular și secretos, proiectat să se confunde cu imaginea lui Himmler de ordin modern de cavaleri teutoni, care tânjeau pe veci după Sfântul Graal al purității rasiale. Sub îndrumarea Reichsführerului, castelul Wewelsburg a fost reconstruit, pentru a-i reflecta obsesia. Încăperile au fost denumite după personaje din mitologie – una era „Graal”, alta „Regele Arthur”, iar în criptă au fost create două săli speciale. Așa-numita *Obergruppenführersaal*¹⁵ („Sala Comandanților-Majori de Grupă”), cea mai de jos dintre cele două, era rezervată ritualurilor mistice pe care le organiza Himmler pentru cei 12 lideri SS cei mai importanți. În jurul unei flăcări eterne centrale, sub o zvastică cioplită în tavanul arcuit, Reichsführerul plănuia să țină ceremonii care să celebreze moartea. Venerarea morții era centrală în ideologia

¹⁵ *Obergruppenführer* era un grad din cadrul trupelor SS, echivalent cu cel de general cu trei stele din celelalte forțe armate.

SS, de aici emblema Cap de Mort de pe chipiurile lor. Provenea din credința lui Himmler în misticul Amurg al zeilor – o viziune apocaliptică a distrugerii lumii prin foc și apă, înainte de renașterea ei într-o formă nouă, purificată.

Contrastul era unul absurd. Se presupunea că această organizație se ocupa de ocrotirea și salvarea vieților noi din casele de copii Lebensborn. Însă regimul nazist avea deplină încredere în succesul său „inevitabil”. La doi ani după începerea războiului, Hitler declara public:

Nu mă îndoiesc nici o clipă că, în aproximativ 100 de ani de acum înainte, toată elita germană va fi un produs al SS-ului, deoarece numai SS practică selecția rasială.

Pe de altă parte, Gregor Ebner, un medic de familie transformat în ofițer SS și numit de Himmler ofițer medical șef pentru programul Lebensborn, estima că, „mulțumită caselor Lebensborn, în 30 de ani, vom avea 600 de regimente în plus”. M-am uitat mai atent la predicția sa. Un calcul rapid a scos în evidență faptul că un regiment era format, de obicei, din 500 până la 700 de indivizi. Șase sute de regimente noi, compuse în întregime din copii născuți în casele Lebensborn? Chiar și la cea mai rațională estimare, ar fi însemnat 300 000 de bebeluși.

Puteau să existe oare cu adevărat sute de mii de oameni ca mine – copii din programul Lebensborn, care trăiau pe tot cuprinsul Germaniei?

Capitolul 10

Speranță

Ai grijă ce-ți dorești în tinerețe, fiindcă aceea vei căpăta la maturitate.

Johann Wolfgang von Goethe

Din momentul în care Crucea Roșie Germană m-a întrebat dacă eram interesată să aflu despre familia mea, nu prea m-am mai gândit la nimic altceva. Dar, pe măsură ce lunile treceau și nu primeam răspunsuri la scrisorile pe care le înaintasem, ajunseseam să accept că eram de prea mult timp în căutare de informații. Privind în urmă, toată viața mea părea umbrită de secretomanie. Indiferent de cât de mult lucram, de cât de mult mă dedicam situației copiilor săraci și bolnavi, care veneau în cabinetul meu, nimic nu părea să mă scoată din starea de nefericire de a nu ști cine sunt. Și, astfel, tânjeam, speram și visam.

Telefonul pe care l-am primit de la Crucea Roșie a rupt vraja. Nu mai eram pe jumătate adormită, zărindu-mi frânturi din trecut doar în vise: promisiunea de informații serioase, credibile, mă trezise. Și parcă râvneam și mai tare după ele.

„Ai grijă ce-ți dorești”, avertiza cel mai celebru poet, scriitor și om de stat german. Poate c-ar fi trebuit să-l ascult pe Goethe.

Scrisoarea mi-a sosit în octombrie 2000. Era din partea unui anume Jože Goličnik, directorul unei arhive din Maribor, al doilea oraș ca mărime din Slovenia și capitala regiunii Stiria Inferioară. Auzisem de o veche arhivă de documente parohiale, care erau ținute acolo, și, neprimind nici un răspuns din partea guvernului sloven, am hotărât să-mi încerc norocul cu Biserica. Scrisesem la întâmplare, pur și simplu, cu puțină speranță că aveam să obțin ceva folositor. Dar domnul Goličnik găsisse, mi-a spus el, o urmă a familiei mele:

Tatăl Erikăi Matko este Johann Matko din Zagorje ob Savi. Mama ei provine din Croația. Domnul Johann Matko a locuit în Sauerbrunn și era fabricant de sticlă.

Sauerbrunn. Exista, deci. Nu în Austria, ci în Slovenia – sau, mai clar, în vechea Iugoslavia. Eram așa de fericită, încât aproape instantaneu (ceea ce nu-mi stă în fire) am început efectiv să cânt, ușurată și fericită. Mai aveam încă, desigur, de localizat acel Sauerbrunn, care ar fi putut avea, în prezent, altă denumire. Căderea comunismului fusese mai temporizată în Iugoslavia, decât în oricare altă parte din Blocul de Est, dar, când s-a întâmplat, a declanșat imediat războiul civil. Pe măsură ce fumul s-a dispersat, din anii sângeroși în care sârbii se luptaseră cu croații, bosniacii, muntenegrenii și toate celelalte naționalități pe care Tito le sudase într-o republică unită în anii 1940, noi națiuni s-au ridicat din cenușă; în multe cazuri, s-au schimbat denumirile orașelor și ale municipalităților.

Scrisoarea domnului Goličnik, însă, conținea un indiciu. Johann Matko fusese fabricant de sticlă. Dacă reușeam să găsesc o regiune cu fabrici de sticlă importante, aveam o șansă de a depista fostul Sauerbrunn și de a-i găsi noua denumire. Și mai bine, anexată la scrisoare era o copie a înregistrării parohiale, inclusiv datele de naștere ale familiei Matko. Johann se născuse pe 12 decembrie 1904; soția lui – Helena Haloschan – era cu 11 ani mai tânără, născută în St. Peter, din Croația, pe 8 august 1915.

M-am adresat din nou guvernului din Slovenia, actualizând cererea mea inițială cu informațiile de la Maribor. Dar am decis că încercarea cu cei mai mulți sorți de izbândă ar fi fost să contactez Crucea Roșie Germană. Cei de-acolo efectiv dăduseră curs investigației mele, și mă simțeam încrezătoare că, dacă era cineva care să mă poată ajuta să dau de familia Matko și de localitatea Sauerbrunn, angajații Crucii Roșii erau aceia. Le-am trimis ultimele detalii din volumul meu din ce în ce mai mare de scrisori. Și, apoi, m-

am apucat să fac cercetări despre fabricarea sticlei în fosta Iugoslavie.

Nu mi-a luat mult să descopăr că sticla fusese o specialitate a Stiriei Inferioare de mai bine de trei secole. Începând din 1700, se înmulțiseră fabricile care produceau cristal pe bază de plumb, frumos meșteșugit și extrem de bine cotate. Centrul acestei tradiții era orașul Rogaška Slatina. Și care fusese denumirea lui anterioară? Sauerbrunn. Depistasem locul nașterii Erikăi Matko; îmi găsisem casa.

Nu pot descrie bucuria fără margini pe care am simțit-o în momentul acela. În sfârșit, mi se părea că eram pe punctul de a întinde mâna și a-mi atinge părinții biologici – cu siguranță, în curând aveam să pot face asta în realitate.

„Fii prudent”, spunea Goethe.

Optimismul meu a durat doar câteva săptămâni, până ce a intervenit realitatea. Crucea Roșie mi-a răspuns că nu aveau informații despre cineva numit Matko, din fosta Iugoslavie, în dosarele lor cu persoane pe care naziștii le capturaseră sau le omorâseră. Scrisoarea menționa că organizația nu putea efectua cercetări în arhivele fostelor țări din Iugoslavia și mă avertiza că, dacă alegeam să cercetez pe cont propriu, exista o mare probabilitate să descopăr că părinții Erikăi Matko erau morți și că nu muriseră din cauze naturale. Mesajul era clar: indiferent de ce dovezi ale existenței lor aș fi putut găsi cândva, era probabil ca părinții mei să fi fost uciși de naziști, după ce armatele lui Hitler invadaseră Iugoslavia și, cel mai probabil, orice urmă de-a lor va fi dispărut în acel moment.

Scrisoarea de la Crucea Roșie nu era, totuși, ce putea fi mai rău. În februarie 2001, am primit o scrisoare care mi-a spulberat orice speranță de a-mi găsi vreodată familia. Guvernul sloven nu fusese nici rapid, nici de ajutor în lunile

care trecuseră de la prima mea scrisoare, în care cerusem informații. Acum, când în sfârșit îmi trimitea un răspuns substanțial, cuvintele mă loveau ca un pumn în stomac.

Dorim să vă informăm că, potrivit administrației locale din Rogaška Slatina, s-au găsit [evidențe ale] numitei Erika Matko, născută pe 11 noiembrie 1941. Dar această femeie încă locuiește în Slovenia; prin urmare, presupunerea că Ingrid von Oelhafen s-a născut cu numele de Erika Matko este greșită.

Generația din care proveneau părinții mei (care vor fi fost ei) cunoscuse mai multă suferință fizică decât aș putea eu trăi vreodată și, cu toate acestea, mi se părea în continuare că durerea cea mai cruntă dintre toate era să ți se dea speranță, să încerci să întinzi mâna cât s-o atingi și apoi s-o vezi cum îți este smulsă.

Stăteam la masa din apartamentul meu, cu scrisoarea în mână, în timp ce visele mi se dizolvau în fața ochilor. Vă rog să mă credeți: nu era vorba, pur și simplu, de autocompătimire. Știam deja de câteva decenii că nu sunt, în realitate, Ingrid von Oelhafen. Bandajasem acea rană cu convingerea, extrasă din puținele tăieturi din ziare, care călătoriseră cu mine de-a lungul anilor, că fusesem cândva Erika Matko. Acum, nu mai eram nici Ingrid, nici Erika. De fapt, eram nimeni.

Când a trecut șocul inițial, mi-am dat răgaz să reflectez asupra impactului acestei căutări. M-am forțat să mă uit la cum suișurile și coborâșurile investigației mele mă afectau și mi-am dat seama că petrecusem un an întreg, parcurgând un montages russe emoțional, acum zburând la înălțime, pentru ca, în clipa următoare, să plonjez în gol. Oare chiar merita chinul? Îmi făcusem o viață – una de succes și, în general, fericită – ca fiind Ingrid von Oelhafen, indiferent de originile mele adevărate, și aveam acte oficiale germane, care

indicau că eram acea Ingrid. Serios acum, ce mai conta, la urma urmei, că m-aș fi putut numi – sau nu – cândva Erika Matko? Oare avea să mă facă mai fericită continuarea goanei după misterul familiei Matko și după țara în care această Erika își începuse viața?

*

Am hotărât că răspunsul era nu. Mi-am strâns scrisorile și notele de studiu și le-am pus deoparte, într-un sertar. Am luat decizia să uit de ele, cel puțin deocamdată. Chiar și mai târziu, când arhiviștii de la Bad Arolsen mi-au scris că, totuși, găsiseră niște documente care o legau pe Erika Matko de Lebensborn, am îndosariat, pur și simplu, scrisoarea, laolaltă cu celelalte documente.

Lunile treceau, apoi s-a împlinit anul. M-am îngropat în muncă și în studierea muzicii. Învățasem de ceva timp să cânt la flaut; acum exersam ceva mai asiduu, cufundându-mă în notele și melodiile compozitorilor clasici.

Până să găsesc următorul plic pe preșul de la intrare, trecuse un an și jumătate de când pusesem deoparte dosarul intitulat „Erika Matko”. Dacă acea scrisoare ar fi fost de la oricine altcineva, poate c-ar fi ajuns lângă celelalte. Dar era din partea lui Georg Lilienthal și conținea o invitație. Se reunea pentru prima dată un grup de copii din sistemul Lebensborn: doream să vin și eu?

Oare doream? Să spun drept, nu eram sigură. Traseul meu de până acum fusese plin de drumuri închise, cărări false și obstacole aparent insurmontabile. Oare chiar îmi doream să risc iarăși deschiderea unor răni vechi? Și, chiar dacă răspunsul ar fi fost da, cu ce trebuia, de fapt, să contribui? Am scos dosarul meu de hârtii abandonate, cu documentele lui naziste obscure și corespondența modernă contradictorie: ce le puteam eu spune altora? M-am

frământat cu acest gând, întorcând întreaga povestea pe toate părțile.

În final, mi-am dat seama că nu aveam de ales. Întrebările despre locul și familia din care proveneam făcuseră parte din viața mea încă din ziua în care *Frau* Harte îmi spusese că nu eram fiica adevărată a lui Hermann și a Giselei. Fuseseră lăsate undeva în umbră, în mintea mea, punând presiune pe emoțiile mele – și, poate, modelându-mi acțiunile – vreme de mai bine de 50 de ani. Nu mergea să mă ascund, pur și simplu, de ele – trebuia să merg la întrunire.

În octombrie 2002, mi-am pregătit și dus bagajele în mașină și am început lungul drum spre sud: erau 260 de kilometri de la casa mea din Osnabrück până în orașul unde se ținea întrunirea. Aveam 68 de ani și venise timpul să aflu adevărul despre copilăria mea.

Capitolul 11

Urme

Nu suntem perfecți. Cu toții avem aceleași boli și dizabilități ca și ceilalți oameni.

Ruthild Gorgass, copil din sistemul Lebensborn

Între Köln și Frankfurt, se află micul oraș Hadamar, pe flancul de sud al crestei muntoase lungi și mai puțin înalte Westerwald, care se întinde de-a lungul malului estic al Rinului.

În prezent, Hadamar este cunoscut pentru institutele sale bine cotate, care se ocupă cu psihiatria criminalistică și socială, precum și pentru un obelisc sever, de comemorare a victimelor din programul nazist de eutanasiere intitulat *Aktion T-4*, care și-a avut sediul în oraș. Prin cercetările sale,

Georg Lilienthal și alți istorici au aflat că, între 1941 și 1945, mii de persoane cu handicap sau, altfel spus, „indezirabile” – bărbați, femei și copii – au fost aduse la Hadamar, pentru a fi sterilizate sau omorâte prin injectare.

Deși s-a încheiat oficial în 1941, programul *Aktion T-4* a continuat, de fapt, până la capitularea naziștilor, în 1945. În total, aproape 15 000 de cetățeni germani au fost trimiși la spitalul din Hadamar: cei mai mulți au fost ulterior uciși într-o cameră de gazare. Acesta era orașul în care urma să-i întâlnesc pe ceilalți copii din programul Lebensborn.

Nu mai erau copii, desigur. La fel ca mine, cei 20 de bărbați și de femei așezați de jur împrejurul încăperii în dimineața aceea de octombrie aveau în jur de 60 de ani și se apropiau de pensie. Când mi-am ocupat locul, m-am simțit extrem de emoționată. Unul câte unul, ne-am prezentat. Când a venit rândul meu, m-am chinuit să rostesc unica propoziție pe care o repetasem: „Mă numesc Ingrid von Oelhafen. Nu știu nimic” – și apoi am izbucnit în plâns.

Noii mei tovarăși erau drăguți și grijulii. Fiecare avansase cu mult față de mine în investigațiile personale și, întrucât trecuseră prin aceleași emoții, îmi înțelegeau angoasa. Pe măsură ce-și spuneau poveștile, brutalitatea crudă a programului Lebensborn devenea tot mai clară pentru mine, și, cu toate că fiecare nouă dezvăluire era șocantă, aflarea adevărului mă liniștea, într-un fel.

Ruthild Gorgass fusese unul dintre primii copii Lebensborn care avusese grijă de alții născuți sau crescuți în cadrul programului. Era cam de vârsta mea, înaltă, cu ochi albaștri și păr blond, pe care-l purta tuns scurt ca o perie. Era, ca și mine, fizioterapeut și, la fel, moștenise un jurnal ținut de mama ei, care o ajutase să înțeleagă povestea nașterii ei. Am plăcut-o imediat și m-am simțit liniștită prin simpla ei prezență.

Și povestea ei era o bună prezentare a programului Lebensborn. Tatăl lui Ruthild avea 49 de ani când se născuse ea. Fusesse locotenent în armata germană, în Primul Război Mondial. În 1916, fusese grav rănit în Bătălia de la Verdun – împröscat în spate și piept cu o mulțime de schije de șrapnel.

În anii 1930, devenise un nazist fervent și, de la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, avusese o poziție privilegiată în industria chimică. Era căsătorit și avea un fiu adolescent. În ciuda acestui fapt, se întâlneau, la un moment dat, cu mama lui Ruthild, care era funcționară la Camera de Comerț din Leipzig și cu 18 ani mai tânără decât el, și începuse o relație cu ea. Chiar înainte de Crăciunul din 1941, constatase că era însărcinată. Funcția ei se potrivea exact scopului inițial al lui Himmler pentru Lebensborn: ambii părinți îi muriseră, era necăsătorită și purta în pânțe un copil nelegitim; risca, prin urmare, să se confrunte cu oprobriul familiei și cu prejudecățile comunității ei. Mai presus de toate, tatăl copilului ei era nazist cu carnet de membru de partid și atât el, cât și mama lui Ruthild puteau demonstra puritatea rasială a genealogiei lor. În vara lui 1942, cei doi făcuseră o călătorie de 170 de kilometri de la Leipzig la Wernigerode, un orașel situat mult în interiorul decorului spectaculos al Munților Harz din Saxonia. Acolo, în inima vechii Germanii, Himmler pusese bazele unei unități de maternitate Lebensborn. În august 1942, se naștea Ruthild.

Am aflat că Heim Harz era una dintre cele 25 de case de copii Lebensborn, deschise pe tot cuprinsul Germaniei și în țările pe care armatele ei le invadaseră. În Germania însăși, erau nouă astfel de maternități, două în Austria, 11 în Norvegia și câte una în Belgia, Luxembourg și Franța. De multe ori, se ocupau clădiri luate de la dușmanii politici ai

lui Hitler sau de la familii evreiești bogate: clădirea sediului central al organizației din München îi aparținuse lui Thomas Mann, scriitorul și activistul antinazist exilat. Unele dintre spații au fost amenajate cu bunuri confiscate de la oamenii care fuseseră trimiși în lagăre de exterminare; fiecare maternitate a fost dotată cu echipament medical de ultimă oră, pentru ca prețioșii copii pur-sânge ai lui Himmler să fie aduși pe lume în condiții de siguranță.

Și au fost. În 1939, doctorul Gregor Ebner, ofițerul-medic șef al sistemului Lebensborn, i-a trimis lui Himmler un raport care detalia succesul programului. Peste 1 300 de femei însărcinate depuseseră cereri pentru a naște în aceste case. Examinările rasiale și de sănătate ereditară au redus acest număr la jumătate, astfel încât s-au internat un număr total de 653 de viitoare mame. La momentul respectiv, rata mortalității neo-natale pentru toată Germania era de 6 la sută; în maternitățile Lebensborn, această cifră era la jumătate.

Nașterile sunt foarte ușoare, fără multe complicații. Acest amănunt poate fi atribuit selecției rasiale și calității femeilor pe care le primim.

Cu toate acestea, succesul lor era costisitor. Potrivit raportului lui Ebner, costurile pe cap de mamă reprezentau o sumă substanțială: 400 de mărci ale Reichului. Dar același Ebner constata că „nu prea este un sacrificiu, dacă poți salva 1 000 de copii cu sânge bun”.

Sângele era extrem de important. Programul Lebensborn se ocupa de asigurarea unei rase superioare viitoare, atent selecționate, care să stăpânească imperiul global care urma să fie Reichul de o Mie de Ani al lui Hitler. A existat chiar și un slogan care rezuma în felul următor datoria femeilor care nășteau în acele maternități: *Schenkt dem Führer Ein Kind* („Dăruieți-i Führerului un copil”).

Chiar dacă pe primul loc, în concepția sa, era sănătatea fizică a mamelor din sistemul Lebensborn, Himmler era, de asemenea, hotărât să le monitorizeze și să le ghideze buna orientare politică. Pentru ca femeile să părăsească maternitățile chiar mai zeloase decât la sosire, ele erau obligate să participe la trei ședințe de „educație” ideologică în fiecare săptămână a șederii acolo. Pe parcursul acestor ședințe, vizionau filme de propagandă, citeau capitole din *Mein Kampf*, ascultau prelegeri radiofonice și luau parte la cântări în cor ale imnurilor de partid.

Și membrele personalului erau monitorizate cu atenție și instruite să completeze chestionare detaliate despre fiecare dintre mamele aflate sub îngrijirea lor. Aceste *RF-Fragebogen* (inițialele vin de la Reichsführer) înregistrau fiecare aspect al personalităților acelor femei, de la comportamentul lor în casă până la curajul (sau lipsa lui) în timpul nașterii și devotamentul lor față de cauza național-socialistă, fiecare document era trimis la Berlin, cu specificația: în atenția personală a Reichsführerului SS.

Acest lucru nu era doar o amabilitate birocratică. Chiar și în toiul războiului – într-un moment când supraveghea crima în masă din lagărele de exterminare și întregul aparat al terorii naziste din toată Europa – Himmler se apleca în mod foarte dedicat peste asemenea chestionare, hotărând, de la caz la caz, dacă unei femei avea să i se îngăduie să dea naștere unui al doilea copil în sistemul Lebensborn, la un moment dat în viitor. De fapt, el supraveghea fiecare aspect al vieții în acele maternități, fie banal, fie absurd. Într-una dintre ocazii, l-a instruit pe consilierul său personal, *SS-Standartenführer* Rudolph Brandt, să scrie conducerii de la Lebensborn, cerând să se țină un registru privind forma nasurilor:

Reichsführerul SS vrea să fie păstrat un index special de cartonașe pentru toate mamele și părinții care au un nas grecesc sau rudimente ale unuia de acest tip. Ca un exemplu pentru tipul solicitat, ar trebui să faceți referire la mama din Chestionarul L6008, *Frau I.A.*

Controlul exercitat de Himmler se extindea și asupra regimului alimentar. El a transmis o serie de memorandumuri, instruindu-i pe bucătari în privința modului corect de a pregăti legumele la aburi și cerând ca autoritățile de supraveghere ale maternităților respective să le facă pe femei să mănânce griș – se pare că identificase acest lucru ca fiind un factor esențial în formarea caracteristicilor admirabile din punct de vedere rasial ale aristocrației engleze. În mod întemeiat, a insistat asupra administrării unor doze regulate de ulei de ficat de cod, spre dezgustul evident al beneficiarelor. A vizitat în mod regulat casele de copii Lebensborn, verificând evoluția femeilor și a copiilor lor. Într-atât de completă era implicarea sa, încât bebelușii născuți în aceeași zi ca Himmler erau înregistrați în mod oficial drept finii lui și primeau un suvenir special – o cupă de argint gravată cu numele lui, precum și cu cel al copilului.

Mi se păreau năucitoare aceste detalii bizare despre viața din casele de copii Lebensborn. Cum de găsea timp cel de-al doilea cel mai puternic om din Reich pentru a controla viața de zi cu zi din 25 de maternități?

Dar, dincolo de ciudățeniile, poveștile spuse de copiii din sistemul Lebensborn în ziua aceea, la Hadamar, au dezvăluit elementele mai întunecate ale programului. Ruthild mi-a spus că ea și alți copii trecuseră printr-o ceremonie cvasireligioasă de atribuire de nume, în cadrul căreia le fuseseră dedicați lui Hitler și frăției care era SS. Acest ritual, *Namensgebung* („atribuire de nume”), era o

versiune distorsionată a tradiționalului botez creștin, cu un altar drapat într-un steag cu zvastică și un bust sau o fotografie a Führerului la loc de cinste. În fața unei adunări formate din personalul casei Lebensborn și ofițeri SS în uniforme negre, mame precum cea a lui Ruthild promiteau că aveau să-și educe copiii să fie buni național-socialiști; apoi, își predau copiii în brațele unui ofițer SS, care intona o „binecuvântare”. Se pare că existau versiuni diferite ale acestei ceremonii în diversele maternități, dar esența era aceeași:

Credem în Dumnezeuul tuturor lucrurilor
Și în misiunea sângelui nostru german,
Care crește mereu tânăr din solul german.
Credem în rasa purtătoare a sângelui
Și în Führer, ales pentru noi de Dumnezeu.

Un pumnal SS era ținut deasupra copilului, iar ofițerul superior citea cu glas tare un text de primire oficială în frăția SS:

Te primim în comunitatea noastră ca membru al corpului nostru. Vei crește sub protecția noastră și vei cinsti numele tău, vei face mândră frăția ta și vei aduce slavă nestinsă rasei tale.

Cum putea o mamă să-și dea copilul în grija – dacă asta era – unei organizații cum era SS? Ce părinte ar face un lucru atât de oribil? Așa cum le-am spus de la început celor veniți la întrunire, singurul lucru pe care-l știam despre originea mea era că fusesem un copil crescut în casa Lebensborn de la Kohren-Sahlis. Oare fusesem și eu închinată slujirii naziștilor?

Urmau să apară multe alte revelații și mai teribile. Știam deja ce plănuise Himmler cu programul Lebensborn. Dar nu realizasem cât de departe mergea organizația pentru a se

asigura că noua *Herrenrasse* – această rasă superioară – era lipsită de orice defect fizic.

Se numeau *Kinderfachabteilung*. Tradus literal, acest cuvânt înseamnă „Saloane ale copiilor”. Pare o sintagmă inocentă, dar nu era. Sub programul de eutanasiere *Aktion T-4*, copiii născuți în maternitățile Lebensborn, care aveau întârzieri în dezvoltare, boli sau dizabilități mintale, erau uciși.

Jürgen Weise s-a născut pe 5 iunie 1941, în maternitatea Lebensborn de la Bad Polzin. Șeful programului – un nazist pe nume Max Sollman – a ordonat ca Jürgen să fie dus la o asemenea *Kinderfachabteilung* din Brandenburg, lângă Berlin. Acolo, i s-au dat tranchilizante și a fost lăsat în mod deliberat fără îngrijire și hrană. La 6 februarie 1942, băiețelul a murit; avea opt luni.

Jürgen Weise nu a fost singurul copil cu handicap ucis în numele purității și al forței rasiale. În 2002, când ne-am întâlnit, cercetarea în acest domeniu era într-un stadiu incipient, împiedicată de reticența personalului de la arhivele oficiale de a permite accesul la documentele din perioada nazistă.

Însă, cu câțiva ani în urmă, se aflase de acea *Kinderfachabteilung* de la Brandenburg și existau dovezi convingătoare că 147 de copii fuseseră uciși acolo – inclusiv un număr necunoscut de copii proveniți din maternitățile sistemului Lebensborn.

Mă zbăteam să asimilez toate acestea. Îmi dedicasem toată viața copiilor cu handicap. Asistasem la bucuria pe care eforturile mele le-o aduceau acestora și părinților lor. Simțisem dragostea care vine din a-i ajuta pe copii precum Jürgen. Ce fel de birocrat fără inimă ar putea pune capăt cu atâta ușurință unor astfel de vieți neprețuite?

Poate că reacția mea sună naiv. Istoria ne-a spus că naziștii au omorât fără milă și fără menajamente milioane de evrei la Auschwitz, Bergen-Belsen și în celelalte lagăre; de ce ar mai conta moartea câtorva copii, născuți în secret și ascunși opiniei publice, pentru niște indivizi ca Himmler și Hitler? Dar, potrivit propriei lor ideologii bolnave, acești copii erau speciali: se aflau în casele sistemului Lebensborn, fiindcă părinții lor fuseseră examinați și se dovediseră a fi corespunzători pentru rezerva de sânge a rasei superioare.

M-am uitat în jur, la bărbații și femeile care făcuseră și ei parte din programul Lebensborn. Am evaluat fiecare trup, am inspectat fiecare față, pentru a căuta dovezi că acești supraviețuitori ai experimentului lui Himmler erau ființe cu adevărat supraomenești. Erau oare mai înalți, mai puternici, mai sănătoși decât restul?

Ruthild a răspuns la întrebarea mea nerostită. Și-a scos ochelarii, s-a frecat la ochi și a spus: „Nu suntem perfecți. Cu toții avem aceleași boli și dizabilități ca și ceilalți oameni.”

Și, atunci, pentru ce fusese totul? Marele vis al lui Himmler era o generație de superarieni, care să fie atât de puternici, atât de ireproșabili, încât ar fi crescut și ar fi devenit aristocrația naturală a statului național-socialist și a națiunilor mai mici pe care acesta le stăpânea. Și, totuși, schema lui părea să nu fi produs nimic mai notabil decât grupul de bărbați și de femei extrem de obișnuiți, așezați în jurul meu.

Erau, însă, două caracteristici izbitoare, împărtășite de majoritatea acestor copii ai sistemului Lebensborn: suferința emoțională profundă și un sentiment palpabil de rușine. Prima deriva dintr-o problemă cu care eram foarte familiarizată. Fiecare dintre noi, care își începuse viața în

acel program clandestin, crescuse cu durerea de a nu cunoaște adevărul despre nașterea sa.

Această secretomanie fusese deliberată și atent gestionată, încă de la început. Medicilor și personalului din casele de copii Lebensborn li s-a cerut să depună un jurământ de tăcere, care îi obliga să respecte „onoarea femeilor gravide, indiferent dacă au conceput înainte sau după căsătorie”; iar, în iunie 1939, Himmler a emis un ordin de protejare a identității copiilor nelegitimi născuți în cadrul programului:

Ca urmare a unui acord între Oficiul genealogic al ministrului de interne al Reichului și organizația L, este posibil să se mențină, pentru o perioadă nelimitată, secretul cu privire la originea nelegitimă a copiilor născuți în case Lebensborn. Oficiul Reichului va furniza un certificat de confirmare a descendenței ariene a copilului. Acest certificat îi poate fi eliberat unui copil născut într-o casă Lebensborn, atunci când începe școala, pentru Tineretul Hitlerist și pentru instituțiile de învățământ superior, fără să fie întâmpinată nici cea mai mică dificultate.

Această hotărâre de a arunca o mantie de confidențialitate asupra tuturor aspectelor privind copiii din sistemul Lebensborn se extindea și asupra evidențelor păstrate asupra nașterilor acestora. Organizația lui Himmler a înființat un birou special pentru înregistrarea nașterilor: acesta a fost ținut separat de orice alt oficiu al Reichului și a funcționat într-un secret absolut. Era posibil ca numele mamelor să apară în dosare, dar identitatea tatălui era, în general, omisă – în mod intenționat.

Și multe dintre aceste înregistrări făcute deliberat pe ascuns au dispărut: în ultimele zile ale războiului, când forțele aliate se apropiau de maternitățile Lebensborn, personalul a distrus o mare parte din documentele

organizației. Drept urmare, cei mai mulți dintre copiii născuți în cadrul programului Lebensborn au crescut fără să știe cine le erau tații – și, cu excepția situației în care mamele rupeau tăcerea, complet în imposibilitatea de a afla adevărul.

Acest lucru a afectat, în special, copiii care fuseseră încredințați unor familii în plasament. Însă, chiar și celor care, la fel ca Ruthild, fuseseră păstrați de mamele lor biologice, de multe ori le era imposibil să capete informații. Multe mame vorbeau foarte puțin despre șederea lor în maternitățile Lebensborn; altele refuzau din start să discute.

Știam cum se simțeau. Cu toate că nu înțelegeam încă pe deplin cum mă încadram eu în povestea Lebensborn, eram familiarizată cu zidul de secretomanie al părinților: așa cum mă avertizase Georg Lilienthal, de-a lungul întregii mele vieți, Gisela îmi ascunsese, fără îndoială, o mare parte din ceea ce știa.

De ce făcuseră acest lucru și alte mame? Motivul era cea de-a doua caracteristică evidentă la mulți dintre copiii Lebensborn care stăteau lângă mine la Hadamar. Rușinea este o emoție puternică, iar climatul politic din Germania postbelică nu îndemna la onestitate în privința colaborării cu o organizație atât de detestată și de temută ca SS.

Unul dintre bărbații din grupul nostru a vorbit deschis despre vinovăția și rușinea care-i măcinaseră viața. Povestea lui mi-a deschis ochii cu privire la un alt aspect al programului Lebensborn. Hannes Dollinger crescuse în Bavaria, unde perechea despre care el credea că erau părinții lui aveau un han. Dar, după ce începuse școala, auzise zvonuri că era, de fapt, un copil găsit. Își întrebase părinții dacă era adevărat, dar ei refuzaseră să-i răspundă și, dacă el insistase, îl pedepsiseră și-i interziseseră să mai deschidă vreodată subiectul.

Abia când ajunsese la vârsta de 50 de ani, aflase adevărul. La fel cum *Frau Harte* îmi dăduse mie de știre cândva că Hermann și Gisela nu erau părinții mei adevărați, o fostă angajată a familiei lui Hannes îi spusese, pe patul de moarte, că fusese adoptat. Vestea în sine fusese un șoc, dar povestea despre cum ajunsese în Bavaria era și mai rea.

Norvegia a fost țara cea mai nordică ocupată de armatele lui Hitler. A fost invadată de Wehrmacht în aprilie 1940 și, de atunci până la sfârșitul războiului, a fost condusă de un guvern colaboraționist, care executa cu entuziasm ordinele naziștilor.

Himmler considera de mulți ani populația locală, în mare parte blondă și cu ochi albaștri, ca fiind formată din arieni *de facto*. El și ofițerii lui au încurajat în mod activ legăturile dintre bărbații din SS sau Wehrmacht și femeile norvegiene, înființând o rețea de maternități Lebensborn în Norvegia, în care se nașteau copiii rezultați; aceștia erau apoi duși în Reich și încredințați unor cupluri potrivite, fie pentru adopție, fie în plasament.

Moștenirea acestei colaborări a fost lungă și amară. Spre deosebire de situația din Germania, unde personalul din programul Lebensborn aprinsese focuri pe tot cuprinsul țării, în Norvegia, SS-ul nu a reușit să-și distrugă dosarele. Ca urmare, după război, mii de copii născuți în Lebensborn și mamele lor au fost identificați și s-au confruntat cu furia conaționalilor lor. Femeile și copiii lor au fost hărțuiți de vecinii sau colegii de școală. Poliția a arestat între 3 000 și 5 000 de femei care se culcaseră cu soldați germani și le-a trimis în marș spre lagăre de concentrare. Șeful celui mai mare spital de boli mintale din Norvegia a declarat public că femeile care se culcaseră cu germani erau „defecte mental” și că 80 la sută dintre copiii lor erau retardați.

Hannes a descoperit că era unul dintre acești copii. A început să-și cerceteze originile și a constatat că numele său real era Otto Ackermann și că se născuse în septembrie 1942, la o maternitate Lebensborn de lângă Oslo. De acolo, fusese expedit ca un pachet în Germania, mai întâi la o casă Lebensborn din Klosterheide, lângă Berlin, apoi la Kohren-Sahlis, casa în care crescusem și eu.

În cele din urmă, după ce fusese transportat la căminul Lebensborn de pe teritoriul actual al Poloniei, le fusese încredințat părinților săi adoptivi din Bavaria. Mulți ani i-au trebuit pentru a reface acest traseu lung și complicat. În final, a reușit să afle numele mamei sale biologice, dar, când a descoperit asta, ea murise. Tatăl său, soldat în Wehrmacht, fusese ucis în ultimele luni ale războiului, iar părinții lui adoptivi muriseră și ei.

În multe feluri, Hannes era tipic pentru generația noastră de germani – în mod ironic, deoarece prin naștere nu era, de fapt, german. Când l-am cunoscut, lucra ca funcționar în administrația locală și era genul perfecționist dorind să facă mereu lucrurile corect. A informat guvernul federal despre numele său real, că la origine era norvegian, și a cerut să i se schimbe documentele de identitate, pentru a le face veridice. Pentru deranjul său, guvernul l-a declarat apatrid – și apatrizilor le era interzisă prin lege ocuparea oricărei funcții publice. Au trecut doi ani lungi și dificili, până i s-a oferit cetățenia germană. Chiar și atunci, ca s-o obțină, a trebuit să renunțe la numele lui real.

Era sfâșietor să-i ascuți povestea lui Hannes. Așa de mult din ea îmi oglindea propria viață – casa de copii de la Kohren-Sahlis, faptul că fusese declarat apatrid –, dar experiențele lui păreau să fi fost mult mai dramatice. Aproape că am început să mă simt norocoasă și, probabil,

recunoscătoare, pentru faptul că știam atât de puține despre originea mea.

În același timp, încă mă preocupa chestiunea în sine. Aflasem foarte multe despre programul Lebensborn și despre viața în maternitățile sale, dar nu știam cum mă încadram eu în această istorie. Documentele pe care le găsisem în camera Giselei arătau că fusesem luată în plasament ca parte dintr-o așa-numită „germanizare”. Nici povestea lui Ruthild, nici a lui Hannes nu conțineau nimic care să-mi explice mai bine acest cuvânt misterios.

Și, apoi, un alt membru al grupului s-a ridicat să vorbească și am început să înțeleg cea mai cumplită parte a experimentului teribil al lui Himmler – și cum ajunsesem eu să fac parte din el.

Folker Heinecke era cu șase luni mai în vârstă decât mine. Era un tip masiv, bine îmbrăcat, care făcuse o mică avere ca intermediar de transporturi maritime la Hamburg și Londra. Deși era înstărit, o mare parte din viață fusese profund tulburat de aflarea veștii că fusese crescut într-o casă Lebensborn, înainte de a fi dat spre adopție de către conducerea leagănului, în 1943, până să împlinească trei ani:

Prima mea amintire este că eram într-o cameră cu alți 30 de copii. Îmi amintesc niște persoane care intrau, în timp ce noi stăteam înșirați precum câinii de companie, ca să fim aleși pentru un nou cămin. Persoanele respective urmau să fie părinții mei. Au plecat și au revenit a doua zi. „Mama” mea voia, se pare, o fată, dar „tata” a vrut un băiat care să poată prelua pe viitor afacerea de familie. Mi-am pus capul pe genunchii lui și asta l-a convins – aveam să devin fiul lor.

Noua familie a lui Folker era potentă financiar și avea multe relații. Adalbert și Minna Heinecke erau naziști

fanatici și dețineau o companie prosperă de transport maritim la Hamburg. Adalbert era, totodată, surd și, potrivit regulilor stricte ale sistemului Lebensborn, nu ar fi trebuit să i se permită să ia în plasament – cu atât mai puțin să adopte – unul dintre copiii atât de valoroși ai acestuia.

Dar Adalbert mai era și un prieten apropiat al lui Heinrich Himmler: atât Reichsführerul, cât și Martin Bormann (secretarul personal al lui Hitler și unul dintre cei mai puternici oameni din regimul nazist) vizitau domiciliul familiei.

La fel ca mulți alți germani, soții Heinecke aveau câteva găini. Cum Himmler fusese cândva crescător de pui și credea ferm în aplicarea principiilor de creștere a păsărilor de curte la specia umană, era firesc ca el și Adalbert să discute, în timp ce studiau găinile familiei. După ce au terminat, Himmler a fost de acord să-i parafeze adopția lui Folker.

Folker își amintea de o copilărie fericită, protejată de foamete sau lipsuri, datorită averii familiei sale. Chiar și în toiul atacurilor Aliților asupra Germaniei, când urmărea bombardierele britanice RAF cum se strecurau printre tirurile artileriei antiaeriene și luminile proiectoarelor, pentru a lansa raiduri pe teritoriul inamic, principala lui amintire era că războiul i se părea interesant. Abia după război a descoperit că fusese adoptat:

Unul dintre copiii din zonă cu care mă jucam mi-a spus: „Știi că ești un bastard, nu-i așa? Ei nu sunt mama și tatăl tău adevărați.” Dar pe atunci, nu știam realmente ce însemna asta.

Părinții nu i-au pomenit niciodată lui Folker de unde provenea sau cum ajunsese să fie adoptat. Când tatăl lui a ieșit la pensie, el a preluat firma de transporturi maritime a familiei și s-a bucurat de o carieră de succes.

În 1975, după moartea părinților săi, a găsit printre hârtiile tatălui său o serie de documente oficiale, pe care nu le mai văzuse până atunci. Acestea menționau că se născuse la Oderberg, în Silezia Superioară, zonă care fusese anexată la Reichul lui Hitler, dar, după război, fusese transferată înapoi ca parte a teritoriului noii republici a Poloniei. Hârtiile mai indicau, de asemenea (în mod fals, cum s-a dovedit ulterior), că ambii săi părinți biologici muriseră – de aici, necesitatea adopției sale.

Aflarea acestor detalii l-a făcut pe Folker să-și investigheze originile. S-a adresat Crucii Roșii Germane, armatei britanice de ocupație, autorităților americane și a apelat la peste alte treizeci de agenții și birouri ale cultelor: treptat, a început să pună cap la cap elementele confuze ale trecutului său. Dar Polonia era pe atunci încă blocată în spatele Cortinei de Fier și era greu, chiar și pentru un om cu averea lui, să capete acces la arhivele poloneze. Abia după căderea comunismului și eliberarea Europei de Est, adică după 1989, a reușit, în cele din urmă, să scoată la iveală adevărul.

Deja în 1941, marea speranță a lui Himmler că programul Lebensborn ar produce zeci de mii de copii de rasă pură se risipea rapid. În parte, acest lucru s-a datorat criteriilor de selecție riguroase, care au făcut ca mai mult de jumătate din femeile gravide care ceruseră să dea naștere în rețeaua respectivă de maternități să fie respinse.

Nici măcar SS-ul nu s-a ridicat la înălțimea așteptărilor liderului său: departe de a întruni cerințele minime de a procrea cel puțin patru copii, rata nașterilor se încăpățâna să rămână în jurul valorii medii de 1,5 copii de bărbat. Cifra de 600 de noi batalioane de copii Lebensborn, prezisă de medicul-șef Gregor Ebner, era mult prea departe – presupunând c-ar fi putut fi atinsă vreodată.

Reichul de O Mie de Ani avea nevoie de viitori războinici pentru a supraviețui. Viziunea lui Hitler fusese întotdeauna cea a unui război total și la nivel mondial, urmat de ocuparea permanentă a ținuturilor cucerite. Dar, în 1941, războiul secera deja mii de vieți germane săptămânal. Maternitățile Lebensborn nu puteau spera să umple golul. Așa încât, Himmler a recurs la o nouă strategie: a emis instrucțiuni secrete ca trupele și ofițerii să răpească, din țările pe care le invadaseră, copii „valoroși din punct de vedere rasial”.

Oare putea fi adevărat? Furtul de copii angro? În mod șocant, da: exista chiar și o înregistrare cu Himmler ținând un discurs privat în fața ofițerilor SS, în care-și justifica politica:

Vom prelua sângele bun, care este de-al nostru, în aceste popoare; vom fura copiii, dacă va fi nevoie, și-i vom crește aici, cu noi.

Numele dat acestui plan era „germanizare”. Era cuvântul de pe documentele mele, cuvântul pe care nu-l înțelesesem; acum începeam să aflu ce însemna în practică.

Tragedia lui Folker a fost că, la vârsta de doi ani, avea înfățișare de german: avea păr blond, ochi albaștri și, pentru toată lumea, arăta ca un băiat arian pur-sânge. Din acest motiv, el a fost smuls de lângă părinții lui de către ofițerii SS și dus la un institut medical, pentru o evaluare completă, rasială.

Am fost măsurat cu totul – mărimea capului, dimensiunile corpului –, iar medicii au verificat, ca să se asigure că nu aveam „aspecte evreiești”. După ce am trecut acele teste, naziștii m-au declarat apt de a fi germanizat și am fost trimis la o casă Lebensborn în Patrie.

După o scurtă ședere la Bad Polzin, a fost trimis la Kohren-Sahlis. Nu existau date pe de-a întregul credibile despre sosirea sa acolo, dar, din ceea ce descoperise ulterior, se părea că fuseserăm amândoi în căminul respectiv, în același timp. Posibilitatea mă emoționa și am încercat din greu să scot la suprafața memoriei mele vremuri de mult uitate, dar nu-mi mai aminteam nimic despre locul acela. Era atât de frustrant să întâlnesc pe cineva cu care aș fi împărtășit primii mei ani din viață și, totuși, să nu fiu capabilă să evoc cea mai vagă amintire a locului sau a oamenilor.

Existau și alte similitudini în poveștile noastre. Documentele lui Folker indicau că fusese luat de la Kohren-Sahlis de familia Heinecke. Tot de acolo veniseră să mă ia pe mine Hermann și Gisela. Oare fusesem și eu aliniată pentru inspecție, unul dintre „cățelei de companie”, cum se exprimase Folker, ca să fiu examinată de potențialii mei părinți de plasament?

Investigațiile lui Folker mai relevaseră faptul că sistemul Lebensborn le dădea în mod frecvent identități noi copiilor străini răpiți și trimiși în leagănele sale și emitea documente false, proclamându-i fie orfani germani, fie copii de etnie ariană din diaspora germană – așa-numiții *Volksdeutsche*. Am recunoscut și acest cuvânt folosit de Folker: figura pe documentele pe care le găsisem atunci când golisem camera Giselei.

Indiciile începeau să se adune. Potrivit documentelor mele, mă născusem Erika Matko, o *Volksdeutsches Mädchen* („domnișoară germană ariană”). Fusesem adusă de la Sauerbrunn la căminul Lebensborn din Kohren-Sahlis pentru germanizare, înainte de a fi încredințată familiei Von Oelhafen, în care urma să fiu crescută ca o „adevărată” fetiță germană ariană. Făceam parte din schema pe care o

proclama prin sloganul „Dăruți-i Führerului un copil”. Eram unul dintre „copiii lui Hitler”.

Era oribil – și, totuși, pentru prima oară în ultimii ani, simțeam că mă apropiam, în cele din urmă, de rezolvarea misterului originii mele.

Cea mai mare dilemă care mă chinuia era dacă mă numeam într-adevăr (sau fusesem cândva) Erika Matko. Răspunsul guvernului sloven la scrisoarea mea părea să demonstreze că nu puteam fi eu aceea; și, totuși, puținele documente originale pe care reușisem să le găsesc indicau contrariul.

Povestea lui Folker Heinecke sugera un răspuns la această enigmă. Propriile investigații îl făcuseră să creadă că exista posibilitatea ca numele său înregistrat în actele de la Lebensborn să nu fi fost autentic, iar locul de naștere menționat putea fi, de asemenea, fals. Biroul central al organizației Lebensborn se străduise din răspuțeri, evident, să șteargă identitatea inițială a copiilor furați din teritoriile ocupate de Reich. Folker descoperise documente în arhivele Tribunalului pentru Crime de Război de la Nürnberg, care prezentau povestea unui copil pe nume Aleksander Litau, furat de la părinții săi trăitori în Alnova, în peninsula Crimeea. Existau indicii serioase că Folker ar fi fost acest copil: datele se potriveau, la fel și seria de cămine Lebensborn în care fusese trimis băiețelul. Să fi avut și eu, cumva, o soartă similară?

În cele din urmă, Folker s-a izbit de același zid birocratic care mă oprise și pe mine înainte: documentele de care avea nevoie, ca să-i confirme sau să-i infirme teoria, se aflau, mai mult ca sigur, undeva în fișierele ITS de la Bad Arolsen, dar arhiva nu fusese încă pe deplin deschisă publicului. Ne-a mărturisit că era dureros să fii atât de aproape și, totuși, atât de departe de adevăr:

Tot ceea ce-mi doresc cu adevărat este să găsesc mormintele mamei și tatălui meu biologic. Nu vreau să sfârșesc amărât și înnebunit, întrebându-mă ce s-a întâmplat cu ei. Vreau doar să știu cine am fost și ce aș fi putut fi, dacă lucrurile nu s-ar fi petrecut cum s-au întâmplat. Trebuie să continui să caut, pentru a găsi ceva ce m-ar putea conduce la aflarea identității părinților mei și a locului unde sunt îngropați. Atunci voi considera că mi-am făcut datoria de fiu. Le voi fi făcut cinste părinților mei adevărați.

Și eu eram hotărâtă să caut în continuare și să dau, într-o bună zi, de adevărata mea familie. Întâlnirea cu ceilalți copii Lebensborn – colegi-supraviețuitori ai unui astfel de experiment teribil – mi-a dat noi puteri de a reporni propriile investigații. Acum știam cum și de unde să încep: de la Nürnberg.

Mai trebuia să am o ultimă discuție cu cineva, înainte de a porni lungul drum de întoarcere acasă, la Osnabrück. Unul dintre puținii oameni ne-Lebensborn din încăpere, în acea zi, era un anume Josef Focks. Nu mai auzisem de el până atunci, dar își făcuse o reputație de găsitor de documente și informații despre familiile care fuseseră separate în timpul războiului sau după. Pentru eforturile sale, presa îl poreclise „Moș Găsitorul”.

Am vorbit cu el și i-am explicat pe scurt situația mea. I-am descris problemele cu care mă confruntasem în obținerea de informații din arhivele oficiale și i-am pomenit de documentele pe care le aveam și care indicau c-aș fi fost cândva Erika Matko din St. Sauerbrunn, și cum acest lucru fusese în mod explicit contrazis în primul rând de către autoritățile austriece, apoi și de către guvernul sloven.

Herr Focks a ascultat și și-a luat notițe. Când am încheiat, a fost de acord să mă ajute. Îi eram recunoscătoare, desigur,

dar, ca să fiu complet sinceră, mă gândeam mai mult la investigațiile pe care urma să le fac eu la Nürnberg, decât la ce-ar fi putut scoate la iveală Moș Găsitorul.

Capitolul 12

Nürnberg

Sistemul Lebensborn a fost responsabil, printre alte lucruri, de răpirea copiilor străini, în scopul germanizării... Numeroși copii cehi, polonezi, iugoslavi și norvegieni au fost luați de la părinții lor.

Rechizitoriu: Tribunalele militare de la Nürnberg, Cauza 8

În primăvara lui 2003, am pornit spre Nürnberg, la 500 de kilometri spre sud.

Nürnberg era inima întunecată a național-socialismului. Între 1927 și 1938, a fost orașul în care Hitler a organizat defilări spectaculoase cu torțe – înșirând zeci de mii de susținători care țipau *Sieg Heil!*¹⁶ sub un ocean de drapele cu zvastici, totul immortalizat în pelicule melodramatice de propagandă – și unde au fost promulgate legile rasiale din 1935, care au marcat începutul Holocaustului.

Pentru partidul nazist, poziția Nürnbergului în centrul țării simboliza, într-un fel mistic, legătura dintre cel de-al Treilea Reich și presupușii supraomeni arieni din imaginația lui Himmler. Orașul era, totodată, puternic fortificat, ceea ce-l făcea unul dintre ultimele care vor cădea în mâinile forțelor aliate, în săptămânile de final ale războiului. În ciuda bombardamentelor sistematice, care au distrus 90 la sută

¹⁶ „Trăiască victoria!”, formulă de salut și de răspuns în Germania nazistă, cu brațul drept ridicat și întins.

din centrul medieval, Nürnbergul a fost cucerit abia după patru zile de lupte feroce, dintr-o casă în alta.

Cele trei puteri aliate principale, Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii, plănuiau de mult să organizeze procese publice ale liderilor naziști, chiar înainte de încheierea războiului. Pe 1 noiembrie 1943, au publicat o „Declarație comună privind atrocitățile germane în Europa ocupată”, emițând un „avertisment deplin”, potrivit căruia indiferent când și unde naziștii aveau să fie învinși, Aliații ar fi „continuat să-i urmărească până în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii... pentru a face dreptate”.

În următoarele 18 luni, pe măsură ce armatele lor se apropiau cu pași mici, dar siguri de victorie, avocați și politicieni din toate cele trei țări au pus la punct un set de principii juridice inovatoare, prin care conducătorii naziști puteau fi judecați pentru crime de război și crime împotriva umanității. Când războiul s-a încheiat, singura problemă rămasă era să fie organizate audierile.

Orașele Leipzig și Luxembourg au fost avute în vedere pentru scurt timp, apoi respinse. Uniunea Sovietică înclina spre Berlin – „capitala conspiratorilor fasciști” – ca loc de un simbolism convenabil, dar distrugerile teribile suferite de metropolă o făceau impracticabilă. Decizia de a alege Nürnbergul s-a bazat pe doi factori-cheie. Rolul său în mașina de propagandă nazistă îl făcea un loc potrivit pentru a aplica justiția exemplară, dar, și mai important, Palatul de Justiție spațios de acolo supraviețuise războiului în mare parte intact – iar clădirile sale includeau și o închisoare mare.

Liderii supraviețuitori ai celui de-al Treilea Reich au fost aduși în celulele de sub sala de judecată în noiembrie 1945. Hitler însuși păcălise justiția, sinucigându-se în „Buncărul Führerului”, în mijlocul flăcărilor și al ruinelor în care se

transformase Berlinul. Himmler, și el, alesese calea de scăpare a lașului, înghițind o capsulă de cianură, în timp ce era în arest. Dar alți 22 de foști lideri, inclusiv mareșalul Reichului, Hermann Göring, și adjunctul Führerului, Rudolf Hess, au fost aduși în fața Tribunalului Militar Internațional și acuzați pentru crimele regimului nazist. 11 luni mai târziu, judecătorii, câte unul din Franța, Marea Britanie, Statele Unite și Uniunea Sovietică, au pronunțat verdictele: 12 dintre acuzați au fost condamnați la moarte; șapte au primit condamnări de la zece ani la închisoare pe viață; iar trei au fost achitați; două procese nu au mai avut loc, unul dintre acuzați omorându-se, iar celălalt fiind declarat inapt pentru proces. Pe 16 octombrie 1946, execuțiile au fost duse la îndeplinire într-o sală de sport anexată clădirii Tribunalului.

Spre acest edificiu cu trecut respingător mă îndreptam, în acea dimineață din 2003. Motivul călătoriei mele nu era vestitul proces în sine, ci un set de proceduri mult mai puțin celebre, care avuseseră loc în aceeași clădire.

Cu toate că Aliații plănuiseră inițial să țină o serie lungă de procese cu autoritate comună, prefigurarea Războiului Rece și înghețarea relațiilor dintre Est și Vest au făcut imposibil acest lucru. În timp ce procesul principal era încă în desfășurare, Statele Unite au luat o decizie unilaterală de a organiza pe cont propriu audieri ulterioare, pentru așa-numiții „naziști de nivel secund”. Rezultatul a fost o serie de 12 dosare de acuzare distincte, între 1946 și 1949, în care au fost chemați în judecată un total de 183 de inculpați. Printre ei, și conducătorii programului Lebensborn.

După câteva zile de la întoarcerea acasă de la Hadamar, m-am adresat în scris biroului care ținea o evidență a proceselor de la Nürnberg. Având în vedere experiența mea anterioară cu arhivele germane, nu prea mă așteptam să

primesc vreun răspuns, așa că am fost plăcut surprinsă când am primit o scrisoare de la arhive, care precizau că exista o cutie întreagă, plină cu documente relevante, și mă întrebau dacă aș fi dorit să le examinez.

Hâtiile s-au dovedit a fi din Cauza 8 a ulterioarelor puneri sub acuzare. Speța fusese intitulată, în mod oficial, „Statele Unite ale Americii împotriva lui Ulrich Greifelt și alții”, dar, în mod curent, era pomenită ca procesul RuSHA, din moment ce toți cei 14 inculpați deținuseră funcții de conducere în fostul „Oficiu Principal pentru Colonizare și Rasă din cadrul SS” al lui Himmler, înființat pentru a proteja „puritatea rasială” a SS-ului, care apoi trecuseră să administreze programul Lebensborn.

Am început prin examinarea rechizitoriului oficial, prezentat pe 10 martie 1948. Era lung și detaliat – 14 coli dactilografiate înghesuit, care defineau capetele de acuzare în trei categorii distincte: crime împotriva umanității, crime de război și apartenența la SS, declarat organizație criminală. Începea cu o afirmație sumbră, fără compromisuri:

În perioada septembrie 1939–aprilie 1945, toți inculpații din prezentul dosar au comis Crime Împotriva Umanității... Obiectul acestui program era de a consolida națiunea germană și așa-numita rasă „ariană”...

Oficiul Principal pentru Colonizare și Rasă din cadrul SS (RuSHA) era responsabil, printre altele, de examinările rasiale. Aceste examinări rasiale erau efectuate de către liderii Oficiului sau de membrii personalului, numiți examinatori rasiali (*Eignungsprüfer*), în legătură cu... răpirea copiilor eligibili pentru germanizare... Sistemul Lebensborn era responsabil, printre alte lucruri, de răpirea copiilor străini în scopul germanizării.

Era înspăimântător să citești aceste cuvinte. În limbajul rece, juridic, al unui rechizitoriu, aici se afla esența organizației care avusese grijă de mine – dacă acesta era termenul potrivit – în primii mei ani din viață. Punerea sub acuzare continua, stabilind atât motivația programului, cât și țările unde acesta funcționase:

S-a instituit un plan amplu de răpire a copiilor străini „valoroși din punct de vedere rasial”. Acest plan avea scopul dublu de a slăbi națiunile inamice și de a spori populația Germaniei. Mai era, totodată, și o metodă de represalii și intimidare în țările ocupate. Pe parcursul anilor de război, numeroși copii cehi, polonezi, iugoslavi și norvegieni au fost luați de la părinții sau de la tutorii lor și clasificați în funcție de „valoarea lor rasială”.

Mi-am notat țările identificate în rechizitoriu: întrucât documentele pe care le găsisem în hârtiile Giselei indicau faptul că fusesem adusă în Reich pentru germanizare, părea foarte probabil să fi provenit din Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia sau chiar Norvegia – deși, într-un fel, mă îndoiam ca ultima să fie o posibilitate reală. Poate că urmau să apară alte indicii solide în restul hârtiilor din dosarul procesului Cauzei 8.

Până să ajung la ele, mi-a atras atenția lista cu numele inculpaților. Patru oficialități de rang înalt ai programului Lebensborn – trei bărbați și o femeie – s-au aflat în boxa acuzaților la Nürnberg, rolurile și gradele lor fiind clar precizate:

MAX SOLLMAN – *Standartenführer* (colonel) SS, șef al programului Lebensborn;

GREGOR EBNER – *Oberführer* (colonel principal) SS, șef al departamentului principal de sănătate al programului Lebensborn;

INGE VIERMETZ – șef-adjunct al departamentului principal A din programul Lebensborn.

Al patrulea nume mi-a dat fiori:

GUNTHER TESCH – *Sturmbannführer* (maior) SS, șef al departamentului juridic principal al programului Lebensborn.

Cunoșteam acest nume. *Sturmbannführer*-ul Tesch semnase documentul care înregistra contractul în baza căruia le fusesem încredințată lui Hermann și Giselei. Individul care aranjase luarea mea în plasament fusese pus sub acuzare la Nürnberg, pentru crime împotriva umanității.

M-am întors la cutia cu hârtii, descurajant de mare, din fața mea. Procesul durase 57 de zile, fiind examinate aproape 2 000 de probe și audiați 116 martori, fie de acuzare, fie de apărare; stenograma tipărită adunase un număr uimitor de 4 780 de pagini. Am început să mă întreb dacă mi-ar fi ajuns cele trei zile pe care planificasem să le petrec la Nürnberg.

Acuzatorul-șef, un procuror militar american pe nume Telford Taylor, a început prin a prezenta fondul acuzațiilor. Așa cum aflasem la Hadamar, de la bun început, programul de răpire și germanizare Lebensborn fusese o parte integrantă a planului nazist de a-i eradica pe cei pe care-i considera ca fiind „rase inferioare”:

Odată cu lansarea războaielor de agresiune de către al Treilea Reich, a devenit posibilă punerea în aplicare a acestor principii nocive. Până la jumătatea anului 1940, se creionase un plan foarte bine definit. Acest lucru este demonstrat de documentul cu caracter strict secret, pe care l-a scris Himmler, intitulat „Reflecții privind tratamentul popoarelor de rase străine din Est”...

Nu mai auzisem niciodată de acest document – dar, apoi, generalul de brigadă Taylor continua informând instanța că era atât de secret, încât Himmler dăduse instrucțiuni că nu era permis să fie copiat sau arătat nimănui, în afara unui grup restrâns de apropiați ai lui Hitler și a liderilor de partid de prim rang. După citarea unei secțiuni în care Reichsführerul își exprima speranța că „va dispărea complet conceptul de evrei”, Taylor a citit, spre consemnare, un paragraf din proiectul lui Himmler de răpire a celor considerați copii pur arieni:

Părinții acestor copii de sânge bun vor fi puși în fața opțiunii de a-și da copilul – probabil că ei nu vor mai face alți copii, astfel încât va dispărea pericolul ca popoarele subumane din Est să obțină o clasă de lideri care, din moment ce ar fi egali cu noi, ne-ar pune în pericol...

Dacă vom recunoaște un astfel de copil ca fiind din sângele nostru, părinții vor fi informați că li se va trimite copilul la o școală din Germania și că va rămâne permanent în Germania.

Polonia a fost prima țară invadată de naziști. A devenit terenul de testare pentru răpirile din programul Lebensborn. Instanței i-a fost arătată o scrisoare, datată 18 iunie 1941, în care Himmler dădea instrucțiuni mai precise:

Mi s-ar părea corect să fie luați din familii poloneze copii mici, care prezintă în mod deosebit caracteristici rasiale bune și educați de către noi în instituții speciale pentru copii și în case de copii, care nu trebuie să fie de prea mari dimensiuni.

După o jumătate de an, ar fi indicat să se procure arborii genealogici și documentele de descendență ale acelor copii, care să demonstreze că sunt acceptabili. După un

an, se va lua în considerare ideea de a da în plasament astfel de copii unor familii de rasă bună, care nu au copii.

Șase luni mai târziu, a emis un nou decret, care detalia modul în care urmau să se desfășoare în practică răpirile, precum și modul în care urma să fie separat grâul copiilor potențial „valoroși din punct de vedere rasial” de neghina părinților lor – Himmler recunoscând că mulți dintre ei ar fi oponenți activi ai ocupației naziste:

Nu vor fi incluse în acțiunea de relocare [eufemismul Reichsführerului pentru furtul în masă al copiilor] persoane puternic incriminate pe plan politic. De asemenea, numele acestora vor fi înaintate de către superiorii SS și șefii poliției Oficiului Principal al Poliției de Stat competent, în vederea transferării lor într-un lagăr de concentrare... În astfel de cazuri, copiii trebuie să fie separați de părinții lor...

Șefii poliției și superiorii SS trebuie să fie atenți în mod special ca germanizarea copiilor să nu sufere ca urmare a influenței negative din partea părinților.

În cazul în care se stabilește existența unei astfel de influențe dăunătoare și dacă ea este imposibil de eliminat prin măsuri coercitive de către Poliția de Stat, se vor găsi locuri de cazare pentru copii la familii care sunt ireproșabile din punct de vedere politic și ideologic și gata să-i preia sub tutelă, fără rezerve și din dragoste față de sângele bun prezent în copii și să-i trateze ca pe propriii lor copii.

În stenogramă erau incluse și directivele lui Himmler privind soarta familiilor poloneze care nu îndeplineau standardele naziste de „valoare” rasială:

Brunhilde Muszynski urmează a fi arestată. Cei doi copii ai ei, în vârstă de patru și șapte ani, urmează a fi sterilizați și cazați undeva, la părinți în plasament.

Ingeborg von Avenarius urmează, de asemenea, să fie arestată. Și copiii ei urmează a fi dați unor părinți în plasament, după sterilizare.

Instanței de judecată i-a fost prezentată și transcrierea unui discurs pe care Himmler l-a ținut în octombrie 1943, în care justifica toate aceste ordine oribile:

Consider că, în relațiile cu locuitorii unei țări străine, mai ales unii de naționalitate slavă, nu trebuie să pornim de la perspective germane și nu trebuie să-i înzestrăm pe acești oameni cu gânduri germane cumsecade și concluzii logice de care ei nu sunt capabili, ci trebuie să-i luăm așa cum sunt ei în realitate.

Evident că, într-un astfel de amestec de oameni, vor exista întotdeauna unele tipuri rasiale bune. Prin urmare, cred că este obligația noastră de a le lua copiii la noi, pentru a-i elimina din mediul lor – dacă este necesar, răpindu-i sau furându-i, pur și simplu. Fie vom câștiga de partea noastră orice sânge bun pe care-l putem folosi pentru noi înșine, și să-i dăm un loc în rândurile poporului nostru, fie vom distruge acest sânge.

Astfel copiii din Polonia – cel puțin cei blonzi, cu ochi albaștri, care erau conformi credinței naziste în „caracteristici ariene bune” – au fost smulși din familiile lor și transportați în lagăre de concentrare. Aici, „examinatori rasiali” special instruiți au înființat birouri de măsurare, palpare și evaluare a miilor de tineri aduși la ei de către SS. Evaluarea lor era definitivă și de necontestat. O hotărâre emisă de RuSHA stipula explicit:

Odată pronunțată sentința rasială... de către un expert, ea nu poate fi modificată de nici un oficiu. Hotărârea unui specialist este un diagnostic de expert, la fel ca și cea a unui medic.

Copiii aleși erau apoi predați programului Lebensborn. În cutia de documente, existau înregistrări – teancuri întregi de foi de hârtie dactilografiate înghesuit, care menționau numele celor luați din familiile lor și trimiși în rețeaua de leagăne Lebensborn, pe teritoriul Germaniei. Am închis ochii și mi-am imaginat scena: gări aglomerate cu mii de copii neînsoțiți, înghesuiți ca vitele în camioane și vagoane, fără să aibă cineva grijă de ei în timpul călătoriei.

În momentul acela, mi-a revenit în mod ciudat un fragment de memorie, unul pe care nu mi-l mai amintisem și pe care totuși îl simțeam, într-un fel, adevărat. Eram foarte mică; eram într-un tren, așezată în fund pe podea, cu un alt copil mic. Împărțeam o pătură, fiecare din noi încercând s-o tragă de la celălalt. Am pierdut bătaia și, pe măsură ce trenul înainta prin tunele lungi și întunecate, simțeam că-mi era îngrozitor de frig. Să fi fost reală această imagine? Nu cumva, citind relatările a ce se întâmplase în Polonia, trezisem o amintire care stătuse latentă, în subconștientul meu, timp de șaizeci de ani?

Cu cât citeam mai mult din dosarele de la Nürnberg, cu atât mai neliniștită și mai stingheră mă simțeam. Cu ochii minții, am văzut procesul în desfășurare, punctul său de interes mutându-se de la Polonia la un mic sat din ceea ce era pe atunci Cehoslovacia.

Marie Doležalová avea 15 ani, când a venit în banca martorilor, în 1947, cu dovezi legate de ceea ce se întâmplase cu cinci ani înainte. În dimineața zilei de 9 iunie 1942, zece camioane pline cu trupe SS și de la Gestapo au

năvălit în Lidice, un cătun de agricultori din apropierea Pragăi.

Cu două săptămâni înainte, partizanii cehi îl asasinaseră pe *Obergruppenführer*-ul SS Reinhard Heydrich, protejatul lui Himmler și persoana desemnată să conducă acest colț al teritoriilor cucerite de Reich. Hitler a cerut represalii în masă: raidul asupra satului Lidice a fost special ordonat, deoarece satul era bănuیت ca având legături cu indivizii care-l ucisese pe Heydrich.

Soldați înarmați au sărit din camioane și au adunat la un loc toată populația din Lidice. Toți bărbații adulți – 173 cu totul, inclusiv tatăl Mariei – au fost aliniați și împușcați în dreptul peretelui unui hambar. Corpurile acestora au fost întinse pe 17 rânduri într-o livadă, înainte ca satul să fie ars din temelii.

Femeile din Lidice, aproape 200 la număr, unele gravide în stadiu avansat, au fost transportate în lagărul de concentrare de la Ravensbrück. Copiii le-au fost smulși de lângă ele: 184 de copii au fost împinși în autobuze și transportați la o fostă fabrică de textile din Łódź. La ordinele oamenilor lui Himmler, au fost ținuți nemâncați și forțați să doarmă pe dușumelele murdare și reci, fără pături.

Odată ce au sosit la Łódź, „examinatorii rasiali” de la RuSHA au evaluat fiecare copil în funcție de semnele calităților ariene. Au fost declarați „necalificați” 103 copii: dintre ei, 74 le-au fost predați de îndată celor de la Gestapo, pentru a fi duși mai departe, în lagărul de exterminare de la Chelmo, la 70 de kilometri distanță. Aici, au fost uciși prin gazare în camioane special modificate pentru așa ceva. Doar șapte copii au fost selectați drept candidați potriviți pentru germanizare. Marie Doležalová era unul dintre ei.

Când a ajuns la casa de copii, s-a pomenit printre mulți alți copii din diferite țări. A fost forțată să învețe limba germană

și era pedepsită dacă era prinsă vorbind ceha. În cele din urmă, programul Lebensborn a încredințat-o unei familii germane aprobate. Familia ei de plasament era blândă: îi oferiseră două rochii noi pentru a marca venirea ei în sânul familiei, dar o și încuraja să uite de unde provenea.

După terminarea războiului, acele câteva femei care supraviețuiseră masacrului de la Lidice și lagărului de concentrare au început să-și caute copiii dispăruți. Un an mai târziu – chiar înainte să depună mărturie la Nürnberg –, Marie și-a regăsit mama, care atunci era pe moarte. Stând la căpătâiul mamei, și-a dat seama că nu-și mai amintea nici un cuvânt din limba ei maternă.

Toate acestea le-a declarat Marie Doležalová în fața judecătorilor de la Nürnberg. Citindu-i depoziția, m-am pus în locul ei. Poate că și eu proveneam dintr-un sat ars din temelii de trupele lui Himmler, unul dintre așa-numitele exponate „valoroase din punct de vedere rasial”, care avusese norocul să scape de lagărele morții datorită părului blond sau ochilor albaștri. Dar, dacă așa era, de unde fusesem furată, mai exact? Și exista, oare, vreo speranță ca și eu, asemenea Mariei, să pot să-mi întâlnesc, într-o bună zi, mama reală, înainte ca ea să moară?

Și, apoi, am găsit listele. Erau niște coli-tip, rufoase și cenușii, pregătite de personalul din sistemul Lebensborn în 1944; la aproape 60 de ani distanță, scrisul se estompase, făcându-le greu lizibile. Fiecare filă era împărțită în patru coloane. Prima coloană era un registru alfabetic de nume și, din moment ce coloana adiacentă menționa date de naștere de la începutul anilor 1940, era clar că era un fel de registru al copiilor. A treia coloană se intitula „transferat la”, iar, pe ultima, exista o dată pentru fiecare intrare.

În aceste documente, erau identificați 473 de copii. Pe la jumătatea uneia dintre foi, am citit următoarele:

Matko, Erika.

[Născută la] 11.11.41.

[Transferată la] Oberst [colonelul] Hermann von Oelhafen, München, Gentzstrasse 5.

[Pe] 3.6.44.

Îmi găsisem numele inițial. Trebuia să fie autentic: nu numai că aceste evidențe erau oficiale, folosite în instanță, dar adresa indicată pentru Hermann și data la care îi fusesem încredințată erau corecte.

M-am lăsat pe spătarul scaunului, ținând lista în față. Am avut surprinderea să constat că nu mă emoționasem; de când promisem scrisoarea din partea guvernului sloven, în care mi se spunea că nu puteam fi Erika Matko, pentru că persoana respectivă era încă în viață în zona Rogaška Slatina, mă simțisem pierdută. Acum, uitându-mă la această listă decolorată de la programul Lebensborn însuși, am simțit că-mi recăpătam scopul și adevărata identitate.

Anexate listelor erau două declarații sub jurământ date de foști angajați de la Lebensborn, care fuseseră interogați de anchetatori pentru procurorii de la Nürnberg. Prima era a unei femei pe nume Maria-Martha Heinze-Wissede, care lucrase la sediul central Lebensborn. Pe 9 august 1948, i se arătaseră documentele și identificase originea unora dintre copii, printre care și a Erikăi Matko.

Din listele arătate, am recunoscut următoarele nume de copii iugoslavi...

Erika MATKO

Acestor copii le cunosc dosarele foarte puțin, întrucât fuseseră deja transferați la... familii germane prin sistemul Lebensborn.

Așa cum reiese din documente, aceștia erau numiți „copii bandiți”, iar sistemul Lebensborn i-a preluat de la VoMi

[*Volksdeutsche Mittelstelle* – „Centrul de Germani de Origine Ariană”]... Din câte îmi amintesc, sistemul Lebensborn a preluat acești copii dintr-o tabără *Volksdeutsche Mittelstelle* din districtul Bayreuth.

Inima mea o luase razna. Iată, scris negru pe alb: fusesem adusă din Iugoslavia și transferată în sistemul Lebensborn de această organizație, VoMi.

O căutare rapidă mi-a dezvăluit că VoMi era un alt organism obscur și redundant, care-i răspundea numai lui Himmler: fusese înființat înainte de război, aparent pentru a gestiona interesele etnicilor germani care trăiau în afara granițelor Germaniei naziste, așa-zișii *Volksdeutsche*. Dar, după ce armatele lui Hitler au invadat Polonia, Cehoslovacia și Iugoslavia, VoMi a populat teritoriile cucerite cu o jumătate de milion de voluntari germani, evacuând simultan ocupanții de drept sau arestându-i. Aceasta era, în esență, o variantă precursoră a ceea ce numim acum epurare etnică, iar implicarea organizației în originile mele nu suna bine pentru soarta familiei mele biologice.

Cine erau părinții mei? Exista un indiciu, o aluzie incitantă, în depoziția Mariei-Martha Heinze-Wissede. Eu și ceilalți tineri iugoslavi eram enumerați drept „copii-bandit”. În terminologia nazistă, acest lucru însemna luptători partizani. Am simțit un val de mândrie: părinții noștri fuseseră rebeli, se opuseseră ocupanților naziști. Cât de curajoși trebuie să fi fost! Mă îndoiam că, în situația lor, aș mai fi găsit curajul de a riposta împotriva armatelor lui Hitler.

A doua declarație de martor era de la o fostă funcționară a sistemului Lebensborn, pe nume Emilie Edelmann. Ea se alăturase organizației în 1939 lucrând în cadrul acesteia până la capăt, fiind promovată până la o funcție care o făcea responsabilă de îngrijirea copiilor pregătiți pentru plasarea

în familii germane. La 3 aprilie 1948, aceasta le-a spus interogatorilor ei americani că existaseră copii răpiți din Iugoslavia și furnizase și cele câteva detalii lipsă ale călătoriei mele până la o casă de copii Lebensborn. Descria copiii răpiți drept *Südost-Kinder* – „copii din sud-est” în jargonul VoMi, desemnându-i pe cei luați din teritoriile sud-estice cucerite de Germania.

Am recitat totul obsesiv, disperată, ca să fiu sigură. Era fără echivoc: acolo, în dosarele de la Nürnberg, se afla dovada fermă că eram unul dintre cei pe puțin 25 de bebeluși răpiți și transportați în 1942 și 1943 din Iugoslavia în Patria germană. Fusesem dusă într-un lagăr VoMi de la Werdenfels, din sudul Germaniei, apoi trimisă la casa de copii *Sonnenwiese* din Kohren-Sahlis și, în cele din urmă, dată familiei Oelhafen din München.

Mai aveam doar o singură întrebare rămasă fără răspuns, înainte de a pleca de la Nürnberg: cum se încheiase procesul – ce pedeapsă le fusese administrată funcționarilor din conducerea sistemului Lebensborn, aflați în boxa acuzaților?

În mod surprinzător, cu toate că majoritatea conducătorilor de prim rang din aparatul RuSHA fuseseră judecați și condamnați la ani grei de închisoare, cei patru inculpați din programul Lebensborn fuseseră achitați de crime împotriva umanității și de crime de război. Cei trei bărbați au fost găsiți vinovați de apartenența la SS – Inge Viermitz, fiind femeie, fusese exclusă din rândurile sale –, dar nici unul n-a stat nici măcar o zi în plus în spatele gratiilor. În ciuda tuturor dovezilor prezentate, judecătorii au ajuns la concluzia incredibilă că Lebensborn nu fusese altceva decât „o organizație de asistență socială pentru copii”.

Eram furioasă. Citisem probele și ascultasem relatări chinuitoare ale colegilor mei supraviețuitori, la întâlnirea de

la Hadamar. Știam adevărul acum și eram mai hotărâtă ca niciodată să descopăr mai multe despre modul în care căzusem în ghearele sistemului Lebensborn.

Indiferent de ce credea guvernul din Slovenia, în mod cert proveneam de acolo. Mai trebuia doar să dovedesc.

Capitolul 13

Rogaška Slatina

V-aș fi foarte, foarte recunoscătoare, dacă mi-ați putea răspunde la câteva întrebări despre copilăria dumneavoastră... Nu întreb din simplă curiozitate...

Scrisoare către Erika Matko, iunie 2003

Am găsit un număr mare de persoane, în Germania, cu numele Matko. Am scris la fiecare adresă, întrebând familiile respective dacă știau ceva despre trecutul meu sau despre Hermann și Gisela von Oelhafen. Erau încercări pe ghicite, puțin probabil să nimeresc, dar, spre surprinderea mea, a început să curgă cu scrisori: fiecare familie îmi mulțumea că o contactasem și-mi transmitea urări de bine, dar nici una nu putea să mă ajute în investigația mea.

Între timp, Josef Focks își făcea treaba. „Moș Găditorul” nu fusese descurajat de rezultatele descurajante ale scrisorilor mele către familiile germane Matko; în schimb, își extinsese căutarea geografică.

Josef Focks este unul dintre oamenii fără de care nu aș fi descoperit adevărul despre trecutul meu. Este un fost ofițer de armată, detașat pe lângă NATO în anii 1980. În timpul unei detașări în Norvegia, a auzit pentru prima dată poveștile copiilor făcuți de soldații germani și a aflat dramele celor născuți în cadrul programului Lebensborn. Mișcat de

durerea și de sentimentul de rușine care le umbreau viața, se oferise să-i ajute să dea de urma familiilor lor.

De la bun început, s-a lovit de problema că funcționarii Lebensborn ascuseseră în mod deliberat multe dintre numele taților. În mod ironic, tocmai dificultatea logistică a căutării genealogice din zilele anterioare apariției internetului și a evidențelor virtuale, l-a determinat să găsească soluții inovatoare. S-a folosit de persoane de legătură locale (a descoperit că șoferii de taxi erau surse bune de informații), a cercetat în arhive obscure și biblioteci după ziare vechi și chiar a mers în cimitire, pentru a verifica numele scrise pe pietrele funerare. Treptat, a pus la punct o modalitate de a rezolva enigma.

Când l-am cunoscut eu, preluase deja peste 1 000 de cazuri, nu toate ale unor copii din programul Lebensborn, și reușise, în cele mai multe, să le găsească membrii familiilor. Investigațiile sale îl purtasera prin toată Germania și în regiuni îndepărtate precum America și Australia, iar biroul său de la Bonn era plin de mape cu dosare nenumărate, fiecare dintre ele ticsite cu hârtii. Nu cerea nici un ban pentru toate eforturile și timpul său: se pensionase de mult timp din armată și trăia din pensia de stat, ajutând benevol oameni ca mine, în schimbul satisfacției de a ne fi atenuat suferința. Nu-i pot mulțumi îndeajuns.

Josef a fost cel care a găsit familia Matko cea mai promițătoare. A solicitat informații de la una dintre persoanele sale de legătură, o femeie a cărei mamă fusese luată de naziști din Iugoslavia pentru muncă forțată: cu ajutorul ei, a găsit detalii de contact pentru mai multe persoane cu numele de Matko, care încă mai trăiesc în interiorul sau în apropierea localității Rogaška Slatina. Părea să fie un neam extins: unii aveau vârsta mea sau erau puțin mai mari; alții, în mod clar, erau mai tineri cu o

generație. Și, lucrul cel mai promițător, pe una dintre femei o chema Erika.

Josef a dat de adresa ei și, de asemenea, de numărul de telefon al unei anume Maria Matko, care, credea el, putea fi rudă. Ne-am înțeles ca el s-o sune pe Maria, în timp ce eu îi scriam Erikăi.

M-am așezat la calculator și m-am gândit ce să-i spun. Nu era o scrisoare ușor de compus: nu știam nimic despre această femeie și nici despre țara în care trăia. În cele din urmă, am decis să-i vorbesc deschis despre nevoia de a afla adevărul cu privire la trecutul meu. Mi-am spus în gând că, dat fiind că mulți dintre indivizii cu numele de Matko din Germania, toți neînruțiți, pe care-i contactasem din senin, își dăduseră osteneala să-mi răspundă, chiar dacă nu mă puteau ajuta, această persoană, care purta numele meu și trăia în locul de unde știam că provin, ar putea fi la fel de impresionată de solicitarea mea de ajutor:

Osnabrück, Germania

16 februarie 2003

Stimată doamnă Matko,

Vă scriu astăzi într-o chestiune foarte personală și sper să mă puteți ajuta. Problema, desigur, este că nu vorbesc limba slovenă și n-am cum să sper că vorbiți germana. Dar nădăjduiesc că există cineva care vă poate ajuta cu traducerea scrisorii mele.

De câțiva ani, sunt în căutarea părinților mei biologici și am aflat, în timpul acestei cercetări, lucruri foarte ciudate, care m-au neliniștit și tulburat, dar știu că trebuie să continui.

Familia mea adoptivă m-a luat de la casa de copii *Sonnenwiese* a programului Lebensborn. Acolo am primit două documente cu dovezi de vaccinare, în care numele

meu este menționat ca fiind Erika Matko, născută în St. Sauerbrunn. Nu am nici un alt act despre cei dintâi ani de viață ai mei. Nu cunosc circumstanțele care m-au adus în acest leagăn. Părinții mei adoptivi nu mi-au oferit nici o informație.

Acum zece ani, nici măcar nu știam că sunt un copil din sistemul Lebensborn. Crucea Roșie nu a putut afla nici o informație despre identitatea mea. I-am cerut ajutorul doctorului Georg Lilienthal, care este un cercetător al fenomenului Lebensborn și care a publicat o carte despre acest subiect.

El mi-a dat ideea că aș putea fi un membru al grupului de copii răpiți, iar originile mele s-ar afla în Iugoslavia.

Acum, în cursul cercetărilor mele, v-am descoperit pe dumneavoastră. Nu vă întreb din curiozitate, ci vreau doar să știu cum a apărut această dublă identitate. Ați trăit vreodată într-o casă de copii Lebensborn sau ați avut norocul să vă petreceți toată viața în Rogaška Slatina?

V-aș fi foarte, foarte recunoscătoare, dacă mi-ați putea răspunde la întrebările despre copilăria dumneavoastră.

Cu cele mai bune urări, Ingrid von Oelhafen.

Nu mai puteam spune sau face nimic altceva. Am pus scrisoarea la poștă, în speranța că măcar ceva din ea avea să atingă vreo coardă sensibilă la această altă Erika Matko.

Între timp, Josef făcea progrese. A luat legătura cu Maria Matko și au discutat îndelung la telefon, cu ajutorul unui traducător, întrucât el nu vorbea slovenă, iar ea nu înțelegea limba germană. Se pare că era de vârsta mea și-și petrecuse viața numai la Rogaška Slatina.

Din ce i-a spus Maria lui Josef, ea era matriarha familiei lărgite Matko, care avusese cândva de-a face cu mișcarea partizană antinazistă. Nu mai ținea minte prea multe detalii, doar că un membru al familiei fusese executat de naziști și

că auzise o poveste, cu mult timp în urmă, că trei copii ar fi fost răpiți la începutul anilor 1940. Suna similar cu istoria familiei Matko pe care o căutam, iar vestea cea mai promițătoare era că o cunoștea foarte bine pe misterioasa Erika.

Însă un ultim detaliu m-a speriat. *Herr* Focks o convinsese pe Maria ca ea și eu să ne întâlnim – și s-o aducă și pe Erika. Instantaneu, m-au apucat emoțiile: voiam cu disperare să merg, dar perspectiva mă îngrozea. Ce se întâmpla dacă nu era familia Matko „cea potrivită”, iar călătoria se dovedea a fi o vânare de vânt? Eram convinsă că aș fi fost îngrozitor de dezamăgită. Și, chiar dacă acești oameni erau înrudiți cu mine, nu însemna că întâlnirea urma să decurgă bine; puteau să se arate ostili, să mă respingă într-un fel, ceea ce ar fi fost chiar și mai rău.

Moș Găsitorul nici n-a vrut să audă. M-a presat și a insistat, până am fost de acord cu planul său. Acesta presupunea să zbor mai întâi spre München, apoi la Ljubljana, capitala Sloveniei. De acolo, să iau un taxi care să mă ducă 80 de kilometri până la Celje, principalul oraș din regiune.

Mai era un motiv pentru acest drum: în fiecare toamnă, o mână de supraviețuitori ai programului de răpire și deportare al naziștilor se întâlneau la Celje. Josef aranjase lucrurile astfel încât să mă alătur acestora, înainte de a pleca la Rogaška Slatina în ziua următoare, unde urma să mă întâlnesc, într-o cafenea, cu Maria. Și n-aș fi fost singură: își rugase un prieten, care vorbea limba slovenă, să mă însoțească pe post de traducător.

În acel moment, cunoșteam destul de puține despre Slovenia sau istoria ei. Nici măcar nu știam cum se formase după destrămarea Iugoslaviei. Întrucât data plecării mele se apropia, am început să citesc, sperând să-mi fac o idee

despre ce fel de viață aș fi avut dacă nu aș fi fost răpită pentru programul Lebensborn.

Iugoslavia a fost una dintre primele țări care s-a eliberat de ocupații germani. Sub conducerea lui Josip Broz Tito, partizanii au fost cea mai eficientă forță de rezistență antinazistă din Europa ocupată; de la mijlocul anului 1943, activitatea lor a crescut de la organizarea de raiduri sporadice de gherilă până la provocarea unor înfrângeri militare majore și producerea de numeroase victime, pe care armata lui Hitler nu și le putea permite. La începutul lui 1944, partizanii reușiseră să împingă trupele Wehrmachtului în afara regiunilor sârbe; un an mai târziu, toate trupele germane erau alungate.

Au realizat acest lucru cu sprijin limitat și primit doar din Uniunea Sovietică; deși regimul postbelic al lui Tito era unul vădit comunist – un stat cu un singur partid, cu puțină toleranță față de disidență sau democrație –, în următorii 25 de ani, țara balcanică a fost cel mai independent stat dintre toți sateliții Uniunii Sovietice, aflați în spatele Cortinei de Fier. A început să se distanțeze chiar și de Moscova, în 1948, hotărând, în schimb, să-și creeze propriul tip de socialism. Se simțea liber să critice Kremlinul și Occidentul în egală măsură și era unul dintre fondatorii Mișcării de Nealinie – grupul de state care au refuzat sfidător să se alieze oricărui dintre tabere în Războiul Rece.

Dar existau mereu tensiuni în interior. Noua națiune s-a sudat laolaltă din șase republici separate și frecvent ostile: Serbia, Croația, Bosnia-Herțegovina, Macedonia, Muntenegru și Slovenia. Fiecare dintre acestea a avut propria istorie etnică, religioasă și politică, foarte diferită de a celorlalte. Ceea ce le-a ținut împreună a fost figura lui Josip Broz Tito. Moartea sa, în 1980, a precipitat destrămarea întregii federații.

Sârbii au fost întotdeauna cel mai mare grup etnic din Iugoslavia și, înainte de al Doilea Război Mondial, au reprezentat forța dominantă din Regatul Iugoslaviei. Când Tito a murit, liderul comunist sârb Slobodan Miloșevici a căutat să restabilească supremația istorică a sârbilor. Celelalte republici, în special Slovenia și Croația, au denunțat această putere acaparatoare, dar nu au putut s-o oprească.

Acțiunea de protest a minerilor de etnie albaneză din Kosovo a reprezentat, în 1989, scânteia care a aprins tensiunea mocnită. Slovenia și Croația i-au sprijinit pe minerii albanezi, iar grevele s-au transformat, la scară largă, în demonstrații care cereau înființarea unei republici kosovare. Acest lucru a înfuriat conducerea Serbiei, care a început să folosească forțele de poliție împotriva minerilor, apoi a trimis armata federală să restabilească ordinea.

În ianuarie 1990, a fost convocat un congres extraordinar al Ligii Comuniștilor din Iugoslavia. Având în vedere că țara era un stat monopartit, acesta era, în mod efectiv, organismul de guvernare pentru toată federația iugoslavă. Reuniunea a degenerat într-o dispută între Slovenia și Serbia privind viitorul națiunii slovene; până la urmă, Liga s-a dizolvat de la sine, semn că viitorul Iugoslaviei nu suna bine.

Rezultatul imediat a fost o criză constituțională. Alimentată de o ascensiune toxică a naționalismului etnic bazat pe și inspirat de căderea comunismului în restul Europei de Est, cinci dintre republici au cerut independența și au contestat poziția dominantă a Serbiei. Se pregătea scena de război.

Ceea ce a urmat a fost cel mai grav conflict din Europa de după al Doilea Război Mondial, care avea să evoce din nou spectrul crimelor împotriva umanității. De-a lungul următorului deceniu, cel puțin 140 000 de oameni au murit

în lupte. Alte câteva sute de mii – posibil milioane – au îndurat epurări etnice, violul ca armă de război, lagărele de concentrare și bombardamentele în masă.

Primul dintre aceste războaie murdare a izbucnit în Slovenia. În decembrie 1990, 88% din populație a votat independența deplină față de republica federală care se dezintegra, știind că, făcând acest lucru, s-ar fi ajuns inevitabil la o tentativă de invazie din partea Armatei Populare iugoslave, dominată de sârbi. Guvernul sloven și-a reorganizat în secret forța teritorială de apărare, în acel moment perimată, într-o armată de gherilă bine antrenată și echipată, iar rezistența de partizani, care gonise cândva din țară trupele lui Hitler, a renăscut efectiv.

Slovenii știau că nu aveau nici o șansă într-o luptă convențională: armata iugoslavă era, pur și simplu, prea mare și prea puternică, astfel încât țara s-a pregătit pentru o campanie de război de gherilă – o revenire la tacticile rezistenței, de aruncare în aer a podurilor și de mici episoade de luptă corp la corp în orașele și satele unei națiuni în curs de formare.

În același timp, Slovenia a cerut ajutor de la Comunitatea Europeană și de la Statele Unite ale Americii. Nici una, însă, nu era pregătită să recunoască independența slovenă, deoarece considerau că era mai convenabil să trateze cu o singură federație, în loc de o serie de state mici. Refuzul i-a îndârjit pe sârbi și a făcut inevitabilă declanșarea unui război civil de mari proporții.

Primul foc a fost tras de soldații federali pe 27 iunie 1990, în sătucul Divača, la doar 75 de kilometri de Ljubljana. În aceeași după-amiază, soldați sloveni au doborât două elicoptere ale armatei iugoslave.

Pe parcursul următoarelor zece zile, lupta s-a mutat la vest, spre Ljubljana, apoi mai departe, dincolo de capitală,

în inima ținutului de est, în jurul așezărilor Celje și Rogaška Slatina. Un acord de încetare a focului a fost anunțat pe 6 iulie: Slovenia își câștigase independența, deși cu prețul a cel puțin 62 de morți și a aproape 330 de răniți. În comparație cu conflictele viitoare din Croația, Bosnia și Kosovo, acesta a fost un război mic, dar era pentru prima dată de la gonirea naziștilor când slovenii își dobândeau libertatea. Într-un mod oarecum inexplicabil, m-am simțit mândră.

La sfârșitul lunii septembrie 2003, am zburat la München. Josef Focks îmi aranjase o întâlnire cu traducătorul la aeroport, astfel încât să putem zbura mai departe împreună, la Ljubljana. Dar, când a fost anunțat zborul nostru, el încă nu ajunsese, așa că m-am urcat singură în avion. Aveam deja emoții, neștiind pe cine sau ce aveam să găesc în Slovenia și, din moment ce vorbeam doar limba germană, mă simțeam vulnerabilă și expusă. Din fericire, traducătorul a reușit să-mi transmită un mesaj în avion și i-a cerut unei stewardese să-mi spună că fusese reținut în trafic și urma să ia un zbor mai târziu, pentru a ne întâlni la Ljubljana.

Am așteptat toată ziua în aeroport. Nu aveam nici semnal pe telefonul mobil, nimeni nu părea să vorbească germana și nu reușeam să pricep cum funcționau telefoanele locale cu fise. Nu puteam decât să stau și să sper că avea să apară persoana mea de legătură.

Când în sfârșit a ajuns, seara era trecută pe jumătate și eu eram într-o stare jalnică. Dar nu aveam timp să stau să mă lamentez: în seara aceea, urma să aibă loc, la școala primară din Celje, o întrunire a foștilor copii sloveni răpiți. Înțelesesem că orașul se numise Cilli în timpul ocupației germane și fusese atât un centru de rezistență partizană, cât și locul unor represalii naziste.

În timp ce înaintam cu mașina prin zona rurală, m-am uitat pe geam, încercând să absorb peisajul din locurile mele natale. Mă întrebam în sinea mea, înainte, dacă, văzându-l pentru prima dată în aproape 70 ani, mi-ar mai fi trezit amintiri; a fost dezamăgitor să constat că nu era cazul.

Știam foarte puține despre oamenii cu care mă întâlneam în seara aceea și am descoperit cu surprindere că evenimentul de la Celje diferea mult de reunirea copiilor furăți, de la prima mea întrunire. Începuseră să se căute unii pe alții încă din 1962, hotărâți să-și spună poveștile în fața unui public pe atunci iugoslav.

Bărbații și femeile pe care i-am întâlnit în seara aceea aveau în jur de 80 de ani – erau cu 10–15 ani mai în vârstă decât mine. Erau liderii a ceea ce devenise un grup de supraviețuitori sprijinit oficial, iar relatările lor au completat golurile din cunoștințele mele.

Pe tot parcursul anului 1942, un total de 654 de copii, de la bebeluși la tineri de 18 ani, au fost smulși din familiile lor de către naziști și trimiși în lagăre de pe cuprinsul Reichului. Dintre cei mai mari – cel puțin dintre cei care supraviețuiseră muncii de sclavi sau tentativei de germanizare –, mulți fuseseră aduși înapoi acasă, la sfârșitul războiului. Când am ajuns la Celje, doar vreo 200 mai erau încă în viață.

În ciuda vârstei, amintirile lor erau vii, la fel ca și hotărârea ca lumea să nu uite ce li se făcuse. Doi vorbitori s-au ridicat, în sala de clasă din școala primară, să depună mărturie. Eu am rămas pe scaun în tăcere: chiar dacă m-aș fi simțit în stare să am încredere în traducător ca să vorbească în numele meu, știam prea puține, pentru a aduce vreo contribuție notabilă. Dar prezența mea a fost remarcată. După ce întrunirea s-a încheiat, trei dintre cei prezenți acolo au venit să stea de vorbă cu mine. Toți

fuseseră furați de la Celje, în august 1942, și, spre marea mea surprindere, fiecare a spus că mă recunoștea.

Prima femeie avea 17 ani când fusese adusă la o adunare a copiilor din zonă și ținută timp de două zile în școala primară de trupele SS. Copiii erau de la bebeluși până la adolescenți de 18 ani; pentru că fuseră separați de mamele lor, celor mari li s-a ordonat să aibă grijă de cei mai mici. Această femeie în vârstă, blândă și sentimentală, mi-a spus că bebelușii plâneau fără încetare. Sarcina ei fusese aceea de a-i spăla pe cei mai mici, și-și amintea în mod special că mă spălase.

Nu-mi venea să cred ce auzeam. Aveam mai puțin de un an când avusese loc adunarea; cum Dumnezeu m-ar putea recunoaște cineva 60 de ani mai târziu? Dar, cum-necum, această femeie așa credea. Era uimitor. Venisem în Slovenia în speranța de a găsi niște dovezi care să mă lege de țară. În schimb, ajunseseam să stau față în față cu cineva care pretindea că mă putea localiza în Celje, în ziua în care fusesem răpită – și care povestea că mă ținuse efectiv în brațe și avusese grijă de mine când eram foarte mică.

Gândindu-mă, mi s-a părut mai probabil ca femeia să fi fost anunțată că veneam și acest lucru s-o fi determinat să-și amintească de mine. Dar, indiferent care era situația, tot era o legătură.

Următoarea persoană cu care am vorbit era un bărbat cam de aceeași vârstă. Avea 14 ani în ziua răpirii și era capabil să-mi spună ceva mai multe despre ce se întâmplase cu copiii furați a doua zi după adunare. Mi-a povestit că fuseserăm transportați la 150 de kilometri spre nord, în lagărul austriac de la Frohnleiten. Era ferm convins că m-ar fi văzut acolo și că mă cunoștea cu numele de Erika Matko.

Atunci a intrat în discuție și o altă doamnă în vârstă, confirmând ceea ce spusese bărbatul. Și ea fusese răpită de

la Celje și trimisă la Frohnleiten: și ea își amintea că fusesem acolo și că numele meu era Erika Matko.

Dintr-odată, m-am simțit extrem de fericită. După atât de mult timp, după atâtea dezamăgiri, aveam dovezi directe a cine fusesem cândva și de unde proveneam. Era o senzație extraordinară.

În noaptea aceea, n-am avut timp să insist pe lângă noile mele persoane de legătură, ca să-mi spună și alte detalii cu privire la răpire. Trebuia să mai aștept până să aflu mai multe despre evenimentele din august 1942 și despre cum fusesem prinsă în ele.

A doua zi, am mers mai departe, spre regiunea Maribor. Înaintea întâlnirii mele cu Maria, Josef Focks îmi aranjase o altă întâlnire cu alte două persoane al căror nume de familie era Matko. Tot el mă echipase cu eprubete sterile și bețe cu vârf de vată de bumbac, astfel încât, dacă acești Matko erau dispuși, să le pot lua mostre de salivă, pe care să le dăm apoi spre analiză, pentru a vedea dacă aveam similitudini genetice. În acest fel, puteam descoperi dacă eram rude.

Prima oprire a fost într-un sat de lângă Rogaška Slatina. Pe măsură ce ne apropiam cu mașina, mă uitam pe fereastră la peisajul verde și dens împădurit, în speranța de a vedea ceva familiar – dar nu recunoșteam nimic. Satul era în mod clar foarte sărac: femeia pe care urma s-o întâlnesc avea 80 de ani și locuia împreună cu fiul ei, în vârstă de 40 de ani. Amândoi păreau nedumeriți de vizita mea, dar bătrâna a fost de acord să-mi dea o mostră de salivă. Fiul ei a fost mai ostil și a refuzat. Nici unul din ei nu-mi putea spune prea multe despre trecutul familiei lor și am plecat gândindu-mă că, dacă eram rude, eram, probabil, înrudiți doar de departe.

Următoarea persoană cu numele de Matko a fost o coafeză în vârstă de 30 de ani. Ea mi-a dat de bunăvoie o probă

pentru analiza de ADN, dar, la fel, avea puține informații pentru a mă ajuta în călătoria mea.

În cele din urmă, a sosit momentul întâlnirii cu Maria Matko. *Herr Focks* ne aranjase întâlnirea într-o cafenea mică din Rogaška Slatina, iar ea promisese că avea s-o aducă și pe cealaltă misterioasă Erika. Dar, din clipa în care am intrat, mi-am dat seama că Maria era singură. Dezamăgită, am simțit o strângere de inimă.

Maria, în schimb, s-a dovedit a fi amabilă și săritoare, precum și o legătură vitală în deblocarea lanțurilor trecutului meu. Avea 73 de ani, nu era Matko din naștere; ci prin căsătorie. Pe soțul ei îl chema Ludvig și avea două surori: Tanja, care era mai mare decât el, și Erika – mai mică. Și Ludvig, și Tanja muriseră, dar Erika mai era încă în viață, deși infirmă. Maria mi-a spus că nu voise, până la urmă, să vină la întâlnirea cu mine.

A reieșit clar din discuția noastră că nici unul dintre cei din familia lărgită Matko nu credea că mă înrudeam cu ei. Maria era cea mai deschisă la minte, dar până și ea era sceptică. În momentul acela, începusem și eu să am îndoieli.

Dar, apoi, Maria mi-a dat niște detalii care din nou m-au făcut să am speranțe. Părinții celor trei frați, Ludvig, Tanja și Erika, se numeau Johann și Helena – exact numele care-mi fuseseră indicate cu trei ani în urmă de arhivarul din Maribor. Mai mult decât atât, Johann fusese închis de naziști pentru activitatea sa din rezistență, lucru care părea să se potrivească detaliilor pe care mi le spusese Georg Lilienthal despre trecutul meu.

Pe parcursul anilor precedenți, existase un tipar pentru toate încercările mele de a descoperi adevărul: o informație nouă îmi dădea aripi și mă făcea să cred că aveam să găsesc răspunsurile pe care le căutam. Dar era urmată mereu de câte o scrisoare sau o conversație, care-mi spulbera

speranțele și iarăși mă cufunda în disperare. Așa s-a dovedit a fi și în ziua aceea, la Rogaška Slatina: nici nu începeam bine să-mi fac speranțe, că iarăși eram descurajată. Maria a scos la iveală două fotografii. Una era cu Helena, făcută în 1964: drept în obiectiv se uita o femeie solidă, cu păr închis la culoare și o față severă, deși cu o expresie amabilă. În a doua fotografie, am văzut-o pe Erika și reacția mea imediată a fost că semăna cu Helena, fapt care sugera că era fiica Helenei – și, dacă da, atunci în mod cert însemna că eu n-aș fi putut fi.

Când ne-am despărțit, m-am simțit vag deprimată. Singurul lucru care mă mai înviora era că Maria fusese de acord să se întâlnească din nou cu mine și promisese să stea vorbă și cu ceilalți membri ai familiei Matko pentru a-i convinge să coopereze cu mine.

A doua zi, m-am dus la ea acasă. O supraveghea pe nepoata ei și mi-a vorbit deschis despre istoria familiei. Mi-a spus că Ludvig, Tanja și Erika locuiseră cu părinții lor, până când Johann fusese arestat de naziști și închis într-un lagăr de concentrare. La începutul verii 1942, fusese eliberat și se întorsese la familie, punct în care se încheiau informațiile ei. Fratele lui Johann, Ignaz, nu fusese la fel de norocos: și el fusese partizan și arestat de către germani, dar murise împușcat de un pluton de execuție.

În timpul discuției noastre, au venit fiul Mariei, Rafael, și nepoții ei, Marko și Pieter. Rafael avea 40 de ani, o constituție solidă și un început de chelie. Deși el și verii săi erau politicoși, era clar că nu credeau că le-aș fi fost rudă. Era evident că membrii familiei erau foarte uniți și protectori unii față de alții.

Singura excepție, se pare, o făcea Erika. Maria mi-a povestit: cumnata ei nu se măritase niciodată, dar avusese un fiu și fusese atât de bolnavă pe tot parcursul vieții, încât

nu lucrase. Era limpede că, în ciuda tuturor legăturilor familiale – Erika fiind invitată, de obicei, la masa de prânz de duminică –, cele două femei nu erau foarte apropiate.

Până să-mi iau la revedere, mă convinsesem că, deși familia părea să împărtășească unele asemănări remarcabile cu acei Matko pe care-i căutam, probabil că nu era familia mea de sânge. Cu toate acestea, înainte să plec, i-am pus în temă cu planurile mele de testare a ADN-ului. Rafael a fost de acord să-mi dea o probă de salivă și, după o oarecare ezitare, și Marko, vărul său.

Ultima mea întâlnire programată a fost la Maribor. M-am dus la muzeu, unde exista o secțiune specială dedicată comemorării a ceea ce făcuseră naziștii în Slovenia. Pe lângă adunarea tuturor sătenilor și executarea „bandiților” – luptători partizani, ca Ignaz și Johann Matko –, arseseră toate cărțile în limba slovenă, care fusese interzisă, și pedepsiseră aspru orice persoană prinsă vorbind-o. Planul lui Himmler de a subjuga populația locală fusese pus în aplicare în mod brutal și eficient.

Poate că mai demult, aș fi fost șocată de ceea ce am văzut în muzeu, dar tot ce aflasem de-a lungul ultimilor trei ani despre Lebensborn și operațiunile sale mă obișnuise cu cruzimea devenită rutină pe timpul ocupației naziste. În schimb, eram preocupată să încerc să procesez ce descoperisem în timpul celor patru zile petrecute în Slovenia. Venisem nesigură cu privire la modul în care mă încadram în istoria țării, în general, și în povestea familiei Matko, în special. Cu fiecare nouă informație contradictorie, eram pe rând convinsă că fusesem Erika Matko de la Rogaška Slatina și apoi sigură că n-aveam cum să fi fost vreodată ea. Când am urcat în avionul de întoarcere de la Ljubljana, eram complet derutată.

Lipseam de prea mult timp de la cabinetul meu de fizioterapie din Osnabrück. Pacienții aveau nevoie de mine, și eu de ei. Era timpul să plec acasă și să fiu din nou Ingrid von Oelhafen.

Capitolul 14

Sânge

Analiza științifică este sigură în proporție de 93,3%...
Rezultatele analizei ADN, octombrie 2003

Oare cum punem cap la cap bucățelele care compun existența noastră? Nu este ușor nici când vreunul dintre fragmente nu lipsește și avem alături și rezolvarea, pentru a compara rezultatul. Cu mult mai dificil este când ne lipsesc colțurile solide, clar delimitate, în jurul cărora să construim ansamblul.

Cam așa mi se părea povestea copilăriei mele, când am ajuns acasă din Slovenia. Aveam zeci de elemente individuale, dar aveau contururi ciudate, uneori suprapunându-se, alteori contrazicându-se. Mi se părea imposibil să le potrivesc la un loc, pentru a dezvălui o imagine completă.

Nu mă puteam hotărî dacă să-i cred sau nu pe supraviețuitorii răpirilor de la Celje, atât de convinși că eu eram Erika Matko pe care și-o aminteau. Doar nu e posibil să recunoști pe chipul unei femei de 72 de ani trăsăturile unui copil de nouă luni pe care l-ai cunoscut doar în circumstanțe dintre cele mai traumatizante. Și, în plus, relatările lor erau diametral opuse față de reacția Mariei Matko și a fiului ei: aceștia, pur și simplu, nu credeau că eu puteam face parte din familia lor. Și, tot timpul, pe fundal,

rămânea silueta fantomatică a celeilalte Erika, una care încă nu-mi răspunsese la scrisoare și care evitase în mod voit să mă întâlnească, la Rogaška Slatina.

Speram că răspunsul se afla în mostrele de salivă și în eprubetele pe care le adusesem acasă cu mine. Analiza salivei avea să ofere amprente genetice, care sunt la fel de sigure ca un test de sânge, pentru determinarea legăturii de rudenie. N-am putut să nu remarc ironia situației: experimentul Lebensborn se bazase pe credința nazistă în sânge, ca factor determinant pentru valoarea umană. Obsesia lui Himmler legată de sânge și filiație era motivul pentru care fusesem smulsă din sânul familiei mele din Iugoslavia – care o fi fost aceea – și reinventată drept copil german. Sângele îmi influențase cursul vieții, începând cu acea zi. Acum, încercam să-l folosesc pentru a desluși ițele încâlcite țesute în jurul meu de Lebensborn.

Mostrele de salivă îmi fuseseră date cu o doză suficient de mare de anxietate. În cadrul familiei Matko se crease o dispută pentru faptul că solicitam așa ceva: unii membri mai tineri ai familiei se opuseseră cu vehemență ideii de analize științifice, pentru a stabili dacă eu eram una de-a lor. Cred că erau, în principal, îngrijorați pentru stresul pe care acest lucru i-l putea provoca Erikăi, care avea o sănătate șubredă. Însă alții crezuseră că era important să afle, indiferent de rezultat. După mai multe discuții, promisem binecuvântarea familiei pentru a da spre analiză mostrele lor. Am început să caut un laborator care să le analizeze.

Abia în acest punct mi-am dat seama că nu avea să fie simplu – și nici ieftin. Știința testării ADN-ului începuse efectiv în 1985, și pe atunci era atât rudimentară, cât și domeniul exclusiv al autorităților judiciare. Deși se rafinase

și devenise mai abordabilă între timp, continua să fie scumpă.

Toate bețișoarele cu vârf de vată de bumbac, pe care le adunasem în Slovenia, au trebuit procesate astfel încât să fie izolat ADN-ul fiecărei persoane; am dat și eu o mostră, pentru comparare. Deși 99,9 la sută din secvențele de ADN uman sunt aceleași pentru toată lumea, există suficiente diferențe pentru a distinge un individ de altul. Ceea ce caută oamenii de știință sunt locuri din aceste secvențe, numite loci. Dacă două persoane sunt rude de sânge, acești loci sunt foarte asemănători; în mostrele de la donatori neînruțiți biologic, arată complet diferit.

*

Mi-am folosit economiile pentru a plăti analizele. Însemna să strâng cureaua și să renunț la concediu în viitorul apropiat, dar, efectiv, nu exista alternativă. Am împachetat cu grijă bețișoarele cu mostre și le-am expediat laboratorului din München. Au trecut câteva luni până am primit rezultatele. Ceea ce au indicat reprezenta atât răspunsul la marea enigmă, cât și un nou mister.

M-am uitat întâi la mostrele date de coafeză și de bătrână. Așa cum bănuiam, nici una dintre ele nu avea cu mine vreo legătură genetică. Mi-am îngăduit o senzație vinovată de ușurare: era clar că bătrâna trăise în mizerie, ceea ce era trist de văzut. Tot timpul sperasem că familia mea biologică nu suferise; era dureros să-mi imaginez că mama mea adevărată ar fi avut așa o viață grea.

Următorul set de rezultate era pentru Rafael Matko, fiul lui Ludvig și al Mariei. Când le-am citit, trăirile mele vinovate s-au transformat în fericire pură:

Analizele științifice arată că Ingrid von Oelhafen și Rafael Matko sunt rude de gradul doi... Este sigur în proporție de

93,3 la sută că Ingrid von Oelhafen este mătușa lui Rafael Matko.

Iată dovada pe care o căutasem de atâta timp. Dacă eram mătușa lui Rafael, însemna că eram sora lui Ludvig și, prin urmare, fiica lui Johann și a Helenei Matko. Găsisem piesa vitală din puzderia de fragmente: eram, incontestabil, Erika Matko din St. Sauerbrunn/Rogaška Slatina.

Îmi vine greu să spun ce a însemnat pentru mine această veste. Dacă nu ai trăit viața pe care am avut-o eu, bântuit de incertitudinea de a nu ști niciodată cine sunt și de unde provin, nu cred că e cu putință să înțelegi pe deplin bucuria care m-a copleșit peste măsură: parcă aș fi fost eliberată. Mă simțeam ca și când greutatea dusă timp de 60 de ani mi se ridicase de pe suflet.

Și, apoi, așa cum se întâmplă mai mereu, celelalte rezultate ale analizelor mi-au readus incertitudinile. Analiza mostrei de salivă dată de Marko Matko – verișorul lui Rafael – indica un rezultat care părea cu totul contradictoriu: arăta cu un procent de siguranță de 98,8 la sută că nu eram rudă cu Marko.

Lucrul acesta era, pur și simplu, de neînțeles. M-am uitat din nou la arborele genealogic al familiei Matko, pentru a-mi aminti ceea ce știam deja: Johann și Helena avuseseră trei copii, Tanja, Ludvig și Erika. Fiul lui Ludvig era Rafael, iar analizele demonstrau că eu eram mătușa lui: prin urmare, trebuia să fiu Erika. Dar același set de rezultate arătau că fiul Tanjei, Marko, nu era ruda mea de sânge. Indiferent cum aranjam aceste fragmente, nu reușeam să le combin. Dacă eram sora lui Ludvig și a Tanjei, de ce nu eram mătușa lui Marko? Familia Matko părea să fie înconjurată de secrete.

Persoana care avea, cel mai probabil, răspunsurile era cealaltă Erika, înconjurată de mister. Cel puțin în teorie, ea

era ultima rudă de sânge de gradul întâi încă în viață. Fusesse crescută de Helena și Johann și copilărise cu Tanja și Ludvig. Dar ea încă mă ignora și trebuia să presupun, în situația dată, că nu era pregătită să mă ajute. Era foarte frustrant; nu înțelegeam de ce îmi puneă atâtea piedici.

Am încercat să mă concentrez pe elementele pozitive. Știam cu certitudine că eram – sau fusesem cândva – Erika Matko, fiica lui Johann și a Helenei, și că Ludvig, cel puțin, era fratele meu. Rămânea un mister ce rol jucau Tanja și cealaltă Erika în acest tablou, dar puteam fi sigură măcar de cine îmi erau părinții biologici. Asta era o adevărată mângâiere. Dar tot nu mă apropiam de rezolvarea misterului despre cum le fusesem luată. Aveau să mai treacă alți patru ani ca restul pieselor să-și găsească locurile potrivite.

Capitolul 15

Pur

A avea rădăcini este, probabil, nevoia cea mai importantă și cea mai puțin recunoscută a sufletului omenesc.

Simone Weil, *Nevoia de rădăcini*, 1949

Wernigerode se află la est de Munții Harz, în inima ținutului german al Saxoniei. Este un oraș liniștit, pitoresc, unde casele pe jumătate făcute din cherestea se înșiră de-o parte și de cealaltă a râului Holtemme, iar pe străzile cu caldarâm încă se mai aud huruind căruțele trase de cai. Arată și dă o senzație de decor de basm: este genul de loc unde frații Grimm și-ar fi putut plasa poveștile.

Dar Wernigerode are și o altă istorie, cu mult mai puțin idilică. Pe vârful unui deal abrupt, chiar lângă oraș, se află

ruinele uneia dintre casele de copii din rețeaua Lebensborn, *Heim Harz*.

La sfârșitul verii lui 2005, am mers cu mașina la Wernigerode, pentru a lua parte la crearea unei noi organizații. *Lebensspuren* („Urme de viață”) a fost prima încercare oficială, din partea acelorora dintre noi care fuseseră născuți sau crescuți în temeiul programului lui Himmler, de a ne strânge laolaltă: scopul nostru era atât de a oferi sprijinul necesar, cât și de a începe procesul de aducere a sistemului Lebensborn în atenția publicului lipsit de prejudecăți și de rușinea care îi împiedicase pe alții să înțeleagă ce ni se făcuse în acele cămine.

A fost o călătorie lungă. Drumul se întinde pe mai mult de 260 de kilometri prin pădurile și câmpurile din centrul Germaniei; șofând, am avut timp să reflectez la cum ajunseseam în punctul acela. Trecuseră mai bine de cinci ani de când începusem să-mi caut originile. Aflasem atâtea în acea perioadă și, totuși, știam încă relativ puțin.

În cele zece luni de când primisem rezultatele de laborator care dovedeau cine eram, încă nu făcusem vreun progres real în descoperirea modului în care fusesem adusă în programul Lebensborn, nici nu înțelesesem pe deplin amploarea experimentului în sine. În această privință, nu eram nici pe departe singura. Întâlnirea de la Hadamar fusese un prim pas pentru ca mâna de copii supraviețuitori ai sistemului Lebensborn să se adune și să-și împărtășească poveștile. Fiecare dintre noi juca un mic rol în tabloul general, dar nici măcar împreună nu reușeam să avem imaginea completă.

Titlatura noii noastre organizații era o denumire voit asemănătoare cu termenul Lebensborn: dacă acesta din urmă fusese „Fântâna Vieții”, în viziunea și limbajul lui Himmler, asociația noastră avea să fie modul prin care

supraviețuitorii săi și-o explicau. Dar eram, de asemenea, conștientă de un posibil joc de cuvinte: silaba aceea din mijlocul cuvântul *Spuren*, „pur”, era o recunoaștere a obsesiei naziștilor față de puritatea rasială, care stătea la baza tuturor problemelor noastre.

Am ales un citat anume drept motto pentru actul nostru constitutiv:

Dezrădăcinarea este de departe cea mai periculoasă boală la care este expusă societatea umană. Oricine e dezrădăcinat îi dezrădăcinează pe alții. Cine este înrădăcinat nu-i dezrădăcinează pe alții. A avea rădăcini este, probabil, nevoia cea mai importantă și cea mai puțin recunoscută a sufletului omenesc.

Ideea provenea de la femeia-filosof și activista franceză Simone Weil. Ea a combătut fascismul în Germania, la începutul anilor 1930 și, mai târziu, ca voluntară de partea republicană, în timpul Războiului Civil Spaniol. În 1943, a scris o carte intitulată *Nevoia de rădăcini*, în care examina starea generală de rău din viața socială, culturală și spirituală care subminează societatea occidentală; citatul pe care noi l-am ales din cartea ei rezumă perfect povestea vieții noastre.

Mi-a plăcut Guntram Weber din momentul în care l-am întâlnit, la întrunirea organizației *Lebensspuren*. Stăteam în aceeași pensiune și aveam în comun interesul pentru lucrul cu tinerii: Guntram era profesor de scriere creativă, specializat în a-i ajuta pe tinerii dezavantajați. Era cu doi ani mai tânăr decât mine, dar chipul lui purta urmele durerii pe care o suferise de-a lungul vieții. Când s-a ridicat în picioare să-și spună povestea, i s-au umplut ochii de lacrimi, în timp ce descria eforturile lui de a afla adevărul

despre originile sale, precum și dorința copleșitoare de a fugi de acesta.

Crescuse într-o familie germană postbelică aparent normală, dacă era privită din exterior, locuind cu părinții și cei doi frați – o soră mai mare și un frate mai mic. Dar, în spatele ușilor închise, lucrurile stăteau cu totul diferit:

Copil fiind, țin minte că simțeam că nu eram chiar normal. Rudele păreau să mă trateze ciudat și, treptat, mi-a fost clar că bărbatul căruia îi spuneam tată era, de fapt, tatăl meu vitreg. Bineînțeles că am vrut să aflu cine era tatăl meu adevărat, dar subiectul era tabu în casa noastră.

Rudele fuseseră bine instruite de mama, pentru a-mi ascunde adevărul în spatele unor afirmații vagi. „A fost război”, spuneau. „Lucrurile erau foarte confuze. Nu prea ne vedeam unii cu alții – va trebui s-o întrebi pe mama ta.”

Abia când Guntram împlinise 13 ani, mama lui fusese de acord să discute problema:

„Ei bine, Guntram” – a zis ea –, „ești destul de mare acum, ca să afli adevărul despre tatăl tău.” Apoi, mi-a dat un nume, mi-a spus când era ziua lui și că se căsătorise cu el în 1938, într-o zi frumoasă, însorită, și merseseră la biserică într-o căruță trasă de cai.

În timpul războiului, fusese șofer de camion pentru Luftwaffe, la mare depărtare de front, și murise călcând cu mașina peste o mină terestră, în Iugoslavia. A mai adăugat că sigur nu fusese implicat în uciderea cuiva.

Dar nu existau documente și fotografii cu acest om și, când am presat-o, mama mi-a spus că nu mai voia să vorbească despre el, pentru că era prea dureros pentru ea.

Era o poveste plauzibilă. Guntram fusese vag bănuitor, dar climatul societății germane din anii 1950 descuraja în mod activ întrebările incomode. Multor copii li se spuneau minciuni cu privire la activitatea părinților lor în război și, din câte știam din proprie experiență, nu se „cădea” să ai îndoieli.

Curiozitatea și nesiguranța continuau să-l macine pe Guntram. Uneori, se gândea să-i vorbească mamei despre îndoielile lui, dar nu reușea să facă acest lucru. Lipsa oricăror fotografii sau documente îl determinase să pună la îndoială povestea camionagiului necombatant de la Luftwaffe, și începuse să se îngrijoreze de faptul că tatăl său fusese nazist și că acesta era motivul pentru comportamentul secretos al familiei sale. Se apucase să-și inspecteze trăsăturile feței în oglindă și să studieze intens cărțile de istorie din biblioteca școlii, căutând fotografii de soldați care i-ar fi putut fi tată sau uitându-se la cele cu femeile-gardiene din lagărele de concentrare, care ar fi putut semăna cu mama lui. Un timp, se simțise cumplit, fiind convins că Joseph Goebbels, ministrul Reichului pentru Propagandă și unul dintre cei mai devotați adepți ai lui Hitler, ar fi putut fi tatăl lui. După un an sau mai târziu, făcuse o descoperire tulburătoare:

Mama mea avea o casetă de valori în colțul din dreapta-jos al șifonierului. Într-o după-amiază, când era plecată, am hotărât să mă uit în acea casetă. Aveam muștrări teribile de conștiință pentru că făceam asta; știam că încălcam astfel încrederea dintre noi – și ea era singura mea garanție în lume. Dar am simțit că nu aveam de ales.

În interiorul casetei, Guntram a găsit primul indiciu asupra identității sale: un pahar mic de argint, cu o inscripție profund neliniștitoare:

Eram o familie destul de săracă la momentul respectiv. Asemenea multor altora, mama mea pierduse totul în timpul războiului, astfel că era extrem de neobișnuit să găsec un obiect de argint în casă. L-am luat cu atenție și am descoperit numele meu de botez pe el; al doilea nume al meu, însă, era prezentat ca „Heinrich”. Și, când l-am răsucit, am văzut scrisul de pe partea cealaltă: „De la nașul tău, Heinrich Himmler”.

Guntram a vrut cu disperare s-o întrebe pe mama lui despre acel pahar. Dar, la fel cum era Gisela cu mine, și mama lui era secretoasă – iar el știa cât de urât ar fi reacționat dacă ar fi aflat că-i scotocise prin lucruri. Totul a rămas un mister nerostit și neliniștitor.

În 1966, Guntram auzise pentru prima dată cuvântul Lebensborn. Sora lui mai mare avusese nevoie de certificatul de naștere, pentru a se căsători, și descoperise cu surprindere că nu avea. Când o întrebase pe mama lor, aceasta devenise taciturnă și-i spusese fiicei că nu știa unde era.

O anchetă la locul ei de naștere dezvăluise informația neașteptată că sora lui Guntram era copilul nelegitim al unui ofițer din armată. Înregistrările datelor ei erau încă intacte și indicau faptul că fusese născută într-o maternitate Lebensborn. Acest lucru condusese la descoperirea că și Guntram era tot un copil din sistemul Lebensborn. În loc s-o mai chestioneze pe mama lui, fugise în Statele Unite ale Americii. Stătuse acolo timp de opt ani, își întemeiasse propria familie și lăsase deoparte întrebările despre trecutul său.

Dar când partenera lui murise într-un accident de mașină, el revenise în Germania cu fiul său. În scurt timp, incertitudinea cu privire la originile sale începuse iar să-l preocupe și, în cele din urmă, în 1982, decisese s-o

chestioneze pe mama lui în timpul unei lungi călătorii cu mașina, în care, potrivit explicației lui, „nu putea scăpa de mine”. Oprise mașina în afara drumului și o forțase pe mama lui să stea de vorbă cu el.

Mama era supărată, dar a rostit trei fraze pe care n-am să le uit niciodată. În primul rând, a zis: „Nu vreau să vorbesc despre asta”. Apoi a încercat să mă oprească să mai scormonesc în trecutul meu: „Lumea te va umple cu mizerii”, mi-a spus. În cele din urmă, când a văzut că nu mă putea convinge să renunț, mi-a promis că avea să pună toată povestea pe hârtie pentru mine. Am crezut-o și m-am simțit mai bine, încrezător că avea să mi se destăinuie adevărul.

Din păcate, nu făcuse acest lucru. Pentru mama lui Guntram, adevărul era, pur și simplu, prea dificil de pomenit: murise doi ani mai târziu, luând secretele cu ea în mormânt și lăsându-l pe Guntram atât frustrat, cât și nervos. Așa cum îi spusese ea, într-un moment de neatenție: „Relația dintre mamă și copil este o luptă pentru putere”. Guntram simțea că fusese lipsit de putere în această luptă.

Abia în 2001, când avea 58 de ani, descoperise Guntram cine fusese tatăl său – nu așa cum îi spusese mama lui, un tânăr soldat care murise onorabil, ci un general-maior SS, care supervizase moartea a zeci de mii de oameni, în timp ce staționase cu trupele în ceea ce este acum vestul Poloniei. Fusese judecat pentru crime de război și condamnat la moarte de un tribunal polonez în 1949, dar fugise în Argentina, unde murise în 1970.

Tatăl meu a fost criminal de război. A fost un bărbat care și-a permis orice. Iar SS-ul i-a îngăduit să trăiască în acest fel. Presupun că mama s-a îndrăgostit de un militar plin de forță. A murit liniștit, iar la înmormântare, vechii

lui camarazi au stat în jurul mormântului său și au ridicat brațul drept în salutul nazist. Am știut atunci că un rasist rămâne pe viață un rasist.

Exista o ironie amară în descrierea lui Guntram despre viața sa. Fiind un copil al sistemului Lebensborn, genele sale „pure din punct de vedere rasial” ar fi trebuit să-i asigure o dezvoltare puternică și încrezătoare – de viitor lider al Rasei Superioare. În schimb, de mai bine de 60 de ani, el era chinuit de sentimente de stimă de sine scăzută, de singurătate și de nesiguranță. La Wernigerode, ne-a mărturisit că singurul lucru care-l ajutase fusesse găsirea altor copii din sistemul Lebensborn:

A reprezentat o mare ușurare pentru mine, cu toate că nu am fost în stare să scap de acest sentiment de nepotrivire. Poate că în zece ani va dispărea. Este important ca și alți copii din Germania și din străinătate să afle despre acest grup, deoarece ne-ar putea ajuta pe noi toți.

Eram întru totul de acord cu Guntram: organizația *Lebensspuren* trebuia să devină vizibilă în mod public, astfel încât alți bărbați și femei care au trecut prin programul Lebensborn să poată lua legătura cu noi și, poate, să găsească puțină consolare. Dar, în 2005, grupul nostru nu era gata să facă acest lucru: ne întâlneam în privat – parțial și din cauza sentimentului de rușine încă atașat trecutului nostru.

Într-o oarecare măsură, Helga Kahrau exemplifica dihotomia cu care ne confruntam toți, aceea de a avea nevoie de sprijin și de acceptare, în timp ce, concomitent, se lupta cu realitatea dureroasă a nașterii ei. O femeie puternică, înaltă, cu părul blond vopsit într-un roșu strident, Helga se născuse în toiul regimului nazist. În

timpul războiului, mama ei, Margarete, fusese secretară în biroul lui Martin Bormann, consilierul lui Hitler, și al lui Joseph Goebbels. Avea amintiri din copilărie despre cum crescuse în privilegii și confort, înconjurată de oameni importanți, în uniforme impecabile.

În deceniile de după sfârșitul celui de-al Treilea Reich, Margarete refuzase să-i vorbească Helgăi despre război, și cu atât mai mult despre tatăl pe care ea nu-l cunoscuse niciodată. Abia după moartea Margaretei, în 1993, începuse Helga să examineze trecutul familiei sale. Și se îngrozise de ce descoperise.

Margarete fusese o susținătoare ferventă a nazismului și abia dacă-l cunoștea pe tatăl Helgăi. Acesta fusese ofițer din armata germană și se întâlniseră în iunie 1940, la o petrecere unde se celebra cucerirea Franței de către Hitler. Avuseseră o aventură de-o noapte și o lăsase gravidă pe Margarete. Ea era o candidată perfectă pentru programul Rasei Superioare al lui Himmler: angajată politic, pură din punct de vedere rasial și însărcinată cu un copil nelegitim de la un soldat german la fel de arian. Nouă luni mai târziu, se născuse Helga în casa principală Lebensborn de la Steinhöring, în afara Münchenului.

Când Helga avea trei luni, Margarete părăsise căminul și revenise la locul ei de muncă de la Ministerul Propagandei al lui Goebbels. Helga le fusese încredințată unor părinți în plasament: noul ei tată era un oficial nazist de rang înalt, care activa în orașul polonez ocupat Łódź. Aici, Helga era convinsă că acesta ajutase la supravegherea gazării a mii de evrei, în lagărul de concentrare Chelmno din apropiere:

Mi-am petrecut primii patru ani din viață crescând și aflându-mă sub tutela elitei naziste. Am avut de-a face, într-un mod fundamental, cu niște criminali.

La sfârșitul războiului, spre deosebire de mulți copii Lebensborn, Helga fusese trimisă înapoi la München, să trăiască alături de Margarete. Aici remarcase ironia obsesiei lui Himmler privind trăsăturile nordice. Deși orașul și împrejurimile lui erau locul de naștere al nazismului, majoritatea bavarezilor sunt bruneți, în nici un caz trăsăturile rasiale pe care programul Lebensborn le aprecia în cea mai mare măsură și care făceau ca Helga să iasă în evidență:

Eram mare, blondă și ariană, diferită de germanii din sud, și toată lumea mă întreba de unde proveneam. Nu le puteam răspunde.

Singurul document pe care-l avea Helga era un certificat de naștere criptic dintr-o „casă SS de mame”. Acesta preciza numele mamei, dar nu și pe al tatălui. Iar Margarete Kahrau nu fusese dispusă deloc s-o ajute pe fiica ei să înțeleagă. Îi ascunsese în mod deliberat adevărul, spunându-i doar că tatăl ei fusese un soldat care murise în război. Și fusese, totodată, reticentă în a discuta despre ceea ce făcuse ea însăși în serviciul Reichului lui Hitler: la fel ca majoritatea germanilor din generația ei, Margarete preferase să uite de existența naziștilor.

La moartea Margaretei, în 1993, Helga se pusese pe investigat. Descoperise dosarele naziste care furnizau informații detaliate cu privire la tatăl ei adoptiv și crimele pe care acesta le comisese în slujba Soluției Finale. Dar nu exista nimic menționat în documente despre tatăl ei biologic. Apoi, în 1994, primise un apel telefonic. Bărbatul respectiv îi spusese că era un fost ofițer din Wehrmacht, care fusese staționat la Paris și că avusese o întâlnire pasională cu Margarete, o singură noapte. Acum era bolnav de cancer în fază terminală și voia să-și cunoască fiica. Fusese un moment dulce-amar pentru Helga: își găsisse tatăl adevărat,

în sfârșit, dar acesta era pe moarte. Hotărâse să profite la maximum de timpul pe care-l mai aveau și se dedicase îngrijirii permanente a acestuia.

Tatăl ei se bucurase de o carieră postbelică extrem de prosperă în tranzacții imobiliare, care-l făcuse multimilionar. Fiind cel mai vârstnic copil al lui, Helga s-ar fi așteptat să moștenească cel puțin o parte din averea sa. Dar, la moartea lui, Helga se lovise de o altă consecință a nașterii ei. Tatăl ei nu lăsase nici un testament: la scurt timp după înmormântarea lui, Helga primise o scrisoare din partea avocaților lui, care o informau că, fiind copil nelegitim, nu putea moșteni în mod legal nimic.

De atunci, Helga își găsisese o oarecare consolare în a-și vizita locul nașterii, casa Lebensborn de la Steinhöring. Dar nu se împăcase niciodată cu identitatea ei și era în mod constant îngrijorată că oamenii ar fi putut presupune că ea, asemenea mamei și tatălui ei vitreg, fusese nazistă:

Am crescut pe aceeași parte a baricadei cu asasinii. A fi un copil Lebensborn este încă un motiv de rușine.

Rușine – cuvântul care a distrus viețile atât de multora dintre cei care făcuseră parte din planul lui Himmler de a crea o nouă Rasă Superioară. Cu cât aflam mai multe de la cei care se născuseră în cadrul proiectului Lebensborn, și nu fuseseră ei înșiși răpiți ca să-l consolideze, cu atât mă simțeam mai norocoasă că mă numărasesem printre *Banditenkinder*, copiii partizanilor curajoși care luptaseră împotriva dominației naziste.

Gisela Heidenreich din Bavaria, o femeie înaltă, cu un aspect izbitor de arian, avea patru ani când se lovise prima dată de rușine: îl auzise pe unchiul ei descriind-o ca fiind „un bastard SS”. Era specializată în terapie de cuplu, un fapt pe care-l remarcasem cu interes. Părea să fie o trăsătură comună la copiii Lebensborn: din întâmplare sau

voit, mulți dintre noi ne aleseserăm cariere în care-i ajutam pe alții să depășească probleme, în timp ce ne zbăteam cu problemele noastre proprii.

Gisela descria în culori vii confuzia cu care se confruntase de-a lungul vieții și rețeaua de minciuni care-i distruseseră copilăria. Mama ei fusese Emilie Edelmann, secretara programului Lebensborn, care oferise probe la Nürnberg, și fusese responsabilă cu găsirea părinților vitregi care să preia copiii furați din țările ocupate.

La fel ca mulți dintre cei care au făcut parte din sistemul Lebensborn, Emilie era secretoasă și mincinoasă. La început, o făcuse pe Gisela să creadă că nu era mama ei adevărată, ci mătușa ei. Mai târziu, admisesese că nu era adevărat și-i spusese fiicei că rămăsese însărcinată în urma unei aventuri cu un bărbat căsătorit. SS-ul îi pregătise bagajele și o expediasse în Norvegia ocupată, ca să nască în maternitatea Lebensborn situată aproape de Oslo. Câteva luni mai târziu, Emilie o adusesse pe Gisela înapoi în Germania.

Toată copilăria ei, mama Giselei refuzase să-i răspundă la orice întrebări despre război. Abia după moartea Emiliei, Gisela descoperise profunzimea implicării mamei ei alături de naziști. Găsise un teanc de scrisori de dragoste adresate Emiliei de către Horst Wagner, directorul departamentului Chestiuni Evreiești din Oficiul Afacerilor Externe al Reichului și omul de legătură al ministerului cu SS. În acest rol, ajutase la efectuarea de convocări obligatorii ale populației, la deportarea și exterminarea a evreilor atât germani, cât și străini. Povestea de dragoste a Emiliei Wagner avansase până acolo, încât cuplul luase în calcul opțiunea de a-l declara oficial pe Horst Wagner tatăl vitreg al Giselei. Relația lor continuase până ce Reichul căzuse, iar el fusese arestat de americani și pus sub acuzare în procesul

de la Nürnberg. Dar, înainte de a putea fi adus în fața justiției, acesta fugise în America de Sud, pe unul dintre bine-cunoscutele „trasee de șobolani”, rutele de evadare clandestine pentru criminalii de război naziști.

Oricât de șocantă, acea relație nu o adusese pe Gisela mai aproape de a descoperi cine era tatăl ei adevărat. Continuase să-l caute și, mulți ani mai târziu, îl găsisese, în cele din urmă. Era șeful școlii de ofițeri SS de la Bad Toelz, din Bavaria. Reacția ei la reunirea dintre cei doi o surprinsese, dar o și ajutase să înțeleagă cum de atât de mulți germani putuseră să trăiască știind ce crime comiteau naziștii:

L-am întâlnit pentru prima dată pe peronul gării. Am alergat în brațele lui și singurul lucru la care mă gândeam era: „Am un tată”. În clipa aceea, am dezinfectat persoana despre care știam că fusese tatăl meu. Și nu l-am întrebat niciodată ce-a făcut. Reacția mea – a unui adult educat care avea cunoștința de programul Lebensborn – m-a ajutat să înțeleg modul în care oamenii de pe atunci își puneau ochelari de cal și ignorau lucrurile teribile care se întâmplau.

Gisela a adus în grupul nostru hotărârea de a reabilita imaginea copiilor din programul Lebensborn. Acest lucru se datora, în parte, experienței sale în privința tratamentului postbelic al bebelușilor norvegieni născuți în casele programului. După cum aflasem la prima întâlnire, cea de la Hadamar, ura norvegiană față de armatele germane de ocupație condusesse la discriminare față de cei 8 000 de copii, precum Gisela, născuți în casele Lebensborn. La început, guvernul postbelic de la Oslo căutase să facă în așa fel încât toți acei copii să fie trimiși în Germania. Când acest plan a eșuat, mulți dintre ei au fost închiși în ospicii sau în case de copii.

Gisela credea că ura și persecuția se datorau vinovăției naționale a Norvegiei de a fi fost ocupată, rușinii liderilor ei de a fi colaborat cu naziștii și, mai presus de toate, zvonurilor extrem de incorecte potrivit cărora casele de copii Lebensborn erau „ferme de prăsilă ale SS-ului”. În urmă cu trei ani, guvernul norvegian plătise în liniște, în medie, câte 24 000 de euro cu titlu de despăgubiri fiecăruia dintre copiii pe care-i victimizase. Acum, Gisela susținea că venise timpul să se încheie cu minciunile și discriminarea:

E timpul să spunem adevărul. S-a vorbit prea mult despre copiii naziști, despre femeile ținute ca târfe pentru SS, despre persoanele înalte și blonde crescute ca animale de prăsilă. Holocaustul s-a referit la lichidarea așa-numitelor rase inferioare. Lebensborn a fost reversul acestei povești: ideea era de a promova rasa ariană, indiferent de mijloacele disponibile.

Ceea ce am învățat este că eu și toți ceilalți copii Lebensborn avem un sentiment de nesiguranță profundă cu privire la identitatea noastră. Acest lucru trebuie să înceteze.

Poveștile acestor copii arieni „puri” erau chinuitoare. Dar drama lor era doar jumătate din tabloul general: mai erau și alții, ca mine, la reuniunea de inaugurare a organizației *Lebensspuren*, care fuseseră băgați cu forța, nu se născuseră în programul lui Himmler. Relatările lor m-au ajutat să înțeleg modul în care se desfășurase procesul.

Ce i s-a întâmplat Barbarei Paciorkiewicz era tipic. Se născuse în 1938 la Gdynia, în apropiere de Gdansk, în Polonia. Numele ei de familie era Gajzler, dar, pentru că mama ei murise și tatăl ei era dat dispărut, ea și sora ei fuseseră separate, fiecare fiind trimisă la una din perechile de bunici.

Gdanskul se afla în partea Poloniei ocupată de germani, iar naziștii îl redenumiseră Danzig. În 1942, când Barbara avea patru ani, Oficiul de Asistență pentru Tineret emisese instrucțiuni ca toți copiii să fie aduși la biroul regional de asistență pentru tineri, din Łodz. Bunica ei o dusesse pe Barbara și fusese forțată s-o lase acolo.

Erau o mulțime de copii în centru. Fiecare fusese măsurat – cap, piept și șolduri – și cântărit. Le fuseseră fotografiate fețele din trei unghiuri. Persoanele care făceau aceste măsurători erau unii dintre examinatorii rasiali ai lui Himmler: căutau la copii trăsături rasiale potrivite pentru germanizare. Barbara avea părul blond și un aspect nordic. Fusese trimisă pe rând la mai multe case de copii din Łodz:

Acolo am fost supuși altor teste – întotdeauna se făceau și mai multe teste. Ni se interzicea să vorbim poloneză sub amenințarea pedepsei cu bătaia. Fiecare dintre noi plângea.

Relatarea Barbarei despre răpirea ei era similară cu altele pe care le auzisem. Dar amintirile ei legate de viața din casa Lebensborn de la Bad Polzin mi-a dat informații noi cu privire la cum ar fi putut fi propria mea experiență:

De aici încep cu adevărat amintirile mele. Îmi amintesc exact unde eram ținută, condițiile de acolo și tratamentul pe care-l primeam. Există o separare între noi, copiii furați, și cei care fuseseră născuți în casă.

Copiii furați erau ținuți la parterul clădirii. Copiii născuți în casă erau ținuți la etajul de mai sus și nu eram lăsați niciodată să ne amestecăm cu ei; nici personalului care avea grijă de acești copii nu-i era permis să se amestece cu personalul responsabil de noi. Era ca și cum exista o ierarhie a valorii noastre: s-ar fi zis că naziștii considerau

nou-născuții ca fiind mai importanți decât noi, copiii aduși pentru germanizare.

În casă, ni se făceau analize medicale în mod constant – aproape în fiecare zi, cred. Ne aflam într-o sală mare, la parter, care avea un perete mare semicircular, din ferestre. Am fost recent acolo și această încăpere încă mai există – arată cam la fel. Atmosfera era foarte sinistă în cameră, eram luați unul câte unul într-o cameră alăturată și ni se administrau injecții de către un medic. Mă tem acum că acestea erau pentru a ne tranchiliza – nu văd nici un alt motiv. Eram îngroziți de aceste injecții. Toți copiii plângeau în camera aceea – n-a râs nimeni, niciodată.

Chiar și pentru prețioșii copii arieni, cum era Guntram Weber, regimul din casele Lebensborn era unul rece, dacă nu chiar sever. Erau separați de mamele lor imediat după naștere și ținuti deoparte în următoarele 24 de ore. După aceea, li se permitea să petreacă doar 20 minute împreună, la fiecare patru ore: chiar și în acea scurtă perioadă de contact, personalul SS descuraja puternic mamele să-și mângâie copiii ori să intre în vorbă cu ei.

Copiii mai mari erau monitorizați constant și se întocmeau rapoarte despre comportamentul lor. Lipsa igienei, udatul patului, trasul vânturilor, rosul unghiilor și masturbarea (despre care la sosire li se comunica băieților mai mari că era interzisă) erau suficiente pentru a asigura expulzarea: asemenea rebuturi erau trimise în lagăre de educație forțată, unde erau brutalizate sau folosite ca sclavi.

Acest regim terapeutic spartan era menit să producă viitori lideri puternici și nemiloși pentru Rasa Superioară. Dar copiii au nevoie de dragoste, nu de o disciplină neînduplecată: Barbara Paciorkiewicz își amintea foarte clar de modul în care normele produceau frecvent efectul opus obiectivului urmărit de Himmler:

Copiii reacționau adesea udându-și paturile. Dimineața, când acest lucru era descoperit, erau bătuți pentru asta: chiar dacă numai unul făcuse în pat, eram pedepsiți cu toții.

Planul de ansamblu al lui Himmler a fost același pentru ambele tipuri de copii Lebensborn: ori de câte ori era posibil, pe durata războiului, urmau să fie dați în plasament unor familii atent verificate, care-i creșteau ca pe niște arieni-model. După eventuala victorie a Germaniei, băieții aveau să fie trimiși la școli de elită – din rețeaua de *Nationalpolitische Erziehungsanstalten* („instituții de învățământ național-politic”), condusă de SS – unde ar fi primit o educație fizică și politică corespunzătoare. Fetele urmau să fie trimise la școlile conduse de Liga Domnișoarelor Germane (echivalentul feminin al Tineretului Hitlerist) și instruite pentru a deveni casnice și mame.

Barbara mai descoperise, de asemenea, modul în care programul Lebensborn ascundea în mod intenționat adevăratele identități ale copiilor furati din teritoriile ocupate. În primul rând, le tăia legătura esențială cu țara lor de origine, interzicându-le să-și vorbească propria limbă; apoi, le spunea viitoarelor familii de plasament că erau copii orfani ai soldaților germani căzuți pe front. Cei care conduceau programul – și care au fost puși sub acuzare și apoi achitați la procesul de la Nürnberg – știau că acest lucru era o minciună, dar ordinele lui Himmler precizau clar faptul că, pentru copii ca Barbara și ca mine, orice urmă a vieții noastre anterioare din Polonia sau Iugoslavia urma să fie ștearsă.

Familia de plasament a Barbarei era din Lemgo, în Renania de Nord–Westfalia. Soții Rossmann aveau în jur de 50 de ani și aveau doi fii maturi, care fuseseră recrutați de Wehrmacht; mai avuseseră și o fiică, dar aceea murise de

scarlatină, la vârsta de nouă ani. Nici unul, nici celălalt, din câte reușise Barbara să descopere, nu fusese membru al partidului nazist. *Herr* Rossmann era director de școală, iar soția lui – casnică.

Deși erau oameni buni și blânzi și tânjeau după un copil care să-i ia locul fiicei decedate, Barbara, chiar și mică fiind, se simțise stingheră în noua ei familie. O chinuiau coșmaruri cumplite, în care niște bărbați necunoscuți veneau printr-o fereastră deschisă și o furau:

Exista întotdeauna un aer de stânjeneală acasă. Când intram într-o cameră, toată lumea se oprea din vorbit. Și eu mereu mă întrebam: „Ce-i cu mine de se întâmplă asta?”

În Polonia, însă, bunica Barbarei nu renunțase niciodată la speranța de a o găsi. La sfârșitul războiului, contactase Crucea Roșie: dăduse de niște documente care arătau că Barbara era în viață. Nu după mult timp, fusese luată din familia de plasament și dusă temporar într-o casă de copii administrată de armata britanică. Șase luni mai târziu, fusese urcată într-un tren spre Polonia. Avea 11 ani și nu i se povestise niciodată despre părinții ei biologici, nici c-ar fi fost altceva decât un copil german obișnuit:

Eram foarte speriată și confuză: încă mai credeam că soții Rossmann erau părinții mei adevărați și nu știam nimic despre Polonia. Țara nu însemna nimic pentru mine. Nu vorbeam poloneza și nici măcar nu știam că aveam o bunică. Totul mi se părea o călătorie teribilă în necunoscut.

Mi-am dat seama că nu mă gândisem niciodată la ce se întâmplase cu alți copii furăți, după sfârșitul războiului. Nu-mi trecuse niciodată prin cap că unii copii ar fi putut fi depistați și trimiși înapoi într-o țară pe care nu și-o

aminteau. Povestea Barbarei m-a făcut să mă întreb dacă, în situația în care aş fi avut de ales, aş fi vrut să fiu retrimisă în Iugoslavia.

Călătoria spre Polonia a durat îngrozitor de mult timp. Trenul stătea uneori zile întregi pe o linie secundară. Și, apoi, dintr-odată, am auzit oamenii din jurul meu strigând: „Polonia, Polonia!” – și toată lumea era fericită. N-am simțit nici o bucurie când am ajuns.

Am fost duși într-o tabără a Crucii Roșii de la Katowice. Era un haos, cu oameni care alergau în toate părțile, strigând diverse nume. Bunica l-a trimis pe unchiul meu, și el striga, dar eu habar n-aveam cine era sau ce spunea, pentru că vorbea poloneză. Abia când a strigat „Gajzler/Rossmann”, mi-am dat seama. Și, în acel moment, mi-am dat seama că-mi pierdusem complet identitatea.

În ruinele Poloniei postbelice, o țară care avea toate motivele să urască Germania, Barbara se simțea confuză și izolată. Unchiul ei și soția lui fuseseră într-un lagăr nazist de muncă forțată, împreună cu copiii mai mari furati de la Gdynia, dar care nu fuseseră considerați valoroși din punct de vedere rasial.

Barbara fusese dusă să viziteze fostul lagăr de concentrare Stutthof, de lângă Gdansk. Unchiul ei o forțase să se uite la grămezile de pantofi de copii și la camerele de gazare: 85 000 de oameni muriseră acolo și el voia ca ea să vadă și să înțeleagă ce făcuseră germanii. Dar ea încă se mai considera germană. I se părea imposibil să creadă ce-i spunea unchiul:

Credeam că nemții erau toți buni – așa fusesem crescută. Mai grav a fost la școală: copiii jucau diverse jocuri pe terenul de joacă, în care Hitler era personajul

negativ. Pentru că eram nemțoaică, întotdeauna eram aleasă să fiu Hitler; dar nu mă deranja – de fapt, în ignoranța mea, strigam cu mândrie că Hitler era unchiul meu.

Am crezut mereu că se făcuse o greșeală teribilă, că fusesem confundată cu altcineva, și acesta era motivul pentru care o fată germană bună ca mine se afla în locul acela ciudat.

Barbara Paciorkiewicz a vorbit în liniște și cu demnitate. Dar, în povestea ei, am recunoscut adevăratul motto al inițiativei noastre *Lebensspuren*. Simone Weil realizase că noi toți eram încă disperați să ne găsim originile și să ne conectăm la ele. Nefiind în stare să facem asta – pentru că sistemul Lebensborn ne distrusese identitățile inițiale și pentru că familiile noastre de plasament ridicaseră de multe ori ziduri de secretomanie în jurul nostru –, lucrul acesta ne rodea țesătura vieții de zeci de ani. Barbara a vorbit pentru noi toți când a spus cum o afectase propria experiență și cât de importantă putea fi noua noastră organizație:

Toată viața mea nu m-am simțit niciodată suficient de bună – și nici n-am știut cu adevărat cine eram sau de unde proveneam. Mă doare foarte tare, în sinea mea. Întotdeauna am vrut să pun întrebări, dar, până de curând, nu aveam pe cine să întreb. Acum vreau să vorbesc despre asta, chiar dacă doare, astfel încât lumea să nu uite ideea teribilă de a fura copii, nici examinările rasiale. Nu trebuie să se mai întâmple așa ceva niciodată.

Întrebarea era cum să obținem acest lucru. Au fost doar câteva zeci de persoane la prima noastră întâlnire – o fracțiune din numărul de copii născuți sau răpiți în cadrul sistemului Lebensborn – și deja era clar că existau diferențe între noi. Unele persoane considerau c-ar fi trebuit să iasă

din umbră și să organizeze o conferință de presă; altele voiau să se concentreze asupra construirii unui monument memorial la Wernigerode, pe locul vechii case Lebensborn. Am intuit atunci că aveau să existe dificultăți în anii următori.

Capitolul 16

Răpire

La ora 6.30 dimineata, circa 430 de copii cu vârste între 1 și 18 ani au fost aduși cu mașinile la calea ferată. Copiii aveau bagaje de mână doar cât puteau căra ei înșiși. Ca mic dejun, au primit cafea neagră și o bucatică de pâine.

Memorandumul Crucii Roșii Germane, august 1942

În octombrie 2007, ultimele piese s-au așezat în locurile lor, desăvârșind tabloul general. Cei doi ani precedenți fuseseră aglomerați. Încă lucram la cabinetul de fizioterapie (deși începusem să mă gândesc la pensionare), iar organizația *Lebensspuren* ocupa mult din timpul meu liber.

Am apărut public în 2006: în jur de 40 de copii din sistemul Lebensborn au participat la cea de-a doua întrunire a noastră de la Wernigerode, împreună cu ziariști din presa germană și internațională. Au început să apară articole în ziarele de calitate, iar BBC a transmis peste tot în lume o poveste pe care a intitulat-o *Copiii lui Hitler*. Guntram Weber, Gisela Heidenreich și eu am răspuns la un șir nesfârșit de întrebări, convinși că deschiderea era vitală pentru a educa publicul despre adevărul experimentului Rasei Superioare, al lui Himmler.

Publicitatea a început să dea roade. Treptat, a devenit posibil să discutăm în public despre Lebensborn și, cu cât se vorbea mai mult despre sistem, cu atât mai multe semne

de interes primea inițiativa *Lebensspuren* de la persoane care bănuiau că făcuseră și ele parte din program. În anul următor, mai bine de 60 de persoane au venit la întrunirea noastră anuală de la Wernigerode.

Ar fi plăcut, deși probabil naiv, să se creadă că franchetea noastră ajutase la deschiderea arhivelor, care se dovediseră anterior atât de reticente în a pune la dispoziție informații. Dar, indiferent de motiv, organizații care anterior nu ne ajutaseră au început, în sfârșit, să-și deschidă dosarele. Cel mai important era Serviciul Internațional de Urmărire și Depistare (ITS) de la Bad Arolsen.

ITS era de mult criticat pentru că refuza să deschidă complet milioanele de dosare pe care le avea. Susținută de guvernul german, instituția pretinsese că legea federală cerea să treacă 100 de ani de la înregistrarea documentelor până la divulgarea lor publică. Un argument ciudat, de vreme ce, prin finanțarea sa multinațională și aranjamentele suprastatale, ITS nu intra, tehnic vorbind, sub incidența legii germane. Criticii săi pretindeau că adevăratul motiv al secretomaniei era dorința de a restrânge informațiile despre Holocaustul din Germania.

Faptul că, în ianuarie 2000, toate cele 11 guverne reunite în Comisia Internațională a ITS avizaseră o cerere pentru deschiderea arhivelor naziste la nivel mondial părea să susțină această perspectivă. În martie 2006, Muzeul Memorial al Holocaustului din Statele Unite a acuzat public Serviciul Internațional de Urmărire și Depistare și Comitetul Internațional al Crucii Roșii de obstrucție: „ITS și ICRC au refuzat în mod constant să coopereze... și au ținut arhiva închisă”.

Două luni mai târziu, ITS a anunțat că, în sfârșit, avea să-și deschidă arhiva în toamna lui 2007.

Vreme de șapte ani am așteptat să văd documentele pe care le deținea despre mine și familia mea. La două dintre cereri, am primit doar o recunoaștere a faptului că existau dosare relevante, dar era nevoie de timp pentru a le „evalua”, urmate de o scrisoare în 2003, care mă întreba dacă descoperisem eu însămi vreo informație.

Când le-am văzut, în sfârșit, documentele mi-au spus multe despre familia mea biologică și despre Gisela von Oelhafen. Mai întâi, era un set de hârtii care detaliau ce se întâmplase cu Johann Matko: erau menționate datele la care fusese arestat pentru activitate de partizan și deținut în lagărul de concentrare Mauthausen. Numele lui apărea pe câteva liste de prizonieri politici făcuți de naziști: nu vedeam nici un motiv pentru care ITS le ascunsese de mine de atâta timp.

A doua tranșă de documente venea din dosarele programului Lebensborn: acestea arătau că Ingrid von Oelhafen fusese cunoscută cândva drept Erika Matko din St. Sauerbrunn, oraș din Iugoslavia. Acestea includeau chiar și o copie a poliței de asigurare pe care Lebensborn o încheiase în numele meu. Pierdusem timp prețios, încercând să localizez St. Sauerbrunn în Austria, în timp ce ITS ascunsese dovezi clare, care arătau că proveneam din Iugoslavia.

Cel de-al treilea teanc de hârtii pe care le-am văzut erau o serie de scrisori de la diverse filiale ale Crucii Roșii, datând tocmai din anii de imediat după sfârșitul războiului. Acestea menționau că, în 1949, două agenții separate mă căutaseră, cu intenția de a mă reda familiei mele adevărate. Prima era Caritas, organizația internațională catolică de întraajutorare, care era responsabilă cu supravegherea activității tuturor organizațiilor de asistență socială acreditate de Națiunile Unite. Oficialii de la Caritas depistau copii furati din țările

ocupate de naziști – în special din Iugoslavia – și, cu siguranță, îmi găsiseră numele pe lista de transporturi. Se adresaseră în scris Crucii Roșii Iugoslave, cerându-i ajutorul în a mă localiza.

În același timp, ramura internațională a Crucii Roșii, care pe atunci avea răspunderea generală de a depista și de a repatria persoanele strămutate, mă căuta și pe mine. Și cei de acolo scriseseră Crucii Roșii Iugoslave, în încercarea de a-mi confirma identitatea reală.

În mod surprinzător, date fiind dificultățile provocate de Războiul Rece și concentrarea lor pe crearea unei țări noi, unite, oficialitățile iugoslave mi-au răspuns. Nu aveau prea multe documente în sine – majoritatea dosarelor naziste fuseseră distruse în luptă sau în focurile disperate aprinse în ultimul moment –, dar tot înaintaseră o cerere urgentă către oficiul ITS de la Hamburg. În cerere, li se solicita asistenților sociali din ramura germană a Crucii Roșii să viziteze familia Von Oelhafen din Hamburg, pentru a se asigura dacă locuiam cu aceasta sau nu și dacă eram cumva Erika Matko.

M-am gândit în urmă; în 1949, nu mă aflam la Hamburg, ci la casa de copii de pe insula Langeoog, unde mă trimisese Gisela în ziua de după ce evadaserăm spre vest. Dacă părinții mei adoptivi nu alegeau să-i ajute, funcționarii n-ar fi avut nici o șansă să mă găsească și să mă intervieveze. Documentul final arăta că Gisela, cel puțin, nu era teribil de cooperantă:

CRUCEA ROȘIE GERMANĂ,

Zona centrală, Hamburg

25 octombrie 1950

Către: Serviciul Internațional de Urmărire și Depistare,
Departamentul de căutare copii, Arolsen

Subiect: MATKO, Erika, născută pe 11.11.1941 la St. Sauerbrunn

Soția lui Von Oelhafen a fost vizitată de noi. Nu am putut obține informații de la soțul ei, deoarece el nu locuiește în prezent la Hamburg.

Frau Von Oelhafen a fost plecată un timp într-un voiaj. Ea a luat personal copilul identificat mai sus de la casa de copii Kohren-Sahlis din Leipzig și, prin urmare, ne poate oferi cele mai bune informații.

Dar singurul lucru pe care-l are pe hârtie este un certificat de vaccinare de la Kohren-Sahlis, a cărui copie o atașez aici. *Frau* Von Oelhafen a mers cu mașina la Kohren-Sahlis, la îndemnul Societății Lebensborn din München. Acolo, i s-a spus că Erika Matko era un copil de etnie germană.

La momentul acela, copilul Dietmar Holzapfel locuia deja cu soții Von Oelhafen de jumătate de an: el fusese ales de la creșa maternității municipale din München. Tatăl acestui copil este dat dispărut la Stalingrad.

Erika MATKO va rămâne în continuare în plasament la *Frau* Von Oelhafen. Nu se intenționează adoptarea acestui copil. *Frau* Von Oelhafen este mereu dispusă să pună la dispoziție informații suplimentare. Și ea are un interes personal să afle date despre originea acestui copil, astfel încât să poată răspunde la întrebările copilului. Cu toate acestea, nu poate contribui cu alte detalii, neavând documente despre copil.

Familia Von Oelhafen a fugit și de ruși și, procedând astfel, și-a pierdut bunurile personale. *Frau* Von Oelhafen își amintește că, probabil, a primit o notă de transfer [pentru Erika Matko] de la casa de copii din Kohren-Sahlis. Aceasta s-a pierdut când fugeau.

Regretăm că momentan nu vă putem da alte informații. V-am fi foarte recunoscători dacă ne-ați informa despre rezultatul cercetărilor de la St. Sauerbrunn.

Fără cooperarea Giselei – și din cauză că sistemul Lebensborn distrusese toate dovezile identității mele adevărate –, nu aveam nici o speranță să-mi găsesc părinții biologici și cu atât mai puțin să mă întorc la ei. În acest punct, toate organizațiile implicate își abandonaseră eforturile.

Eram uluită. Gisela nu-mi spusese niciodată că fusese contactată de Crucea Roșie – nici măcar în perioada când mă zbăteam să obțin documente oficiale de la guvernul german. Nici măcar nu făcuse vreo aluzie că mi-ar fi știut identitatea inițială. Mai grav era că-i indusese în eroare pe asistenții sociali: le spusese că „nota de transfer” dată ei și lui Hermann când le fusesem plasată în grijă de casa de copii Lebensborn se pierduse când evadaserăm din sectorul rusesc, în 1947. Și, totuși, eu găsisem acel document când îi golisem camera, în anii 1990.

Chiar și acum îmi vine greu să vorbesc de rău despre Gisela. În sinea mea, încă mai vreau să fiu iubită de ea, chiar dacă a murit de mult. Dar am încercat să las deoparte aceste emoții și să le spun lucrurilor pe nume: asta reprezenta o trădare. Îmi ascunsese adevărul cu bunăștiință. Eram bucuroasă – fericită chiar – să aflu că mă căutase cineva în tot acest timp, dar eram extrem de îndurerată să aflu că găsirea mea fusese împiedicată de femeia pe care cândva o numisem mamă.

În luna aceea, am făcut a doua mea vizită în Slovenia. Mi-am organizat voiajul în așa fel încât să coincidă cu întâlnirea anuală a copiilor furați de la Celje și am aranjat să călătoresc de acolo mai departe spre Rogaška Slatina, unde urma să mă întâlnesc din nou cu Maria Matko și familia ei.

Aveam, de asemenea, o filmare pentru un program de televiziune german: reporterul aranjase să petrec o zi cu istoricii locali din Maribor.

Nu știu dacă, din cauza prezenței camerelor de filmat sau, pur și simplu, pentru că autoritățile slovene reușiseră să dezgroape mai multe dovezi, dar primirea mea acolo a fost mai caldă ca în urmă cu doi ani, iar întâlnirea – mult mai productivă. În sfârșit, am aflat ce se întâmplase exact la Celje – și adevărul despre Erika Matko.

Ocuparea Iugoslaviei, din primăvara lui 1941, începuse bine pentru Germania. Trupele germane înaintau rapid prin țară și, în doar zece zile, înaltul comandament iugoslav capitulase. Pe 16 aprilie, ziua capitulării, Gestapo a intrat în Celje și a început să aresteze partizanii locali antinaziști. Trei zile mai târziu, a sosit însuși Himmler să inspecteze închisoarea veche a orașului, Stari Pisker. În lunile care au urmat, avea să fie folosită pentru torturarea și executarea a sute de luptători din rezistență.

Dar, spre deosebire de alte țări cotochite de germani prin *Blitzkrieg*, Iugoslavia nu a fost niciodată pe deplin cucerită. Rezistența s-a organizat sub conducerea charismaticului Josip Broz, supranumit Tito. Pe 4 iulie 1941, el a emis un apel, tipărit în secret, de ridicare la luptă împotriva ocupanților naziști:

Popoare din Iugoslavia: sârbi, croați, sloveni, muntenegreni, macedoneni și alții! Acum este momentul, a sosit clipa să ne ridicăm ca unul în lupta împotriva invadatorilor și mercenarilor, ucigașii popoarelor noastre. Nu ezitați în fața terorii vreunui inamic. Răspundeți la teroare cu lovituri sălbatice, în cele mai vitale puncte ale bandiților ocupanți fasciști. Distrugeți totul – tot ceea ce le este de folos invadatorilor fasciști. Nu lăsați căile noastre ferate să care echipamente și alte lucruri care servesc

hordelor fasciste... Muncitori, țărani, cetățeni și tineri ai Iugoslaviei... luptați împotriva hoardelor de ocupanți fasciști care se străduiesc să domine întreaga lume.

Acest apel a dus la o campanie intensă de lupte de gherilă împotriva germanilor. Până în septembrie 1941, erau aproape 70 000 de luptători de rezistență activi în Iugoslavia. Partizanii lui Tito se implicau în tacticile clasice tip lovește și fugi, iar când germanii lansau o contraofensivă majoră împotriva rebelilor, aceștia, pur și simplu, se retrăgeau în munți. Răspunsul lui Hitler la aceasta (și la activitatea partizanilor din toate țările ocupate) a fost așa-numitul decret *Nacht und Nebel*. Sintagma înseamnă „noapte și ceață”: în practică, era un ordin de a ucide pe oricine îndrăznește să se opună conducerii naziste. Pe 7 decembrie, le-au fost transmise instrucțiuni comandanților din teren:

În interiorul teritoriilor ocupate, elementele comuniste și alte cercuri ostile Germaniei și-au sporit eforturile împotriva statului german și a puterilor de ocupație...

Proporția și pericolul acestor mașinațiuni ne obligă să luăm măsuri severe de intimidare. În primul rând, urmează să fie aplicate următoarele directive:

1. În interiorul teritoriilor ocupate, pedeapsa potrivită pentru crimele comise împotriva statului german sau a puterii de ocupație, care pun în pericol securitatea sau starea de pregătire este, în principiu, cea capitală.

2. Ca regulă, în teritoriile ocupate, infracțiunile menționate în paragraful 1 urmează să fie pedepsite doar dacă este probabil că se va pronunța condamnarea la moarte a infractorului, sau măcar a infractorului principal, și dacă procesul și execuția pot fi încheiate într-

un timp foarte scurt. Altfel, infractorii sau, cel puțin, infractorii principali urmează să fie duși în Germania.

3. Prizonierii duși în Germania se supun procedurii militare doar dacă vreun interes militar deosebit impune acest lucru. În situația în care autoritățile germane sau străine se interesează de astfel de prizonieri, li se va spune că au fost arestați, dar că procedurile nu permit informații suplimentare.

4. Comandanții din teritoriile ocupate și autoritățile judecătorești din cadrul jurisdicției lor sunt responsabili personal de respectarea acestui decret.

În aceeași zi, Himmler a transmis instrucțiuni către Gestapo și forțele SS.

După o îndelungată chibzuință, decizia Führerului a fost ca măsurile luate împotriva celor care se fac vinovați de infracțiuni împotriva Reichului sau împotriva forțelor de ocupație să fie schimbate. Führerul este de părere că, în asemenea cazuri, detenția penală sau chiar o condamnare la muncă grea pe viață ar fi privite ca semne de slăbiciune. O descurajare eficientă și de durată poate fi obținută doar prin pedeapsa cu moartea sau prin luarea de măsuri care ar lăsa familia și populația nesigure cu privire la soarta infractorului. Deportarea în Germania servește acestui scop.

Era vorba de o încălcare deliberată a legilor războiului. Convenția de la Geneva sau orice altă reglementare nu mai protejau populația civilă din teritoriile ocupate. Pe 12 decembrie, feldmareșalul Wilhelm Keitel, șeful Comandamentului Suprem al Forțelor Armate germane, a emis propria confirmare a decretului lui Hitler către trupele Wehrmacht din tot Reichul german extins.

Intimidarea eficientă și cu efect de durată poate fi dobândită fie prin pedeapsa capitală, fie prin măsuri prin care rudele criminalilor să nu mai știe nimic despre soarta criminalului.

Pentru a înăbuși în fașă dezordinea, trebuie aplicate cele mai severe măsuri la primul semn de insurecție. Trebuie avut, de asemenea, în vedere faptul că, în țările în cauză, o viață omenească este adesea lipsită de valoare. Într-o ripostă armată pentru viața unui soldat german, regula generală ar trebui să fie pedeapsa capitală pentru 50–100 de comuniști. Maniera de execuție trebuie să aibă un efect de înfricoșare.

Însă campania nu a reușit să terorizeze îndeajuns populația cât s-o facă să se supună. Armata de partizani a lui Tito a sporit în număr și eficiență. Pe la jumătatea lui 1942, Himmler a emis ordine pentru o ripostă și mai puternică împotriva rezistenței. Pe 25 iunie, l-a numit pe *Obergruppenführer* Erwin Rösener, șef al forțelor SS din regiune, în fruntea operațiunilor antirezistență, și i-a ordonat să ucidă sau să aresteze toate familiile suspectate de pactizare cu rebelii.

Rösener a plănuit șase *Aktionen*, sau campanii separate, în zona Stiriei Inferioare, centrate pe Maribor. În prima dintre acestea, pe 22 iulie 1942, 100 de persoane au fost arestate și aduse la Celje. Bărbații au fost separați de familiile lor și 100 dintre ei aliniați în dreptul zidurilor clădirii Stari Pisker, apoi executați sumar de un pluton de tragere. Omorurile au fost fotografiate de naziști ca un avertisment împotriva activității partizane. Imaginile au fost procesate la studioul unui fotograf local: acesta a făcut în secret copii în plus și le-a ascuns până la finalul războiului. A fost ca o trezire la realitate pentru mine să țin acele fotografii în mână. Unul dintre bărbații omorâți în ziua aceea fusese Ignaz Matko. Să

fi fost el unul dintre trupurile care zăceau sprijinite de zidul curții sau erau ridicate pe o targă de cei care urmau să fie împușcați imediat după aceea?

Unii adulți au fost ținuti ostatici, pentru a se asigura supunerea din partea orașelor și satelor din jur, în cazul unor viitoare *Aktionen*. Restul au fost trimiși în lagăre de concentrare precum cel de la Auschwitz, unde au fost omorâți sau obligați să muncească – înfometați – până la moarte. Copiii lor au fost transportați la Frohnleiten, în Austria, pentru examinări rasiale. Cei considerați corespunzători – nu erau mulți – au fost luați și duși pentru germanizare, în timp ce restul au fost trimiși în „tabere de educare” unde au fost tratați cu brutalitate și au suferit de foame și de boli.

A doua *Aktion* era programată pentru începutul următoarei luni. Tuturor familiilor din satele învecinate li s-a ordonat să se prezinte la școala din Celje pe 3 august. Johann și Helena Matko erau printre sutele de familii care au ajuns în curtea școlii, în dimineața aceea, cu cei trei copii ai lor: Tanja, Ludvig și Erika. Imediat, niște soldați înarmați până în dinți i-au separat în trei grupuri: bărbați, femei și copii, aceștia din urmă fiind luați de lângă părinți și duși înăuntru.

Din nou un fotograf a înregistrat evenimentul pe peliculă. O fotografie arăta familii aliniate în dreptul zidului exterior; o alta surprindea momentul în care trupele i-au separat. În acest cadru, o femeie purtând batic era reținută de un ofițer din Wehrmacht, în vreme ce un al doilea, cu pușca pe umăr, stătea în fața unei mame cu un prunc în brațe – ea părea să-l implore. O a treia fotografie a fost făcută în interiorul școlii: într-o structură frustă din lemn, presărată cu paie, copii și bebeluși erau dezbrăcați de ajutoare neidentificate. Un băiețel se zbătea; însă fețele celorlalți erau impasibile.

Uitându-mă la aceste fotografii, m-au copleșit două sentimente contradictorii. Undeva, în acea curte aglomerată sau printre bebelușii din sala de clasă, se afla Erika Matko: aceste fotografii alb-negru șterse aminteau ziua în care fusesem furată din familia mea. Prima mea reacție a fost să mă tem. Nu vreau să par melodramatică, dar am simțit cum mă străbătea un fior prin tot corpul, o senzație de solitudine și vulnerabilitate. Dar era și furie – la adresa persoanelor care trataseră astfel niște copii. Soldații smulseseră pruncii din brațele mamelor lor și-i închiseseră la grămadă în ceva ce semăna cu un țarc de vite.

De-a lungul vieții, am încercat să-mi ascund emoțiile, să le îngrop adânc, în așa fel încât să nu mă mai las vreodată cuprinsă de senzațiile intense de abandon și neputință. Aceste fotografii m-au surprins cu garda jos. Eram din nou Erika.

Ceilalți copii și eu am fost ținuți în sala de clasă două zile. Ne-a fost evaluat, în linii mari, statutul rasial: părul blond, pielea deschisă la culoare și ochii albaștri erau considerate semne de sânge arian, în vreme ce părul șaten și pielea sau ochii închise la culoare erau semne ale descendenței slave, lipsite de valoare. Eu am fost considerată valoroasă, în vreme ce Tanja și Ludvig au fost respinși. Ei au fost trimiși afară și dați înapoi părinților noștri.

În total, s-a decis că 430 de copii ar fi fost arieni. Am fost opriți în sala de clasă și apoi duși la gară. Copiii mai mari îi cărau pe bebelușii ca mine în coșuri. Crucea Roșie Germană era de față, ca să supravegheze transportul copiilor. Conducerea ei era formată din naziști devotați – până acolo, încât purtau uniforme și pumnalele ceremoniale –, dar sub comanda lor era o armată de voluntari civili. Am văzut un raport al unui astfel de lucrător, o femeie pe nume Anna Rath:

La ora 6.30 dimineața, circa 430 de copii cu vârste între 1 și 18 ani au fost aduși cu mașinile la calea ferată. Copiii aveau bagaje de mână doar cât puteau căra ei înșiși. Ca mic dejun, au primit cafea neagră și o bucățică de pâine.

Îmbarcarea s-a făcut rapid și eficient. La ora 10.30 dimineața, s-a anunțat o întârziere de o oră. Trenul a pornit, dar n-a mers decât până la ora 14.45. Copiii au trebuit să îndure o așteptare de patru ore; în tot acest timp, nici Crucea Roșie, nici oficialii de la Organizația național-socialistă de Asistență Socială a Poporului nu le-au dat nici un fel de mâncare. Numai apă de băut proaspătă le era adusă de un asistent al Crucii Roșii Germane, care însoțea trenul.

De îndată ce au ajuns în Frohnleiten, ajutoarele de la Crucea Roșie și copiii mici (de la doi la cinci ani) au trebuit să meargă pe jos până la tabăra de relocare, purtând valize și niște boccele. Unii copii erau pe jumătate goi și flămânzi, unii cu scutece foarte murdare, deoarece nu avuseseră haine de schimb. Plângeau și țipau.

Când au ajuns, a urmat o altă întârziere pentru copii, întrucât nu era nimic de mâncare pregătit pentru ei. Au trebuit să stea afară, în curte, și pe o pășune. Într-un târziu, la ora 17, copiiiilor li s-a permis să meargă în sala de mese. Cele 17 asistente de la Crucea Roșie, care îi însoțeau, deși obosite și epuizate și ele (erau la datorie de la ora 4.30 dimineața), au trebuit să aibă grijă de copii, deoarece, în afară de patru angajați, personalul centrului era plecat în concediu.

Așa tratau naziștii copiii pe care-i furau. Așa a început viața mea în mâinile lor. Nici nu-i de mirare că toată viața m-am zbatut, chinuită de dorul de a fi iubită.

La Frohnleiten, au fost efectuate noi teste. Examinatori rasiali ai lui Himmler ne-au palpat și pipăit, măsurându-ne

și notând fiecare trăsătură, înainte de a ne atribui uneia din patru categorii. Primele două asigurau ocuparea unui loc într-un cămin Lebensborn; celelalte garantau un bilet numai dus într-o tabără de reeducare. Printre cei care-i evaluau pe copiii iugoslavi răpiți era Inge Viermetz, femeia cu funcție înaltă care a fost judecată și achitată la Nürnberg – acționa în funcție de instrucțiunile primite în scris, de „a lua doar copiii mici, care nu au încă vârsta de a merge la școală”. Dar se pare că programul Lebensborn nu era singura organizație care ne dorea. Funcționari de la VoMi, agenția înființată de Himmler pentru a „proteja” etnicii germani care trăiau în afara vechiului Reich, voiau și ei o cotă-parte din copiii care aveau să devină viitorii lideri ai Rasei Superioare. Potrivit mărturiei depuse la Nürnberg, „s-a creat o reală competiție între VoMi și Lebensborn și, în final, a câștigat Lebensborn, grație eforturilor depuse de *Frau Viermetz*”.

M-am uitat la toate aceste dovezi și iarăși m-am mirat de decizia judecătorilor de la Nürnberg de a o achita pe Inge Viermetz, dar și pe ceilalți reprezentanți cu vechime din proiectul Lebensborn. Ea s-a ocupat efectiv de niște bunuri furate: a decis soarta a sute de copii, de peste tot din țările ocupate – trimițându-i pe unii într-un program care le-a șters identitățile, iar pe ceilalți în lagăre, unde mulți au murit. Cum a putut o asemenea femeie să fie declarată nevinovată?

Am fost mutată de la Frohnleiten într-o altă tabără, la Werdenfels, lângă Regensburg, în Bavaria. La sfârșitul lui 1942, programul Lebensborn a trimis-o pe Emilie Edelmann – mama Giselei Heidenreich – să supravegheze alte examinări ulterioare de selecție rasială. Ea trebuie să fi hotărât că mă calificam: actele au fost semnate și eu am fost expediată la Kohren-Sahlis. Transportul nostru nu a fost

ultimul de copii iugoslavi. Documentele pe care le-am văzut la Maribor arătau că au mai existat alte patru *Aktionen*, în care sute de alte familii au fost convocate la Celje pentru examinări rasiale, triate și separate. Și acei copii au fost împărțiți între case de copii Lebensborn și tabere de reeducare.

Funcționarii care mi-au arătat aceste acte au mai avut să-mi facă o dezvăluire. Johann și Helena ajunseseră în curtea școlii cu trei copii. Când li s-a permis să plece, în documente se menționa că au plecat acasă cu trei copii – Tanja și Ludvig, plus un bebeluș-fetiță, pe nume Erika. Știam că sora și fratele meu le fuseseră returnați părinților mei, dar cine era celălalt copil? Cum-necum, Erika Matko se afla, din punctul de vedere al documentelor, în același timp, și în trenul spre Frohnleiten, și pe drumul de întoarcere la Rogaška Slatina, cu Johann și Helena. Nu mai înțelegeam nimic.

Însă Maria Matko m-a îndrumat către un răspuns. Ne-am întâlnit în casa ei, la o zi după vizita mea la Maribor. După șocul inițial al rezultatelor ADN, acceptase că eram cumnata ei. Acum, cu ajutorul ei, puteam să pun, în sfârșit, cap la cap povestea a ceea ce mi se întâmplase.

În ziua în care copiii le-au fost înapoiți lui Johann și Helenei, naziștii au executat câțiva inși din închisoarea de la Celje, suspectați de a fi fost partizani. Martorii își aminteau că familiile care așteptau afară, în curtea școlii, au auzit rafalele împușcăturilor. Copiii acelor bărbați și femei uciși erau ținuți înăuntru, în sala de clasă, unde eram și eu: unii erau, de-acum, orfani. Când Tanja și Ludvig le-au fost dați înapoi, Helena mai mult ca sigur s-a plâns că-i lipsea cel deal treilea copil. Probabil ca s-o liniștească, sau pentru că nu știa ce să facă cu el, germanii i-au dat un bebeluș orfan. Aceasta era fata care a crescut ca fiind Erika Matko.

Mă simțeam sfâșiată de durere, de furie și uimire. Mama mea cu siguranță a știut că bebelușul care i-a fost aruncat în brațe nu era al ei. Sigur n-arăta la fel, nu mirosea cunoscut, în felul acela nedefinit în care mamele recunosc mirosul propriului copil. Și, atunci, cum de a acceptat această substituie cinică?

Singura explicație pe care mi-o pot închipui este că nu a îndrăznit să comenteze; că sunetul plutoanelor de execuție au făcut-o să se teamă pentru existența ei și cea a soțului și copiilor ei. Dar judecata rațională este una, iar emoția înseamnă altceva. Vreme de aproape 60 de ani, m-am chinuit, neștiind cine sunt cu adevărat; de șapte ani, parcurgeam un drum lung și anevoios pentru a desluși misterul trecutului meu și a afla cum ajunsese transformată din Erika Matko în Ingrid von Oelhafen.

Acum știu. Și nu m-ajută cu nimic.

Capitolul 17

Căutare

Ce facem? m-am întrebat în sinea mea. Pentru numele lui Dumnezeu, ce facem?

Gitta Sereny, fost funcționar la Protecția Copilului din cadrul UNRRA

Eram supărată pe toată lumea. Întâi de toate, eram supărată pe Hitler și Himmler, pentru ordinele de a mă răpi; supărată pe Inge Viermetz și pe funcționarii programului Lebensborn, pentru că-mi ascunseseră adevărata identitate și mă reinventaseră drept copil german; supărată pe soldații care le dăduseră părinților mei un alt copil în loc. Detestam ceea ce ne făcuseră naziștii mie și tuturor celorlalte victime din cauza obsesiei lor legate de sângele pur și de rasa

superioară ariană. Toată indignarea și durerea pe care le reprimasem cu ani în urmă ieșeau acum la suprafață.

Furia mea era îndreptată și împotriva celor apropiați: Gisela și Hermann von Oelhafen fuseseră de bunăvoie complici în toată această mașinațiune perfidă. Ei, cu siguranță, ar fi trebuit să-și dea seama că sistemul Lebensborn nu putea fi de încredere. Chiar și în Germania măcinată de război, existaseră suficiente informații – ba chiar și zvonuri – despre organizație, încât să aibă dubii cu privire la proveniența unui copil care le era dat în plasament.

Apoi, mai era și ciudata ambivalență maternă a Giselei: faptul că mă trimitea în orfelinate nu prea sugera că ar fi fost o persoană dedicată creșterii unui copil într-un mediu cald și iubitor. Mai presus de toate, caracterul ei evaziv și minciunile cu privire la originea mea au stat în calea căutării adevărului. Cât de ușoară mi-ar fi fost viața, dacă mi-ar fi spus măcar de unde proveneam. Știam de la prietenii mei din organizația *Lebensspuren* că unele femei care luaseră în plasament copii de la Lebensborn fuseseră deschise și oneste, și că lucrul acesta le mai alinase din neliniști. Oare Gisela de ce alesese să nu-mi vorbească?

Dar cel mai mult mă dureau acțiunile familiei mele biologice. Abia dacă reușeam să înțeleg de ce Helena și Johann Matko acceptaseră copilul care le fusese înmânat de naziști. O familie de partizani recunoscuți n-ar fi putut – mai ales într-o zi în care compatrioți de-ai lor fuseseră executați – să facă altceva. M-am pus în locul lor și am încercat să-mi închipui frica pricinuită de o eventuală bătaie în ușă și de vederea unui ofițer de la Gestapo sau SS. Deși eram bântuită de gândul că această altă Erika fusese crescută cu tot ceea ce ar fi însemnat viața mea, simțindu-

se în siguranță, iubită de mama, nu-i puteam condamna pentru așa ceva.

Ceea ce nu puteam accepta era că Helena lăsase minciuna să persiste încă mult timp după terminarea războiului. Povestea spusă de Barbara Paciorkiewicz îmi arătase că unele familii ale copiilor răpiți fuseseră hotărâte să-și aducă înapoi acasă copiii furati și, totuși, Helena trăise știind că adevăratul ei copil se afla undeva în Germania. Cum putuse trăi fără să încerce măcar o dată să mă găsească?

Mi-ar fi plăcut s-o întreb eu însămi. Dar Helena murise în 1994: la vremea aceea, nici nu găsisem documentele pe care Gisela le ascunsese de mine, cu atât mai puțin să fi aflat că rădăcinile mele se aflau în Slovenia. Acțiunile mamei mele biologice și ale asistentei maternale se conjugaseră, furându-mi șansa de a căuta răspunsuri.

Emoțiile mele aveau nevoie de un paratrăsnet – cineva în viață, pe care l-aș fi putut învinui de situația în care mă aflam. Erika Matko – cealaltă Erika – a devenit centrul atenției, al furiei și al durerii mele. Refuzul ei de a mă întâlni, chiar și de a-mi răspunde la scrisori m-a înfuriat – părea atât de crud. Sentimentul că-mi furase viața mă măcina. Maria îmi spusese că fusese bolnavă o mare parte a vieții și, prin urmare, nu muncise niciodată.

M-am gândit la cât de mult muncisem eu să-mi pun pe picioare cabinetul de fizioterapie și cât luptasem cu birocrăția germană, și le-am comparat cu modul în care Erika fusese, din câte se părea, sprijinită de guvernul său. Și furia îmi sporea.

Prietenii mei au încercat să discute cu mine. Nu era, cum pe bună dreptate îmi tot arătau ei, vina Erikăi că i se dăduse identitatea mea. Copil fiind, ea n-ar fi putut ști cum ne fuseseră inversate viețile și nici n-ar fi putut face nimic în această privință. Iar, după război, pe vremea Iugoslaviei lui

Tito, în mod cert n-ar fi fost sigur pentru Helena și Johann să dezvăluie orice legătură a lor cu ocupanții germani: comuniștii nu erau atenți întotdeauna la inocența celor atinși de orice formă de implicare nazistă. Cel mai probabil, nu a cunoscut niciodată adevărul despre originile ei; probabil că nu știa nimeni, cu excepția părinților mei.

Alții m-au îndemnat să-mi închipui cum trebuie să se fi simțit Erika Matko când o contactasem prima dată. Pe atunci, avea peste 60 de ani și suferea de o boală gravă de inimă: trebuie să fi fost un șoc teribil ca o persoană complet străină să apară brusc și să pună sub semnul întrebării tot ceea ce știa despre familia ei. Nu puteam empatiza?

Nu puteam. Eram prea mistuită de nedreptatea a tot ce se întâmplase, ca să-mi permit să-mi pară rău pentru o femeie căreia cu siguranță îi răsturnasem viața cu susu-n jos.

A durat mult ca furia să mi se atenueze. Pe măsură ce treceau lunile, apoi anii, m-am distanțat puțin câte puțin, ca să analizez mai atent situația. Am început să mă gândesc la cum ar fi fost pentru mine o istorie alternativă. M-am gândit iar la povestea Barbarei, care fusese luată din familia ei de plasament din Germania, singurul cămin pe care și-l amintea cu adevărat; mi-am impus să mă văd într-un tren spre Polonia și să simt nedumerirea ei.

Știam de la întâlnirea cu grupul de copii furați de la Celje că unii dintre acei copii răpiți din Iugoslavia le fuseseră dați înapoi familiilor lor. Existase chiar un caz la tribunal, care stabilise un precedent pentru aceste repatrieri. Ivan Petrocik fusese răpit de un detașament SS în 1943, când nu avea nici doi ani. Tatăl său fusese împușcat de Gestapo, iar mama fusese trimisă într-un lagăr de concentrare: el fusese etichetat drept *Banditenkind* și încredințat de Lebensborn unei familii germane.

Mama lui a supraviețuit războiului și, timp de șapte ani, a încercat să dea de urma lui. În 1952, un tribunal a emis un ordin ca Ivan să fie trimis înapoi în Iugoslavia: avea 11 ani și fusese crescut o mare parte din timp ca un copil german.

Istoria lui Ivan și a Barbarei m-au făcut să mă întreb cum funcționa procesul de repatriere și ce efecte avea asupra celor implicați. În 2014, am găsit unele răspunsuri.

Gitta Sereny a fost o jurnalistă și autoare foarte apreciată. S-a născut la Viena în 1921, ca fiică a unui aristocrat austriac și a unei foste actrițe de la Hamburg. La vârsta de 13 ani, părinții au trimis-o la o școală-internat în Anglia, dar trenul ei a fost întârziat la Nürnberg și a fost martora unuia dintre uriașele mitinguri naziste. I-a lăsat o impresie teribilă și, când a terminat școala, s-a mutat în Franța, pentru a-i ajuta pe orfanii suferinzi de sub ocupația germană. A lucrat, de asemenea, cu Rezistența franceză.

Când s-a terminat războiul, Gitta s-a angajat la UNRRA, ca să ajute la repatrierea milioane de oameni strămutați, împrăștiați pe tot cuprinsul fostului Reich. Mai apoi, a fost desemnată să lucreze în cadrul Departamentului de Urmărire a Copiilor: cincizeci și trei de ani mai târziu, a publicat o istorisire a experiențelor sale, într-o revistă¹⁷ care nu mai există în prezent. Acolo, descria repatrierea unui băiat din Germania în Polonia și, pentru prima dată, am înțeles cu adevărat ce ar fi însemnat pentru mine revenirea în Iugoslavia.

Totul a început cu vizita Gittei Sereny la familia de plasament. Era o vilă de țară cu un singur etaj, în stil

¹⁷ *Talk Magazine*. Articolul a fost reprodus în *Jewish Virtual Library* (*Biblioteca Virtuală Evreiască*), 2009. Revista a încetat de a mai fi publicată acum câțiva ani, iar Gitta Sereny a murit în 2012. (n.a.).

tradițional bavarez, cu ferestre fără perdele și doar două lumini slabe, care luminau cărarea spre ușa din față.

Sereny se pregătise pentru vizită examinând registrele de evidență a populației din zonă, la biroul primarului. Șase persoane erau înregistrate ca locuind la fermă: fermierul și soția sa, ambii cu vârste în jur de 45 de ani, și părinții lui, mai bătrâni. De asemenea, mai erau și doi copii – un băiat și o fată.

Era perfect conștientă de potențialul deranj pe care vizita ei l-ar fi produs și de întrebările incomode pe care trebuia să le adreseze. Era vital să-i vadă pe copii în mediul familial, dar spera ca, înainte ca interviul să avanseze prea mult, copiii să fie trimiși la culcare.

A fost primită cu o răceală evidentă. Familia era așezată în jurul mesei din bucătărie și în mod deliberat nu s-a ridicat nimeni, când Sereny a pășit înăuntru. Deși fermierul, soția lui și cei doi copii au dat mâna cu ea când le-a întins-o – băiatul stingher, fata cu entuziasm –, bunicul a refuzat, ascunzându-și mâna la spate și întrebând aspru ce dorea intrusa.

Copiii se numeau Johann și Marie. Ambii aveau, în mod oficial, șase ani, ochii albaștri și părul blond – băiatul avea părul tuns scurt și dezordonat, fata îl avea mai lung și împletit cu grijă.

Sereny a explicat că voia doar să vorbească puțin cu familia. Ca să detensioneze atmosfera ostilă, i-a oferit fiecărui copil câte un baton de ciocolată – un dar prețios în austeritatea din Germania postbelică. A provocat, însă, reacții diverse:

În momentul în care fetița, radioasă, a mulțumit, zicând „Mulțumesc”, iar eu am mângâiat-o pe obraz, soția fermierului a zis răspicat: *Geht zu Bett* [„Mergeți la

culcare”], iar cei doi copii au țâșnit de pe scaune, ascultători.

Fetița și-a îmbrățișat mama și i-a întins mâna tatălui ei. Băiețelul, politicos, dar distant, le-a urat noapte bună părinților și s-a uitat suspicios la Sereny, după care și-a pupat bunicul pe obraz. Apoi, fermierul i-a luat pe cei doi copii și i-a dus la culcare, ținându-i strâns de mână.

În 1945, 8 500 de „minori neînsoțiți ai Națiunilor Unite și de naționalitate asimilată” figurau înregistrați în dosarele serviciilor de urmărire. În câteva luni, s-au adăugat zeci de mii de nume, uneori având atașate fotografii sau descrieri fizice, toți răpiți din est pentru programul de germanizare al lui Himmler. Marie și Johann se aflau printre aceștia.

Gitta își exprima uimirea față de această situație:

Cine să fi luat bebeluși sau copii mici de lângă mamele lor?... Cum ar putea cineva, chiar și niște bigoți dezaxați, să creadă că pot discerne „valori rasiale” la copiii mici, nedezvoltați? Mai presus de toate, și practic vorbind, ar putea exista și acum grupuri mari de copii străini în viață – unii dintre ei, cel puțin, ar trebui să fie destul de mari ca să aibă amintiri – care să trăiască efectiv ca într-o ascunzătoare în cadrul comunității germane?

Fermierul s-a dovedit a fi ostil când Sereny a început să-i pună întrebări. A spus că fiul lor fusese ucis de Armata Roșie în timpul asediului Stalingradului; sora lui murise cu patru ani înainte într-un accident rutier. Îi adoptaseră pe Johann și Marie pentru a-i înlocui pe copiii pierduți.

Era clar că această familie îi iubea pe copii, și Sereny a încercat să-i asigure pe cei doi soți că înțelegea lucrul acesta, insistând, însă, că ei trebuiau să-i dezvăluie tot ce știau despre originile copiilor. Când a întrebat despre părinții biologici ai copiilor, soția fermierului i-a spus că

muriseră, dar a fost foarte vagă în privința celui care-i dăduse această informație. Sereny a insistat și mai mult, explicându-le soților că mulți părinți din Europa de Est își căutau copiii care le fuseseră furăți:

„Din est?”, a întrebat bunicul și, repetând, practic a scuipat cuvântul detestat. „Din est? Copii noștri n-au nimic de a face cu estul. Sunt germani, orfani germani. Nu trebuie decât să-i privești.” Și asta a fost tot: „Nu trebuie decât să-i privești”.

Cineva chiar se uitase la ei, la un moment dat. Exact așa cum se întâmplase la Celje, sătenii din apropierea orașului Łódz fuseseră instruiți să-și aducă micuții la Oficiul de Asistență pentru Copii, unde inspectorii rasiali își făcuseră treaba și trimiseseră copiii aleși către Lebensborn. Părinții lui Johann și Marie îi căutau de atunci și aveau fotografiile care să le susțină solicitarea. UNRRA a decis să le fie returnați copiii.

Gitta Sereny a fost, imediat după aceea, detașată undeva departe. Apoi, în vara lui 1946, a fost trimisă să lucreze la Centrul pentru Copii din Bavaria. Spre surprinderea – și disperarea – ei, i-a găsit pe Johann și Marie acolo. Pur și simplu, se luptau să facă față sentimentului de a fi fost luați de la fermier și soția lui: amândoi aveau cearcăne adânci sub ochi și pielea le era de o paloare bolnăvicioasă. Gitta Sereny a fost șocată de starea în care se aflau:

Marie era ghemuită pe un scaun, cu ochii închiși, pleoapele transparente, cu degetul mare în gură, dar Johann a sărit, imediat ce m-a văzut, a strigat răgușit: *Du! Du! Du!* [„Tu! Tu! Tu!”] și m-a lovit cu pumnii și picioarele...

Personalul de la Centru mai văzuse astfel de scene: starea deplorabilă a copiilor, i s-a explicat Gittei Sereny, era tipică

tuturor tinerilor care fuseseră luați din familiile lor de plasament germane, înainte de a fi trimiși în țările lor de origine. Mulți, inclusiv Johann și Marie, trebuiau ținuti în unitate după data oficială de repatriere: părea singura cale de a le alina durerea pentru ceea ce era, în cele din urmă, a doua despărțire pe durata scurtei lor vieți și pentru a-i pregăti pentru așteptările copleșitoare ale părinților lor biologici. Experiența arătase că aceste reuniuni le provocau un stres mental teribil unor copii deja traumatizați. Aceasta era o abordare atentă și grijulie – dar, pentru Johann și Marie, era clar un eșec. Băiatul arăta deja semne de agresivitate, în timp ce sora lui revenise efectiv la copilărie: uda patul frecvent și mânca doar când era hrănită cu biberonul.

Mai târziu în acea noapte, psihiatrul rezident a sugerat ca Sereny să încerce s-o hrănească pe Marie cu biberonul:

Stătea cu ochii închiși, singura mișcare fiind cea a buzelor, care sugeau, și a gâtului, care înghițea. Am ținut-o în brațe, până când a adormit. M-a ajutat pe mine, dar mă tem că nu și pe ea. Ce facem?, m-am întrebat în sinea mea. Pentru numele lui Dumnezeu, ce facem?

Acum am înțeles. Aceasta mi-ar fi fost soarta dacă aș fi fost trimisă înapoi la Rogaška Slatina. Nu cred c-aș fi înțeles ce mi s-ar fi întâmplat, mai mult decât au înțeles Johann și Marie când au fost luați din singura familie pe care și-o aminteau. Acum nu mai eram, în sfârșit, mâniaoasă.

Capitolul 18

Pace

Identitatea poate că-mi începe de la rasă, dar nu se sfârșește, nu se poate sfârși acolo.

Barack Obama, *Vise de la tatăl meu: O poveste despre rasă și moștenire*, 1995

Ce este identitatea și cum se formează ea? Identitatea formează persoana – sau invers?

Acesta nu este, așa cum poate părea, doar un exercițiu de filosofie abstractă. Când s-a încheiat călătoria mea, mai rămânea întrebarea căreia trebuia să-i fac față. Acum știam cine sunt – sau fusesem cândva; eram mai puțin sigură ce însemna lucrul acesta.

Identitatea este mult mai mult decât simplul răspuns la întrebarea „Cine sunt eu?” Se referă și la personalitate. Mă luptam să înțeleg cum devenisem eu persoana care sunt azi. Eram, pur și simplu, produsul primilor ani din viața mea de copil de la Lebensborn? Era de vină trecutul meu pentru timiditatea, lipsa mea de încredere și dorința de a pune nevoile altora – mai ales ale copiilor – înaintea dorințelor mele? Cu alte cuvinte, cursul vieții mele fusese cioplit în piatră de Himmler? Asta, la o adică, și dorea: noi, copiii din sistemul Lebensborn, trebuia să-i împlinim fantezia despre o generație nouă și uniformă, a Rasei Superioare germane.

Cu siguranță, eram tot pe atât produsul propriilor mele alegeri. Poate că genetica dictează culoarea părului și a pielii, dar identitatea cu siguranță implică un element al liberului-arbitru. Eu alesesem să-mi dedic viața lucrului cu copiii cu dizabilități; alesesem să nu mă căsătoresc și să nu am propria mea familie. Acestea erau deciziile mele – nu rezultatul inevitabil al programului Lebensborn.

Cei care nu au îndurat vreodată incertitudinea de a nu cunoaște cine sunt cu adevărat, probabil că sunt deranjați rareori de aceste întrebări existențiale. Și, totuși, care dintre noi, în clipele noastre cele mai întunecate, nu a revenit în

gând la un anumit moment din viață și nu s-a întrebat ce s-ar fi întâmplat dacă evenimentele s-ar fi petrecut altfel?

În *Hamlet*, al lui Shakespeare, Ofelia spune: „Noi știm ceea ce suntem, dar nu și ce putem fi”. Nu m-am putut abține să insist asupra a ceea ce aș fi putut fi. Dacă n-aș fi fost selectată la examinarea din acea zi de la Celje – din punct de vedere rasial? Cum ar fi fost viața mea, să cresc ca Erika Matko? Aș mai fi avut, oare, posibilitatea unei cariere pline de satisfacții sau orizonturile mi-ar fi fost limitate de mediul meu – așa cum părea să fi fost în cazul celeilalte Erika? Dacă Gisela ar fi fost mai onestă și dacă nu ar fi intervenit Războiul Rece, mi-aș fi regăsit părinții biologici – oare ce ar fi însemnat lucrul acesta pentru cursul vieții mele? M-am întrebat: mi-ar fi fost mai bine dacă naziștii m-ar fi lăsat cu familia mea sau, nu cumva, printr-un joc ironic al sorții, mi-au făcut o favoare?

Întâlnirile anuale ale copiilor din sistemul Lebensborn au exacerbat această incertitudine. Tensiunile pe care le detectasem la prima noastră întrunire sporiseră constant în decursul ultimilor ani, până când inițiativa *Lebensspuren* a fost subminată de certuri. Cu toții eram dezamăgiți de implicarea noastră în experimentul Rasei Superioare; cu toții ne luptam să ne împăcăm cu propriile istorii personale. Până în 2014, mulți dintre cei care ni se alăturaseră pentru a crea un mediu de susținere au plecat ori s-au îndepărtat pentru a forma grupuri noi mai mici: eu am fost unul dintre ei.

În acel an, însă, am făcut două călătorii care m-au ajutat să-mi găsesc liniștea, într-un fel. Prima a fost o vizită la o fostă angajată a programului Lebensborn, Anneliese Beck. Avea 92 de ani și era aproape oarbă, dar, când am ajuns la casa ei de lângă Frankfurt, m-a întâmpinat cu ceai și cozonac.

Frau Beck lucrase la casa *Sonnenwiese* din Kohren-Sahlis pe vremea când eram eu ținută acolo. Nu-și amintea de mine: în casă locuiau 150 de copii, iar eu nu fusesem în grupul de care răspunsese ea. Dar mi-a putut spune foarte multe despre rutina zilnică de la *Sonnenwiese* și m-a ajutat să înțeleg cum ar fi fost viața mea. Mi-a arătat o fotografie de-a ei cu niște copii. M-am bucurat să văd că erau frumos îmbrăcați și, evident, bine hrăniți. Și ea tot insista că, în ciuda circumstanțelor și a prezenței SS-iștilor, cea mai mare parte a timpului cât stătuserăm la Kohren-Sahlis fuseserăm veseli și ne simțiserăm bine.

Timpul petrecut cu *Frau* Beck m-a ajutat să completez unul dintre ultimele goluri din informațiile mele. Nu aveam nici o amintire de la *Sonnenwiese* și, cu toate c-am încercat adesea, nu îmi puteam imagina anii petrecuți acolo: indiferent cât de mult mă forțam să mă gândesc, tot ce vedeam era o gaură neagră. Acum, acea gaură era acoperită și pereții care mă protejau de amintiri începeau să se prăbușească. Am simțit că etapa finală avea să fie să călătoresc la Kohren-Sahlis, să mă plimb prin clădirile de acolo – aceasta, am simțit eu cu siguranță, avea să-mi descătușeze mintea. Încă nu eram suficient de puternică să merg acolo, dar știam că, în anii următori, aveam să întreprind și acea călătorie.

În octombrie, m-am întors în Slovenia. Mai întâi, am mers la Rogaška Slatina, unde, într-un parc public, mi-am adus omagiul la monumentul comemorativ închinat bărbaților și femeilor care fuseseră împușcați între 1941 și 1945. Mai mult de 100 de nume erau sculptate în piatră; l-am căutat pe unchiul Ignaz și, când l-am găsit, am urmărit contururile literelor cu vârfurile degetelor.

Mai târziu, Maria mi-a arătat casa în care mă născusem, înainte de a mă duce la cimitir, sus pe vârful unui deal,

unde părinții mei, bunica mea, fratele meu și sora mea fuseseră îngropați. Am pus flori pe morminte și am aprins lumânări pentru sora și fratele meu, în timp ce Maria și nepoata ei curățau aleile din jurul pietrelor de mormânt. Mă așteptasem să fiu copleșită de un sentiment de pierdere și am descoperit cu surprindere că, pe lângă tristețea normală la vizitarea unui cimitir, nu prea am mai simțit altceva.

Un eveniment asemănător s-a derulat mai târziu în cursul după-amiezii, când Maria m-a invitat din nou acasă la ea, să bem o cafea și lichior de casă din afine, împreună cu alți membri ai familiei. Era o atmosferă caldă, și toți au fost primitivi și deschiși. Cei din neamul Matko ajunseseră să mă accepte ca pe una de-a lor și mi-au dat fotografii cu părinții, frații, nepoții și nepoatele mele. Dar, deși eram recunoscătoare pentru dragostea și generozitatea familiei după care tânjisem atâta vreme, printre ei m-am simțit ca un copil. Emoția copleșitoare era anxietatea, de genul celei pe care o îndurasem de fiecare dată când eram pusă în fața unui examen.

În ziua următoare, am mers la Oficiul Stării Civile, să caut înregistrări ale căsătoriei părinților mei. Funcționarul de acolo a scos un registru mare, în care erau trecute toate nașterile din zonă. Am găsit amândoi pagina care înregistrase venirea mea pe lume; se menționa, de asemenea, că Johann și Helena se căsătoriseră în 1938, la câțiva ani după ce se născuseră sora mea Tanja și fratele meu Ludvig. Era un indiciu pentru enigma testelor ADN: acestea arătaseră că deși fiul lui Ludvig, Raphael, era cu siguranță nepotul meu, cu tot atâta siguranță nu eram rudă de sânge cu fiul Tanjei, Marko. Dat fiind că atât Tanja, cât și Ludvig se născuseră înaintea căsătoriei părinților mei, explicația cea mai plauzibilă era că Tanja avusese un alt

tată. Familia Matko părea să aibă și ea bagajul propriu de secrete.

Ultimul dintre mistere era cealaltă Erika. Ea încă nu-mi răspunsese la scrisori și, după cum spunea Maria, nici nu voia să stea de vorbă cu mine față în față.

M-am gândit îndelung la ce aveam de făcut. În cele din urmă, am ajuns la concluzia că trebuia să merg la ea acasă și să forțez o discuție. Aveam adresa ei, care s-a dovedit a fi la etajul patru al unui bloc dărăpănat dintr-un cartier sărac din Rogaška Slatina. Știam că Erika era acasă: cei din neamul Matko îmi spusese că era prea bolnavă ca să coboare pe scări, așa că toată ziua stătea în casă. I-am identificat cutia poștală și soneria care purta numele ei. Am vrut să sun, să fiu invitată sus și s-o văd cu propriii mei ochi pe această femeie enigmatică. Voiam s-o îmbrățișez, să stau de vorbă cu ea și să-i cer răspunsuri. Mai mult decât orice, voiam să-mi găsesc liniștea pe care mi-ar fi adus-o confruntarea cu înlocuitoarea mea.

Dar n-am făcut nimic din toate acestea. Stând așa, în stradă, în fața blocului de locuințe, mi-am dat seama că emoțiile mele nu erau doar neproductive, ci corozive. Nu aveam nici un drept să-mi impun propriile nevoi asupra unei femei bolnave și vulnerabile care – la fel ca mine – fusese o victimă a naziștilor și a sistemului Lebensborn. Știam că trebuia să învăț nu doar să înțeleg, ci să și iert. Am plecat în liniște.

Două zile mai târziu, după ultima întâlnire cu familia slovenă, m-am întors acasă la Osnabrück. Când m-am reșezat în viața de zi cu zi, m-am gândit la ceea ce mă învățaseră cei 15 ani dinainte. Părea că parcursesem o distanță mare, însă călătoria mea fusese doar un cerc gigantic și ajunseseam înapoi în exact același loc din care plecasem.

Nu fusese ușor sau nedureros, dar eram bucuroasă – și *sunt* bucuroasă – că am aflat adevărul despre Lebensborn și despre cum am ajuns să fiu prinsă în acest sistem. Mi-am găsit alinare în „familia” extinsă în care m-am născut sau din care am fost răpită pentru experimentul lui Himmler; în anii care au urmat primei întâlniri de la Hadamar, sute dintre noi am aflat ceea ce căutam.

Sunt sigură că am fost cândva un copil iugoslav, pe nume Erika Matko. Sunt sigură că am fost luată din familia mea și sunt recunoscătoare să fi avut șansa de-a o regăsi. Îmi pare rău, desigur, că nu mi-am întâlnit mama biologică; îmi pare rău că nu-mi pot aminti dragostea ei pentru mine și voi regreta mereu că nu am avut șansa s-o întreb despre viața ei sau de ce nu m-a căutat după război.

Nu mă simt apropiată de neamul Matko, așa cum ar trebui să se simtă familiile. S-au petrecut prea multe, o despărțire prea îndelungată în timp și spațiu. Există o prăpastie între noi – și nu mă refer doar la limba vorbită.

Îmi dau seama că nu pot înțelege ce ar fi însemnat să fiu crescută în Iugoslavia, cum nu înțeleg limba slovenă. De fapt, simt o apropiere mai mare de neam cu răposatul meu frate vitreg, Hubertus. Nu eram de același sânge, dar, în relația dintre noi, se afla înfrângerea supremă a ideologiei naziste: nu sângele este cel mai important.

Acum, pot zâmbi, auzind asta. Cum de a durat atât de mult să pot vedea ceva atât de evident? Am petrecut o viață întreagă lucrând cu copii năpăstuiți de dizabilități fizice sau mentale; am văzut cum dragostea și răbdarea pot depăși aceste încercări. Cultivarea poate găsi mereu o cale de a înfrânge natura; nu trebuie neapărat ca mâna să se modeleze după ciocan.

Ani la rând, i-am permis vieții mele să fie dominată de căutarea unui lucru care nu putea fi găsit. Pentru noi toți,

cred că există o lacună între ceea ce vrem și ceea ce avem – și regretul înfloarește în acel spațiu. Am petrecut prea multă vreme captivă într-o dezamăgitoare Țară a Nimănui, între vis și realitate. Am pierdut din vedere adevărul fundamental că nu suntem definiți de faptul nașterii noastre, ci, mai degrabă, de alegerile pe care le facem pe parcursul vieții.

Mahatma Gandhi a spus cândva: „Calea cea mai bună de a te regăsi este să te pierzi în slujba altora”. La mine, a durat toată viața să înțeleg acest lucru. Și, cu toate că m-am întors exact acolo de unde am pornit, dacă nu m-aș fi îmbarcat în această călătorie, nu cred c-aș fi putut depăși această condiție. Acum știu cine am fost și cine sunt. Erika Matko a fost un copil din programul Lebensborn, furat din Iugoslavia, care a dispărut în nebunia programului Lebensborn. Ingrid von Oelhafen este o nemțoaică, o fizioterapeută care a adus mângâiere câtorva generații de copii.

Numele meu a fost Ingrid von Oelhafen. În același timp, a fost și Erika Matko. Ingrid este nemțoaică; Erika este din Iugoslavia. Eu am fost amândouă. Iar acum? Acum sunt Ingrid Matko-von-Oelhafen. Așa cum am fost întotdeauna.

Postfață

*Cea mai importantă dintre toate lecțiile istoriei este aceea că oamenii nu învață
prea multe din lecțiile istoriei.*

Aldous Huxley

Aceasta este o poveste a ceea ce s-a întâmplat cu mai bine de 70 de ani în urmă. Ar fi ușor să ne gândim la ea ca la o simplă istorie – ușor, dar greșit.

Din 1945, lumea nu a mai cunoscut un conflict global. N-a mai existat o acțiune criminală ce amplexa cea din al Treilea Reich, nici vreo ideologie care să venera atât de fățiș importanța mistică a sângelui pur. Dar cuvintele-cheie sunt *global* și *fățiș*. Crezul greșit că o persoană este inerent superioară altuia în virtutea rasei sale nu a dispărut. Cum n-au dispărut nici războaiele purtate din cauza acestuia.

Din Asia de Sud-Est până în Orientul Mijlociu, din Africa până în Balcani, au tot apărut unii convinși că popoarele, rasele sau națiunile vecine sunt inerent inferioare, că acei *Untermenschen* post-naziști sunt elemente străine și, prin urmare, mai puțin demni de respect, hrană, teritoriu sau viață. În cele trei generații de când experimentul Lebensborn s-a stins, pe ruinele unei Europe devastate, lumea a cunoscut o succesiune de conflicte mai mici, mult mai localizate. Majoritatea au avut la bază câte o versiune a credinței lui Himmler în rasele superioare și inferioare.

Această carte este o colecție personală de memorii, precum și o examinare a istoriei. S-a scris, la un moment dat, că lumea este divizată de o tot mai crescută ostilitate între națiuni, regiuni sau religii. Parte din această ostilitate înflorește în mici războaie locale: un grup etnic a măcelărit un altul, o ramură a unui sistem de credințe i-a aruncat în aer pe cei pe care-i considera nedemni în ochii dumnezeului ei.

Mai ales în Europa, și la granițele ei cu țări care au fost cândva în spatele Cortinei de Fier, politicienii se joacă cu naționalismul, ațărând focul urii bazate pe inferioritate rasială sau istorică. Din 1945, continentul – și lumea, dincolo de el – n-a mai fost divizat atât de periculos.

Lecția istoriei este aceea că nimeni nu învață lecția istoriei. E cazul să începem să o facem.

Mulțumiri

Găsirea rădăcinilor mele a însemnat un drum lung și anevoios, dar am cunoscut multe persoane minunate, care m-au însoțit de-a lungul acestuia. Vreau să-i mulțumesc în mod deosebit celei mai bune și mai vechi prietene ale mele, Dorothee Schlüter. Ea mi-a fost alături de la primii pași timizi în căutarea originilor mele. M-a susținut psihic și emoțional și a fost extrem de implicată, pe măsură ce înaintam. De asemenea, mulțumirile mele se îndreaptă către Jutta Schröder, care m-a ajutat de fiecare dată și a avut grijă de mine.

Trebuie să-mi exprim recunoștința față de dr. Georg Lilienthal, pentru că m-a îndrumat, și față de Josef Focks, care m-a îndemnat în repetate rânduri (întrucât ezitam), până m-a convins, în cele din urmă, să merg în Slovenia.

Mulțumiri prietenilor mei din organizația *Lebensspuren*, unde am cunoscut pentru prima dată alți copii din programul Lebensborn: voi, mai presus de toate, știți cât de importanți ați fost!

Pentru tovărășia și sprijinul lor pe durata voiajelor mele la Rogaška Slatina, le mulțumesc prietenelor mele Ute Grünwald, Ingrid Rätzmann și Helga Lucas. Și îi sunt recunoscătoare familiei mele slovene, pentru că a fost atât de prietenoasă și deschisă.

Mă simt în special îndatorată față de dr. Dorothee Schmitz-Köster. Din momentul în care am cunoscut-o, mi-a fost de mare ajutor. Nu doar că m-a încurajat că povestea mea putea fi scrisă, ci a și contribuit la ea cu bogatele sale cunoștințe privind sistemul Lebensborn. A fost o companie foarte bună și lucidă în ultima mea călătorie în Slovenia.

Când Tim mi-a sugerat să scriu această carte, m-am străduit să-mi examinez toate etapele vieții. Erau așa de

multe elemente necunoscute și chinuitoare, dar, pe măsură ce lucram împreună, am constatat că bezna care mă învăluia începea treptat să se risipească. În timpul procesului de scriere, am descoperit totodată că puteam „vorbi” cu Helena, Johann și chiar cu Erika Matko. Aveam posibilitatea pe pagină, dacă nu în realitate, să întreb „de ce”. Nu am găsit neapărat toate răspunsurile. Dar aceste conversații (unele dintre ele, aprinse!) m-au ajutat să iert și să iubesc viața așa cum este.

INGRID MATKO VON OELHAFEN
Osnabrück, aprilie 2015

Această carte a apărut după un film pe care l-am făcut în 2013. Auzisem de Lebensborn cu câțiva ani în urmă și încercasem, fără rezultat, să conving diverse rețele de televiziune să sponsorizeze un documentar despre el. Într-un târziu, Channel 5 a fost de acord să finanțeze un film de 60 de minute: îi sunt îndatorat editorului Simon Raikes, care a înțeles importanța poveștii și a susținut-o.

Am cunoscut-o pe Ingrid în timp ce mă documentam pentru program: a acceptat să fie filmată și a fost extrem de generoasă când, din lipsă de spațiu, nu am reușit să-i includ povestea în documentar. A fost amabilă, de asemenea, când i-am recomandat ulterior să scrie o carte despre călătoria ei extraordinară și curajoasă spre aflarea adevărului despre sistemul Lebensborn și trecutul ei.

Fără eforturile și încurajările doamnei dr. Dorothee Schmitz-Köster, nici acel film, nici această carte nu ar fi putut apărea. Copiii Lebensborn nu au vreun campion mai mare decât Dorothee, iar implicarea ei pentru ca aceștia să-și spună poveștile în cărțile ei (din păcate, publicate doar în Germania) a fost esențială pentru scoaterea la lumină a organizației tenebroase a lui Himmler.

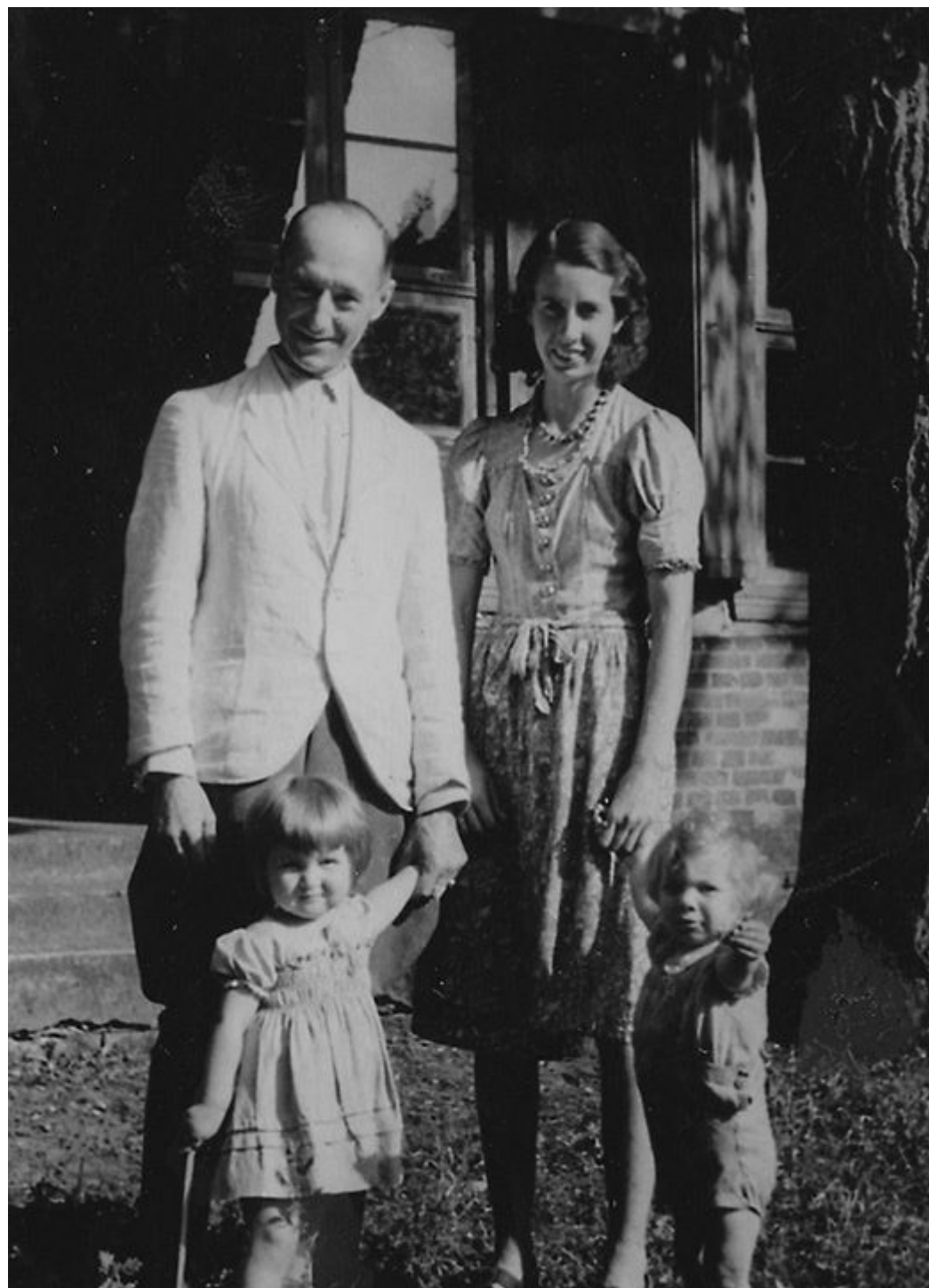
Datorez mulțumiri, totodată, și celor care ne-au publicat, editura britanică Elliott & Thompson, pentru că au susținut atât de entuziast această carte, și editorului nostru, Olivia Bays: indicațiile ei de cap limpede au îmbunătățit semnificativ manuscrisul nostru.

La fel, Andrew Lownie este modelul în esență al unui agent literar perfect. Îndrumarea sa inițială și, ulterior, legătura lui cu editurile din toată lumea, au asigurat ca povestea de față să fie citită în țări îndepărtate precum Finlanda, Italia și Statele Unite.

În cele din urmă, n-aș fi putut scrie fără dragostea și sprijinul partenerei mele, Mia Pennal. După o viață de căutări, am avut norocul să fiu găsit de ea. *Cursum perficio*: călătoria mea se încheie aici.

TIM TATE
Wiltshire, aprilie 2015

Fotografii

Hermann și Gisela von Oelhafen, cu Ingrid și Dietmar, Bandekow, vara anului 1944 (*Prin amabilitatea lui Ingrid Matko von Oelhafen*)

Ingrid, în jurul vârstei de trei ani, cu Dietmar, băiatul despre care

credea că este fratele ei (*Prin amabilitatea lui Ingrid Matko von Oelhafen*)

Casa Lebensborn *Sonnenwiese*, în 1942, într-o ilustrată din vremea războiului

Ingrid, la 11 ani, la Bad Salzuflen (*Prin amabilitatea lui Ingrid Matko von Oelhafen*)

Ingrid, în două fotografii alături de familia sa adoptivă (Gisela, mama, Hermann, tatăl, și Dietmar, fratele provenit și el din sistemul Lebensborn) (*Prin amabilitatea lui Ingrid Matko von Oelhafen*)

Ingrid, în jurul vârstei de trei ani (*Prin amabilitatea lui Ingrid Matko von Oelhafen*)

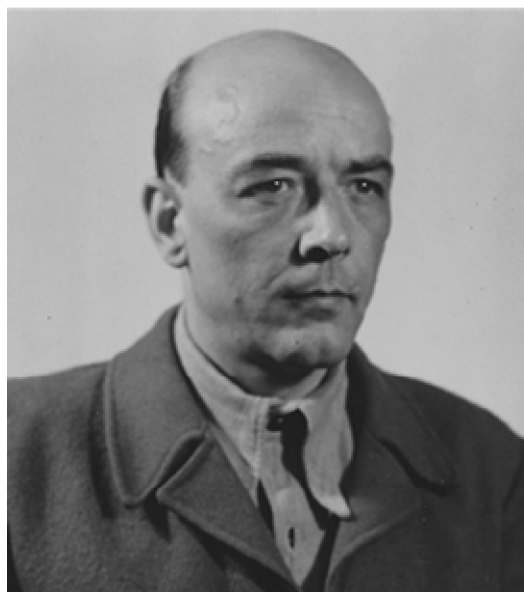
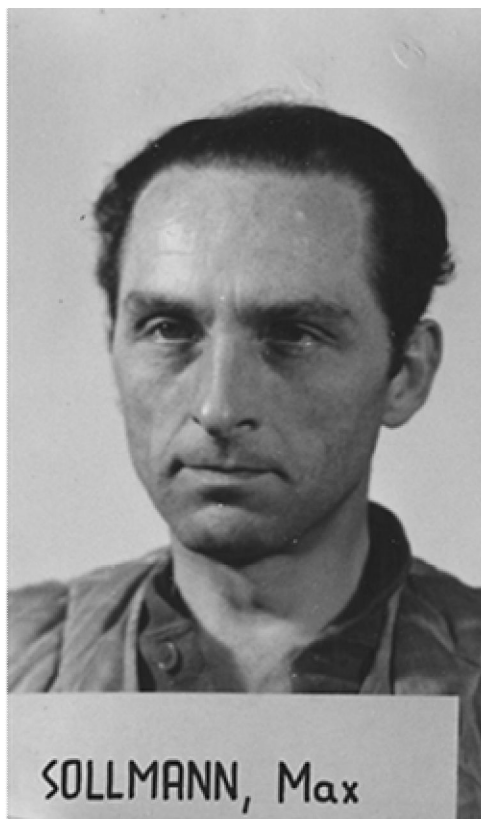
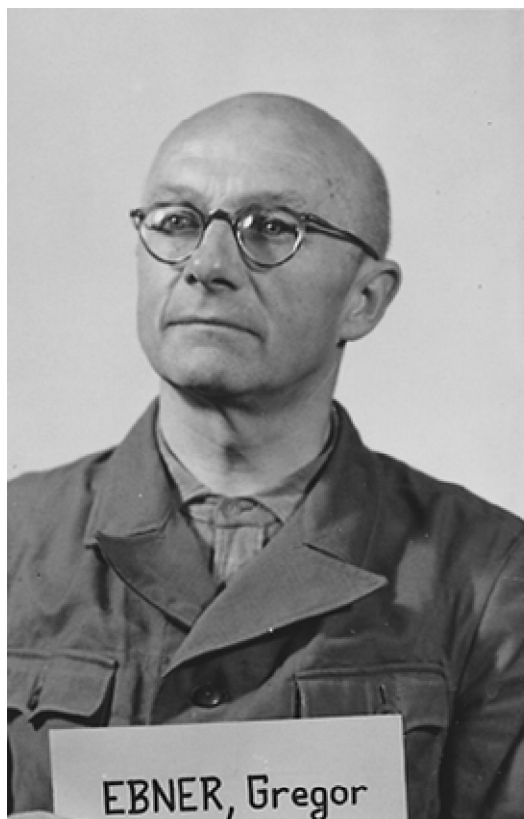

Ingrid, la 21 de ani, împreună cu Hubertus, fiul mamei sale adoptive (*Prin amabilitatea lui Ingrid Matko von Oelhafen*)

Emblema Lebensborn, din broșura Societății, circa 1939

Tabelul de Identificare Rasială realizat conform Legilor de la Nürnberg, 1935, arătând clasificările rasiale între germani, *Mischelinge* (metiși) și evrei. Doar cei care aveau patru bunici germani erau considerați de sânge german. (*Markus Moors, Muzeul Castelului Wewlesburg*)

Cei mai importanți patru oficiali ai Lebensborn, fotografiați înainte de procesul lor de la Nürnberg, din 1947 (*Arhivele Naționale ale SUA*)

Heinrich Himmler inspectând trupele SS (*Arhivele Naționale ale SUA*)

Un copil Lebensborn este predat în grija SS-ului, în timpul *Namensgebung*, „botezul” ritualic din interiorul unei case Lebensborn. (*Bundesarchiv, Germania*)

Curtea școlii din Celje, fosta Iugoslavie, august 1942. Mamele îi imploră în zadar pe soldații germani să nu li se ia copiii pentru a fi examinați rasial. Ingrid și părinții ei se aflau printre aceștia. (*Josip Pelikan/Muzeul de Istorie Recentă, Celje*)

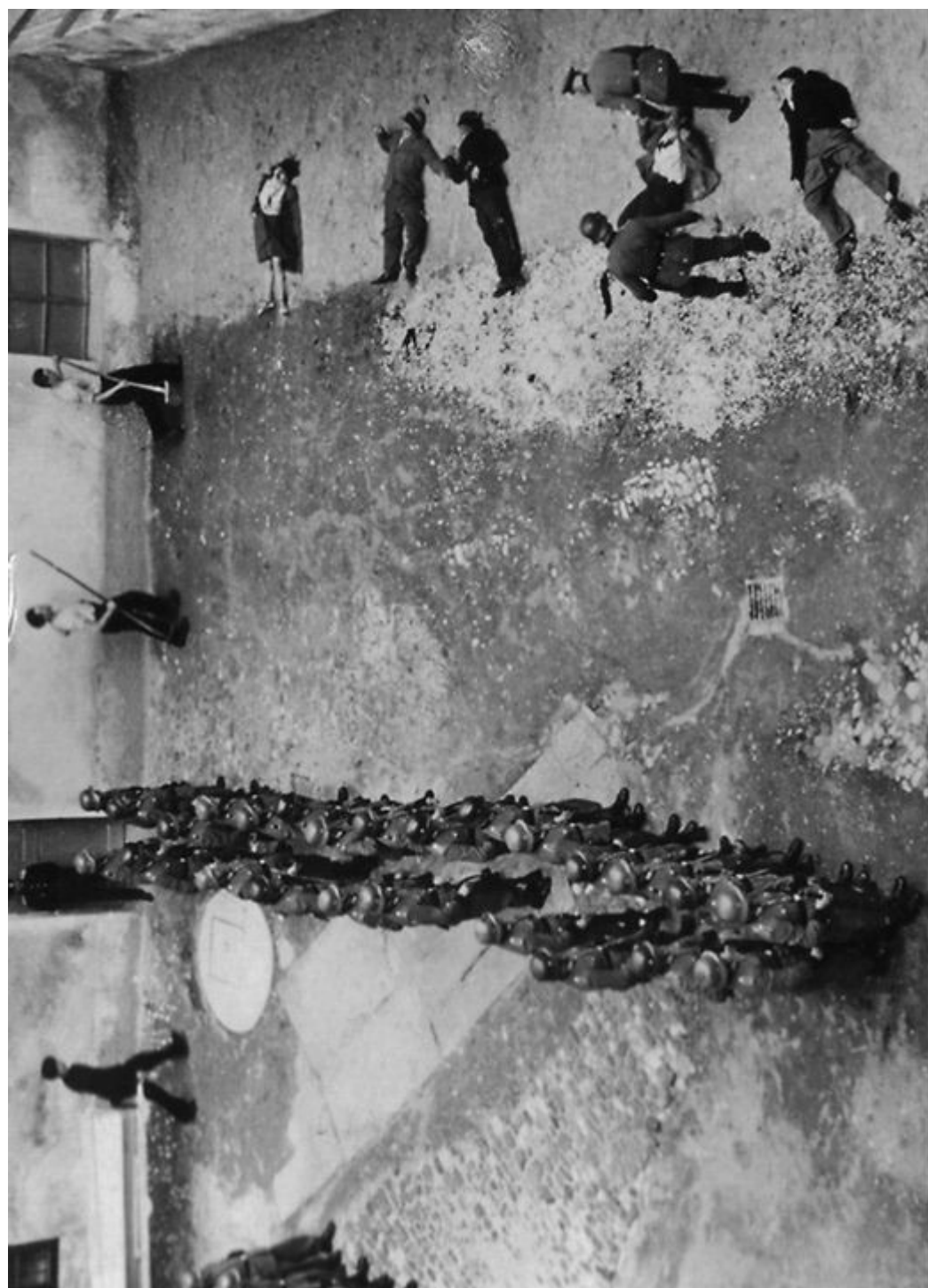
Capul unui copil este măsurat folosindu-se un șubler, în timpul unei examinări rasiale, 1937. (*bpk/Fritz Carl*)

Ingrid, în jurul vârstei de trei ani (*Prin amabilitatea lui Ingrid Matko von Oelhafen*)

Închisoarea Stari Pisker, Celje, fosta Iugoslavie, vara anului 1942. Partizanii sunt aliniați lângă un zid înainte de a fi împușcați. (*Josip Pelikan / Muzeul de Istorie Recentă, Celje*)

Închisoarea Stari Pisker, Celje, fosta Iugoslavie, vara anului 1942. Trupurile partizanilor zac acolo unde au căzut. (Josip Pelikan/Muzeul de Istorie Recentă, Celje)

În interiorul școlii, la Celje, fosta Iugoslavie, august 1942. Copiii erau ținuți în țarcuri improvizate, căptușite cu paie, în timp ce așteptau examinarea rasială. (Josip Pelikan/Muzeul de Istorie Recentă, Celje)

Ingrid Matko von Oelhafen astăzi, cu primul document oficial al existenței sale, un certificat de vaccinare emis de Lebensborn (*Prin amabilitatea lui Tim Tate*)

CUPRINS

Prefață

Capitolul 1

August 1942

Capitolul 2

1945 – Anul Zero

Capitolul 3

Fuga

Capitolul 4

Acasă

Capitolul 5

Identitate

Capitolul 6

Ziduri

Capitolul 7

Izvorul vieții

Capitolul 8

Bad Arolsen

Capitolul 9

Ordinul

Capitolul 10

Speranță

Capitolul 11

Urme

Capitolul 12

Nürnberg

Capitolul 13

Rogaška Slatina

Capitolul 14

Sânge

Capitolul 15

Pur

Capitolul 16

Răpire

Capitolul 17

Căutare

Capitolul 18

Pace

Postfață

Mulțumiri

Fotografii